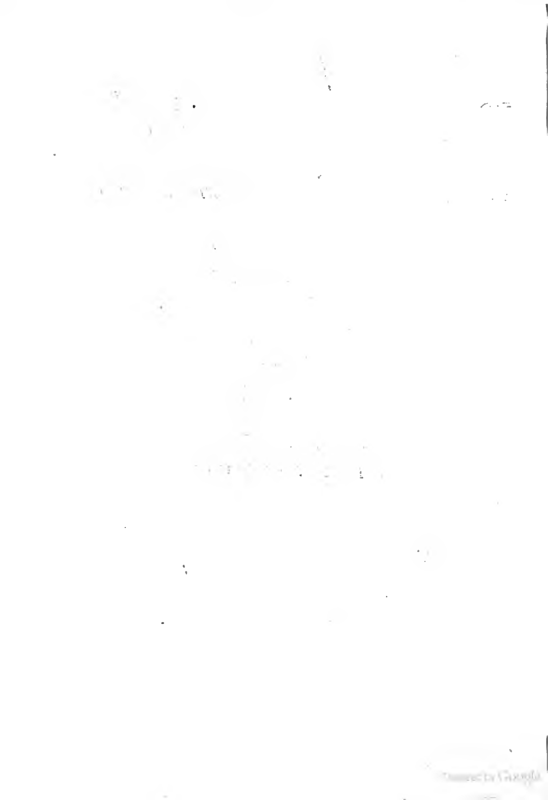

12
1 Q
12
VITT. EMANUELE

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
55
12 E
14
ROMA

ALEXANDRI
PASCOLI
PERUSINI

IN ALMO URBIS ARCHIGYMNASIO

Medicinæ Professoris Primarii, totiusque Status Ecclesiastici

PROTHOMEDICI GENERALIS

De Homine, sive de Corpore humano vitam habente, ratione tum prosperæ, tum afflictæ valetudinis

LIBRI TRES.

In quibus ad Mentem tum Veterum, tum Recentiorum Theoria, ac Praxis Medica nova, clara, ac brevi methodo exponitur.

TOMUS TERTIUS.

ROMÆ MDCCXXVIII.

Ex Typographiâ Hieronymi Mainardi apud theatrum Capranicense.

SUPERIORUM PERMISSU.

INDEX CAPITUM

LIBER TERTIUS

Sectio Prima.

Sectio Secunda.

Sectio Tertia.

IN-

INDEX HISTORIARUM

Sectio Secunda.

Sectio Tertia.

IM-

IMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii Apost. Magistro.

N. Baccarius Episc. Bojanen. Vicesg.

IMPRIMATUR.

Frater Gregorius Selleri Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apostolici Magister.

LIBER TERTIUS

De iis, quæ tum secundùm, tum præter naturam, ratione sensuum, & generationis præsertim, in corpore humano vitam habente exoriuntur; necnon etiam de nonnullis aliis affectionibus, quæ humores universos inficere solent.

SECTIO PRIMA.

De Sensuum organis, deque iis, quæ, ratione eorum in corpore humano vitam habente, tum secundùm, tum præter naturam contingere solent.

CAPUT I.

De Oculis.

Eluti viscera corporis humani viventis respicere possumus sensuum organa: ea nimirum, quæ ter Opt. Max. Opifex in ventre superiori, in capite videlicet, graphicè compegit; quippe quæ, vel cranio maximâ ex parte condantur, vel cranii cavis, finibusque exterioribus excipiantur. *Sunt enim e terrâ homines non ut Incolæ, atque habi-* Enumerantur oculorum partes.

tatores, sed quasi spectatores superarum rerum, atque cælestium; quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. Sensus autem interpretes, ac nuntii rerum, in capite tanquam in arce mirificè ad usus necessarios, & facti, & collocati sunt. Nam oculi tanquam speculatores altissimum locum obtinent, ex quo plurima conspicientes fungantur suo munere. Et Aures, quum sonum recipere debeant, qui naturâ in sublime fertur, rectè in altis corporum partibus collocatæ sunt. Itemque nares, eoquòd omnis odor ad superiora fertur, rectè sursum sunt. Et quòd cibi, & potionis judicium magnum earum est, non sine causâ vicinitatem oris sequutæ sunt. Tam gustatus, qui sentire eorum, quibus vescimur, genera debet, habitat in eâ parte oris, quà esculentis, & poculentis iter natura patefecit. Tactus autem toto corpore æquabiliter fusus est, ut omnes ictus, omnesque nimios, & frigoris, & caloris appulsus sentire possimus: Pereleganter Tullius (*a*). Ab oculis exordiri inclinat animus; quorum tamen partes, aliæ exteriores sunt, utì palpebræ, supercilia; interiores aliæ, ut globus, musculi, ac tunicæ vestientes.

Superciliorum structura, & usus.

Supercilia in arcus pilis ubique refertos, ad frontis confinia, non procul a palpebris superioribus, incurvantur. Extrema ad nasi radicem dicuntur *principium*, sive *superciliorum caput*. Ad tempora nuncupantur *finis*, sive *cauda*. Præter pilos extrinsecùs ubique dispositos, in superciliis occurrunt cuticula, cutis, & plurima pinguedo, quâ intercedente, in vultus venustatem non indecorè extuberat frons inferior. Occurrit insuper membrana carnea, pluribus contexta fibris, quæ a musculo frontis lato membranaceo superiori explicatur; cujus ope, moveri,

(a) *De Natura Deorum lib. 2.*

veri, & in rugas contrahi queunt supercilia. Superciliorum usus est, ut suis, quas habent prominentias, & pilos, radios nimios obtundant, eosque infringant, ne ictu, ut ita dicam, pleno, oculorum feriant aciem. Hinc in luce nimiâ deprimere cogimur supercilia, atque ad ea manus admovere, quibus radiorum vim quodammodo infirmemus.

Quid sint palpebræ, earum, que musculus, qui dicitur elevator,

Palpebræ binæ in utroque sunt oculo. Altera superior. Inferior altera. Pertenui utraque compaginatur tunicâ, membranâ carneâ, nullâ penitus intercedente pinguedine, musculis, ac periosteo, sive pericranio, quod a partibus producitur proximis. Quà mutuò sese contingunt palpebræ, angulos oculorum efficiunt, sive *canthos*, exteriorem, atque interiorem. Exteriorem, qui *minor* dicitur, versùs tempora. Interiorem, qui *major* vocatur, ad nasi radicem construunt. Palpebra inferior in corpore humano vitam habente vix movetur. Superior contra, eoquòd sursum, atque deorsum ascendendo, & descendendo, celerrimè moveatur, binos iccirco musculos habet, qui sub membranâ carneâ, inter carneam videlicet, atque membranam illam palpebrarum interiorem perquàm exilem, quam sobolem esse diximus pericranii, statim obversantur. Alter musculus proprius est. Alter communis vel palpebræ inferiori. Proprius provenit ab imâ orbitâ ad foramen nervi optici. Exoritur tendine perquàm exili, eoque oblongo. Rectà inde supercilium conscendit, ubi in substantiam membranaceam explicatur. Mox per palpebram superiorem definit in palpebram extremam, in ejus videlicet circumferentiam inferiorem reclinatus. Musculus præfatus a munere, *elevatoris* nomen sibi vindicavit; palpebram siquidem superiorem attollit. At in eundem quoque finem musculus

frontis latus agit, qui a munere, situque suo, musculus item dicitur supercilii. Quapropter cuicunque, qui oculos latè prolatet, & frons corrugari debet.

Quid sit musculus palpebrarum orbicularis.

Orbicularis, sive palpebrarum clausor, vel communis, fibrarum ductu quodam ovali palpebram utranque undequaque circundat; atque angulis oculorum firmiter inhærens, palpebram superiorem, fibris contractis, deprimit, æquè ac inferiorem nonnihil attollit. Hinc oculos claudit.

Quid sint puncta oculorum lacrymalia.

Palpebris extremis cartilagines quædam apponuntur molliusculæ, semilunares, palpebris explicandis potissimùm inservientes, ut æqualibus ubique factis palpebrarum confiniis, adamussim claudantur. Cartilagines istæ palpebrarum efficiunt *tarsum* penes Græcos, *cilium* penes Latinos. Quamobrem ciliorum dicuntur pili, qui bulbis tarso inserti producuntur ex palpebrarum margine; ubi eundem ferè præstant usum, quem in superciliis. Punctis ubique perviæ obversantur lacrymalibus, quorum plurima osculis propatulis ad narium proficiscuntur recessus. Quocirca tenui lymphâ jugiter irroratur oculus, quæ ex glandulis minimis exudat lacrymalibus, quorum tubuli excretorii in puncta desinunt lacrymalia.

Describuntur glandulæ oculorum lacrymales.

Glandulæ lacrymales valde conspicuæ ex angulis oculorum insurgunt. Ea, quæ angulo insidet exteriori, nomine caret. Quæ ab interiori nonnihil extuberat, propriè dicitur *lacrymalis*. Hæc substantiâ suâ foramen operit cranii lacrymale, quod communicat cum osse cribriforme ad nasi radicem. Glandulæ præfatæ per utranque palpebram ad puncta lacrymalia pro lacrymis edendis minima emittunt excretoria.

Palpebrarum vasa.

Arteriolas habent palpebræ a carotidibus exterioribus. Venulas a jugularibus exterioribus. Nervos a pari quinto, ac septimo medullæ oblongatæ intra cranium.

Ocu-

Oculorum globos, tanquam velamina, tegunt palpebræ, eosque arcent ab incommodis exterioribus. Eorum ambitum intrinsecùs humectant, & detergunt, ut limpidi semper, & clari serventur: ut videlicet lucis radiis excipiendis, immittendisque, non impares unquam fiant. Palpebrarum usus.

Oculorum globus, nonnullis gemma, vel bulbus, orbitæ cranii, sive potiùs calvariæ, statim sub palpebris infunditur. Figuram perhibet globosam, anteriùs tamen nonnihil exporrectam. Tunicis vestitur. Humores continet, tum fluidos, tum concretos. Vasis irrigatur. Triplici tunicâ vestitur globus. Exterior dicitur *cornea*, sive *sclerotes*. Media *uvea*. *Retina* interior. Cornea valida est, crassior, pellucida. Undequaque circunducitur per gemmam exteriorem. Huic extrinsecùs alia perquàm tenuis adnascitur membrana, opaca, colore albo prædita, quæ provenit a pericranio. Dicitur *albuginea* a colore, necnon etiam *conjunctiva* a munere; quum per hanc, veluti per ligamentum membranaceum, alligetur globus circumferentiæ, ac partibus orbitæ interioribus. Albuginea foramen habet rotundum in facie anticâ, per quod sese profert substantia corneæ pellucida, necnon etiam pupillæ foramen, cujus ambitus versicolor est. Describitur gemma, sive bulbus oculorum, & præsertim cornea.

Sub corneâ occurrit uvea, cui, in facie præsertim anticâ, adnectitur per fibrillas. Tenuior est, atque opaca. Ejus namque substantia atrâ quasi inficitur fuligine. Pervia est anteriùs ob foramen illud rotundum in oculis admodum conspicuum, quod nuncupatur *pupilla*. Pupillæ ambitus versicolor extremus nuncupatur *iris*. Non videtur iris, nisi plexus fibrarum, quæ ab iride, sub retinâ rectâ ferè producuntur ad nervum usque opticum. In parte bulbi posteriori ligamenta, sive vincula producuntur ciliaria; quæ mi- Describuntur uvea, pupilla, iris, & reliqua.

minimi tamquam musculi oblongi radiatim in iridem pergunt, quam identidem explicant: pupillam videlicet explicant, quæ propterea in lumine nimio, iridis ope, per minimum tanquam sphincterem peculiarem, contrahitur.

Describitur retina.

Intra uveam expanditur retina, ad faciem tamen posteriorem. Mollis est retina, perquàm tenuis, albicans. Nequaquam ambit bulbi circumferentiam universam interiorem; quinimmo desinit undequaque ad confinia humoris crystallini, circumcirca bulbi sectionem anteriorem.

Quo pacto oculorum membranæ a nervo optico explicentur.

Tunicæ præfatæ explicantur omnes a nervo optico. Atque adeo dici potest, nervo optico intercedente, eas a meningibus, atque a cerebro exortas esse; siquidem nervi optici, qui crassissimi sunt, aliquibus saltem fibris, a medullâ oblongatâ ad basin cerebri, ex communi ferè principio, exoriri videntur. Exinde abinvicem recedunt. Mox rursùs coeunt, ac mutuò plerùnque sese contingunt. Postmodum iterum divaricati, ad gemmas utrinque tendunt; quas in facie posticâ per foramen, quod in orbitâ mediâ intus occurrit, attingunt. Simul ut in gemmam pervenerint, sese explicantes in membranarum formam, ex utroque latere gemmarum construunt tunicas. Tunica exterior nervi optici, videlicet dura mater, producit corneam. Media, nimirum pia, producit uveam. Substantia demum nervi optici medullaris interior, in retinam extenuatur. Quocirca inferre non injuriâ debemus, lucis radios, qui retinam afficiunt, ex retinâ quodammodo, sive per substantiam interiorem nervi optici, sive per motum repercussum spirituum animalium, & cerebrum afficere, & vibrationes suas in sublime provectas sensorio impertiri.

Tres

Tres sunt oculorum humores. *Aqueus. Crystallinus. Vitreus*. Aqueus colligitur in parte globi anteriori, statim post corneam; quapropter, eâ perforatâ in parte anticâ, effunditur. Aqueo mox succedit crystallinus, quem subsequitur vitreus. Vitreus humor maximam bulbi occupat partem; quippe a retinâ, quam ubique tangit, producitur ferè ad pupillam usque. Dicitur vitreus, quia substantiam, & consistentiam vitri fusi persimilem habet. Mollis est, & limpidus: ubique nempe pellucidus. Ejus figura a parte posticâ, cui adamussim aptatur retina, globosa est. A parte anticâ, versùs pupillam, deprehenditur cava; suâque capacitate crystallinum excipit. Propriâ obducitur tunicâ, tenuissimâ, pellucidâ, quæ *vitrea* nominatur.

Enumerantur oculorum humores, & vitreus describitur.

Crystallinus, vel ipse licèt pellucidus, densior tamen est, quàm vitreus; quocirca crystallinus appellatur. Ejus figura lenticularis est, anteriùs nonnihil depressa. Crystallinus quoque propriâ vestitur tunicâ perquàm exili, æquè ac pellucidâ, quæ dicitur *crystallina*, sive *arachnoides*. A circumferentiâ humoris crystallini fibrulæ proficiscuntur nonnullæ, quæ per faciem exteriorem tunicæ vitreæ, aliis consociatæ, ligamenta ciliaria compingunt; quæ extrinsecùs in tunicâ vitreâ, veluti radii plures deprehenduntur; qui a circumferentiâ humoris crystallini tendunt ad confinia nervi optici, in parte posteriori humoris vitrei, proximè sub retinâ.

Describitur crystallinus, unà cum ligamentis ciliaribus.

Crystallino anteriùs circumfunditur aqueus, qui colligitur, utì monuimus, in sectione bulbi anteriori: in eâ videlicet capacitâte, quæ intercipitur inter corneam, & humorem crystallinum. Exudat fortasse ex glandulis minimis, ubique dispersis per tunicas oculorum interiores; sive per ductus quosdam aquosos, a cla-

Quid sit propriè humor aqueus, & unde proveniat.

a clarissimo Nuck non ita pridem detectos, Sectore inclyto Agiensi, teste Blancardo. Egrediuntur ductus præfati ab arteriis carotidibus, calvariæ inclusis. Pluribus exinde ramusculis sese effundentes, in bulbos anteriores dehiscunt non procul a pupillâ. Enim verò, si per vulnus inflictum blandè exudat humor aqueus, brevì reproducitur.

Describuntur musculi oculorum recti.

Oculorum globus quatrifariam rectà movetur. Bifariam obliquè. Rectà attollitur, deprimitur, adducitur, atque abducitur. Obliquè vergit sursum ad angulum interiorem, & declinat ad angulum exteriorem. Hinc musculos quatuor habet rectos: Binos obliquos. Recti, perexiles sunt. Egrediuntur principio communi ex orbitâ interiori ad foramen nervi optici. Exinde abinvicem recedunt, rectà singuli tendentes ad quatuor veluti cardines oculorum adversos. Verùm in facie bulbi anticâ rursus conveniunt, tendinibusque suis decussatim oppositis sub tunicâ adnatâ, in superficie tunicæ corneæ, membranam tendinosam, satis validam conficiunt. Musculus superior dicitur *elevator* a munere, necnon etiam *superbus*. Inferior dicitur *depressor*, sive *humilis*. Qui producitur per angulum oculorum interiorem, eoquòd oculorum globum rectà adducat versùs angulum interiorem, *adductor*, a nonnullis *potator* quoque nuncupatur. Alter contra, qui oculorum globum adducendo ad angulum oculorum exteriorem, eum abducit ab angulo interiori, musculus nuncupatur *abductor*, sive *indignationis*. Musculi recti, si uno eodemque tempore insimul contranitentes æquè agant, fieri minimè potest, quominus globum complanent, eumque adducant versùs orbitam interiorem.

Describuntur obliqui.

Ex obliquis alter superior est, alter inferior. Superior tenuis, oblongus, originem ducit ex eodem or-

orbitæ loco, unde recti proficiscuntur. Mox obliquè ad angulum ascendit oculorum interiorem versùs radicem nasi. Ad nasi radicem, cartilaginem quandam offendit perviam, quæ dicitur *trochlea*. Hanc subit tendine quodam perquàm exili, longissimoque; qui per faciem bulbi anticam sese reflectens, in iridis confiniis desinit. Inferior brevis, crassior, latus, consurgit ab osse subjecto, ab angulo oculorum exteriori non procul. Exinde oblique producitur per faciem bulbi anteriorem ad finem usque superioris, ubi vanescens omnino deletur.

Inter musculos hosce glandulæ inseruntur minimæ, quæ uliginem quandam pinguem, oculis emolliendis, lubricandisque, insudant. Unde proveniat oculorum uligo pinguis.

Musculi, & tunicæ præfatæ arterias habent a carotidibus. Venas a jugularibus, ac præsertim interioribus. Nervos, præter opticum, a conjugatione tertiâ medullæ oblongatæ intra calvariam. Vasorum bulbi origo.

Per oculos visio fit. Quandoquidem ab objectis conspicuis, lucis radios pupillâ excipimus. Exceptos humoribus infringimus; qui in conos propterea extenuati, coactique, retinam apicibus attingunt. Objectorum imagines in eâ delineant, sive potiùs expingunt, inversas tamen; quibus opticorum concitant substantiam ad sensorium usque commune; quod præfatas excipit immagines, easque menti, eâ, quâ fieri potest lege, postmodum exhibet. Oculorum usus.

CAPUT II.

De Ophthalmiâ.

Definitio, & Diagnosis.

AFfectiones, quæ oculos invadere solent, utpote quæ innumeræ prope sint, & ad Chirurgiam propriè spectantes, hic singillatim recensere haud inclinat animus. Nihilosecius, quum earum nonnullæ, quæ frequentiùs occurrunt, quæque interiora non minùs, quàm exteriora requirunt auxilia, paucis saltem describere oporteat, eas, ut ordine prosequamur, in suas classes peculiares distribuendas ducimus; aliæ quippe tunicas oculorum lædunt, humores aliæ, aliæ nervos, musculos item et glandulas aliæ. Ex iis, quæ lædunt tunicas, aliæ insident *adnatæ*, aliæ *corneæ*, aliæ *uveæ*. Si adsint quæ retinam afficiunt, opticorum vitio eas adscribendas existimamus. Tunicæ adnatæ vitia sunt *ophthalmia*, *pterygium*, *pannus*, *& unguis*, *hyposphagma*, *suggillatio &c.* De ophthalmiâ in capite præsenti fusè tantùm nobis agere placuit, reliqua perfunctoriè animadvertendo brevissimè expositurìs. Nihil aliud esse videtur ophthalmia, quàm *oculorum inflammatio, quæ tunicam afficit adnatam, quæque propterea dolorem infert, ac ruborem facit partis affectæ, lacrymarum eliciens profluvium, & hemioraniam, item et cephalalgiam ex consortio quamsæpissimè inducens*; siquidem, uti diximus, ex pericranio adnata procitur. Ex quibus signa diagnostica educes.

Causæ

Talis inflammatio, non secùs ac reliquæ, ab humoribus provenit, qui moram aut in tubulis partis affectæ, aut in proximo nectendo, eos infarciunt, efficiuntque, ut sanguis, motu locali retardato, in minimis sanguiferis, quæ per adnatam dirimuntur, stagnet,

gnet, æſtuet, & concreſcat. Hinc arteriolas, & venulas extendens, fibraſque diſtrahens, eandem adnatam in tumorem attollit, ruborem, dolorem, & permoleſtum prope combuſtionis ſenſum per oculos ubique molitur.

Ophthalmia, nullum quamvis utplurimùm vitæ inferat diſcrimen, attamen ſi pervicax fuerit, ſi perſæpè recurrerit, ſi humor peccans acerrimus ſit, & ut vulgò dicitur, *ferinus*, minimè negligenda; eo quippe in caſu aut ſuppurat, aut bulbi tabem, aut ſuffuſionem, aut alias, quæ videndi facultatem planè adimunt, affectiones parit. Prognoſis.

Oculorum inflammatio in corporibus præcipuè ſanis, modò lenis ſit, leni tantùm victu facilè diſcutitur. Quum contumax, & perquàm moleſta concitet ſymptomata, tum alvo aut clyſteribus, aut purgationibus lenioribus blandè priùs ſolutâ, ſanguis minuendus, iterum, iterumque ſi adhuc reſtiterit. Cæterùm reliqua omnia, ratione tum diætæ, tum pharmaciæ, quæ viſceribus inflammatis proſunt, & ophthalmiæ curandæ apprimè conducunt. Ratione localium, ophthalmiæ evincendæ nil magis idoneum unquam adhibuimus, quàm aquam tepentem palpebris quamſæpiſſimè immiſſam. Si pro aquâ communi aquam florum ſambuci, roſarum albarum, fœniculi, hiſque ſimilia ſubſtitueris; & ſpiritum vini, aut tutiam ſi addideris, vim in collyriis acues reſolvendi. Ad hæc, ſi nihilominus inflammatio adhuc reſtiterit, in pejùs ceſſura, tum pediluvia, ſinapiſmata, & veſicantia partibus priùs infernis, mox etiam ſupernis admoveto; quibus humores concretos, niſi prorſus extenuaveris, aliorſum ſaltem avocabis. Si quis plura deſideret, obſervationes adeat chirurgicas Jo:Muys, qui(*a*) oph- Curatio.

(*a*) *Obſ. 1. Dec. 1. Chir. rat.*

ophthalmiam, ac ei medendi methodum pereleganter exposuit.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN, ET PRÆSERTIM AD CHIRURG. SPECTANTES.

Comprobatur Veterum derivationis, & revulsionis usus.

NIl satiùs, quàm sanguinis missio ad ophtalmiam resolvendam per vices facta, in venis secandis, revellendi, derivandique, tanquam optimum, nobis adhuc probavit Priscorum usum; evidentissimè quippe penè semper oculorum inflammationem exasperatam vidimus, sanguine supernè priùs, quàm infernè educto. Nos igitur aliorum erroribus cautiores facti, nec cervici, nec scapulis cucurbitulas scarificantes ad ophthalmiam extenuandam adhibuimus unquam, nec venas quidem in brachio secuimus, alvo nisi extersâ priùs, & sanguine aut ex pudendis, aut ex saphenâ largè imminuto. Id reperto sanguinis motu circulari, quicquid unquam in eo protulerit Inclytus Bellinus, difficilè quamvis explicare possimus, diutinæ tamen experientiæ pervicaciter adversaremur, si rem tam certam, tamque exploratam cum Praxis medicæ prorsus imperitis, in ophthalmiâ præcipuè curandâ, negligentes non fateremur.

ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM, ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid sit pterygium, hyposphagma, pannus, & quomodo discutiantur.

PRæter ophthalmiam, *pterygio*, *ungue*, *panno*, *hyposphagmate*, *vel suggillatione* adnata, utì diximus, afficitur. Pterygium affectio quædam est, quæ membranæ adinstar præter naturam adnatæ extrin-

trinsecùs accrescens, videndi facultatem vel prorsus adimit, vel saltem infirmat. Si talis membrana crassior evadat, inæqualis, ac rubore, tametsi leviter, tingatur, dicitur *pannus*. Contra si levis, ubique æqualis, tanquam in albam superficiem coextendatur, tum *unguis* propriè nuncupatur. Ideo concrescit, quia humores, sive in tubulis ad superficiem adnatæ stagnantes, sive extra insudantes fluorem amittunt, atque in solidiorem, quæ vel panni, vel unguis speciem referunt, substantiam congesti sistuntur. Extenuatur pannus fotibus, suffitibusque resolventibus. Saccharo absumitur, ossibus sepiæ, oculis cancrorum, crystallo montanâ, aliisque similibus in pollinem redactis, ac in palpebras intus per fistulam, aut alio quovis pacto immissis. Evenit non rarò, ut in adnatæ substantiâ, tubulis sanguiferis interioribus aut ruptis, aut exesis, sanguis exudans ita congeratur, ut maculam rubicundam, necnon etiam livescentem in oculorum albo compingat. Id verè hyposphagma, sive suggillatio vocatur; quod quum recens sit, nisi sponte suâ, aquâ tepente pluries admotâ facilè resolvitur. Non ita tamen, quum diu perstiterit, & potissimùm ubi livescat.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sint crassities, nebula, albugo, pustulæ, atque hypopion, & quomodo curentur.

Affectiones præcipuæ, quibus præter naturam obnoxia videtur Sclerotis, quæ, ut anatome docuit, duræ meningis soboles est, sunt *crassities*, *nebula*, *albugo*, *pustulæ*, atque *hypopyon*. Crassities dicitur tum, quum cornea, hoc est anterior sclerotis facies pellucida ad pupillam apposita, perquàm tenui veluti caligine inficitur. Ex quo fit, ut qui tali affectione tentantur, objecta tanquam per caliginem intuean-

tueantur. At si concrescens adeo inspissetur caligo, ut faciliùs extrinsecùs deprehendatur, tum *nebulam* compingit. Verùm ubi magis adhuc concrescat, ut luculentiùs eam intuentibus apparens in maculam albescentem ante pupillam sese coextendat, tum *albuginem*, aut *leucoma* progenerat. Pustulæ sunt minimi quidam tumores, qui ex corneâ insurgunt ob læsionem externam utplurimùm productæ. Hypopyon, quod et *pyosis*, & *lunella* quoque dicitur, nihil aliud est, quàm pus quoddam vel sub corneâ, vel inter corneam, & uveam collectum, quod ophthalmiam malè curatam non rarò insequitur. Ut præfatæ affectiones eximantur, eadem propemodum, quæ ad superiores extenuandas proposuimus, exigunt auxilia.

Quid sint procidentia pupillæ, dilatatio, angustia, & quo pacto iis medeatur.

Procidentia, *pupillæ dilatatio*, nec non etiam *angustia*, *suffusio*, sive *cataracta* inter morbos quamvis uveæ vulgò recenseantur, propriè tamen ad iridem, quinimmo et ad humores quandoque potiùs, quàm ad membranas oculorum spectare videntur. Procidentia dicitur tum, quum, corneæ unitate, aut vulnere, aut ulcere, solutâ, uveæ substantia procidit, & quodammodo extuberat; quod dignoscitur ex prolapsu uveæ ipsius, quæ prolapsa, aut nigricat, aut cærulea deprehenditur, extra situm quasi divulsa, excisa, atque extuberans. Hujusmodi affectio curatu perquàm difficilis, in senibus inprimis, tum præcipuè, quum aut vulnus, aut ulcus corneam plurimùm læserit. Ut præfatæ affectioni medeamur, ea omnia conveniunt, quæ extergunt, blandè adstringunt, & roborant. Hujusmodi sunt album ovorum cum aquâ rosarum, ac succino præparato solutum, quibus addunt nonnulli modicum aluminis usti, tutiæ præparatæ &c. Alii vino rubro tepenti, alii aquâ chalibeatâ partem affectam fovent. Prolatatur pupilla tum,

quum

quum ejus circumferentia versùs iridem undequaque explicatur. Contra contrahitur. In utroque casu a convulsione provenit. In primo quippe ligamenta convelluntur ciliaria. In altero convellitur iris: ideoque, quæ convulsionibus discutiendis conducunt, et hic conferre videntur. Suffusio, sive cataracta nihil aliud est, quàm visus læsio, ob opacitatem quandam, quæ oculorum humoribus supervenit, quæque ad pupillam potissimùm percipitur. Hæc si tanta fuerit, ut veluti membranula, sive albescens, sive livescens, sive alterius cujusque evaserit coloris, propriè dicitur cataracta, ex eo quòd non aliter, quàm cataractæ species quædam pupillæ opponatur, radiorumque luminis ab oculorum interioribus arceat immissionem. Ratione affectionis istius, quod ad partem attinet affectam, plures olim insurrexerunt opiniones. Sunt enim qui aqueum, qui crystallinum, qui vitreum in suffusione culpare solent humores. Sententiarum varietas orta exinde videtur, quòd non æquè omnibus eidem loco suffusio insederit. Attamen cum Jacobo Rohaultio in Tractatu physico, aliisque Recentioribus, cataractam crystallino frequentiùs inhærere, & crystallinum aut deprimi, aut superficietenùs saltem corradi a chirurgo, qui eam acu subducere conetur, autumabimus. At eâ de re plura si quis desideret, eruditorum adeat ephemerides, ex quibus tum pro Theoriâ suffusionis exponendâ, tum pro Praxi in curatione exercendâ, permulta sanè, non penitus spernenda, haurire poterit.

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit gutta serena.

Ex hactenus dictis, quid sit, & undè procedere possit tum cœcitas, tum videndi imbecillitas, tum caligo, aliæque oculorum affectiones, quæ videndi facultatem aut lædunt, aut adimunt, educes. Inter has tamen solemnis est, & plerùnque insolubilis ea, quæ *gutta* passim *serena* Latinis, *amaurosis* Græcis nuncupatur, cæcitatis species; quâ qui laborant, oculis quamvis adapertis, & nullam licèt læsionis extrinsecùs præbeant indicium, videndi nihilominus facultatem opticorum planè amiserunt vitio; qui aut infarcti, aut compressi objectorum species ex humoribus oculorum, tametsi defæcatissimis, ad sensorium non ampliùs immittunt. Gutta serena, quæ altas egerit radices, quæque a læsione opticorum provenerit intrinsecâ, longè pervicacior, & curationem omnem utplurimùm respuit. In senibus eam penè semper deplorabis. Cæterùm, quicquid ad paralysin subducendam jam ante præscripsimus, & hìc præscribendum censemus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Nonnullæ affectiones peculiares, quæ oculorum angulos afficiunt.

Ratione potissimùm carunculæ lacrymalis angulo oculorum exteriori inhærentis, oculi extrinsecùs quodammodo frequenter affici quoque solent. Hinc *rhyas*, *encanthis*, *ægylops*, & *fistula*, quæ dicitur *lacrymalis*. Rhyas dicitur, & *rhœas*, quum caruncula lacrymalis ob exuberantem, atque continuum præter voluntatem lacrymarum effluxum præter na-

naturam imminuitur. Lacrymæ eo in casu humoribus utplurimùm eliciuntur acribus, nervorum stamina, aut in parte affectâ, aut in viciniis irritantibus. Encanthis vocatur, quum eadem caruncula plurimùm intumescit obstructa; atque ita obstructa, si morbus ulteriùs procedat, hoc est si inflammetur, suppuretque, egylopem procreat, sive *anchylopem*, quæ nihil aliud est, quàm in eâ parte abscessus. Verùm pus, quod ibi conficitur, aut foraminis parietes osseos, quibus insedit caruncula, quandoque corrumpit, aut aliorsùm inter membranas influit, & fistulam lacrymalem inducit: inducit nempe ulcus profundum, inveteratum, callo intus, sive folliculo obductum. Perpauca hæc de ægritudinibus hujusmodi, ad Chirurgos propriè licèt spectantibus, Tyronum in gratiam, perfunctoriè tantùm hìc innuere placuit.

CAPUT III.

De Auribus.

Aures, unum quamvis, & idem sint organum, quod audiendo præsertim inservit, distinguuntur in interiores, atque exteriores. Auris exterior, quæ *auricula* nuncupatur, dividitur in partem supernam, quæ dicitur *ala*, sive *pinna*; atque infernam, quæ dicitur *auricula*, sive *lobus*. Quid sint aures, earumque divisio.

Non est auris exterior, nisi cartilago sinuosa, ad tempora utrinque explicata, cuticulâ obducta, cuti, membranâ carneâ, item et nervosâ, perquàm tenui; quæ cartilagini arctissimè adhærescit, ac periostei vices ibi gerit. At in lobo plurima intercedit pinguedo, cujus interventu nonnihil extuberat auricula. Duos habet sinus præcipuos auricula; quorum Describuntur partes interiores auris exterioris.

rum interior, qui in aurem interiorem ſtatim ducit, nuncupatur *alvearium*. Huic exterior proximus, dicitur *concha*. Auricula proceſſibus quatuor, qui dicuntur *helix*, *anthelix*, *tragus*, *antitragus*, intus extuberat. Auricula in homine plerùnque immobilis; quæ proinde, aut muſculis planè caret, aut nonniſi muſculorum quibuſdam lineamentis munitur.

Auris exterioris uſus.

Auricula voces excipit, exceptas, ne citò nimis præterlabantur, ſiſtit, eaſque in aures immittit interiores.

Enumerantur partes auris interioris, & deſcribitur meatus auditorius.

Auris interior, ea auris appellatur pars, quæ ab aure exteriori producitur in calvariæ cavum: in os videlicet, quod ad temporum confinia, ob ingentem duritiem, *petroſum* nuncupatur. In aure interiori conſiderare debemus *meatum auditorium*, *tympanum*, *oſſicula quatuor auditus*, *foramina*, ſive *feneſtras*, *labyrinthum*, *cochleam*, *aquæ ductum* Falloppii, atque Euſtachii *tubam*. Meatus auditorius antrum illud appellatur, quod ductu obliquo ab aure exteriori, ideſt ab alveario tendit ſurſum per ſubſtantiam oſſis petroſi ad tempora, definitque in tympani cavum. Perquàm tenui intus obducitur cuticulâ, perioſteo, ſive pericranio. In alvearium præcipuè inſudat recrementum illud glutinoſum, flavum, amaricans, quod ibi concreſcens, cerumen procreat; quodque fortaſſe provenit a glandulis quibuſdam minimis, quarum excretoria in meatibus inhiant.

Deſcribitur tympanum.

Meatus auditorius ad ſpecum ſtatim ducit in penetralibus ejuſdem oſſis petroſi excuſam; cui, ſub finem meatus auditorii, membrana tenuiſſima, oſſiculo orbiculari cavo, anuli adinſtar coextenſa, ſtatim apponitur. Per membranam hanc mediam nervulus intenditur perexilis, qui chordam æmulari ſolet tympani militaris. Quocirca ſpecus *tympanum* vocitatur.

Sub

Sub hac membranâ, in eodem tympani recessu, reliqua omnia auditus præcipua includuntur instrumenta; cui tamen proximè adstant ossicula quatuor: *malleolus* nimirum: *incus*: *stapes*: *os orbiculare*. Malleolus ex capitulo quodam, quo donatur globoso, stylum emittit oblongum in formam caudæ. Stylus in duos finditur processus. Superior brevis alligatur membranulæ tympani, tendine musculi perquàm tenuis exterioris intercedente; qui a parte supernâ meatus auditorii, per tuberculum osseum, canaliculi adinstar perforatnm, producitur in cavum tympani, adhærens malleoli processui superiori. Processus inferior longior ossi infigitur subjecto in eodem tympani cavo, ibique firmatur per tendinem perquàm exilem alterius musculi interioris, qui emergit ex facie tympani infernâ non procul a membranâ. Exinde vergit versùs processum inferiorem oblongum ejusdem malleoli, cui inseritur. Musculi præfati dicuntur *perigraphias*. Dimovent fortasse, atque exagitant malleolum, ut voces modulentur.

Enumerantur ossicula quatuor auditus. Describitur malleolus, ejusque musculus.

Sub malleolo inest incus: alterum nempe ossiculum, latiusculum superiùs, atque nonnihil excavatum; quocirca sinum efficit, quo malleoli capitulum excipit. Binos inferiùs emittit processus inæquales, veluti dentis cujusdam molaris duplicem radicem. Longior ossibus infigitur subjectis. Brevior vinculo valde tenui, capitulo stapedis laxè injungitur.

Describitur incus.

Stapes ex latâ basi in arcum flectitur. Ex arcu summo capitulum prominet, quo stapedem equestrem æmulari solet. Huic e latere *os orbiculare* adnascitur: ossiculum videlicet, anuli adinstar rotundum.

Stapes, & os orbiculare.

Amotâ stapedis basi ab ossibus subjectis, detegitur illico foramen ovale, & paulò inferiùs aliud detegitur foramen rotundum. Foramen ovale ducit in spe-

Describuntur foramen ovale, rotundum, labyrinthus, & cochlea.

ſpecum, quæ a ſemicirculis oſſeis per idem in circuitus redeuntibus, dicitur *labyrinthus*. Foramen rotundum perhibet introitum in alteram ſpecum, quæ, ſquamulâ oſſeâ intercedente, in duplicem ſinum finditur. Alter mox tendit in cavum labyrinthi. Alter in cavum cum labyrintho communicans; quod, quia in ſpiras intorquetur veluti cochlea, *cochlea* nuncupatur. Aquæductus eſt meatus quidam in oſſe petroſo inſculptus, qui inter binos proceſſus, ſtiloidem, & mammillarem occurrit. Exinde in aurem interiorem immiſſus nervos excipit, eoſque a cerebro oblongato ad internas aurium membranas inducit. De hoc meatu mentionem fecit primum Falloppius; qui proinde Falloppii dicitur. Id nominis autem ei falsò impoſuit Auctor. *

* *aliud non eſt, quàm via in oſſe inſculpta, perquàm durior nervi portio e calvaria ad muſculos externos maxillarum, & laryngis decurrat. Schelammerus de Aud. P. 3. cap. 5.*

Quid ſit Euſtachii tuba.

Euſtachii tuba, ſive meatus ab auribus in fauces, eſt ductus partim cartilagineus, partim membranaceus, qui ex cavo tympani ad palatum obliquè deſcendit versùs fauces, in quibus aperitur hiatu amplo, propè uvulam, ut aer auris interior cum exteriori fortaſſe communicet.

Deſcribuntur vaſa auris interioris.

Meatus, & ſinus aurium præfati tunicâ obducuntur intus pertenui, ſenſu acerrimo præditâ; per quam dirimuntur minimæ arteriæ a carotidibus exterioribus, quæ in regione temporum utrinque micant; venulæ a jugularibus exterioribus; quamplurima nervorum ſtamina a conjugatione ſeptimâ medullæ oblongatæ intra calvariam, quæ dicitur *nervorum auditus*. Aer in cochleâ contentus ab Anatomicis *aer inſitus*, *aer incluſus*, *aer innatus* vocatur.

Aurium uſus.

Auribus voces excipit corpus humanum vivens, ut cuique notum eſt, eaſque in ſenſorium immittit; aer quippe concitatus, ac fluctuans, ſive potiùs exagitatus, atque excuſſus ob tremores, & vibrationes cor-

corporis resonantis, membranam concutit tympani, eamque exagitat; quæ proinde concussa, exagitataque, concutit, atque exagitat in recessibus aurium aerem insitum; qui ob motum, ni fallor, ossiculorum variè commotus, variè nervos stimulat, ac per nervos variè afficit cerebrum; hinc is suscitatur sensus, qui auditus nuncupatur. De auribus si quis plura cupiat, Valsalvam, aliosque adeat Recentiores; qui acriori indagine in partes eas inquirentes, in organis hisce describendis, longè prolixiores, quàm nos, qui, & brevitati, & rebus, in Tyronum gratiam, clarè exponendis, semper studuimus, fuerunt.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quoniam auditus organum, ut ex adhuc enarratis patet, cujuslibet generis vasculis conflatur, membranis pluribus vestitur, ossibus variis, æquè ac glandulis instruitur, in capacitates variè aptatur, hinc est, ut modò obstruatur, modò inflammetur, modò suppuret, ulceribus modò exedatur &c. Quinimmo et non semel evenisse accepimus, & oculis hisce nostris percepimus, ut ex seminio quodam pravo intus aut immisso, aut ingenito, varii generis insurrexerint vermes, qui membranas interiores mordicando, cruciatus excitaverint acerrimos, aliaque auribus non modò, verùm etiam et reliquo capiti, aliisque partibus, quæ nervis intercedentibus arctissimam cum auribus habent affinitatem, pessima intulerint symptomata. Affectiones hujusmodi periculi prorsus expertes minimè censeri debent; iisque curandis eadem propemodum, quæ obstructionibus recludendis, inflammationibus resolvendis, ul- Variæ aurium enumerantur affectiones.

ulceribusque interioribus extergendis jam ante proposuimus, apprimè conducunt. Aurium vermes enecant infusiones amaricantes in aquâ graminis, scorzoneræ, carduibenedicti &c, cum melle, ac saccharo, nec non etiam cum mercurio paratæ, ac in aures interiores blandè per syringam inditæ. In quo tamen animadvertant Tyrones, ne res oleosas, pingues, glutinosasque intus in aures unquam immittant, quæ meatus infarciunt, & surditatem quamsæpissimè deploratam moliuntur.

CAPUT IV.

De Naso.

Describitur nasus.

NAsus est pars organica non ubique sibi similis; cava, oblonga, ex facie media prominens, olfactus organum. Integumentis vestitur foris, quibus insunt ossa, & cartilagines. Ossa occurrunt ad nasi radicem, ubi consurgunt ad frontis confinia ex ossibus subjectis maxillæ superioris. Ossa intus deprehenduntur spongiosa, atque adeo dicuntur *spongiosa*, necnon etiam *cribriformia*, a minimis, quibus pervia sunt, foraminibus; quæ carne quadam stipantur fungosâ, ne quid incongruum unà cum aere inspirato ad cerebrum sursum attrahatur.

Describuntur partes narium.

Tres sunt cartilagines. Binæ explicantur ad latera nasi. Per medium tertia excurrit, tanquam sepimentum; diciturque, eoquòd nasi capacitatem in nares bipartiatur, diaphragma narium, vel mediastinum. Cartilagines laterales abeunt infernè in membranas cartilagineas; quæ constituunt nares extremas propatulas, mobiles, quæ *alæ* nuncupantur, sive narium *pinnæ*. Cartilago media aliquantulum superne

pernè extuberat, ac *dorsum* nasi, sive *spinam* efficit. Huic ad apicem adnascitur globulus, ex quo ad filtrum rectà descendit, nimirum ad sinum medium exteriorem labii superni, caro quædam ad ligamenti substantiam accedens sub finem mediastini, quæ dicitur *columna*.

Nares intus amiciuntur membranâ nervosâ, quæ perquàm acri pollet sensu, a durâ matre procedens. Amplissimam hæc habet extensionem; in rugas iccirco varias complicatur, quibus rimas omnes, omnes fissuras, omnesque narium recessus ingreditur: idque fortasse, ut maximâ suâ extensione quamplurimas excipere valeat particulas odoribus excitandis idoneas. Enim verò eam amplissimam in canibus venaticis præ cæteris observamus, aliisque animantibus, quæ olfactu pollent perquàm acuto. Membrana narium interior

Sub hac membranâ caro quædam delitescit papillaris, quæ minimis ubique congregatur glandulis; quarum excretoria ad nares immissa, modò serum, sive lympham, quâ scatet substantia narium interior, modò pituitam concretam, & glutinosam, quam autumabant Veteres proximè a cerebro emungi, per nares insudant. Caro papillaris.

In naribus mediis sinus aperiuntur bini: unus scilicet utrinque, qui per superiora palati ducunt ex utroque latere ad fauces in fissuras oblongas, quæ ad latera occurrunt uvulæ, non procul ab orificiis, quò desinunt meatus ab auribus in fauces. Per sinus hosce, sive meatus, aer vicissim ad respirationem ingreditur, atque egreditur. Meatus narium in fauces.

Rursus deprehenduntur ubique in naribus interioribus tubuli quidam, quos excretionibus potissimùm inservire existimandum ducimus. Tendunt ex naribus internis in puncta oculorum lacrymalia; qua Meatus narium in oculos.

de

de re flentibus non raro excidunt lacrymæ ex oculis in nares. De tubulis ejusmodi verba fecit accuratè Sthenonius, item et postremò Dionisius Gallus.

Musculi narium

Alæ narium pro lubitu, atque ex industriâ crispantur, attolluntur, adducuntur, & diducuntur musculorum beneficio, qui numero octo sunt: quatuor scilicet utrinque. A muneribus suis peculiaribus nuncupantur *crispatores*, *elevatores*, *adductores*, & *diductores*. Crispatores, elevatores, atque adductores, membranacei sunt. Figuram habent triangularem; tendinibusque suis acuminatis versùs nasi radicem egrediuntur ab ossibus maxillæ superioribus. Exinde in naribus extremis explicantur, atque absumuntur. Crispatores, atque elevatores ad latera nasi exteriora statim occurrunt sub tegumentis. Adductores occurrunt ad latera narium interiora sub carne narium papillari. Diductores circunducuntur per nares extremas, quoque sub tegumentis, firmiter adhærentes ossibus proximis non procul a filtro.

Narium vasa, & præcipuè nervi olfactore.

Vasa, quæ per nares dirimuntur tum interiores, tum exteriores, sunt: arteriæ, quæ proficiscuntur a carotidibus tum internis, tum externis: venæ, quæ a jugularibus: nervi, qui a pari quinto nervorum medullæ oblongatæ intra calvariam. Verùm præter hosce, nervos habent olfactores nares interiores a primâ nervorum conjugatione. Olfactores exoriri videntur a ventriculis cerebri anterioribus ductu valde conspicuo, a quibus utrinque procedunt ad latera cristæ galli versùs os cribriforme. Per substantiam spongiosam cribriformis in tubulos effunduntur, sive in fibrulas nervosas, quæ per foramina cribriformis prosequuntur, & distribuuntur in plicas universas, atque in recessus omnes membranæ narium

rium interiores. Non procul tamen ab osse cribriformi aliquantulùm extuberant trunci nervorum singuli olfactores; iccirco vocantur quoque processus, sive apophyses mamillares. Cavi intus sunt, adeo ut si flatus per eorum cavum immittatur, pervadit cerebri substantiam ad ventriculos usque anteriores. In plerisque brutorum id præ cæteris conspicuum est.

Per nares aerem inspiramus, atque expiramus vicissim; ideoque, & voces modulamur, & odores excipimus a corporibus odoratis: a corporibus nimirum, quæ odorem expirant. Excipimus videlicet particulas nonnullas tenues, mobiles, atque volatiles, quæ unà cum aere inspirato sursum ad nares attolluntur; in quibus nervos stimulant olfactores, ac per nervos incitant sensorium commune; quod si blandè per particulas eas, ut ita dicam, scalpatur, sensus odoris menti humanæ obversatur suavis, & gratus. Insuavis contra, atque ingratus suscitatur si ruditer. Et, ut id satiùs succedat, sparsim hinc inde extuberant per nares interiores squamulæ quædam cartilagineæ, quæ membranam nervosam attollunt, eamque in sinus varios aptant; quibus commodiùs excipere, & diutiùs detinere valeamus particulas, odoribus excitandis idoneas. Narium usus.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

NArium affectiones peculiares sunt *sarcoma*, *polypus*, *verrucæ*, *ulcus*, *ozæna*, *coryza*, *inflammatio*; & reliqua, quorum pleraque, quum ad Chirurgos quidem propriè spectent, hìc missa quoque facienda ducimus, paucis tantùm sarcoma, polypum, verrucas, ozænam, & coryza describentes. Tum sarcoma, tum polypus sunt caro quædam, quæ Variæ narium describuntur affectiones.

 præ-

præter naturam ex naribus extuberat. Dicitur ſarcoma, quum certam haud habet figuram. Nuncupatur polypus, quum in longum, & latum ſeſe extendens pluribus veluti radicibus naribus interioribus inhæret, quibus varia inæqualia polypi piſcis crura quaſi æmulatur. Verrucas deſcribendo Dolæus *eſſe* dixit *excreſcentias carnoſas ex profluente ſucco nutritio productas*. Hæ ſi naribus extrinſecùs adnaſcuntur, naſi figura iis fœdata plurimùm ſordeſcit. Ozena eſt ulcus fœtidum, ac ſordidum, quod nares interiores exedens, atque inveteraſcens, pus utplurimùm acre, lividumque procreat. Coryza, ſive gravedo nihil aliud eſſe videtur, quàm ſenſus quidam perquàm moleſtus naribus ſuperveniens ob lympham quandam craſſam, ſimul et acrem, quæ ex glandulis ſupernis ad partes narium defluit infernas, eaſque acriter vellicat. Sarcoma, & polypus recidendus eſt. Sunt qui cauſticis, ſed perperam ex noſtrâ ſententiâ, tales excreſcentias conſumere ſtudent. Verrucæ, ozæna, & coryza ea omnia tum intus, tum foris, ut evincantur, requirunt præſidia, quæ fluidorum acrimoniam eluunt, eaque ſolvunt, de quibus iterum, atque iterum plura jam ante diximus.

CAPUT V.

De Linguâ, ejuſque partibus adnexis.

Deſcribitur lingua.

Lingua dicitur a *lingendo*. Eſt pars carnoſa, organica, non ubique ſibi ſimilis, oblonga, in ore ſita, atque inſtructa, quæ a latâ, & craſsâ baſi in apicem producitur, ut, vocibus articulandis, & ſaporibus percipiendis, meliùs inſervire queat. Poſteriùs faciei convexæ oſſis hyoidis, quod cornibus ſuis

ſuis faciem complectitur laryngis anteriorem. Adhæreſcit faucibus præterea, æque ac laryngi. Alligatur infernè partibus ſubjectis maxillæ inferioris per muſculos, item et per vinculum membranaceum, quod linguæ nuncupatur *frænulum*. Hoc quandoque adeo producitur ſub linguæ faciem inferiorem, ut maximo loquentibus, item et ſugentibus, niſi manu recidatur chirurgicâ, incommodo ſit.

Deſcribuntur linguæ membranæ.

Tribus tunicis veſtitur lingua, quarum exterior tenuiſſima, pellucida eſt veluti cuticula. Media craſſior, magis denſa, magiſque compacta, & quodammodo glutinoſa, cribri adinſtar graphicè perforata. Faciem ſuperiorem habet albicantem, inferiorem magis obſcuram. Tertia linguæ membrana, interior videlicet, tenuiſſima eſt, & nervoſa; nervulis quippe undique intexitur, quos potiſſimùm a pari quinto, & nono medullæ oblongatæ intra calvariam ſuſcepit. Nervi præfati in plures ubique attolluntur papillulas pyramidales, quæ per foramina tunicæ mediæ non æquè conſurgunt omnes. Aliæ enim deſinunt in membranam linguæ exteriorem, perque eam in fibrulas dirimuntur. Aliæ in ſpicula quædam reclinata versùs fauces, tanquam dentes graciliſſimi pectinum aculeati, quibus utuntur Carminatores, attolluntur. Spicula hæc, ex nonnullorum ſententiâ, ſalia excipiunt potiſſimùm fuſa ab alimentis, ex quibus ſapores eliciunt.

Linguæ ſubſtantia interior deſcribitur.

Membranis linguæ detractis exterioribus, nudam ſeſe profert linguæ ſubſtantia carnea, ſive potiùs fibroſa, & muſcularis; quæ variis implicatur fibrarum ordinibus, *tranſverſis*, *rectis*, atque *obliquis*. Hinc adeo varius, adeo celer, adeo continuus uſibus variis, variis verbis edendis, formandiſque, linguæ motus in corpore humano. Fibræ præfatæ ita

conveniunt per linguæ ſubſtantiam, ut per mediam illius longitudinem, fiſſuram quaſi oblongam efficiant, quæ a linguæ baſi ad apicem uſque rectà producitur. Inter fibras, & maximè ad linguæ baſin, quæ nonnihil adipoſa eſſe ſolet, necnon etiam ad latera, minimæ inſeruntur glandulæ ſalivales, quarum ductus excretorii ſalivam inſudant tum, quum maximè fibris contractis undequaque compreſſæ, & ipſe contrahuntur. Inſeruntur præterea inter eaſdem linguæ fibras ſanguiferorum propagines uberrimæ, quæ a carotidibus, & jugularibus dirimuntur. A jugularibus præſertim exoriuntur venæ, quæ utrinque ſeſe perhibent aſpectui in facie linguæ inferiori ad latera frænuli exteriora, quæ dicuntur *raninæ*, ſive *ſublinguales*.

Enumerantur, & deſcribuntur linguæ muſculi.

Fibræ, quæ per linguam excurrunt carneæ, nihil aliud eſſe videntur, quàm productiones variæ fibrarum muſculorum ejuſdem linguæ; cujus motus antrorſum, retrorſum, ſurſum, deorſum, hinc inde, modò in illud, modò in aliud latus producitur a muſculis octo; qui inſeruntur in linguæ ſubſtantiam a partibus proximis. Bini dicuntur *baſiogloſſi*, quia parte ſupernâ oſſis hyoidis traducuntur in radicem linguæ, eamque retrorſum versùs fauces adducunt. Bini *ceratogloſſi*, qui a cornibus ſummis oſſis hyoidis utrinque tendunt ad latera linguæ; quam propterea ſimul agendo adducunt quoque retrorſum, unà et explicant. Si tantùm alteruter agat, lingua obliquè tendit ad latus contractionis muſculi agentis. Bini *ſtylogloſſi*, qui explicantur a proceſſibus ſtyloidibus, & tendunt ad latera linguæ, quam potiſſimùm attollunt, unà et explicant. Bini vocantur *geniogloſſi*, qui ab inferiori, atque extremo mento interiori egrediuntur, ut exinde inſerantur, & producantur per faciem anteriorem, atque inferiorem

lin-

linguæ; quam propterea sese contrahentes exerunt. Musculi omnes præfati sunt valdè carnosi, neque videntur in linguâ, nisi sectiones quędam carneæ ejusdem linguæ extra linguæ substantiam nonnihil productæ.

Insuper lingua movetur quoque ad motum ossis hyoidis, cui adhærescit. Hinc inter musculos linguæ communes enumerare consueverunt Sectores, musculos quoque hyoidis, quod musculos habet decem, ideft paria quinque. *Sternoydeos*. *Coracohyoideos*. *Stylaceratohyoides*. *Geniohyodeos*. *Rectos*: quorum usus ex eorum origine, atque insertione, quam modò exponam, facilè elucescet. Enumerantur linguæ musculi communes.

Sternohyoidei consurgunt a sterno summo, a quo utrinque ascendunt per faciem tracheæ anteriorem ad basin ossis hyoidis. Coracohyoidei a processibus scapularum coracoidibus, ideft ab acromio, in humeri principio, tendunt ex utroque latere ad basin ossis hyoidis. Styloceratohyoidei a processibus styloidibus descendunt ad cornua ossis hyoidis. Geniohyodei a mento extremo interiori procedunt ad linguæ basin, cui adhærent; ut et recti, qui sub prioribus delitescunt. Describuntur musculi præfati communes.

Per linguam deglutimus, voces articulamus, & sapores percipimus; salia quippe alimentorum in ore fusa, ob salivam solventem, papillas subeunt nervosas, earumque fibrulas scalpunt, & per fibrulas sensorium afficiunt commune. Hinc &c. Usus linguæ.

His ita positis de organis sensuum præcipuis, inferre sanè debemus, sensus universos, qui suscitantur in corpore animato, nil aliud esse, ratione organi affecti, quàm species tactus varias. Etenim ut corpora, quæ tactum eliciunt, agunt in papillulis cutis nervosis, eas sive tangendo, sive comprimendo, sive nervorum stamina vellicando, ita quoque lu- Sensus omnes concitantur in corpore humano vivente specie quadam tactus.

lumen ex. gr. in oculis, ideſt in retinâ; aer undoſus, & fluctuans in auribus; effluvia odoris tenuiſſima in naribus; & ſalia fuſa in ſpiculis linguæ papillaribus agere neutiquam poſſunt, quin ſive tangant, ſive comprimant, ſive concitent nervorum propagines extremas, utì hactenus expoſuimus. Neque aliud inter ſenſus tactus, & reliquos ſenſus intercedit diſcrimen, niſi quòd corpora, quæ proximè agunt in organo tactus, utpote mole plerùnque majora, reliqua etiam organa utplurimùm movent. Corpora autem, quæ in cæteris organis proximè agunt, eoquòd mole minima ſint, reliqua ſenſuum organa nequeunt afficere.

CAPUT VI.
De Glandulis Salivalibus, & de Uvulâ.

Enumerantur glandulæ ſalivales præcipuæ.

GLandulæ ſalivales ſunt penè innumeræ. Effunduntur undequaque non modò per linguam, verùm etiam per membranas faucium, æquè ac palati carnoſas, per carnem gingivarum fibroſam, nec non etiam per uvulam. Eoquòd ſalivam in oris capacitatem infudent, *ſalivales* dicuntur: humorem videlicet infudant tenuem, lymphaticum, ſubdulcem, qui alimenta in ore ſolvit, diluitque, ut faciliùs deglutita, faciliùs quoque in ſtomacho, æquè ac in inteſtinis digerantur. Hinc non injuriâ prima alimentorum digeſtio in ore fieri dicitur. Minimæ licèt ſint utplurimùm glandulæ ſalivales, nihilominus maximas quoque præ-cæteris obſervamus *parotides*, *tonſillas*, ſive *amygdalas*, *maxillares*, *ſublinguales*.

Deſcribuntur parotides.

Parotides ſtatim ſub tegumentis conduntur utrinque ad radicem auris exterioris. Pluribus aliis glandulis minoribus conglomerantur, quarum ſingula excretoria in unum conveniunt maximum commu-

ne,

ne, quod per genas ex utroque laterè obliquè descendit ad labiorum confinia, non procul a dentibus molaribus, ubi salivam eructant.

Tonsillæ, quæ a figurâ suâ exteriori quoque vocantur amygdalæ, binæ sunt, & ipsæ quidèm conglomeratæ. Occurrunt in faucibus ad latera uvulæ in regione faucium supernâ, ibique humorem emittunt albicantem, crassiusculum, & glutinosum, qui quandoque stagnat in sinibus quibusdam ovalibus, qui in faucibus aperiuntur. Describuntur tonsillæ.

Ex maxillaribus aliæ sunt exteriores, interiores aliæ. Exteriores binæ, longè tamen minores. Extrinsecùs utrinque sub tegumentis aptantur maxillis mediis. Interiores majores, quæ quoque binæ sunt, sub musculis deprehenduntur geniohyoideis. Trunci harum communes excretorii non procul a frænulo prope dentes molares interiores salivam expuunt. Describuntur maxillares.

Sublinguales, tametsi minores, quàm maxillares internæ, conglomeratæ itidem sunt. Deprehenduntur sub membranis ad latera frænuli. Glandulæ præfatæ ob musculorum contractionem compressæ, non procul a gingivis infernis salivam emittunt. Describuntur sublinguales.

Glandulæ omnes salivales suscipiunt propagines sanguiferas a carotidibus, & jugularibus externis, nervos a paribus quinto, sexto, septimo, necnon etiam octavo, & præsertim parotides. Ita inter musculos oris, æquè ac maxillarum inseruntur, ut musculis agentibus, & sese vicissim contrahentibus, validè comprimantur. Quocirca uberiorem eructare solent salivam in oris cavum tum, quum alimentis digerendis eâ magis indigeamus. Glandularum salivalium vasa, & usus.

Ex fornice palatî laxè propendet, glandis adinstar perexiguæ, atque oblongæ, corpus aliud glandosum, quod *uvula* nuncupatur, *columella*, *gurgulio*. Describitur uvula.

Tu-

Tunicâ foris obducitur carneâ, quæ provenit a tunicâ proximâ palati. Sub tunicâ, substantia obversatur valde mollis, & spongiosa, quæ minimis ubique coacervatur glandulis, quarum ductus excretorii exteriorem subeunt membranam, atque humorem insudant lymphaticum, salivalem, perquàm tenuem, qui fauces humectat, pharyngem, æquè ac laryngem præsertim, ut vox clarior emergat.

Uvulæ usus, & musculi.

Usus columellæ præcipuus videtur vocis formandæ, quatenus aer emissus ab asperâ arteriâ impingit in uvulam ictibus creberrimis, infringitur, ac variè repercutitur. Quamobrem variè commovetur uvula antrorsum, item et retrorsum, musculorum ope, qui vocantur *peristaphylini*. Quatuor sunt perexiles membranacei. Anteriores bini. Bini posteriores. A partibus supernis explicantur per ambitum universum uvulæ exteriorem. Vasa suscipiunt tum musculi, tum uvulæ substantia a partibus proximis sanguifera, æquè ac nervosa.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit blæsitas, & aphonia.

PLeraque organorum vitia, quæ in oris capacitate continentur, sunt *frenum*, *ranula*, *fissuræ*, *pustulæ*, *verrucæ*, *aphonia*, & *blæsitas*; quæque quum infantibus, puerisque solemnia esse soleant, tum quum de infantum, ac puerorum affectionibus deinceps dicturi exponenda forent, nihil est, quod et hìc recenseamus. Paucis iccirco quid sint aphonia, & blæsitas impræsentiarum animadvertendum duntaxat ducimus. Nihil aliud est aphonia, quàm vocis defectus, qui, organis aut voci articulandæ, aut respirationi inservientibus læsis, ægrotantibus supervenire solet. Dicitur quoque *anaphthia*; quę quoniam multiplex esse potest, in

in varias distinguitur species: in *hæsitantiam* videlicet, vel *blaterismum*: *blæsitatem*, vel *balbutiem*. Hæsitare tum dicitur, quum qui loquitur, nisi linguam priùs aliquoties moveat, loquendi initium capere nequit; aut tum quum loqui inceperit, progredi nequaquam valet, nisi vocem inceptam quamsæpissimè repetat. Id dicitur quoque titubare, & blaterare. Dicitur blæsitas, item et balbuties, tum quum inter loquendum aut litera, aut syllaba quædam absorbetur, ac propè supprimitur, quod potissimùm literam *R*, aut *L* balbutientibus proferre enixis contingit. Affectiones prædictæ, nisi ex pravâ organorum extent structurâ, quo in casu curationem omnem respuunt, aliarum ægritudinum symptomata utplurimùm sunt, quibus in Praxi medicâ directè prospiciendum, de quibus proinde ante jam diximus, & imposterum, ter Optimo Maximo permittente Numine, fusè dicendum.

LIBRI TERTII
SECTIO SECUNDA.

De Organis internis, & externis in utroque sexu generationi inservientibus; deque iis, quæ ratione eorum tum secundùm, tum præter naturam in corpore humano vitam habente exoriri possunt.

CAPUT I.

De Testibus.

Describuntur testes.

Estes, sive *testiculi* nuncupantur *globuli glandosi, molles, spongiosi, qui scroto inclusi, ad radicem penis, pro seminis generatione laxè propendunt*. Figuram habent ovalem: numero ferè semper bini: raro unus, & maximus: longè rariùs tres. Dexter in corpore humano major aliquantulum esse solet, quàm sinister. Hinc dexter, calidior a Galenicis olim habebatur; in quo proinde, ad eorum sententiam, maribus concipiendis, idoneum semen conficitur.

Testium structura.

Testes apud nonnullos Recentiores glandulæ sunt conglobatæ vasculares. Tunicis foris vestiuntur, vasculis intus complicantur, villos habent ubique, item et tubulos quosdam, qui vasa videntur testium excretoria.

Du-

Duplici tunicâ teſtes ſinguli amiciuntur. Exterior communis carnea, a nonnullis nuncupatur *vaginalis*, tenuis eſt, rubicunda, nonnihil pellucida, egreditur a peritonæo. Interior vocatur *propria albuginea*, *capſularis*, a nonnullis quoque *nervoſa*, ſive *tendinea*, eoquòd craſſior ſit, alba, & validior. Teſtium ſubſtantiam mollem continet, firmat, & perinde ac capſula includit. Tunic teſtium exteriores.

Præter tunicas haſce exteriores occurrunt ubique per teſtium ſubſtantiam aliæ tunicæ interiores, quæ, ſi rectà per medium ſecentur teſtes, ſecundùm latitudinem, plures tanquam ſtellæ radii, qui a centro teſtium ad circumferentiam pergunt, obverſantur. Tunicę teſtium interiores.

Membranis amotis exterioribus, nudam ſeſe profert teſtium ſubſtantia. Hæc primo intuitu pultis adinſtar mollis, quaſi medulla videtur; attamen vaſculis undequaque ita complicatur minimis, ut de facili, non ſecus ac filorum variè conglomeratorum glomer explicari poſſit, dummodo tamen paullatim, & ſenſim eam explicando leniter exolves. Id nobis in brutis præcæteris accuratiſſimè palam fecit Regnerus de Graaf. Vaſa autem, quæ per teſtium ſubſtantiam, utì monuimus, complicantur, diverſi ſunt generis. Arteriolæ nimirum, venulæ, nervuli, ductus lymphatici, vaſcula ſeminalia. Enumerantur vaſa teſtium.

Arteriæ, & venæ dicuntur *ſpermaticæ*. Arteriæ ſpermaticæ ex communi ferè principio egrediuntur a trunco aortæ deſcendentis, digitos circiter duos tranſverſos infra emulgentes. Exinde pluribus dirimuntur ramuſculis per teſtium ſubſtantiam univerſam, non aliter, ac venæ ſpermaticæ; quarum dextera, non ſecus ac arteriæ ſpermaticæ, ſtatim utplurimùm egreditur a trunco venæ cavæ deſcendentis, paulò ſuprà ar- Arteriæ, & venæ ſpermaticę, & corpora pampiniformia

arteriarum exordium. Sinistra tamen ab emulgente ejusdem lateris, ferè semper emergit. Non procul ab exortu, in utroque latere, arteriæ, & venæ spermaticæ coeunt. Mox tunicam peritonæi interiorem subeunt, atque inter utramque ad testes, unà cum reliquis vasis per processus peritonæi cavos deferuntur. Venæ spermaticæ pluribus luxuriant propaginibus per ipsam abdominis capacitatem; quibus tamen hinc inde, membranulis quibusdam intercedentibus, rursus conveniunt. Hinc paulò supra testes ea contexunt corpora, quæ dicuntur *pampiniformia*, sive *pyramidalia*.

Testium nervi, vasa lymphatica, & seminalia.

Nervos accipiunt testes a plexibus pelvis, necnon etiam a pari secundo lumborum. Vasa lymphatica penes Stenonium, & Ruyschium a testibus tendunt ad capsulam chyli, id præsertim ex structurâ, ac positione valvularum peculiari redarguentes, quæ in præfatis ductibus lymphaticis aperiuntur duntaxat versùs cisternam Pecqueti. Vasa seminalia, sive ductus seminales, filorum ad instar tenues, atque albicantes, ita in testibus implicantur, ut inexplicabile sit prorsus eorum principium, palam licet desinant omnes in Epididymes. Existimavit tamen quispiam ab arteriis testium extremis capillaribus statim exoriri.

Describuntur epididymes.

Epididymes, sive Parastatæ, ea dicuntur corpora oblonga, duriuscula, albicantia, testibus singulis, veluti appendices, in dorso apposita, cui accrescunt interventu tunicæ albugineæ testibus præsertim extremis. Testibus, dicimus, extremis, in medio enim laxè adeo cohærent, ut et ex facili avellas. Iisdem ferè tubulis seminalibus, eodemque fermè modo complicatis, ut testes, congregari videntur, qui tamen omnes in unum coeunt ductum communem, *Vas seminale*, sive *deferens* dictum.

Te-

Testibus adnascuntur extrinsecùs musculi membranacei, singulis unus, dicuntur *Cremasteres*, sive *suspensorii*. Proficiscuntur a ligamentis ossis pubis; inde per faciem vaginalis exteriorem usque infra testes producti, explicatique, partibus supernis testes suspendunt, eosque pro seminis opportunâ expressione blandè comprimunt. Musculi cremasteres.

In testibus a sanguine secedit semen, & per vasa deferentia deducitur in vesiculas seminales. Nil aliud est semen, quàm humor albugineus, concretus, & glutinosus, qui conficitur, sive potiùs secernitur in testibus, atque a testibus, ut innuimus, defertur per vasa deferentia in vesiculas seminales, ut per membrum virile ad uterum in coitu, pro opportunâ fœtus conceptione, immittatur. Semen, sperma a Physiologicis passim appellari consuevit. Sunt qui sperma in brutis varii generis, microscopii beneficio, non ita pridem accuratiùs perscrutati, variis minimis animalculis congregari tradiderunt; an id autem in omnibus succedat, adhuc ambigimus. Usus testium, & quid sit sperma.

Vasa deferentia a testibus per processus peritonæi cavos ascendunt in vesiculas seminales, quò semen provehunt. Vesiculæ seminales deprehenduntur veluti binæ capsulæ membranaceæ, utrinque ad cervicem vesicæ in parte vesicæ posteriori, ubi quum semine turgent, quodammodo intorquentur, minima propterea avium intestinula æmulantes. Cavæ intus sunt, earum capacitas in cellulas plures distinguitur mutuò sibi communicantes. Cellularum parietes minimis irrigantur sanguiferorum propaginibus. Nervos habent præterea, ductusque lymphaticos, qui a cellulis tendunt ad chyli capsulam communem. Per ductus hosce minimos lymphaticos, nisi crebrò per penem semen excernatur, refluit a vesiculis seminali- Describuntur vesiculæ seminales.

bus

bus in cisternam Pecqueti, ut unà cum chylo ad cor in sanguinem redeat; quod nisi certissimum sit, ex pluribus tamen conjecturis, non sine maximâ probabilitate percepimus.

Vesicularum seminalium usus. Vesiculæ seminales semen a testibus excipiunt, exceptum servant pro conceptione futurâ. Hæ, quum æstuat libido, contrahuntur, ac semen contentum in urethram immittunt per ductus peculiares, qui per medias prostratas transeunt in urethram, in quam aperiuntur versus collum vesicæ non procul a grano hordeaceo, quod, uti dicendum erit, tanquam valvula præstat, ne semen per urethram semel effusum in vesiculas seminales retrocedere queat.

Quid sint prostatæ. Prostatæ sunt corpus glandosum, molle, spongiosum, figuræ triangularis, magnitudinis nucis propemodum juglandis. Foris situm est in collo vesicæ statim sub vesiculis seminalibus. Membranâ vestitur fibrosâ, quæ provenit a vesicâ. Sub hac membranâ, propria conditur prostatarum substantia, quæ minimis compingitur glandulis. Inter glandulas sparsim hinc inde occurrunt vesiculæ, sive hydatides pellucidæ, humore quodam albugineo, & quasi spermatico plenæ, longè tamen tenujori; qui provenit a glandulis circumpositis, quarum vascula tenuissima excretoria desinunt in hydatides. Si comprimas hydatides, humorem eructant contentum in urethram per tubulos perquàm exiles, qui non procul a grano hordeaceo osculis suis minimis aperiuntur.

Quid sit granum hordeaceum. Granum hordaceum est caruncula quædam hordei adinstar acini, ex uretrha interiori digito ferè transverso sub collo vesicæ, extuberans, ibique valvulæ prope munere functa, præstat ne semen jugiter perfluat, & ne semen, ipsaque urina, penes nonnullos, semel per urethram effusa in cavum vesicæ relabatur. Tu-

Tunica prostatarum exterior, item et parietes vesicularum seminalium interiores, non videntur, nisi musculus membranaceus, cujus fibræ motrices contrahuntur in æstu venereo, ut semen exprimant contentum, unà, & succum prostatarum, qui in ejectione seminis verum sperma ferè semper præcedere solet. Id, ni fallor, ut per quos effundi debet semen, meatus opportunè lubricet, ipsumque semen diluat, solvatque, ut, per penem in uteri vaginam faciliùs eici, atque immitti queat.

Prostatarum usus.

CAPUT II.

De Pene, & Scroto.

PEnis idem est, ac membrum virile, pars videlicet organica, non ubique sibi similis, oblonga, ex tereti latiuscula, laxè propendens extrorsum ex imo ventre sub finem pubis; ex quo identidem opportunam nactus tensionem erigitur, ut semen in coitu emissum ad uteri orificium commodè deferat. Organica pars est; siquidem ablato, sive intimè læso impotentes evadunt mares. Non ubique sibi similis; variis quippe constat partibus diversis, quarum aliæ exteriores sunt, interiores aliæ. Tanquam exteriores tegumenta penis, ex quibus producitur *præputium*, habendæ sunt. Præputium ea dicitur membrana exterior duplicata, mobilis ad verticem penis in circumcisione religiosè olim recidenda. Pinguedine caret penis, ne torpidè erigatur, atque ne sensus illius alioqui peracutus retundatur.

Describitur penis.

Veluti partes interiores penis enumerari solent *corpora bina nervosa, sceptum, glans, urethra, trunci vasorum præcipui, & musculi*. Corpora nervosa dis-

Describuntur corpora penis nervosa.

diffitis radicibus veluti capſulæ binæ ſpongioſæ ab oſſibus pubis inferioribus egrediuntur. Exinde cohærent, & mutuò ſeſe contingunt per longitudinem penis univerſam ſepto intercedente; adeo ut corpora nervoſa univerſam ferè penis compagem interiorem, mollem, flacceſcentemque extra erectionem, compingant. Eorum ſubſtantia ſpongioſa membranâ foris contegitur carneâ, fibris intus intexitur quoque carneis, obſcuris tamen, ſive fædis potiùs, aut liveſcentibns, utì affirmant nonnulli, eas quamvis ſanguine florido ſuffuſas penè ſemper obſervavimus. Inter fibras excipit vaſorum propagines prope innumeras, ſanguiferorum præſertim. Hinc fibris color intensè rubicundus. Corpora nervoſa ſunt profectò, quæ præ cæteris intumeſcunt, producuntur, duritiem ſibi comparant, atque eriguntur, ut peropportuna ad coitum fiat penis erectio.

Deſcribitur penis ſeptum.

Septum penis eſt membrana quædam fibroſa, quæ a radice penis, inter utrunque corpus nervoſum, ad apicem producitur. A primo ad ultimum ſenſim extenuatur, quòad penitus evaneſcat. Quamobrem corpora præfata nervoſa in unum quaſi, versùs penem extremum, coaleſcere videntur, ubi caput penis, ſive glandem conſtituunt.

Deſcribitur glans penis.

Pars glandis inferior amplior nuncupatur *corona*, cui laxè injungitur præputium per vinculum carnoſum, quod vocatur *frænulum*. Glans foris veſtitur membranâ tenuiſſimâ, nervoſâ potiùs, quàm carneâ, quæ per foramen glandis oblongum provenit, atque explicatur a membranâ urethræ interiori, ideſt a membranâ veſicæ nervosâ. Quocirca in affectionibus veſicæ interioribus, in ulcere videlicet, lithiaſi, cæteriſque læſionibus, urinâ præſertim emiſſâ, acriter prurire ſolet glans. Ure-

Urethra, vel meatus urinarius non videtur, nisi collum vesicæ in fistulam extenuatum, productumque, quod per penem medium, inter utrunque corpus nervosum, subtus tamen, ad glandem tendit, desinitque in foramen glandis oblonguin. Parietes crassiores habet, quàm vesica, spongiosos item, & fibrosos, ut unà cum corporibus nervosis intumescere, rigidamque fieri valeat in erectione penis. Est musculus, sive tendo productus, et cavus ipsius vesicæ, cujus contractio urinæ excretionem, seminisque emissionem adjuvat. Non rectà producitur a collo vesicæ per longitudinem penis, quinimmo reflectitur veluti Litera *S* majuscula. Etenim descendit primò infra ossa pubis, mox per eundem penem, quum laxè tamen propendet, incurvatur, atque in glandem descendit. Describitur urethra.

Vasa penis sunt binæ arteriæ, binæ venæ, & bini nervi, quæ per partes penis universas, sive per ambitum penis universum, tum intus, tum foris effunduntur: hoc tamen discrimine, quòd arteriæ uberrimæ, & ferè solæ distribuantur per corpora nervosa penis interiora, venæ per partes tantùm exteriores. Tum venæ, tum arteriæ originem ducunt ab hypogastricis. Venæ ad unionem corporum nervosorum ipsæ quoque uniuntur. Exinde prosequuntur per dorsum penis uno tantùm ductu communi, per penem exteriorem propaginibus variis sese undequaque dirimentes. Nervos habet penis à plexibus pelvis, nec non etiam a conjugatione vertebrarum dorsalium posteriorum. Describuntur vasa penis.

Musculi penis quatuor sunt. Erectores apellantur, quum per ipsos fieri præsertim videatur penis erectio. Bini producuntur a sede inferiori ossium pubis, & non procul ab origine desinunt ad penis radi- Describuntur musculi penis.

cem, sese inserentes fibrulis pluribus inter vasa penis sanguifera. Bini egrediuntur ab ani sphinctere, & non secus ac priores tendunt in eadem corpora nervosa, non procul ab eorum mutuo contactu, sese tamen fibris pluribus ad latera urethræ ferè ad glandem usque producentes.

Quo pacto intenditur, atque erigitur penis.

Penis in erectione primò inflatur, atque producitur. Mox rigidus fit. Ac tandem erigitur. Iccirco inferre possumus, prurientibus libidine organis, contrahi fibras musculorum ad radicem penis, ubi vasa comprimunt sanguifera, & venas fortasse magis, quàm arterias. Quod fieri minimè potest, quominus sanguis stagnans, & compressus per substantiam spongiosam corporum nervosorum universam, eam inflet, extendat, & rigidam faciat; quæ postmodum necesse est ut erigatur, idest ut ab inferioribus vergat ad superiora, tendinibus musculorum ad invicem accedentibus per contractionem fibrarum validiorem. Id pluribus experimentis non ita pridem palam facere studuimus in cadaveribus variis, quæ in Theatro anatomico almæ Urbis publicè secuimus.

Describitur Scrotum.

Ad calcem penis laxè propendet marsupium membranaceum, variis ubique rugis refertum, quod dicitur *Scrotum*. Scrotum lineâ quadam intermediâ, quæ sutura nuncupatur, in partem dexteram, atque sinistram extrinsecùs finditur. Finditur quoque intus in duplicem sinum lateralem per sepimentum quoddam membranaceum, quod assurgens per medium scrotum a suturâ ad radicem usque penis, cui adhæret, alterum ab altero testem secludit. Substantia scroti nihil aliud est, quàm integumentorum laxa soboles sine interventu panniculi adiposi. Habet a partibus proximis vasa triplicis generis, venas præcipuè, quæ in varices per cutem scroti frequentissimè assurgunt.

Pan-

Panniculus carnosus fibris in scroto gaudet uberrimis, quarum benificio musculi vices quodammodo gerit. *Dartus* vocatur a Veteribus; tametsi dartus, penes nonnullos, musculus sit cutaneus membranaceus, quem in scroto a panniculo carnoso distinguere consueverunt. Panniculus carnosus ad suturam scroti duplicatur, suâque duplicitate, septum producit, quod vocatur mediastinum scroti, vel diaphragma. De hoc Regnerus de Graaf, nec non et Ruyschius, quantùm scio, loquutus est primus. Quid sit dartus in scroto.

Quod ad usum attinet scroti, affirmare possumus testes scrotum fovere, eosque ab incommodis exterioribus tueri. Substinet præterea, intercedente septo, cui fibrulis utrinque carneis suspenduntur, ne laxè nimis propendeant, testes. Sunt qui insuper existimant, ideo diaphragmate testes sejungi, ne mutuò lædantur affrictu. Ad hæc opinari quoque possumus, scrotum veluti musculum membranaceum identidem contrahi, rugosum fieri, ac testes blandè comprimere, quo semen, aliosque humores per testium tubulos validiùs impellat. Usus scroti.

CAPUT III.

De Gonorrhœâ.

PLura sunt, quæ aut seminis, aut cæterorum humorum vitio, generationis organa maribus intus lædere valent, & universam quandoque humani corporis viventis œconomiam turbare; semen quippe, vel exuberans, vel deficiens, vel fœdatum modò concrescit, modò intempestivè profluit, modò tubulos, quibus continetur, laxat, disrumpit, exedit, & lacerat. Hinc tumores, inflammationes, ulcera, tabes, & reli- Definitio, & Diagnosis.

& reliqua, quæ sive seminis, sive aliorum fluidorum culpâ, partes hasce inficiunt, corpus universum extenuant, & febres interdum, quas, postquam, tum chronicas, tum acutas procreaverint, fovent, atque educant. Inter ægritudines hasce ea præ cæteris obversatur, quæ passim *gonorrhœa* nuncupatur. Nihil aliud est gonorrhœa, quàm *excretio quædam præter naturam intempestiva, ac diutina materiæ seminalis*; quæ, quoniam modò non immutata profluit, modò autem corrupta, fœdataque, effecit, ut bifariam in *veram*, & *notham* gonorrhœam Clinici distinxerint. Tum dicitur vera, quum, quod in gonorrhœa profluit semen, optimè sit constitutum, & nullum pravitatis extrinsecùs præseferat indicium. Contra dicitur notha, tum quum, aut semen fœdatum, aut quivis alter humor pravæ indolis excretus guttatim excidat. De verâ in hoc capite unicè agendum decrevimus, de nothâ, sive benignâ, sive malignâ sit, in sequentibus acturi.

Causa. Gonorrhϙæ veræ indicia ipsa tradidit definitio. Causa ex quadruplici fonte haurienda videtur; etenim in recessibus, si redundet semen, si acre nimis evadat, si extenuatum prætermodum fluat, si capsulis, quibus continetur, laxatis, non opportunè coerceatur, veram id omne facere poterit gonorrhœam. Postremum gonorrhœæ genus incontinentes, & molles, ii videlicet, qui libidini minimè parcunt, quam sæpissimè contrahunt.

Prognosis. Talis gonorrhœa, ea videlicet, quæ vera dicitur, etiamsi faciliùs, quàm reliquæ gonorrhœæ species sistatur, periculo tamen non semper vacabit; siquidem tum quum eam, aut planè neglexeris, aut pervicax operam medicam neutiquam reformidaverit, febrem hecticam, tabem extremam, veramque phthisim

ſin faciet. Ab exuberante tamen ſi extiterit ſemine, ne ſtatim comprimas, caveto; immaturè quippe compreſſa teſtes non ſemel tumefecit, & vel plethoram, vel cacochymiam procreavit.

Ut probè curetur, cauſa, undè originem duxit, eſt eximenda. Quamobrem in plethoricis, aut tenui victu, aut venam ſecando, aut utroque præſidio ſanguinem imminue. Si nimiùm effervefcant humores, eorum fervorem refrigerantibus cohibe. Si tenuitatem ſibi maximam nactum prætermodum fluat ſemen, rebus craſſis, ac glutinoſis aliquam craſſitudinem ei blandè compara. Si ſpermatis receptacula ob nimiam laxitatem, ne profluat ſemen non cohibent, adſtringentibus ea leniter robora, quod interioribus non minùs, quàm exterioribus præſtare curabis; de quibus univerſis, & in præcedentibus fusè jam dictum, & in ſequentibus dicendum. Curatio.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

QUi gonorrhœâ tentantur, vera licèt, ac benigna ſit, diu modò perſtiterit, emaciati ſqualent non rarò, contabeſcunt, excarnes, exſuccique fiunt, & prætermodum languent. Iis inſuper incavantur, & liveſcunt oculi, & reliqua ſuperveniunt incommoda, quæ ex eo fieri autumamus, quòd ſemine in gonorrhœâ copiosè abſumpto, excretoque, ſanguini, cæteriſque humoribus deſit ſuccus ille balſaminus, blandè volatilis, maximè idoneus, ut in alimoniam partium cedat, atque ſpiritus, ſuccumque nerveum in cerebro extenuatum refocillet. Nil mirum igitur, ſi eo in caſu macreſcat corpus, ſi tabes membra corripiat, ſi ſplendor oculorum evaneſcat &c. Declarantur nonnulla ſymptomata, quæ in gonorrhœâ benignâ ſuccedunt.

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid, sit satyriasis sive priapismus.

SEmen optimè quamvis constitutum, organa mulierum pro conceptione fœtus minimè fœcundaret, nisi debitè, ac opportunè ex vesiculis seminalibus per membrum virile in vaginam muliebrem immitteretur. Hinc, si vel intempestivè effundatur, vel diutius, quàm par est, intus coercitum, si obnixè resistat ne profundatur, eas parit affectiones, quæ debitam, ac maturam seminis retentionem, atque excretionem respiciunt. Semen itaque citra quandoque coitum, nullâ causâ extrinsecùs agente manifestâ, spontè, ut ita dicam, suâ, ex partibus interioribus excisum defluit, quandoque et in ipso coitu citò nimis profunditur, quandoque, aut tardè, aut nunquam emittitur. In somniis non raro, titillatione intus illudente impurâ, semen excluditur; quod, quoniam præter voluntatem, & noctu præcipuè contingere solet, *pollutio* dicitur *involuntaria*, sive *nocturna*, quæ proinde inter ægritudines haud recensetur. Verùm tum, quum ab omni libidinis fomite procul, ac voluptate, nullâque præviâ titillatione suis ex receptaculis excidat, & foras per urethram, aut in guttas depluat, aut alio quovis pacto diu emanet, id propriè gonorrhœa dicitur, idest seminis genitalis fluxus. Quoniam autem ejusmodi fluor, qui, & præter voluntatem, & præter naturam contingit, intento quandoque, & quandoque flaccescente extillat pudendo, *simplex* iccircò modò dicitur gonorrhœa, modò cum *priapismo*, idest *complicata*. Priapismus, satyriasis, tentigo, membri virilis nuncupatur erectio, sive intensio quædam convulsiva, vel spasmodica, quæ aut ner-

nervis, aut nervorum plexibus, sive in pene, sive in proximo lacessitis utplurimùm concitatur. Dicitur priapismus a Priapo Liberi, Venerisque filio inter numina ineptè Veteribus habito; quem, ut hortis præesset stultè olim fecerunt.

Et Custos furum, atque avium cum falce salignâ,
Hellespontiaci servet tutela Priapi.
Virgilius.
Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Quum faber incertus scamnum faceret ne Priapum,
Maluit esse Deum. Deus inde ego furum, aviumque
Maxima formido, nam fures dextra coercet &c.
Horatius.

Satyriasis vocatur a Satyris Numinibus agrestibus, utpote qui salaciores in luxuriam proni effingerentur.

CAPUT IV.

De Gonorrhœâ nothâ tum benignâ, tum malignâ.

Gonorrhœa, quæ notha dicitur, item & spuria, quæque nihil aliud est, ut ante innuimus, quàm aut seminis præternaturam immutati, depravati, coinquinati, fœdatique proluvies per urethram profluens, vel extillans, aut puris, vel alterius cujusque humoris profluvium, sive potiùs stillicidium, in benignam, & malignam, quæ et virulenta nuncupatur iterum distinguitur. Tum notha benigna dicitur, quum humor peccans sub formâ aut liquaminis cujusdam, aut fluoris tenuis aquosi citra pruritum, ac Definitio, & Diagnosis.

ac penis tentiginem effluit. Talis gonorrhœa, etiam si nullus præcesserit impuritatis concubitus, quandoque contrahitur, & fluxui mulierum albo, de quo imposterum, quodammodo respondet. Gonorrhœam notham malignam virulentam, & celticam eam contra vocamus, quam ex impuro concubito celtica labes excepta molitur. In hac, materia, quæ profluit, aut est semen fœdatum, aut est sanies, sive ichor acris, & mordicans, quem ulcus intus progenuit, qui partes proinde genitales irritando, ac variè lædendo plurimùm ægrotanti esse solet infestus.

Causa. Utriusque gonorrhœæ signa ex hactenus dictis satis elucescunt. Notham benignam triplici ex causâ fieri opinamur: nimirum vel ex semine, quod in capsulis exuberans stagnet, ibique effervescat, immutationem quandam subeat, & colliquescat: vel ex redundantiâ, ac pravitate alterius cujusque humoris, qui secernitur in glandulis prostatarum ad penis radicem: vel ex eo, quòd, laxatâ, aut obstructâ, aut aliâ quavis ratione, præfatarum partium læsâ structurâ, succus ibi collectus depravetur, ac depravatus extillet. In primo, non minùs, quàm in secundo casu criticè non semel profluxisse gonorrhœam vidimus, quæ proinde immaturè minimè sistenda. Attamen, tametsi periculi expers ut plurimùm sit, symptomatica in tertio semper habenda est. Gonorrhœa virulenta, sive maligna, quæ, utì monuimus, ex impuro concubitu quamsæpissimè contracta, humores universos coinquinat, quibus luem proinde veneream confestim impertitur, ex virulento per pudenda quodam afflatu provenit; qui genitalia interiora, & prostratas potissimùm in coitu vitiavit, eaque sordidis ulceribus infecit.

Prognosis Id gonorrhœæ genus pessimum est, cui nisi matu-

turè occurratur sanguinem fœdat, ac celticam infert labem, quæ, ejusmodi præcedente gonorrhœâ, suas ut, plurimùm in humoribus agit radices, ac uberrimè pullulat.

Ad eam eximendam antivenerea conveniunt præsidia, de quibus in historiâ sequenti, & ubi de morbo venereo ex professò agendum, fusè postmodum dicam. Id interim sciaș oportet, terebinthinam eâ lege, quam ante præscripsimus, alvo priùs extersâ, ac humoribus ritè præparatis, propinatam, gonorrhœæ subducendæ præsenti fore remedio. Alvum itaque priùs blandè solve, & renes inde, vesicam, meatusque proximos leniter dilue, ut terebinthinam tutiùs postremò præbere possis. Quamobrem, aut cassiam recèns extractam, aut mel violatum solvens, insimul et permultam aquæ dulcis copiam hauriendam præscribito. Mox decoctiones emollientes malvarum, violarum cum syrupis ejusdem generis, violato videlicet violaceo, de althea Fernelij, nec non etiam aquas ex iisdem rebus per distillationem elicitas, exhibeto, emulsiones ex seminibus melonum præcipuè, & cucurbitarum cum aquâ, aut malvarum, aut violarum, aut portulacæ frequenter haustæ humorum acrimoniam, quæ in gonorrhœâ partes affectas lacessit, mirificè temperant; atque adeo symptomata, quæ intulit, plurimùm lenire valent. Quum id non profecerit, ad aquas bolosas, chalybeatas, salmacidas, quæ partem affectam extergunt, confugiendum. Aqua calcis vivæ, de quâ in capitibus superioribus mentionem fecimus, tum epota, tum per siringam in urethram immissa gonorrhœam virulentam, pervicacissimam non semel compressit. De terebinthinâ id precipuè animadvertito, ejus abusum in gonnorrhoeâ, quoniam plurimùm calefecit, & fluidorum aestus concitavit, unà

Curatio.

cum febre ardentissimâ, & mictum cruentum interdum lethale movere potuit.

Historia I.

Quicquid, gonorrhoeæ medendo, præstare consuevimus, historiâ declaramus.

EUtychus perquàm nobilis adolescens, habitu gracili, calido, siccoque, ac prope igneo temperamento donatus, octavum, & decimum non dum compleverat ætatis annum, quum mense decembri ab impuro biduum circiter concubitu, penem intus, a glande non procul, acriter ex improviso sibi prurire sensit. Pruritus mingendo acrior adhuc evasit; quinimmo, & ardor subinde, tametsi lenis, ad penis radicem suscitatur. Non multum post ichor ex urethrâ principiò tenuis, mox crassior, ac purulentus extillare cepit; qui temporis processu tantam sibi comparavit acredinem, ut dolor, qui partibus inde genitalibus concitabatur, incendens esset, ac penè inurens. Aderat insuper ea permolesta tentigo, sive spasmodica penis intensio, quâ identidem, & noctu præsertim, excruciabatur æger. Renes, & lumbi incendebantur. Tumidi erant testes, & reliqua adiiciebantur, quæ gonorrhoeâ malignâ Eutychum infectum satis superque declarabant. Ob pudorem labem jam ante contractam ad dies ferè quindecim occultavit; quibus elapsis symptomatum atrocitate ductus, nos tandem consultum venit. Omnibus igitur sedulò exploratis, ægrotantem Eutychum tractare aggressi, quæ insequuntur, ad talem gonorrhoeam evincendam, præscripsimus. Optimè erat constitutus, & priusquam ejusmodi lue inficeretur, in omnibus benè valuerat, opiparè vesci solitus, ac mero indulgens. Cassiam itaque recentem atque in bolos, ut legitur in *A*, coactam deglutiendam ei confecimus; cui, ut quum primùm alvum blan-

dè

dè concitaverit, aquæ simplicis superbibendæ copiam fecimus; quinimmo, & ut eandem aquam iterum, iterumque perbiberet curavimus; quo, & alvum eluimus, & renes, & meatus in proximo sitos extersimus. Aquam postridie per levem infusionem sarsæ parillæ ad libras quatuor, & ultra cum syrupo de altheâ Fernelii paratam per dies octo quotidie, ita ut legitur in *B*, hauriendam præscripsimus, quam optimo cum successu in urinam semper excrevit; siquidem humor peccans, uberior licèt eatenus profluxisset, longè mitior tamen factus, nec adeo ut antea partes affectas incendebat, nec tantam intus perniciem, ut ex indiciis facilè haurire quisque potuisset, moliebatur. Post aquæ prædictæ usum, quem, utì monuimus, ad dies octo prosequutus est, intestinorum sordibus, cassiâ & aquâ, ut antea elutis, ad usum devenimus per dies quindecim terebinthinæ hac ratione *C* digestæ. Victus, quo id temporis vescebatur, tenuis erat, humidus, concoctuque facilis. Infusione ex optimâ sarsâ parillâ ità ut indicat *D*, pro potu quotidie utebatur; ac sub vesperam emulsionem *E* diebus singulis hauriebat. Quibus peractis, rebus in meliùs semper procedentibus, melle hispano cum aquâ calcis vivæ, ita ut legitur in *F*, soluto, gonorrhoeam omnino sustulimus. Nihilo secius, ut celtica labes per gonorrhœam intus infusa radicitus evelleretur, Eutycho, vere proximo, per dies quadraginta, & ultra præsidia antivenerea, de quibus suo loco, ubi de lue venereâ, adhibuimus.

A ℞. *Cass. rec. extr. drach. vj., cremor. tart. drach. ij., semin. cit. mund. drach. j. m. reform. bol. s. a. cap. ut m.*

B ℞. *Sars. paril. opt. s. a. incis. unc. ß., glycirrhyz. drach. j., cinnam. opt. scrup. j., aq. commun. lib. iv. M. f. inf. per noctem ciner. calid. s. a. colet., & adde*

 syrup.

ſyrup. de althea Fern. unc.ij. cap. ut m.

C ℞. *Syr. de terebinth. ſ. a. parat. unc.j., aq. malva. lib.ſs. M., & cap. in Aurorâ quotid., ut mon.*

D ℞. *Sarſ. paril. opt. ſ. a. inciſ. unc. j., glycirrhyz. drach. ij., cinnam. opt. drach. ſs., aquæ commun. lib. iv. M. f. inf., & macer. ſ. a. per noctem, leviter bulliat, coletur, pro potu quotidiano ut m.*

E ℞. *Semin. melon. unc.j., cucurbitarum unc. ſs., aquæ malvarum q. ſ. M. f. emul. ſ. a., & adde ſyr. viol. viol. unc.j., cap. ut m.*

F ℞. *Calcis vivæ ex conchis paratæ unc. j., aq. comun. chalyb. lib. iv. M. effervescat, colet. & adde mel. hiſp. unc. iv., quam capiat ad unc vi. horis medicis quotidie.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Abuſus erodentium ad gonorrhoeam ſiſtendam.

IN gonorrhoeâ virulentâ, ſive malignâ, proſtatas præcipuè minimis ulceribus affectas oculis noſtris in cadaveribus ſectis pluries introſpeximus. Quinimmo, et vaſorum oſcula circumcirca granum hordeaceum iis exeſa microſcopio admoto non ſemel luſtravimus. Id inter cæteros et Bartholino item innotuit; qui eandem nobis in Centuriis tradidit rem. Ex quo peſſimè ſanè gonorrhoeâ laborantibus eos conſuluiſſe patet, qui ſtillicidium comprimere erodentibus conati, aut granum hordeaceum corraſerunt, aut partes proximas contriverunt; atque adeo gonorrhoeam non modò effecerunt perennem, verùm etiam, ex ulceribus cicatrice obductis, veſtigio cicatricis calloſo exuberante, deploratam urinæ difficultatem intulerunt; quam, quum cicatricem cauſticis poſtmodum conſumpſerint, majorem utique in dies effecerunt.

ANI-

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Gonorrhoeam cujusvis generis sit, in exordio ne comprimas unquam caveto; quinimmo et ut abundè profluat sinito; quoties enim eam immaturè compresseris, noxam toties plurimam molitus fueris. Hinc solemnis Empiricorum error, qui adstringentibus gonorrhoeas sistere confestim enixi, humores universos incautè infectant. Quapropter ventrem blandè solvere priùs expedit, ac diluendo, emolliendoque postmodum partes infectas diluere, atque emollire, æquè ac succorum acrimoniam temperare, atque infringere; quo solo, etiamsi adstringentia temerè non adhibueris, gonorrhoeam, licèt pervicacissimam, prorsus non raro subreptam observabis. In exordio gonorrhoea nequaquam sistenda.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Inter cæteras affectiones, quæ ob immaturè compressum in gonorrhoeâ effluxum extare consueverunt, sunt testium tumores, qui, in nodos quandoque fungosos extuberantes, id herniæ genus procreant, quod *sarcocele*, vel ***hernia carnosa*** a Chirurgis appellatur; quandoque in varices sese intorquentes, herniam inducunt varicosam, quæ *circocele* dicitur. Insuper quamsæpissimè contingit, ut vel minimis fractis lymphaticis, vel sanguiferorum tunicis laxatis, lympha, sive serum intus in tunicis testes vestientibus exudans, & cumulata, eas prætermodum extendat, eamque iccirco herniæ speciem progeneret, quæ ***hydrocele***, aut *aquosa* vocatur. At si lymphæ, Describuntur variæ herniæ species.

serive

ſerive loco, ob flatum incluſum tunicæ præfatæ intumeſcant, hernia, quæ exinde provenit, dicitur *ventoſa*, ſive *pneumatocele*. Quoniam autem teſtibus præter naturam aut extentis, aut extrinſecús adauctis, aut intumeſcentibus, & ſcrotum item extendatur, augeatur, & intumeſcat neceſſe eſt, hinc fit, ut ſcrotum taliter affectum, quod *oſcheos* Græcis nuncupatur, herniis item laborare dicatur; quæ propterea, in *oſcheo ſarcocelen*, *oſcheo circocelen*, *oſcheo hydrocelen*, *oſcheo pneumatocelen* diſtinguuntur. Ulteriùs, quia idem ſcrotum non raró omento, aut inteſtinis prolapſis prætermodum extenditur, duobus aliis herniæ generibus obnoxium evadit; quorum alterum *oſcheo epiplocele*, alterum *oſcheo enterocele* appellatur. Illud fit ab omento, quod *epiploon* quoque dicitur. Hoc ab inteſtinis, quæ *enterea* etiam nuncupantur.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit in maribus impotentia.

GOnorrhoea, & præſertim maligna, ſatyriaſin creberrimè facit. Cur id ſuccedat ex dictis educere facilè quiſque poterit. Interdum tamen, rariùs licèt, muſculorum paralyſin, & vaſorum obſtructiones inducendo, atque organa aliter lædendo, erectionem, debitamque penis intenſionem infirmat, quinimmo et prorſus enervat. Hinc ob gonorrhoeam impotentes quandoque evadimus; impotens quippe is dicitur, cui quicquid virum decet perficere minimè datum eſt. Talis autem impotentia pluribus aliis ex cauſis extare quoque poteſt. Nam citra ejuſmodi labem, aut ſanguinis copia, aliorumque fluidorum pravitas, aut etiam organorum præpoſtera conſtitutio, nervos penis comprimere, eoſque obſtruere,

re,

re , musculos lædere , corpora nervosa infarcire , ac impotentiam proinde virilem procreare poterit : quam propterea eximes , si peropportunè occurras ea adhibendo , quæ aut sanguinis copiam imminuunt , aut paralysin solvunt , aut vasa obstructa recludunt , aut partes enerves roborant, de quibus universis ante jam diximus .

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ .

AD hæc , quæ mox recensuimus, eorum , qui gonorrhoeâ tentantur,penis aliis quoque pluribus affici solet incommodis ; modò quippe ulceribus foris item laborat , convulsivas distorsiones modò patitur , modò inflammatur &c. Hinc *lipodermus* , *phimosis* , *paraphimosis* , *inflatio*, *verrucæ*, et reliqua , quæ ad Chirurgiam quoque propriè spectant . Lipodermus est , quum præputium ulcere absumptum , aut omnino deest , vel aliâ quavis ex causâ ita contrahitur , ut glandem ampliùs tegere nequeat , in quo casu paraphimosis appellatur ; sicut contra phimosis dicitur , quum glandi ita inhæreat , ut reduci nequeat . Penis inflatio , quæ , & penis tympanitis nuncupatur , fit tum , quum vapores ab humoribus penis interioris emissi , atque in flatus rarefacti , membranas penis exteriores extendunt . Verrucæ , sive excrescentiæ sunt varii generis tubercula , mollia nimirum, fungosa , quandoque fætentia, quæ & in glandis summo , & circa glandis ambitum , & sub ipso præputio extuberant. Tales affectiones, ex gallicâ labe intus immissâ , foris utplurimùm pullulant ; atque adeo ea requirunt præsidia , quæ ad labem præfatam delendam conferunt , de quibus suo loco.

Describuntur variæ penis affectiones exteriores.

CAPUT V.

De organis Mulierum generationi inservientibus. Ac primò De Utero.

Quid venit in fœminis, penes nos, pudendi nomine. Describitur clitoris.

SEmen in coitu per membrum virile, ut vel in utero, vel in partibus utero annexis foetus excitentur rudimenta, in pudendum muliebre immitti debet. Id nominis *pudendum*, *vulvam* denotat in fœminis, æque ac *vulvę* partes annexas. Id est *vaginam*, *uterum*, *testes muliebres*, sive *ovaria*, *tubas*, & reliqua. In hypogastrio infra pubem supra perinæum inter inguina aperitur vulva. Vulvæ principium statim infra pubem, eoquod ob adipem plurimum aliquantulùm promineat, *monticulus* nuncupatur *Veneris*. Sub monticulo inter labium utrunque, ibi fermè ubi adinvicem conveniunt vulvæ labia, supernè extuberat *clitoris*: corpus scilicet carnosum, oblongum, perexiguum, glandis adinstar minoris nonnihil productum. Clitoris in æstu libidinis, non secus ac maribus penis, erigitur, quem profectò quodammodo mentiri solet; iisdem quippe partibus, urethrâ exceptâ, quasi compingitur. Glans iccirco clitoridis impervia est. Loco foraminis, obscuram tantùm habet foveolam, sive parvam rimulam exteriorem. Plurimùm in venerem prurit clitoris, quæ proinde sedes potissima libidinis censetur.

Describuntur nymphæ.

Infra clitoridem sese proferunt *nymphæ*, binæ scilicet productiones carnosæ, quæ pendulæ descendunt a glande clitoridis, cristas æmulatæ, quæ subnascuntur in gutture pullis gallinacei. Earum figura est propemodum triangularis. Rubore suffunduntur. Conduplicantur ex tunicâ labiorum vulvæ interiori.

Adeo

Adeo compactæ consurgunt virginibus, ut urinam emittant cum sibilo. Non ita iis, quæ virum semel passæ sunt, & foetum præsertim enixæ.

Nympharum usus penes Veteres erat, ut urinam deducerent inter geminos quasi parietes, atque aeri resisterent exteriori, ne vulvam subiret interiorem. Attamen, quia post partum non rarò planè delentur, existimandum ducimus, in puerperio eas admodum explicari, ut labiis longè magis propatulis, faciliorem foetui proximè excludendo exitum pandat uteri vagina.

Nympharum usus.

Ex nymphis mediis, digito circiter infra clitoridem transverso, extuberat urethra muliebris, sive meatus urinarius, qui utì in maribus, ita et in fœminis producitur a collo vesicæ. In fœminis tamen unicè inservit urinæ emittendæ. Ejus longitudo vix producitur ad digitos duos transversos. Latitudo pinnam æquat anserinam; ideoque amplior adhuc quàm in maribus, nec sensu adeo pollet acuto. Hinc fit, ut faciliùs lapillos, sive in renibus, sive in vesicâ concretos, emittant fœminæ; quæ et lithiasi longè minùs proinde laborare solent.

Describitur foeminarum urethra.

Infra meatum urinarium offendimus *uteri vaginam*, quæ a labiis vulvæ inter vesicam urinariam, atque intestinum rectum ad uterum pergit, quò in coitu penem immittit. Substantiam habet mollem, eamque spongiosam vasis pluribus sanguiferis, æquè ac nervis contextam; quæ omnia tunicarum uteri soboles sunt, ut mox exponam.

Describitur uteri vagina.

Per substantiam vaginæ interiorem quamplurimæ effunduntur glandulæ minimæ, prostatæ mulierum a nonnullis appellatæ; quarum ductus excretorii in cavum vaginæ osculis aperiuntur minimis, quæ veluti minima spiracula a meatu urinario non procul in-

Quid sint glandulæ, quæ non procul a vaginâ lacunas constituunt.

inhiant; ubi præterea corpus illud glandosum occurrit, quod *lacunas* appellare consuevit Regnerus de Graaf. Glandulæ minimæ lacunas componentes in æstu venereo per vascula minima excretoria humorem crassiusculum, oleaceum expuunt inter labia vulvæ, quam oblinire, & lubricam facere valet. Hinc perperam vulgò habetur, humorem præfatum sperma esse muliebre, quod a testibus mulierum interioribus in uteri capacitatem immittatur. Id humoris autem pollutæ mulieres quandoque emittunt.

Describuntur plexus retiformes, & sphincter vaginæ.

Orificium vaginæ non procul a labiis vulvæ, virginibus præcipuè, non modò sphinctere membranaceo munitur, verùm etiam binis gaudet corporibus carneis, quæ dicuntur *plexus retiformes*. Plexus retiformes bina sunt corpora carnosa, laxa, mollia, atque spongiosa, quæ ab ossibus pubis inferioribus assurgunt utrinqne per labia vulvæ interiora ad latera vaginæ extrema. Foris contexuntur tunicâ carneâ. Fibris intus implicantur quoque carneis. Inter fibras varias excipiunt sanguiferorum, nervorumque propagines. Quocirca nihil aliud habendi sunt plexus retiformes, quàm musculi bini carnosi, qui ob libidinis æstum contracti penem arctissimè comprehendunt; a quo semen propterea emissum exprimunt, & quasi emungunt. In quem finem fortasse item explicatur per faciem plexuum exteriorem, membranæ ad instar carneæ, alter musculus sphincter plexibus extrinsecùs firmiter accrescens.

Quid sint vulvæ carunculæ myrtiformes.

Parietes vaginæ interiores in rugas complicantur. Ex rugis consurgunt *carunculæ* quædam interiores, quæ *myrtiformes* dicuntur. Carunculis in puerperio foetu transeunte explicatis, mirum in modum expanditur vagina, variis licèt ubique fibris validè contrahatur, iis potissimùm, quæ virum nondum exceperunt.

De

De clauſtro Veneris, ſive de eâ membranulâ virginitatis, quam paſsim in virginibus ſe obſervaſse affirmant Sectores uteri orificio ex vaginæ meatu ſtatim poſt carunculas myrtiformes inſurgentem, explicatamque, plurimùm dubitamus, ne rem morboſam, & præter naturam, pro genuino virginitatis indicio comminiſcantur. Quid credendum ſit de clauſtro veneris.

Vagina penem, & unà cum pene ſemen emiſſum in uteri orificium immittit. Iccirco, peni intus immiſſo commodè ut coaptetur, modò explicatur, modò coarctatur, modò producitur ope fibrarum, prout penis immiſſus major, vel minor ſit &c. Vagina inſuper menſium recrementa, fœtum, lochia, ac ſecundinas egerit. Vaginæ uſus.

Sub finem vaginæ, occurit *uterus*, cujus orificium vaginæ aptatur, ſive potiùs continuum eſt. Uterus, organum videlicet fœminis peculiare, eſt pars organica, non ubique ſibi ſimilis, carnoſa, cava, imi ventris, in hypogaſtrio, inter veſicam urinariam, atque inteſtinum rectum poſita; ubi potiſſimùm conceptioni, fœtuſque nutritioni inſervit. Deſcribitur uterus.

Figuram præſefert teretem, & quaſi pyriformem; a lato quippe fundo, quod ſuperius eſt, imminuitur in collum, quod infernè ducit in vaginæ capacitatem. Uteri moles in non gravidis, quanvis adultis, longè minor eſſe ſolet, quàm veſica urinaria. Attamen, in gravidis extra modum prolatatur. Collum, ſive cervix uteri, arctiſſimè adnaſcitur collo veſicæ, inteſtino recto, aliiſque partibus proximis. Fundum nullibi alligatur, ut liberè explicari queat. E lateribus ſuſpenditur partibus ſupernis, æquè ac infernis, vinculis varij generis intercedentibus, quæ quatuor ſunt. Bina dicuntur *lata* a figurâ. Bina *teretia*, ſive *oblonga*. Uteri ſitus, & connexio.

Describuntur uteri ligamenta.

Ligamenta uteri lata sunt membranacea, mollia, admodum valida, fibrosa. Egrediuntur utrinque a peritonæo in ossibus iliacis conduplicato. Inde explicantur usque ad uteri fundum, cui firmiter alligantur. Eoquòd alas vespertilionum mentiri quodammodo soleant, *alæ* vocantur. Teretia, sive ligamenta uteri *lumbricalia*, sunt ligamenta quædam carnea, quæ ab uteri fundo ex utroque latere, statim infra alas proficiscuntur. Per peritonæum duplicatum ad inguina descendunt. In inguinibus per processus peritonæi cavos perforant tendines musculorum abdominis. Exinde sub tegumentis ad clitoridem reflectuntur. Priusquàm clitoridem attingant in fibrulas effunduntur carneas, quæ in clitoride, partibusque absumuntur finitimis.

Describitur uteri textura.

Uteri substantia, membranis ita obvolvitur, fibris ita intexitur, & vasis item irrigatur ita, ut muscularis prope videatur. Duplici contegitur membranâ. Exterior carnea producitur a ligamentis uteri latis, hoc est a peritonæo. Per faciem uteri, æquè ac vaginæ exteriorem explicatur ad labia usque vulvæ. In labiis extenuata evadit nervosa, sese postmodum extendens per faciem vaginæ, uterique interiorem universam. In uteri fundo levis est. In collo in rugas variè complicatur. Per uteri substantiam interiorem, crassam, æque ac spongiosam, inter vasa, & fibras carnosas, glandulæ plurimæ miliares disseminantur; quarum pleraque vascula excretoria tendunt in rugas cervicis uterinæ interiores; quibus laticem identidem insudant tenuem, atque acrem, qui organa molliter titillat, scalpit, & libidinem incitat. Uberior iccirco in salacioribus deprehenditur.

Describitur uteri capacitas.

Uteri capacitas utero non gerentibus, adeo obversatur angusta, ut fabam majusculam capere vix queat,

queat. Attamen valdè explicatur gestationis tempore, foetu, ejusque exuviis increscentibus. At falsum prorsus ducimus, observationibus innixi, quicquid et ipsi credebamus olim: nimirum parietes uterinos crassiores fieri tum, quum gestationis tempore in dies capacitas interior amplior evadit. Etenim eos longè tenujores non semel vidimus tempore gestationis, & a foetu excluso non procul.

Orificium uteri, quod in vaginam aperitur, perquàm angustum est. Hinc virginibus, nisi fluant menses, styli apicem admittere vix unquam quit. Gravidis longè amplius, & potissimùm non procul a puerperio, mucore licèt quodam planè stipetur. Orificium uteri nonnihil extuberat in cavum vaginæ; siquidem uteri collum quodammodo duplicatur, & ita duplicatum sese profert paullulùm intus in vaginam, in quâ veluti apicem, sive finem glandis virilis inversum emulatur. Vasa cujuslibet generis effunduntur, tum per uteri, tum per vaginæ substantiam. Arteriæ scilicet, & venæ ab hypogastricis, spermaticis, atque umbilicalibus. Lymphæ ductus maximâ ex parte dirimuntur per faciem uteri exteriorem; atque a truncis minoribus in majores coeunt, quibus in cisternam Pecqueti tandem desinunt. De arteriis uteri id maximè adnotemus oportet, eas per anastomosin, non modò cum venis, verùm etiam inter se, videlicet cum arteriis injungi, adeo ut, inflato arteriarum ramulo, qui dirimitur per uteri substantiam, inflatas illico aterias omnes, tum uteri, tum vaginæ intuearis. Attamen inflatis venarum truncis intumescit uteri cavum, & flatus immissus ex osculo uteri, crepitando in vaginam, sensim erumpit. Ex quo opinari rationi consonum est, venas uteri, sanguine nimio turgidas, menses per uterum in vaginam egerere.

Vasa uteri.

Ni-

Usus uteri.

Nihil aliud esse videtur uterus, quàm musculus cavus, qui et semen suscipit a viro in coitu pro conceptione excitandâ, & foetum conceptum fovet, alit, tutatur; quem subinde musculis abdominis, æquè ac diaphragmate contractis, ipse contractus, & undique pressus, una et lochia, & secundinas excludit. Statis insuper temporibus menses egerit. Concipere dicitur, sive foecundari uterus, quum seminis auram tenuissimam; sive. vim færacem a viro intus admiserit. Hanc tamen ritè servare, eamque fovere, cæterisque organis, atque humoribus impertiri debet, ut deinceps expositturi sumus.

CAPUT VI.

De Testibus Mulierum, sive Ovariis.

Quid sint testes Mulierum, sive ovaria Recentiorum.

Testes mulierum bina dicuntur corpora quædam membranacea; mollia, oblonga, semidepressa, quæ utrinque producuntur ab uteri fundo proximè supra ligamenta uteri lata, quibus firmiter adhærent. Eorum substantia spongiosa pluribus compingitur membranulis perquàm exilibus, quæ in minimas ubique cellulas coarctantur. Celullis insunt hydatides, & vesiculæ quædam pellucidæ, quæ humorem excipiunt defoecatissimum a glandulis, ni fallor, minimis, hinc, atque illinc sparsim per eandem testium substantiam membraneam circumpositis. Humor vesicularum ex observationibus Graffii, ad ignem admotus veluti albumen ovorum tenuissimum concrescit. Quocirca præfatæ vesiculæ tanquam ovula habentur a Recentioribus, ut et testes muliebres tanquam ovaria. De ovulis hisce saltem in corpore humano loquutus est primus, quantùm scio

ſcio, Johannes van-Horne anno Domini 1668, quæ poſtmodum obſervavit quoque Regnerus de Graaf, necnon etiam Nicolaus Steno in pluribus aliis animalibus cujuslibet generis.

Tum teſtes mulierum, tum hydatides, ſive ovula arterias habent, item et venas a ſpermaticis, quæ et in fœminis, & in maribus producuntur a truncis deſcendentibus, necnon et ab emulgentibus. Quinimmo venæ ita implicantur ſupra teſtes, ut in fœminis quoque corpora efficiant pyramidalia, ſive pampiniformia. Deſcribuntur vaſa teſtium in fœminis.

Infra teſtes ab eodem uteri fundo proficiſcuntur *tubæ*, quæ dicunrur: *Falloppianæ* a Falloppio, qui primus de iis verba fecit: *oviductus* a munere, quod iis adſcribi ſolet. Sunt ductus bini membranacei, qui principio admodum anguſto originem ducunt ab uteri cavo, a quo ſenſim explicantur tubarum ad inſtar, ſeſe hinc inde inflectentes in arcus, quibus e longinquo, intercedentibus nimirum ligamentis uteri latis, teſtes complectuntur, ac tandem in fimbrias lacere ad teſtes accedunt. Deſcribuntur tubæ, ſive ovi ductus.

Tubarum parietes duplici compinguntur membranâ. Exterior carnoſa producitur a tunicâ uteri exteriori. Interior nervoſa ſoboles eſt tunicæ uteri interioris. Tubarum uſus penes Priſcos fuit, ut ſperma muliebre in æſtu libidinis exciperent a teſtibus mulierum, eumque in uteri receſſus immitterent. Id tamen falſum planè deprehenditur. Teſtes quippe mulierum non ſunt reverà teſtes, utì monuimus, ſed capſulæ potiùs, ſive alvearia, quæ veſiculas excipiunt, non ſecus ac in pullis gallinaceis ovaria excipere ſolent ovula. Quapropter ſibi ſuadent Recentiores plerique, ovula fæcundata in ovariis, delabi per tubas in uterum, Tubarum uſus.

ut

ut ibi foveantur, alantur, increſcant; donec fœtus ex ovulis, maturitate confectâ, tandem excludatur.

CAPUT VII.

De Menſium defectu, imminutione, & ſuppreſſione.

Definitio, diagnoſis, & cauſa.

INter animantes, hominum tantùm, & ſimiarum fœmina, per menſes a pubertate ad ſenium, ſeſe repurgare ſolet; eo quippe tempore ſtatis temporibus, ac periodicè ſanguinem quendam impurum, ſive potiùs laticem cruentum ex utero utplurimùm egerit; qui quoniam ſingulis quaſi menſibus excernitur, *menſtrualis* dicitur. Hujuſmodi naturalis excretio, quamplurimas tum acutas, tum chronicas adimit ægritudines; quæ fœminas utique peſſimè torquerent, niſi humor peccans intus cumulatus peropportunè identidem, ita ut innuimus, ex pudendis ſubduceretur. Hinc fluxus *iſte*, ſi præter naturam deficiat, ſi ſupprimatur, vel ſi tantùm etiam imminuatur, œconomiam animalem iis quandoque prorſus evertit, Id duplici ex cauſâ evenire poteſt: fluidorum nimirum, uterique vitio. Num autem humores peccent ſecernendi, num peccet uterus, organum videlicet, per quod fieri debeat ea ſecretio, non ex facili diſcernes. Attamen hiſce in caſibus, antequam judicium proferas, id potiſſimùm obſervabis, an mulier affecta ſenſus quoſdam intus quandoque percipiat, qui ſanguinem quaſi oſtendant impetum facere ad partes infernas, & inde ad ſupernas reſilire, & quaſi retrocedere. Tum enim in-

indicium tibi propemodum evidens erit, uteri vasa, sive infarcta, sive compressa, sive aliâ quavis ex causâ nimis angusta, & perexigua, obices nectere, ne humor excernendus per menses erumpat. Quod insuper eò magis conjicies, si ad hæc lumbi doleant, hypogastrium intendatur, tumefiat abdomen, difficilis evadat respiratio, vires torpescant universæ, obmurmurent intestina, rugitus edant hypochondria, & præcipuè si sanguis, tum vel ex naribus profluat, vel ex ore, vel ex aliis emittatur partibus. Id quippe uteri vitio menses deficere penè semper declarat. Sin autem, tametsi nullum ex enarratis mulier patiatur incommodum, menses adhuc non fluxerint, tum ideo restitisse inferre poteris, quoniam imbecillis est sanguinis facultas; quæ sanè tum infirmatur, quum vel in qualitate, vel in quantitate sanguis deficiat; in utroque enim casu, quum motus sibi per meatus consuetos exercere liberè nequeat, nil mirum, si vasorum obstructiones in utero fiant, & si menses proinde sistantur.

Ex his mensium tum deficientium, tum etiam suppressorum diagnosin, & causas quum abundè habeas, ad prognosin transeundum; pro quâ ad ea, quæ nos olim docuit Senex, animum primò adverte: *Mulier podagrá non laborat, nisi menstrua defecerint* (*a*). Deficientibus igitur mensibus, & podagra, & aliæ non absimiles affectiones ei accidere possunt. Et subsistentibus morbi eveniunt, nisi tamen aut utero gerat, aut lac habeat in mammis. Quo in casu persæpè contingit ut citra noxam menses deficiant. Qua de re inde idem addit Senex. (*b*) *Si mulieri purgationes non prodeant, neque horrore, neque febre superveniente, cibique fastidia ei accidant, prægnantem* Prognosis.

[a] *Aph.* 29. *sect.*6. [b] *Aph.*61. *sect.*5.

tem esse puta. Mensium defectus, si uteri sit vitio, atque ex vitiatâ præsertim ejusdem uteri structurâ, tales procreabit ægritudines, quales evincere haud poteris. Faciliùs eas subduces, tum quum menses deficiant, aut supprimantur uteri vasis obstructis; & faciliùs adhuc, si humoribus vitium inhæreat. Cæterùm ex mensibus, aut compressis, aut parcè fluentibus, gravissimi persæpe incitantur morbi; siquidem ex eo passim cachecticæ, hydropicæ, phthisicæ evadunt fœminæ, contabescunt item, apoplecticæ, & epilepticæ fiunt, hystericæ; articulorum doloribus tentantur, ulceribus, scabie, aliisque penè ejusmodi incommodis infestantur.

Curatio. Ex quacunque causâ menses non profluant, deobstruentibus eos leniter ciere juvabit, ideoque alvo priùs extersâ, ac oleo recèns in jure aliquantulùm amaro per dies aliquot propinato, rhabarbarum, radices, folia, flores, semina, cortices, & id generis reliqua, quæ dicuntur aperientia, commendamus. Mirificè inde prosunt aquæ tum simplices, tum ex rebus prædictis præparatæ, item et salmacidæ, inter quas Villensis, & Tetutiana imprimis, tum potissimùm, quum largè adeo ingerantur, ut vel per urinam, vel ex alvo brevì postmodum dejectæ, egerantur. Verùm antequam hisce præsidiis uteri, aliorumque viscerum, si adsint obstructiones, recludere aggrediaris, operæ pretium ést, crassos, glutinososque in meatibus stagnantes humores emollire, & quodammodo subigere, ut resolventibus, atque impellentibus minùs inde reluctentur. Quo in casu oleum recens, sive ex amygdalis dulcibus, sive ex seminibus melonum, nec non etiam lini extractum, decoctiones aut malvarum, aut violarum, hisque similia frequenter adhibe. Inter exteriora ad men-

menſes, aut inertes ciendos, aut ad compreſſos revocandos apprimè conducunt fotus, ſuffitus, pediluvia, balinea, defricationes &c. Plurimùm confert quoque motus, qui fiat per amœna, aere præſertim ſudo, aut leniter incedendo, aut equitando, aut navigando &c. Quibus ex ordine præmiſſis, & nihilò ſeciùs, ſi pervicax nondum profluat ſanguis, venam iterum, atque iterum, quum urgeant ſymptomata, ſecabis.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quomodo propinandum eſt mel hiſpanum ad menſes ciendos.

QUoniam tum, quum, aut imminuti, aut compreſſi, aut aliâ quavis ratione vitiati, defecerint menſes, variè, ut ante jam diximus, exinde inſurgunt permoleſtæ affectiones, de quibus impoſterùm dicendum, quæque eandem licèt æquè habeant originem, non omnes æquè tamen eadem prorſus exigunt præſidia; iccirco quicquid de auxiliis medicis hìc ſupereſſe videtur, ſuo loco deinceps proferre eſt animus. Interim adnotare oportet, nil ante hac, menſibus quocumque modo aut compreſſis, aut imminutis, ciendis, revocandiſque, magis idoneum nos unquam expertos eſſe, quàm mel hiſpanum, de quo fusè in præcedentibus jam loquuti, nihil eſt, quod ad nauſeam impreſentiarum eadem recoquamus. Methodus, & formulæ, quibus hiſce in caſibus mel præſcribere conſuevimus, ſunt, quæ inſequuntur.

℞. *mell.hiſp.opt.unc.j, aut j ʃs., aut ij., cap.in Aurorâ, cui ſtatim ſuperbibat juſculi, ſive inſulſi, ſive cum ſeminibus citri, ſive cum foliis pimpinellæ, cichorei, floribus hyperici, nec non etiam quandoque centaurei minoris, & ſummitatibus abſinthii unc.aut viij, aut x., & ul-*

& ultra. Id per dies quindecim, triginta, quadraginta &c. Loco juris insulsi, optimo cum successu, serum lactis, aut chalybeatum, aut aliter medicatum quandoque præbuimus. Quibus viscera arefacta tabem propemodum moliri videbantur, jusculum præfatum insulsum, aut aquam nucerianam, aut chalybeatam, bis, ter, & quater diebus singulis, horis congruis, præterea propinavimus. Aliis, ut validiùs adhuc ageret mel, rhabarbaro ita, ut sequitur, mellis facultatem acuimus.

℞. *Rhabarb. elec. in pollin. redact. scrup. j., sal. tart. scrup. ss., mell. hisp. q. s. M. f. bol. s. a., quem cap. in Aurorâ, cui mel statim superbibat ut supra.* Et nihilominus, quum affectio adhuc restitisset, bolis ex rhabarbaro paratis crocum martis cum aquâ pluviatili, sive rore majali, utì docet Ettmullerus, elicitum ad grana x., xij., xviij., quandoque adjecimus. Insuper ad tussim siccam ex mensibus suppressis exortam, penitus eximendam mel hispanum cum decoctionibus, aut infusionibus ex corticibus resinosis juniperi felicissimè non rarò præscripsimus.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quicquid præstandum est ad sistendum fluxum mensium nimium.

EVenit non semel, ut vel exuberans sanguis, vel nimiam sibi nactus acrimoniam, vel prætermodum fervens, vasorum parietes in utero, aut urgeat, aut disrumpat, aut concidat; atque adeo, ut immodicè profluat. Hinc sanguinis fluxus nimius, qui quandoque eò devenit, & maximè in adultis, ut exsangues decedant. Hujusmodi fluxus præternaturalis, atque immodicus, ut opportunè sistatur, eadem plane requirit, quæ ad sistendam hæmoptysin in præcedentibus fusè jam exposuimus. Qui-

Quinimmo, & in fluxu mensium, non secus ac diximus in hæmoptysi, ideo humores plerùnque peccant, quia in tubulis concrescentes obstructiones faciunt, atque adeo sanguini resistunt, ne per venas liberè fluat, qui proinde, retrocedendo, in valvulas impingit, ad latera vasorum impetum facit, membranis continentibus vim infert; quæ tandem laxatæ, & fatiscentes dehiscunt. Hinc aut osculis adapertis, aut pluribus obversantibus rimis, intempestivè, largè, & enormiter profluit,

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Inter uberi, & uterum maximum interest consortium.

Mulieri si velis menstrua cohibere, cucurbitulam quammaximam ad mammas appone; docuit olim Hippocrates(*a*), & usui nos id non semel respondisse percepimus. Maximum profectò cum mammis consortium uterus habet; quæ, quum lacte turgent, sanguinem ex pudendis profluentem, utplurimùm sistunt. Sicuti e converso sanguis, qui ex pudendis profluit, lac mammis penè semper adimit. Præterea, quæ scirrho in utero laborant, non absimili tumore in mammis penè semper tentantur. Ad hæc, quæ virum primùm passa semine suscepto foecundatur, per extuberantes mammarum papillas, aliasque varias istarum partium immutationes, certissima conceptionis quandoque præbet indicia. Quæ omnia maximam sanè cum mammis affinitatem, & nervis, & vasis intercedentibus, in rerum exordio uterum contraxisse designant.

ALIÆ

(*a*) Aphor. 50. sect. 5.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid fit fluor mulierum albus.

PRo fanguine menftruo,ex uteri vaginâ,præternaturam licèt,aliquid aliud quandoque fluit, quod a præfato fanguine tum colore, tum confiftentiâ, tum cæteris qualitatibus longè diftat. Talis excretio, quum fit humoris cujufdam, qui ferum craffiufculum, albicans utplurimùm æmulatur, eam utique fœminis folemnem facit ægritudinem, quæ *fluor mulierum albus* nuncupatur, tametfi colorem album non femper habeat. Quo circa *humoris pituitofi fubinde craffioris, albi plerùnque, nec non etiam alterius quandoque coloris fine dolore copiofam, ac frequentem excretionem effe, vulgò defcribitur.* Vocatur item *menftruum mulierum album, & gonorrhoea non virulenta*; valde tamen impropriè, quum nec menfibus fingulis periodicè recurrere foleat, nec gonorrhœæ quidem naturæ cohærere, etiamfi gonorrhœa fluxum hujufmodi interdum infequatur. Id generis fluxus, & ante pubertatem, & menfium egeftionibus jam exactis, & in fenio quamfæpiffimè incitatur. Ratione fymptomatum in *benignum, & malignum* diftinguitur. Benignus dicitur, qui citra multam noxam, præterquam quod graviora nimirum inferat fymptomata, diu vel fluxerit, vel fluere poffit. Malignus tum contra vocatur, quum pervicax fit, unà, & corpus emaciet, vires extenuet, febriculas incitet, aliafque non leves inferat ægritudines. De fluxus præfati origine plura fabulati Majores funt, qui uterum utpote aliis partibus fubjectum, imbecilliorem, quàm reliqua vifcera effecerunt, fibi proinde fuadentes, a cerebro, ventriculo, hepate, liene, mefenterio &c., recrementa pituitofa recipere, eaque fubinde in fluorem

rem album per vaginam egerere. Alii contra frigidam ejusdem uteri in eo morbo culpantes intemperiem, pituitam per id intus in vasis primùm ibi cumulari, ac mox secerni &c. At nos potiùs autumabimus, ejusmodi pravum fluorem a latice albugineo fieri, qui in glandulis uteri secernitur, quique vulgò tanquam sperma muliebre perperam habetur; talis quippe latex, aut in glandulis, aut extra exuberans, vel aliis ex causis vitiatus, atque ex glandulis in uteri cavum insudans, præfato fluori pariundo non impar videtur. Fluor mulierum albus, periculi utplurimùm licèt expers, tum præcipuè, quum nulla malignitatis præseferat indicia, difficilè tamen evincitur, in vetulis maximè, cacheсticis, iisque, quibus diu substiterint menses. Longè difficiliùs restitisse observavimus, ubi ex vitiatâ in abortu, sive pariundi difficultate, sive in molarum egestione, cæterisque tum foris, tum intus agentibus causis, uteri structurâ provenerit. Quæ pro gonorrhœâ virili simplici, ac benignâ subripiendâ jam ante proposuimus, quæque ad chlorosin extirpanpandam imposterum proponenda existimavimus, & hìc quoque conveniunt. Quoniam autem fluor ante dictus, experientiâ teste, ex utero obstructo, aliisque infarctis visceribus, frequentissimè oritur, nil utique mirum, si deobstruentibus ex rhabarbaro potissimùm, cæterisque rebus amaris confectis passim sistatur. At enimverò, quum fluor iste ex nimio sanguinis sero moveatur, tum serum exundans, aut per sudorem, aut per urinam, aut ex alvo blandè subducere juvabit.

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD PATHOLOGIAM, ET THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid sit, & quomodo curetur gonorrhoea muliebris.

FLuor mulierum, qui dicitur albus, tantam ſibi quandoque comparat labem, ut varia hinc inde minima ſparſim in utero procreans ulcera, glandularum oſcula ubique depaſcat, atque in veram gonorrhœam convertatur. Hujuſmodi gonorrhœa, *muliebris* vocatur; & ubi ex impuro concubitu contrahatur, vel in fœminis, dicitur *venerea*, quæ profectò item et ex minimis glandulis inſudat, quas, aut in utero, aut in vaginâ, aut non procul a meatu urinario, virus celticum ulcere affecit. Gonorrhœa muliebris, æquè ac virilis eadem prorſus requirunt præſidia. Ne adſtringentibus tamen immaturè ſiſtas unquam admoneo, ne pro gonorrhœâ, imprudens, uteri ſcirrhum moliaris.

CAPUT VIII.

De Affectione Hyſtericâ.

Definitio.

AFfectio hyſterica, ex eo *ſuffocatio* quoque dicitur *uterina*, quòd uteri vitio excitari paſſim vulgò credatur. Hinc et *aſthma uterinum* ab Helmontio appellata eſt; quum inter Majores noſtros non defuerit, qui eam deſcribendo, *congeriem* eſſe protulerit *ſymptomatum, quæ per periodos oppugnant, & modò naturales, modò animales, & perſæpè vitales ſpiritus afficiunt, ſive potiùs facultates lædunt, uteri prurientis vitio.* Plu-

Plura, & admodum varia sunt, quæ affectionem hystericam, & anteire, & comitari solent, symptomata. Creberrima tamen sunt, quæ insequuntur. Spirandi labor, faucium angustia, borborygmi, atque rugitus per hypochondria evagantes, nausea, non rarò vomitus, cardialgia, anxietas, cordis palpitatio &c. Ea sunt profectò, quæ vehementiorem paroxysmum præcedere observamus. At, ubi invalescat ægritudo, ad hæc imminuitur pulsus, & quandoque planè quasi deletur. Oris supervenit squalor, unà et frigus per universum corpus effunditur. Convelluntur viscera, quæ in glomum prope coacta, ex imo ventre, sursum quasi conscendere deprehenduntur. Inde vulgi, inter mulieres præcipuè, futilis vulgata opinio, perperam sibi suadentis, uterum, ex imâ sede, in paroxysmo hysterico, interdum avulsum, ad fauces in sublime ferri. Spasmodicè non semel tentantur membra exteriora &c. Diagnosis.

Vetus opinio fuit, a vaporibus quibusdam malignis, ac penè veneficis, qui vel a sanguine, vel a semine in utero putrescente, corruptoque, emittuntur, affectiones hystericas incitari. Quod prorsus inficiari nequaquam aggredior; quum uterus, ut ex Anatome clarè patet, organum utique sit præcipuum, quod, nervis intercedentibus, cum cæteris organis plurimam habet affinitatem. Hinc ab humoribus pravis lacessitus variam, tum sibi proximè, tum cæteris visceribus, ac partibus noxam ex consortio, remotè, ut ita dicam, moliri valet. Veruntamen, quoniam et mares, uteri quamvis expertes, non absimilibus obnoxios incommodis frequenter vidimus, inferri posse, non videtur abs re, uterum in fœminis affectione hystericâ, proximè saltem, non semper affici; quinimmo, ut et de morbo hypochondriaco in maribus ante Causa.

jam diximus, ita et de hysterico in fœminis dicendum ducimus, cerebrum, nervorumque genus esse, quod quamsæpissimè a spiritibus, succoque nerveo, aliisque humoribus pravè excandescentibus percitum, musculos convellat, viscera torqueat, facultates omnes turbet, ac universam œconomiam animalem evertat. Hinc non injuriâ in affectione hystericâ, et mesenterii plexus quandoque culpantur; qui per consensum a succis intestinorum præter naturam effervescentibus, non rarò affecti, ejusmodi turbas mulierum hystericas movent.

Prognosis. Affectiones hystericæ, tametsi periculo utplurimùm vacent, non est tamen, quòd necem interdum non intulerint. Quum sive certis, sive incertis recurrant periodis, tum potissimùm difficilè solvuntur. Virginibus, & præsertim post pubertatem, aliisque, quæ otiosè vivunt, solemnes esse solent, magisque pervicaces; nec non etiam iis, quibus menses, aut nondum effluxerint, aut defecerint, aut suppressi planè restiterint. Puerperis, uteroque gerentibus noxam plurimam moliri semper consueverunt. In epilepsiam, apoplexiam, maniam, aliasque pessimas ægritudines, eas non semel cessisse vidimus. Ructibus creberrimis, atque sternutationibus erumpentibus, persæpè solvitur paroxysmus. *Mulieri, quæ uterinis molestatur, aut difficulter parit, superveniens sternutatio bonum*. Hipp. (a)

Curatio. Quicquid tum hypochondriacis, tum epilepticis affectionibus, & in paroxysmo, & extra paroxysmum curandis, in præcedentibus attulimus, et hystericis adamussim conferre videtur; quum a contractionibus musculorum, & membranarum spasmodicis æquè omnes procedere arbitremur. Si menses debitè non profluxe-

(a) *Aph. 35. sect. 5.*

fluxerint, saphenâ iterum, iterumque solutâ, aut hirudinibus pudendis admotis, sanguinem imminue. Fotus, suffitus, qui *anthysterici* vocantur, pediluvia, balnea, aquæ tum dulces, tum martiales largè epotæ mirum in modum prosunt. Oleum recens crebro ingestum, decoctiones emollientes, aquas, quæ vulgò nervinæ appellantur, utì sunt matricariæ, peoniæ, totius citri, cerasorum nigrorum, theriacalia, & reliqua, hisce in casibus, tum, quum maximè invadit accessio, neutiquam spernes. Nec confectiones hyacinthinas, alkermes sine odore, trypheram magnam, mithridatum, camphoram, castoreum, opiata, myrrhata, & reliqua ejusmodi, utpote quæ non improsperè cessisse quandoque vidimus, omnino improbabis. Quæ graveolent, naribus subjecta nervos olfactus insuaviter irritando, humorem pravum a partibus in paroxysmo convulsis aliorsum amovent. Cæterùm cathartica, nisi leniter admodum egerint, eaque omnia, quæ viscera valde irritant, ex longævo plurium annorum in hunc diem, quantùm percepimus, usu, hystericè laborantibus prætermodum semper offecerunt.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

AFfectio hysterica, ut a suffocatione, quæ faucibus ob hystericam convulsionem valde contractis, interdum imminet, *suffocatio* vocatur *uterina*; ita et a vesaniâ quadam, quâ furibundæ ac penè bacchantes virum non raro expetunt mulieres hystericæ, *furor* nuncupatur *uterinus*; quem proinde dici potest, *sensum libidinis acerrimum esse, quo in venerem fœmina perditè accensa, ac vehementer percita, nisi planè insanierit, ad insaniam prope redigatur.* Indicia furo- Quid sit furor uterinus.

furoris uterini plurimùm variant; aliæ quippe moerore, ac taciturnitate, veneream prementes cupidinem, contabescunt; aliæ procul ab omni ratione, pudore, & consilio ineptè garriunt; in iram nonnullæ succenduntur, in risum modò, modò in lacrymas funduntur &c. Uterini furoris origo etiamsi penès Galenicos extet, aut a copiâ, aut a caliditate, aut ab acore seminis mulierum, nos tamen delirii speciem furorem uterinum esse rati, cerebrum, & nervos in eo primum affici quamsæpissimè, autumamus; non negantes equidem, id utplurimùm uteri causâ quoque fieri; uterus enim succo prostatarum acriori quandoque concitatus, & nervos lædere, & cerebrum afficere, & spiritus animales ita commovere poterit, ut talem, ac tantum efferatum libidinis æstum suscitet, foveatque. Ejusmodi furor, nisi conjugio opportunè cohibeatur, in maniam deploratam frequentissimè transit.

CAPUT IX.

De Chlorosi.

Definitio. CHlorosis, *color* videlicet *mulierum a naturali recedens*, *febris alba*, *ictteritia alba*, *morbus virgineus*, unum, idemque penes Clinicos sunt; vocibus quippe iis eam designant in fœminis ægritudinem, in quâ *earum facies præter naturam immutata*, *decolor*, *squalens*, *& ad viridem quasi persæpè inclinans*, *pravam fluidorum ex humoribus pravè congestis indicat indolem*, *mensium defectu quamsæpissimè contractam*.

Diagnosis. Quæ chlorosi laborant præter oris, totiusque corporis colorem fœdum, lentè identidem febriunt, ingenti

ingenti cum labore respirant, capitis dolore persæpè anguntur, cibos fastidiunt, evomunt, languent, doloribus per articulos tentantur vagis, mœrentes, desides, & anxiæ sunt. Ad hæc iis palpitat cor, intenduntur hypochondria, obmurmurant, rugiunt, atque inflantur intestina &c.

Viscera mensium retentione infarcta, quum in gyrum per ea liberè circumvehi nequeant humores, chlorosin faciunt; quam iccirco, non nisi deobstruentibus, ut postmodum dicendum eradicare unquam poteris. Causa.

Chlorosis frequens licèt sit, & contumax, lethalis esse non solet; hydropem tamen non nunquam facit, hecticam, aliasque chronicas parit ægritudines. Ubi mensibus adapertis, pravæ indolis recrementa, quæ humores coinquinaverant, statis temporibus, periodicè, ac debitè ex pudendis egeruntur, plerùnque solvitur. Prognosis.

Quocirca, ut talis affectio eximatur, ea omnia adhibere juvat, quæ menses blandè movent, viscerum obstructiones recludunt, ac labem ex humoribus pravis intus congestis jam ante contractam eluunt. De iis sermonem pridem fecimus, ac in historiâ mox facturi sumus. Curatio.

Historia II.

PHilenium, perquàm elegans Corcyræ virgo, ex oris ægeis, inter barbaros piratas, aliorsum transvecta, nescio quodam fato, Venetiis ad Urbem tandem appulit. Ætate tum florebat, & morum probitas, ejusque in arduis abundè spectata honestas, effecit, ut aliis quibusdam associata virginibus, in cœtu quodam pio jandiu conviveret, manibus victum

Quicquid, chlorosi medendo, præstare consuevimus, historiâ declaramus.

ctum sibi comparans, & religiosè, ac pudicè Divinis interim vacans. Fortis erat, procera, lacertosa, & ad id temporis optimè valens. At animo ex improviso vehementer commota, plura exinde passa est incommoda. Quinimmo, et menses, qui pridem largè semper fluxerant, ad annum, & ultra restiterant. Hinc macie penè confecta, ac prætermodum languens, unà et torpens febrire cepit. Febris, nec erat continua, nec sibi semper æqualis; quinimmo, et procul ab omni certâ periodo, modò minor, modò major erraticè recurrebat. Attamen nauseabunda penè semper erat, nisibus vomendi irritis frequenter obnoxia. De capitis insuper doloribus quibusdam lancinantibus, qui die inclinato præsertim vigebant, conquerebatur. Pulsus erat imbecillis, urinæ albæ, ac tenues. Oedemate affecta, genæ, manus, & pedes non nihil intumuerant. Sitiebat, ac viribus planè fractis, irrequieta, atque insomnis dies, noctesque plurimas jam traduxerat, sibimetipsi, non minùs, quàm adstantibus infesta. Dies erat morbi decima octava, quum Philenium ita febrientem invisimus. Et quoniam primævum ejus colorem omnino immutatum vidimus, ex roseo quippe pallens, & prope livescens consuetam Philenio venustatem ademerat, eam chlorosi fœdatam esse conjecimus; atque adeo, ut chlorosi afflictam, ita ut sequitur, Philenium tractare cepimus. Adstricta erat alvus, urinas uberrimas excernebat, plurimùmque, noctu præcipuè, cum ingenti spirandi labore insudabat. Quamobrem enemate ex aquâ simplici mellitâ priùs indito, eoque alternìs ad dies quindecim circiter deinceps iterum, iterumque immisso, infusionem hanc A antelucanis horis quotidie sumendam ei prescripsimus. Mensis erat Septembris post æquinoctium,

quum

quum ea nobis sese tractandam tradidit; sero iccirco caprillo, ut in eâdem A exponitur, medicato, ad ejusmodi subripiendam ægritudinem usi fuimus. Diebus viginti exactis, ad usum martis, ita, ut declaramus in B, propinati devenimus. At enim verò in meliùs rebus semper procedentibus, & viribus plurimùm restauratis, ad aquam subinde, primùm villensem, mox tetutianam, quam ita, ut legitur in C, per dies plures hausit, transivimus. Ac postremò, ad libram circiter in varias vices ex pudendis sanguine educto, ac cute universâ crebrò defricatâ, & cucurbitulis quamsæpissimè per inferiora apprehensâ, distractâque, de more refluxerunt menses, atque universis viscerum solutis obstructionibus, antequam ad diem quinquagesimam pervenisset, planè morbus evanuit.

A ℞. *Rhabarb. elec. scrup. j., sal. tart. scrup. ss., seri cap. lib. j. M. f. levis infu., & mac. S. A., & adde fol. cichor., pimpinel., borrag. ana pug. j. bul. leviter. Colet., & adde crystal. mont. præp. drach. j., mel. hisp. unc. j. cap. quotidie in Auror., ut m. per. dies xx.*

B ℞. *Croc. mart. cum ror. majali parat. scrup. ss., sal. tart. gr. vij., mel. hisp. q. s. M. refor. bol. deaur. S. A.; & cap. quotidie in Auror., cui superbib. seri capril. per extinctionem ferri candentis S. A. chalyb. lib. j., syr. de cichor. cum rhabarb. unc. j. per. dies xv.*

C ℞. *Syr. flor. persic. unc. iij., aq. villens. q. s. M. f. pot., & cap. in Auror. cui superb. per intervalla ejusdem aq. villens. lib. iv., alternis diebus per vices tres.*

Item ℞ *Syr. flor. persic. unc. iv., aq. tetut. q. s. M. pot., & cap. in Auror., diebus tamen sex ab usu aquæ villens. exactis, cui superb. ejusdem aq. tetut. lib. iv. per intervalla ut supra. At pro unâ vice tantùm.*

AN-

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid præstet ferrum in usu medico, & quomodo propinetur.

MArtis nomine ferrum, penès Chymicos, ideo sonat, quia, vel a truci Martis lumine suos ab alto in terris excipere influxus commenti sunt, vel pleraque in officinis ex ferro bellandi cuduntur instrumenta. Inter præsidia medica, non infimum sanè, vel antiquitùs obtinuit locum. *Sale* quodam congregatur acido, atque austero, quem *vitriolicum* vocant, *sulphure*, *& terrâ*; quæ sibi invicem adeo laxè in ferro injunguntur, ut facilè analysi chymicâ dissolvantur. In usum medicum, tum consistens, tum fusum, sive potiùs solutum præbetur. Ubi ferrum consistens propinare nobis arrisit, *croco*, qui dicitur *martis* passim utebamur. At ubi per modum liquoris, id metalli genus exhibere placuit, tum tincturam, pomorum succo, ex marte elicitam, utpote quæ blandior nobis visa sit, frequentiùs, quàm alias martis solutiones, præscripsimus. Crocus martis, sive ferrugo, nihil aliud est, quàm portio quædam ipsius ferri, sive chalybis in pollinem tenuissimum per aerem humidum passim extenuata. *Calx ferri*, non impropriè, a nonnullis dicitur, eoquòd non aliud sit porrò, quàm ferrum in calcem, aut naturâ, aut arte subactum. A croceo, quem objicit colorem, crocus ab aliis nuncupatur. Duplicis generis est. Ab effectu alter aperiens, adstringens alter appellatur. De aperiente hìc loquimur. De adstringente postmodum. Aperiens est, qui vel suâ, ut ita dicam, sponte, aere udo, vel datâ operâ, aut aquâ pluviatili, aut sulphure ignito educitur. Ejus dosis nobis consueta, est a granis duodecim, ad decem et octo, & ad

ad scrupulum. Blandè agit, obstructiones recludit, viscerum vim enervem roborat, aliosque optimos, citò, ac tutò, non præposterè modò propinetur, præstat effectus. Id equidem idem, non æquè tamen semper prosperè adeo, ex usu martis pomorum succo soluti, percepimus; qui eâdem circiter dosi, idest a guttis quindecim, ad vigintiquinque, & triginta propinari solet. De ferro, chalybe, vel marte, naturam, facultates, officinas, & reliqua, quisquis callere velit, Ettmullerum, Lemery, aliosque complures, qui eâ de re fusiùs scripserunt, adeat. Tyrones interim monitos velim, ne corpore non ritè purgato, neque humoribus non antea diu subactis, ac non benè dilutis, martem unquam propinent. Mars enim in visceribus impetum facit, atque adeo in recessibus humani corporis vitam habentis, nisi facilè cedat humor peccans, agendo sese intus intrudit, in tubulorum parietes ictus ruditer impingit, fibras convellit, membranas impellit, lacerat, infringit, meatus magis magisque quandoque infarcit, abscessus, scirrhos, sanguinis, lymphæque profusiones interiores, inflammationes, cruciatus, tormina, aliasque plurimas perquàm molestas, & persæpè lethales inducit affectiones.

Crocus, sive ferrugo, quæ dicitur aperiens, tum ex ferro, tum ex chalybe, madidis, sive saltem humidis, non aliâ elicitur de causâ, nisi quòd spiramenta, sive meatus ejus insensiles, humiditate obstructi, materiâ secundi generis ex æthere amotâ, eam primi generis solam intus excipiunt, ætherem nempe excipiunt tenuissimum, concitatissimum, atque ob maximam, quam solus exercet, celeritatem, validissimum; qui propterea per eas minimas intercapedines sese perniciissimè exagitando, meatus indesinen- *Quid sit, & quo pacto crocus martis aperiens eliciatur.*

 ter

ter corradit, ac prope limat, molecularum compagem, quas offendit, ubique comminuit, extenuatque. Hinc ferri, durissima licèt substantia, paullatim subacta, ac penè dicam putris, in pollinem solvitur, atque in minutissimam quasi, aut cumulatur, aut decidit, scobem. Hinc ferrugo &c. En quo pacto in rubiginem reliqua omnia metalla item converti credimus. En quo pacto in abditis terræ visceribus in calcem, vel in pumicem, lapides quandoque vertuntur. En quo pacto subterranea suscitantur incendia, aquarum æstus, terremotus, & reliqua, de quibus, si ter Optimus Maximus dederit, suo loco dicendum. Si quis hæc interim luculentiùs percipere cupiat, Tractatum nostrum Physico-mathematicum, quem de motu non ita pridem evulgavimus, adeat. At ubi crocum ex ferro elicere quamcitissimè velis, scobem, quam aut ex ferro, aut ex chalybe subtiliter limaveris, in disco ad solem ardentissimum æstivum subdio expone, eamque, sive rore majali, sive aquâ, vel pluviatili, vel communi, identidem, ut quum exiccetur, iterum, iterumque consperge, & scobem in ferruginem ubique friabilem brevì conversam deprehendes. At si talem ferruginem ad solem deinceps adhuc, ut antea, consperges, ea ulterius solvitur; verùm, croceo extincto colore, atra demum evadit, odorem sibi vitrioli, sive potiùs atramenti nacta.

Quid sit crocus martis adstringens.

Crocus martis adstringens, nihil aliud est, quàm ferrugo, ope sulphuris accensi, uti diximus, priùs educta, quæ subinde aceto fortiori diu subacta, ac igne vehementiori mox perusta, vim sibi adstringendi comparat. Hæc ad granorum quindecim, viginti, triginta circiter dosin propinata, quoscunque sanguinis fluxus sistit immodicos. Veruntamen, vel in hoc cautè admodum incedas oportet, ne sanguinem cohiben-

bendo, inflammationes facias, atque abſceſſus. Crocus martis, inflammati ſulphuris vi, elicitus aliquantulùm præponderat: evidens indicium, aut a ſulphure ignito, aut ab ipſo igne ſibi aliquid immixtum ſuſcepiſſe, quod eidem croco inhærens, inſimul et gravitet, & agat.

Ad uſum medicum ferrum magis, quàm chalybs probatur.

Chalybem ferrum eſſe arte magis coactum, magiſque ſubactum, expolitumque, lippis, & tonſoribus abundè notum eſt. Chalybs igitur, eoquòd longè majorem, quàm ferrum adhuc rude, duritiem habeat, magis reſiſtit, ſubtiliùs relimatur, & elegantiùs levigatur, cui proinde nitor maximus ab Opifice detergendo comparatur. Ex quo utique fit, ut quemadmodum chalybs utenſilibus nonnullis exterioribus perficiendis idoneus magis ſit, quàm ferrum, ita ferrum, quoniam facilius ſolvitur, ad labem in viſceribus deſtruendam, vires ſuas faciliùs exerat. Eorum, qui, affectionibus deſtruendis martialibus intus utuntur, fæces egeſtæ ſubnigrâ quadam inficiuntur uligine; quam ex eo, ut opinor, martialium ſale vitriolico, ut ita dicam, nanciſcuntur; is quippe cum ſuccis inteſtinorum acerbis immixtus, ſpeciem ibi quandam elicit atramenti.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ

In quo caſu ad cacheximam ſubducendam conveniat ſanguinis miſſio.

AD eam, quam in Phylenio Chloroſin nuper tractavimus, penitus eximendam, ſanguinis copiam ad libram uſque ex pudendis imminuimus; quo tandem ægritudinem, in eâ quamvis humores pravi cachexiæ ſpeciem jam feciſſent, planè extenuavimus. Id ſi quiſpiam improbare velit, ad ea, quæ paucis mox proferre eſt animus, mentem quæſo adhibeat. Scimus et nos, in cachecticis ſanguinem largè educere,

 rem

rem fore persæpe, aut irritam, aut periculi plenam. Attamen medicinam facientes, didicimus quoque, usu potissimùm ducti, in virginibus præsertim, mensium fluxu compresso oppletis, didicimus inquam, non modò simplicem chlorosin, quinimmo, et hydropem penè confirmatam, hirudinibus pudendo admotis, & sanguine uberrimè hausto, actutum quasi evanuisse. Nec id quidem mirum alicui esse debet, modò advertat, pravam humorum qualitatem, quæ, & cachexiam, & hydropem tum facit, non aliunde extitisse, nisi a quantitate sanguinis nimiâ intus præter naturam retenti; qui nisi opportunè subreptus esset, intus adhuc viguisset causa morbi primaria. Enim verò nobis, qui in clinice exercendâ naturæ instituta, & consuetudines scrupulosè, ut ita dicam, imitari debemus, perquàm sæpè observasse datum est, affectiones hujusmodi, etiamsi inveteratas, hæmorrhoidibus, vel mensibus diu ante obstructis, liberè tandem aliquando redeuntibus, omnino cessisse.

CAPUT X.

Quicquid de Fœtu observamus mensibus gestationis posterioribus.

Quid sint membranæ fœtum extrinsecùs obvolventes.

Foetus in utero, posterioribus saltem gestationis mensibus, duplici obvolvitur tunicâ, quæ propemodum ovi cujusdam maximi putamen, quum adhuc molle est, æmulari solet. Exterior dicitur *Chorion*. *Amnion* interior. Exterior utero accrescit per *placentam*, cui quasi agglutinatur, modò anteriùs, modò posteriùs, modò infernè, nec non etiam quandoque supernè.

Quid sit placenta.

Placenta est massa quædam carnea, rubicunda, mol-

mollis, quæ figurâ exteriori ſcutellam æmulari ſolet planiorem, cujus altera facies paullulum cava ſit, altera convexa. Facies placentæ cava chorio foris adamuſſim aptatur. Gibba utero intus. Ejus longitudo, fœtu perfecto, ad ſexqui pedem plerùnque extenditur. Craſſities ad digitos duos circiter tranſverſos. Subſtantia contexitur maximâ arteriarum copiâ, æquè ac venarum, quæ producuntur a truncis umbilicalibus.

Deſcribuntur in fœtu vaſa umbilicalia.

Binæ ſunt arteriæ umbilicales. Originem ducunt utrinque ab aortâ deſcendente non procul a diviſione iliacâ. Exinde per latera veſicæ urinariæ in umbilicum tendunt, ibique conveniunt. Mox funiculorum adinſtar mutuo intorquentur extra fœtum ad placentam uſque, in quam dirimuntur propaginibus penè innumeris, quarum nonnullæ effunduntur quoque per chorion, & amnion. Binis hiſce arteriis una tantùm reſpondet vena, quæ tamen amplior eſt, quàm binæ arteriæ ſimul ſumptæ. Vena umbilicalis ab hepate fœtus, per mediam videlicet hepatis fiſſuram, ad umbilicum fœtus excurrit; ubi cum arteriis convenit umbilicalibus, unàque cum iis ad placentam uſque intorquetur; per quam non aliter, ac arteriæ umbilicales pluribus propaginibus effunditur.

Quid ſint funiculus, ſive ligamentum umbilicale, urachus, & allantoides.

Arteriæ, & venæ umbilicales ab umbilico complicatæ, ſive intortæ ad placentam uſque, vinculum illud efficiunt laxum, & molle, quod dicitur *funiculus*. In quo præterea obſervamus *urachum*: ligamentum ſcilicet, quod a fundo veſicæ, per umbilicum fœtus funiculum, ſubit; ac per funiculum, in bobus ſaltem, hædis, atque ovibus producitur ad *allantoidem*. Allantoides altera eſt membrana, farciminis adinſtar cava in quibuſdam, in aliis varias habet cellulas, quæ ſerum continent urinæ non abſimile. Intereſt in bru-

tis.

tis inter chorion, & amnion. In homine nondum sanè id luculenter nobis innotuit. Insuper in quadrupedibus plerisque majoribus cavus est reverâ urachùs; quem tamen impervium in homine antehac semper offendimus. Qua de re serum licèt in allantoidem quadrupedum deferatur a vesicâ urinariâ per urachum, id tamen in fœtu humano affirmare neutiquam audemus.

Quid sentiendum sit de nervis, ductibusque chyliferis, ratione funiculi.

De nervis umbilicalibus, universi quamvis sileant Sectores, eos tamen adesse affirmare non dubitamus, si sensibus nostris fides habenda est, necnon ét ductus chyliferos; quod Bidloo, itemet Verhejen quoque non ita pridem innotuit.

Placentæ usus, & quomodo in utero nutriatur fœtus.

Usus placentæ ad mentem Priscorum erat, ut fœtui utero concluso alimoniam compararet, quæ penes eos per placentam a venis non minus, quàm ab arteriis umbilicalibus prægnantis subit venas, atque arterias umbilicales fœtus. Hæc tamen opinio, temporibus nostris reperto motu sanguinis circulari, neglecta planè corruisse videtur. Observamus quippe, sanguinem per arterias umbilicales effundi a corde fœtus ad placentam, quam quaquaversum irrigat, & tametsi vel minimùm sanguini communicet materno, refluit a placentâ fœtus per venam umbilicalem in idem corculum fœtus, utì luculentissimè ex pluribus colligere possumus observationibus ocularibus. Ex quibus insuper habemus, fœtum reverà per osculum ali, labiis suis identidem exugentem humorem tenuem albugineum, qui colligitur in amnii capacitate, quo propterea fœtus circumfunditur immersus. Humor præfatus a glandulis minimis hinc inde dispersis per substantiam uteri interiorem, ni fallor, depluit, quarum oscula excretoria aptantur chorii spiraculis; a quibus per transudationem, utì opinor, humorem præ-

præfatum in amnii cavum immittunt.

Quia fœtus, uti monuimus, quum adhuc vivit in utero latici præfato immersus, respirare neutiquam potest, iccirco sanguis liberè a dextero cordis ventriculo effundi haud potest per arteriam pneumonicam in substantiam pulmonum, ut inde per venam pneumonicam refluat in auriculam cordis sinistram. Hinc per *foramen*, quod dicitur *ovale*, nec non etiam per *tubum*, qui vocatur *arteriosus*, defluit aliorsum, ut mox dicendum. Tum foramen ovale, tum tubus arteriosus sunt meatus quidam fœtui fermè peculiares, donec utero concluditur. Mox autem, quum spiritum extra uterum liberè ducit, planè occluduntur. Enumerantur foramina cordis fœtui peculiaria.

Foramen ovale occurrit in cavo auriculæ dexteræ a ventriculo dextero non procul. Figuram habet ovalem, atque ex auriculâ dexterâ per basim cordis ducit in auriculam cordis sinistram non procul a venâ pneumonicâ, in quam aperitur, ut in auriculam cordis sinistram sanguinem evomat; adeo ut pars sanguinis maxima, quæ a reliquis corporis partibus refluere debet per venam cavam in auriculam cordis dexteram, ab auriculâ cordis dexterâ nequaquam descedit in ventriculum cordis dexterum, ut exinde ad pulmones dirimatur per arteriam pneumonicam; quinimmo per foramen ovale defertur statim ab auriculâ cordis dexterâ in auriculam cordis sinistram, a quâ in ventriculum sinistrum mox descendit. Quid sit foramen ovale.

Tubus arteriosus est alter ductus, qui non procul a principio arteriæ pneumonicæ, duobus circiter digitis transversis, supra basim cordis, statim producitur ab arteriâ ipsâ pneumonicâ ad principium trunci aortæ descendentis. Quamobrem pars maxima sanguinis, qui per arteriam pneumonicam irriga- Quid sit tubus arteriosus.

re

re deberent pulmones, a trunco arteriæ pneumonicæ deflectit per tubum arteriosum ad principium trunci aortæ descendentis, in quam sese exonerat.

Quare ductus præfati, respirante fœtu, occluduntur.

Ductus præfati, fœtu in lucem edito, ut spiritum liberè ducere ceperit, paullatim laxè subsidunt, concidunt, concrescunt, & occluduntur; eoquòd sanguis, quum per pulmones faciliùs deinceps transire possit, a ductibus præfatis, quos magis obliquos offendit, planè declinet.

CAPUT XI.

De Vitâ Fœtus in Utero, ac nutritione, necnon etiam de Partu.

Quo pacto vivat fœtus in Utero.

SI quis ea, quæ de fœtu utero adhuc concluso invenimus, accuratè perpendat, inferre poterit, fœtum ante conceptionem, *virtualiter* saltem in ovariis vitam vivere genitricis. Exinde *formaliter* vivere post conceptionem vitam suam quoque propriam: vitam tamen duntaxat animalem prioribus gestationis diebus; quum ex alimentis, ex succo videlicet in amnii cavo collecto, quem labiis exugit, conficit in stomacho, æquè ac in intestinulis chylum quendam tenuissimum, defæcatissimumque; qui postmodum vasa subit lactea, ac per vasa lactea reliquos tubulos universos &c. Adeo ut, modò tamen vera sit ovaristarum sententia, non secus ac pullus in ovo fæcundato propriam sibi conservet vitam, quam non ita pridem semen in coitu immissum excitavit. Hanc præterea fovet blandus, ut ita dicam, uteri calor. Vitam dicimus vivere tantùm animalem fœtum prioribus gestationis diebus, quum deinceps vivere incipiat vitam quoque sensiti-

vam

vam, & rationalem, ope mentis illius incorporeæ, quæ tanquam forma ſubſtantialis corporis humani viventis divino excitatur afflatu, atque, embrione confecto, organis infunditur corporeis. Nihilominus tum dormitat infans in utero, ob denegatam objectorum ſenſibilium actionem, quæ liberè in organis agere minimè queunt, tum ob parietes uterinos, tum ob membranas fœtum includentes, tum ob humorem, quo undequaque alluitur.

Quo pacto fœtus excludatur in puerperio.

Quò grandior fit fœtus in utero, eò magis, ceu vas continens, in omnem dimenſionem extenditur uterus; adeo ut poſterioribus geſtationis menſibus, maximam molem acquirat; ſed quum explicari ampliùs nequeat increſcentem fœtum quodammodo cohercet; qui ob varia proinde, quæ patitur incommoda, expergefactus, intorquetur, exagitatur, angitur, ac tandem calcitrans membranas diſcindit, lacerat exuvias, provocat partum; &, capite utplurimùm deorſum inverſo, per oſculum uteri exitum ſibi pandit. Hinc caput Infantis plerùnque priùs egreditur. Membranis fractis, ut facilior ſit exitus, fit illico aquarum effluxus; quibus accedit puerperæ labor, quæ tum inſpirando, & diaphragma deorſum movendo, tum muſculos abdominis contrahendo, uterum adeo comprimit, ut fœtum tandem excludat. Id in homine contingere ſolet menſe poſt conceptionem nono exacto, aut ſub finem, vel decimo incipiente. Interdum, rarò licèt, partus fit menſe ſeptimo, & præſertim in primiparis. Partus hujuſmodi, qui propterea *ſeptimeſtris* vocatur, quaſdam habet perſæpè imperfectionis notas in auriculis, in ore, necnon etiam in digitis; quæ partes in fœtu omnium noviſſimè perficiuntur. Non ſemel contingit quoque, ut prægnans vetula, ſive imbecillis, ſive ob imbecillitatem fœtus,

tus, ultra mensem decimum differat partum. An tamen eo in casu vitalis sit nec ne, perquàm difficile est judicare, quum non rarò prægnantem fallant conceptionis indicia.

Quo pacto movetur fœtus, ut pariundi nisum provocet.

Causa, sive stimulus, qui in utero fœtum excitat, atque, ut ita dicam, adigit, ut partum moveat, penes Auctores varius est. Probabiliùs tamen id operis adscribitur, & spirandi angustiæ, & fœcibus acrioribus in cavo intestinorum cumulatis. Sanguis enim exuberans, quum per pulmones liberé transire nequeat, in præcordiis stagnando, impetum facit, irritat fœtum, & per fœtum nisum provocat pariundi. Nil itaque mirum, si utprimùm egreditur fœtus, respirare incipiat. Ad hæc fieri quoque potest, ut fæces, ex eo, quo nutritur humore, defœcatissimo licèt, sensim intus adauctæ, tantam sibi processu temporis acrimoniam acquirant, ut cruciatus, tormina, & fæcum egerendarum stimulos moveant; quibus Infans exporrectus, exuvias pandat, atque in lucem prodeat.

Quid Secundinarum nomine vulgò veniat.

Fœtu egresso, subsequuntur membranæ obvolventes, sive fœtus exuviæ, item et placenta, quæ per funiculum umbilicalem fœtui adhuc alligantur. Hæc omnia vulgò dicuntur *Secundinæ*, *Secundæ*, Græcis *Deuterion*, eoquòd secundo loco post fœtum quantocius eximantur oporteat, ne uteri contracto orificio earum occludatur egressus; quæ intus proinde putrescentes lethalem humoribus labem inferrent.

Quid sint post partum uteri repurgamenta, sive lochia.

Interea temporis uteri parietes ab increscente fœtu plurimùm jam extenti, eo excluso, fibrarum ope in dies contrahuntur. Hinc tubulos comprimunt, & glandulas; a quibus propterea humores congestos, ibique gestationis tempore coactos validiùs exprimunt. Ex quo fit, ut post partum uteri profluant repurgamenta, sive *lochia*. Effluit priùs humor cruentus

tus, sive sanguis purus. Mox sanguis longè magis dilutus, loturæ adinstar carnis ob copiam seri maximam sibi immixtam. Postremò insudat, sive potiùs depluit materia quædam mucosa, alba, quæ nil aliud esse solet, quàm reliquiæ succi alibilis, quo vescebatur in utero fœtus. Fluxus hujusmodi, ratione temporis, plurimùm variare solet, pro varietate constitutionis puerperæ. In nonnullis quippe prosequitur ad dies quindecim. Citiùs in aliis cessat, nimirum die octavâ elapsâ. In aliis ad mensem quoque, & ultra producitur. Uterus dum ita sese repurgat, subindè contrahitur, &, ut ita dicam, extenuatur, quoad, repurgatione confectâ, ad molem suam naturalem in formam pyri propemodum reducatur.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Mulierum partes generationi inservientes, ubi semen ferax opportunè a viro exceperint, exceptum servent, detineant, condant, foveantque, necnon etiam aliis, prout exegerit natura, partibus immittant, *fœcundari* dicuntur. Inde *conceptio*, quam Galenus *motum esse* tradidit *contractionis uteri, dum semen in seipsum ejaculatum amplectitur veluti manu quadàm avidissimè*. Num autem ex solo viri semine, num ex utriusque miscelâ id operis absolvatur vel apud Priscos olim in dubium venerat. Quatuor eâ de re præcipuas hactenus, quantùm teneo, accepimus sententias. Binæ vetustatem sapiunt. Binæ recèns excogitatæ, & fortasse commentæ, varias temporibus nostris inter Philosophos altercationes acuerunt. Vetustissima eorum fuit, qui ex solo spermate virili fœtum extare rati, veluti agellum feracem, in quo tanquam ex jacto semine, fœtus rudimenta germi-

Variæ circa generationis opus opiniones.

narent, uterum habuerunt. Alij exinde, inter quos Aristoteles, conceptionem in utero ex immixtione utriusque seminis fieri affirmabant. At non ita pridem oculatæ Recentiorum indagines *Ovaristas* excitarunt; quibus, quum ab ovo omnia exoriri autumaverint, & hominem ipsum ex ovo excludere placuit. Nec inter eos defuit, qui membra humani corporis futuri universa, ruditer quasi elicita, atque in puncto, ut ita dicam, minimo coercita, ovulo jamdiu inesse opinabantur; adeout per ipsos, præter Animam incorpoream, nil in fœtu, post conceptionem, de novo unquam eliciatur. Iccirco conceptio penes eos in afflatu quodam consistit spermatis intus ex coitu immissi; cujus ope fœtus, qui pridem in ovulo informis erat, & motum, & formam, & vitam, & incrementum subinde nactus, tandem absolvitur. Id obiter his verbis attigisse videtur idem Seneca. *In semine omnis futuri ratio hominis comprehensa est, & legem barbæ, & canorum nondum natus Infans habet; totius enim corporis, & sequentis ætatis in parvo, occultoque lineamenta sunt.* At enim verò de fœtus conceptione, nemo, quoad rescivimus, adeo hactenus allucinatus fuit, quàm qui acriter in spermate tubis opticis pugillaribus inquirendo, plurium minimorum animalculorum viventium, vel in homine, congeriem esse effinxit; fidenter inde affirmans, unum ex iis, aut uteri cavum, aut unum ex ovulis, in coitu subire, ibique foveri, augeri, atque in embrionem corporis humani postmodum aptari. In re tam arduâ, tamque obscurâ, ac penè dicam prorsus inextricabili, prout sibi libuerit, modò tamen a Sacrosanctis Orthodoxę Fidei Doctrinis ne minimum quidem philosophando distare audeat, opinari quisque poterit. Nos interim, utpote quæ inter Sectores vulgata magis videatur, Ovaristarum sen-

ſententiam paucis exponere juvabit.

Explicatur conceptio, incrementum, & ortus infantis juxta mentem Ovariſtarum.

Ponamus igitur per modum ſimplicis hypotheſis inter vivipara et homines ipſos ex ovo inſurrexiſſe: ex aliquâ nempe inter tot minimas veſiculas, pellucidas, ſive hydatides, quas ſparſim hinc inde excipiunt teſtium mulierum fibroſa alvearia. Hoc poſito, ſemen in coitu per membrum virile ad uterum propellitur. Pars ejus tenujor per calorem extenuata exaltatur. Per tubas Falloppianas, per meatus uterinos, aut per quoſdam alios canaliculos in vaporem evecta, & ad ſanguinem, & ad mulierum teſtes effunditur; in quibus ex ovulis illud tantùm fœcundat, quod ibi offendit maturitate digeſtum. Ovulum ita fœcundatum magis, magiſque digeritur, atque ſubigitur, quoad, veluti pomum ad ſupremam maturitatem perductum, ex ſtipitibus ſuis in tubas excidat, ac in uterum per tubas devehatur, ut in utero ſenſim in dies augeatur. Hinc involventes tunicæ quaquaverſum explicantur. Majorem ſibi molem inducit placenta. Producitur, & pingueſcit funiculus. Intus in ovulo cuduntur embrionis ſtamina. Animâ divinitùs intimè perfunditur embrio. Corculum jam pulſat. Micant arteriæ, ac per eas ſanguis ad membra provehitur, undè per venas ad idem cor reducitur. In cerebro ſecernuntur ſpiritus, per nervos radiant, fibras undique tendentes, ac varios in organis motus excitantes, quorum ope, & in utero fœtus jam vivit. Vivit utique vivit; ſiquidem cogitat, variis tentatur doloribus, intorquetur, exagitatur, angitur, ac tandem calcitrans membranas frangit; atque ingemiſcens in puerperâ provocat partum, quo foras depromitur. Provocat partum, quippe & calcitrando, & ſeſe hinc inde intorquendo uterinos incutit parietes, nervorum plexus afficit, prægnantis muſcu-

ſculos convellit, tormina, deiciendi, pariundique niſus procreat; quibus compulſus, & undique preſſus tandem egeritur. Egeritur Infans, ratione prædictum videlicet animal, corpore organico affabrè inſtructum; quod organorum beneficio, utì ante jam diximus, mirificè agit. Id corporis quæsò iterum, iterumque Tyrones perpendite, ne diutiùs *cætera miremur, cum ſimus ipſi mirandi*. Mirandi non modò, quòd hoc mortali, fragilique corpore, incorporeum, & iccirco immortalem complectimur animum; verùm etiam, quòd ipſomet defuncturo corpore, Eterni, Sapientiſſimique Opificis ubique pandimus indicia; quippe tam appoſitè concinnati, ut caro noſtra, tametſi naturà exanimis, & iners, intrinſecè tamen movetur, vivit, nutritur, augetur, incedit, & propagatur: idque duntaxat organorum ope, nullo alio agente ſenſibili, quo illa moveantur, extrinſecùs adjuvante. Accedat huc inſipiens, accedat; & ne in corde ſuo dictitet ulteriùs, *non eſt Deus*, corticem, ut ita dicam, corporis iſtius recèns nati primùm intueatur, & per corticem intimè conſperſa digiti Omnipotentis veſtigia abundè deprehendet. Hic quippe tegumenta compegit, eaque fibrulis, nervulis, vaſculis, ſpiraculis, papillulis, & glandulis appoſitè inſtruxit. Pilis ubique conſeruit. Ad pilorum radices, & bulbos, & calices, & reliqua mirum in modum aptavit. Sub tegumentis muſculos. Inter muſculos glandulas. Sub muſculis, & glandulis oſſa compegit. Oſſibus viſcera ſubjegit. Viſcera humoribus irrigavit, quæ omnia ita eleganter muneribus ſuis obeundis aptantur; ut exinde potiſſimùm eluceat, vel mechanices imperitiſſimis, quantâ induſtriâ, quantâque elegantiâ corporis organa fabrefecit Sapientiſſimus ille Providus Naturæ Parens Omnipotens. *Neſcio qualiter in utero*

meo

meo apparuistis. Singulorum membra non ego ipsa compegi, sed mundi Creator, natis suis dictitabat olim, ut a Sacris habemus Paginis, divinitùs afflata Genitrix, multò, quàm Philosophus aptiùs, penes quem *Sol, & Homo generat Hominem*.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Locus, quà utero placenta inhæret, est utique incertus, nec in omnibus idem. Interdum ei quippe injungitur in latere dextero, interdum in sinistro, quandoque anteriùs, quandoque posteriùs &c. Quod effecit, ut Regnerus de Graaf planè senserit, certum, & determinatum adhæsionis placentæ locum neutiquam assignari posse. Id tamen ex Diemerbroech, aliisque tum Veteribus, tum Recentioribus Anatomicis maximè adnotandum, placentam, prioribus gestationis diebus soluta licèt, ac libera deprehendatur, posterioribus sanè utero firmiter adeo accrescere, ut fructus videatur quasi stipiti immaturè infixus, sive potiùs fungus arboris cortici arctissimè inhærens. At paullatim subinde laxatur, atque ab utero sensim recedens in puerperio, non secus ac fructus jam maturus facilè avellitur, & proprio quasi excedit pondere.

Quo pacto placenta posterioribus gestationis mensibus ab utero sensim excidit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Foetus caput utplurimùm priùs, quàm reliqua membra ab utero, utì innuimus, emittit. Id fit, ni fallor, quoniam caput in fœtu, habitâ reliqui corporis ratione, longè majus est, quàm in adultis, & ic-

Quare fœtus nascendo caput ut plurimùm edat priùs.

& iccirco gravitat nimis. Quamobrem si ab eâ positione, quam in fluido æquilibratus servare solet in utero, vel paullulum recedat, præponderat caput deorsum tendens, & reliqua sibi abripit membra superiora: ea nimirum, quæ supra centrum gravitatis posita sunt. Hinc in puerperio quum fœtus enititur, declinat caput, tum quum pedes, & reliqua membra inferiora in sublime feruntur. Nil mirum itaque, si caput priùs, dum nascitur, in lucem plerùnque proferat. Quocirca perbellè Plinius (*a*) *ritu naturæ capite hominem gigni mos est, pedibus efferri*.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Unde provenit affinitas inter fœtum, & prægnantem.

De nervis umbilicalibus, ut vel ipse Verheyen sector Lovaniensis nuper monuit, ad tempora usque nostra omnes ferè siluerunt; eos tamen, ut ante jam innuimus, nonnulli, & nos item, postremò, si oculis nostris credendum sit, vidimus; eosque filorum ad instar tenues, atque albicantes per universam funiculi longitudinem ad placentam usque produci, ibique distribui paullatim, & sensim evanescere, atque occultari observavimus. An autem per nervos hosce, an per humores, an aliquâ aliâ de causâ eveniat, ut ea maxima, quam cum prægnante affinitatem habet fœtus, in utero conservetur, id hactenus incertum est. Certum est tamen, prægnantem, & fœtum in commotionibus universis, tum animi, tum corporis alternìs affici. Hinc persæpè abortus. Hinc monstra. Hinc habitus a nativitate. Hinc affectiones, quæ dicuntur *avitæ*. Hinc notæ ingenitæ, insita vestigia, & reliqua, quibus in utero afficitur fœtus, quæque præ cæteris scri-

pto

(*a*) *Libr. 7. cap. 8.*

ptor Gallus pereleganter non ita pridem expoſuit.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit ſterilitas.

QUum aut uteri, aut proximarum partium, aut humorum, quibus uterus, & prædictæ partes irrigari ſolent, vitio, tametſi cum viro debitè congrediatur mulier, concipere tamen haud nequeat, id propriè *ſterilitas* nuncupatur, quæ non injurià mulierum morbis annumeratur. Steriles fore fœminas præſertim judicamus ex lumbis adſtrictis, ex menſibus, aut omnino ſuppreſſis, aut planè deficientibus, aut de more non fluentibus, ex temperaturâ, ut vulgò dicitur, frigidâ, ex defectu pilorum, iiſque ſimilibus; quæ tamen omnia quamſæpiſſimè fallunt. Sterilitas, & maximè avita, difficilè evincitur. Et quoniam perſæpè vitium eſt, quod ab aliis provenit affectionibus, iis primùm in curatione reſpiciendum eſt.

CAPUT XII.

De Symptomatibus Prægnantium, et Abortu.

Abortus definitio.

QUumprimùm conceperit fœmina, variis tentari ſolet incommodis; quæ tum ab organorum facultatibus, ſuſcepto ſemine fœcundo, intus immutatis, tum a menſibus compreſſis, ſubinde ſuſcitantur; organorum etenim facultas, genitalibus fœcundatis, mutationem ſtatim ſubit, & menſes utplurimùm omnino ſiſtuntur. Prægnans igitur nauſeare primùm incipit, mox evomere, cibos faſtidire, picacea evadere, torminibus, alvi profluvio, dentium dolore, vertiginibus, cephalalgiâ, aliiſque pluribus

molestiis torqueri, quæ ab enarratis causis originem ducunt. Medio gestationis tempore tussi crebrò infestatur, cordis palpitatione, frequenti syncope, spirandique labore, qui subinde a primo ad ultimum magis, magisque viget, ob uteri molem increscentem; quæ longè, latèque sese prolatans, reliqua ad latera comprimit viscera, sublevat diaphragma, ac thoracem constringit. Ex hoc itidem fit, ut posterioribus gestationis diebus cum difficultate mingat prægnans, atque ex alvo ægrè deiiciat. Quinimmo, & ex præpedito sanguinis per venas inferiores refluxu, tumefiunt ei crura, sanguinem expuit, febris succenditur &c.; quæ eò quandoque perveniunt, ut fœtum immaturè, ideft nondum sanè confectum excludat. Quo in casu *abortire* dicitur; abortire quippe nihil aliud est, præterquam *fœtum nondum confectum, atque ante tempus, sive vivum, sive mortuum ab utero excludere*.

Diagnosis. Abortus jam facti ex ipso fœtu immaturè egesto petenda sunt indicia: ratione, tum temporis, quippe ut dicatur abortus, egeri debet ante septimum, vel nonum gestationis mensem: tum corporis, cujus membra nonnullas penè semper præbere solent imperfectionis notas. Imminentem autem abortum fore, indicare solent horror, & rigor quidam; qui, nullâ extrinsecùs datâ occasione, per universum prægnantis corpus perfunditur, quemque calor insequitur quidam tenuis, nausea, lumborum dolores, virium repentina solutio, extremorum perfrigeratio, ac pondus ad imum ventrem quasi descendens. Menses insuper quandoque recurrunt, vel pro mensibus fluor albus; qui abortu imminente longè uberior fluere solet, ac postremò, fractis membranis, effunditur aqua partus &c.

Præ-

Præter enarrata ſymptomata, quæ abortum movere poſſunt, quæque tanquam causæ interiores reſpiciendæ ſunt, veluti exteriores conſiderari debent lapſus, ceſpitationes, corporis defatigationes immodicæ, ictus validiores, equitationes, navigationes, concuſſiones, tripudia, animi emotiones &c. Cauſa.

Abortus citra prægnantis periculum nequaquam erumpit; angor ſiquidem, & labor longè gravior in abortu, quàm in partu maturo eſſe ſolet. Id, ni fallor, quia non ſponte, ut ita dicam, ſuâ ſed vi, tanquam pomum non maturum, violenter avulſus excidit fœtus, & foras elabitur. Enim verò plures, decies ſe parere malle, quàm ſemel abortire, teſtantur. In abortu uterus faciliùs exulceratur; hinc inflammationes, febres acutæ, convulſiones, largæ ſanguinis profuſiones &c. Primiparæ ex abortu difficiliùs evadunt, tum maximè, quum membra convelluntur; quo in caſu mortem neminem unquam effugiſſe affirmat Harvæus. Prognoſis.

Ne ſequatur abortus, ea omnia, quæ fluidorum motus intus nimiùm concitant, quoad poſſumus, amovenda ſunt. Si ſanguis exuberat, quod paſſim contingere ſolet, is tum diætâ, tum venæ ſectione opportunè imminuendus. Motus licèt nimius utero geſtantibus noceat, nocet quoque nimia quies, otium nimium, & vita, ut ita dicam, umbratilis, ob recrementorum congeſtionem; quæ niſi blandâ exercitatione diſcutiantur, in vaſis cumulata, pravas ſuſcitant fermentationes, atque abortum facilè provocant. At nihiloſecius, ſi abortus ſuccedat, tum obnixè curandum, ne febris ſuccendatur, ne ſanguinis fluxus intempeſtivè compreſſus viſcerum faciat inflammationes, ne exuberans ægrotam enervet. Quamobrem victus tenuis eſſe debet, humectans, refrigerans, con- Curatio.

coctuque facilis. Nisi lochia debitè fluant, blandè impellantur discutientibus, antipleuriticis, de quibus in superioribus fusè jam egimus. Optima sunt oleosa, & emollientia, tum intus, tum foris admota. Si sanguis nimis fluat, blandè cohibendus, non aliter quàm de fluxu mensium immodico ante jam diximus.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Nil satiùs ad abortum cohibendum adhuc adhibuimus, quàm opportunam, sanguinis missionem.

NE abortus insequatur, atque ut prægnantium symptomata leniantur, nullum unquam ante hac, quod blandiùs, tutiùs, ac citiùs suum præstiterit effectum, adhibuimus præsidium, id licèt hactenus omnes penè improbaverint Majores, quàm venæ sectionem. Venam prægnantibus alii, mense tertio gestationis exacto, ad septimum usque citra periculum solvi posse hodie prædicant, id tum ante, tum post id tempus omnino interdicentes. Non procul a nono duntaxat sanguinem alii mittunt. Nos autem usu diutino edocti, tum Romæ, tum Florentiæ, tum Perusiæ quolibet mense, a primo ad nonum, quoties id necessitas exegerit, prægnantibus indiscriminatim optimo semper cum successu sanguinem educere consuevimus; & nihilominus, si abortum quandoque, quod tamen raró admodum contigit, sistere nequivimus, abortientem sanè opportunâ sanguinis missione ita adjuvimus, ut feliciter semper, nisi memoria nos fallat, evaserit. Quinimmo, et quæ abortum pati pridem semper consueverant, singulis mensibus venam iis appositè secando, successisse non semel vidimus, ut ad mensem nonum feliciter partum distulerint. At enim verò ad id præsidii genus hisce in casibus audacter unquam nemo confugiat, ne abortum, tametsi

non

non immineat, ſanguinem educendo, moveat. Ubi conveniat, tum paullatim, ne cum impetu exiliat, ex partibus ſupernis potiùs, quàm ex infernis educendus. Cæterùm quicquid aliud, præter ſanguinis miſſionem ad abortum cohibendum imminentem præſtitimus, huc uſque in irritum ceſſiſſe percepimus.

CAPUT XIII.

De Conceptu falſo, ſive Molâ.

MOla, penès Clinicos, non ſonat, niſi *maſſam quandam informem, exanimem, compactam in utero, ſine oſſibus, & ſine viſceribus, quæ ex concubitu quandoque concepta, fœtum quodammodo mentitur*. Quocirca dicitur quandoque *conceptus fatuus*, item et *falſus*. Molas quiſpiam cum ovis gallinaceis irritis, & ventoſis, quæ propriè *hypenemia* vocantur, comparare ſolitus fuit; hypenemia quamvis, vel citra coitum, gallina extra matricem procreet. Molæ tum numero, tum figurâ, tum mole, tum ſubſtantiâ, tum concretione, tum excluſionis tempore plurimùm variant, plerùnque licèt tertio geſtationis menſe excludantur. Plerùnque diximus, quum & citra id temporis, & ultra, & non rarò per totum vitæ decurſum in utero commorentur. Definitio.

Mola concepta, præſertim in exordio, indicia plurimùm habet ambigua, quæ profectò ab indiciis veræ conceptionis minimè diſtant; menſes quippe vel in conceptione molæ ſupprimuntur, ſupervenit ciborum faſtidium, nauſea, vomitus &c. Diſtinguuntur autem ſubinde molæ a conceptione verâ, eoquòd in molâ ex mammis, quamvis intumeſcant, nihil lactis, ut in verâ conceptione, exprimi queat. Diagnoſis.

In

In molâ præterea motus nullus, aut penè nullus percipitur, qui vitalis sit, sed gravis, & molestus, non aliter ac si lapidis pondus ab uno in alterum latus identidem delaberetur. Ad hæc, molæ id proprium esse solet, ut si manibus comprimatur, de latere in latus extrudi possit, quod fœtui verè concepto nequaquam accidit. Insuper molam utero gerenti, motus quidam rei cujusdam vehementer intus subsultantis, ante mensem tertium frequenter occurrit. Non ita quum verè prægnet, ubi fœtus, aut nunquam, aut raro admodum ante quartum movetur. Uterus postremò molâ extentus ideo ab hydrope distinguitur, quia in molâ, tametsi intumescat alvus, manus tamen, item et pedes, graciliores in dies evadunt. Contra in hydrope observatur.

Causa. Molam coagmentari Veteres opinabantur vitio seminis, vel maris, vel fœminæ, vel utriusque. Vitium autem in eo situm esse sibi suadebant, quod facultas seminis, ad procreandum idonea, nimis esset imbecillis. Neque id planè improbandum videtur, si pro semine muliebri, etiam hydatides, sive ovula Recentiorum considerentur; quæ, pluribus ex causis vitiata, in molas coaptari, atque insurgere possunt. Non omnino tamen negandum ducimus, aut ex sero, aut ex lymphâ depravatis, aliisque humoribus crassis, glutinosisque molas interdum concrescere. Nullum unquam inter animantes, præter hominum fœminam, molam concepisse, tradidit Aristoteles.

Prognosis. Mola nequaquam citra periculum concipitur; nihilominus, quum ut inutile pondus, & recrementum opportunè egeratur, salutem infert. Symptomata, quæ molæ egestionem præire solent, lethalia plerùnque sunt: pessima quippe penè semper, & adhuc atrociora, quàm quæ partum legitimum, & abor-

abortum ipſum præcedunt. Hinc necem frequentiùs moliuntur. Adſunt quippe utplurimum deliquia extrema, ſudores frigidi, convulſiones perquàm moleſtæ, & reliqua; quæ organa præcipua miſerè torquent, vires conterunt, atque animum frangunt.

Ubi certum planè ſit, quod perquàm difficilè porrò exiſtimamus, molam utero concretam ineſſe, pro viribus opera danda eſt, ut ſub finem menſis tertii, aut in exordio quarti, leniter, quantùm fieri poſſit, excludatur. In quem finem ea omnia, quæ menſes blandè movent, et hìc commendamus; oleoſa imprimis, & reliqua emollientia, quæ tum intus, tum foris adhibenda ſunt. In paroxyſmo optimo cum ſucceſſu ad ſymptomata vehementiora compeſcenda ſanguinem ſemper emiſimus. Curatio.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

MOlæ in utero exiſtentis indicia plurimùm fore ambigua, experientiâ nuper edocti, procul ab omni hæſitatione proferre non dubitavimus. In nuptis quibuſdam ex nobili, inclytâ, avitâque progenie molas non ita pridem Romæ conceptas vidimus, cum notis omnibus, per tres integros menſes, optimæ geſtationis; quoad, molarum ſymptomatibus ex improviſo accedentibus, molæ tandem exciſæ, atque emiſſæ rem manifeſtò protulerint. Quinimmo una ex iis molas poſtremò placidiſſimè ex utero ejecit. Indicia molæ in utero exiſtentis ſunt valdè ambigua.

CAPUT XIV.

De Partu difficili, sive cum labore.

Definitio. PArtus difficilis, sive cum labore is dicitur, ubi *cum maxime tum sui, tum fœtus periculo, symptomatibus ingravescentibus, auttum quum diutiùs, quàm par est, in partu edendo, puerpera laborat.*

Diagnosis. Difficilem autem partum futurum indicant dolores præcipuè, qui aut nulli, aut admodum languentes principio incitantur; quique per longa redierint intervalla, atque ab imâ pudendi sede ad dorsum potiùs ascendunt, quàm a dorso, sive lumbis ad pudenda descendunt *Quibus alvum tormina vehementer exercent, citissimè pariunt; quæ lumbos dolent, vix pariunt, quæ ventrem imum faciliùs, & citiùs.* Id olim docuit etiam Aristoteles. (*a*) Difficilè quoque, aut cum labore censetur, puerperam eniti, tum quum ultra spatium vigintiquatuor horarum partum differat; vel quum aut ante partum, aut in partu, aut etiam post, acriter torqueatur, vel si febris succendatur ardens, vel si vires prætermodum solvantur.

Causæ. Difficilè, & cum labore enititur puerpera culpâ aut sui, aut fœtus, aut obstetricis, aliarumque causarum, quæ extrinsecùs agunt. Culpâ fit sui, tum quum aut adeo sit imbecillis, ut nervos validè intendere nequeat pro nisu pariundi, aut tum quum peranguсti, valde inepti, & difficiles sint meatus, unde fœtus egredi debet. Culpâ fit fœtus tum quum vel ejus moles major sit, quàm ut commodè per meatus consuetos egredi queat, vel placenta utero arctè nimis inhæreat, vel tunicæ obvolventes, ne disrumpan-

(*a*) *Arist. hist. animal. 7. cap. 9.*

pantur plurimùm resistant, vel ipse admodum languens, ut excludatur, pro viribus agere nequeat. Culpâ fit obstetricis, si vel negligens, vel imperita, vel garrula, omnia pervertat &c., de quibus fusiùs infra.

Prognosis.

Mulieri, quæ uterinis molestatur, aut difficulter parit, superveniens sternutatio, bonum (*a*). *Quæcunque præter naturam crassæ non concipiunt utero; his omentum os uteri comprimit, & priusquam extenuatæ fuerint non concipiunt. Vel si concipiunt*, addunt alii, *difficilè pariunt* (*b*). *Quæcunque utero gerentes a febribus corripiuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifestâ; difficulter pariunt, & cum periculo, & abortum facientes periclitantur* (*c*). *Si mulieri utero gerenti purgationes eant, impossibile est fœtum esse sanum* (*d*). Ex labore partus, qui ingens sit, difficiliùs evadunt languentes; tum maximè, quum aliis vehementioribus laboret morbis puerpera, & quum aut nondum adoleverit, aut ætate valde processerit. Cæterùm partus, qui cum labore magno excluditur, nisi aut puerperam, aut fœtum, aut utrunque extinguat, alias, ob nisum pariundi validiorem, crebrioremque, quamsæpissimè facit ægritudines, & præsertim uteri, omenti, atque intestinorum prolapsus. Fœtus, qui, antequam egeratur, extinguitur, puerperam facilè extinguit; quippe qui tum, ne vel minimùm quidem nitendo, sui egestionem coadjuvare queat.

Curatio.

Quæ partu laborat puerpera, operam potiùs accuratæ, ac sagacis exigit obstetricis, quàm Medici; cui, ne tamen erret, præsideat Medicus. Victus puerperis laborantibus tenuis sit, quinimmo quandoque perquàm tenuis, & nullus; hisce quippe in

 casi-

[a] Hipp. lib. 5. aph. 35. [b] lib. 5. aph. 45. [c] lib. . aph. 56. [d] lib. 5. aph. 6.

casibus, si usui credendum, puerperas in labore partus quò magis nutries, eò magis lædes. Nihilominus, ubi vires sint admodum perfractæ, ad eas recreandas optima sunt jusculа blandè aromatica, confectiones cardiacæ, elixir proprietatis, & reliqua ejusmodi, modò tamen ne vel minimùm quidem oleant; odores enim quamsæpissimè soli, affectionibus hystericis incitatis, Romæ saltem, puerperas extinxere. Conferunt item balnea, fotus, suffitus, & cataplasmata ejusdem generis parata; necnon etiam meatus, quà egredi debet fœtus, injectionibus blandis lubricentur. Si ad nisus pariundi motus viscerum adjiciantur spasmodici, atque epilepticæ membrorum contractiones, convenit oleum recens aut in jure, aut alio quovis pacto identidem propinatum. Conveniunt item decoctiones emollientes ex foliis malvarum, violarum &c. Si succendatur febris, eaque si ardens sit, atque adeo, si viscera inflammari indicet, vena secetur iterum, iterumque, quum id necessitas requirat. Verùm ubi eveniat, ut Puerpera nondum enixa decedat, fœtus, utero secto, adhuc vivens extrahatur. Talis extractio ab eo, qui ex Juliâ progenie non aliter in lucem prodiisse fertur, *cæsarea* in Chirurgiâ vocatur. Alii quamvis, quòd ita sectum Parentis abdomen ex Juliâ stirpe aliquem olim pepererit, id posteris Cæsaris cognomen inditum opinentur.

Historia III.

Quicquid, in partu difficili præstandum erit, historiâ declaramus.

PErquàm nobilis ex vetustissimâ Italiæ familiâ, olim Romæ nupta quædam Elmira, modicæ staturæ, pinguis, ac vegeta, quintum et vigesimum nondum ætatis compleverat annum, quum, postquàm bis

bis feliciter jam pepererat, denuo conceperit. A primo ad ultimum gestationis se optimè semper gessit. Nec aliud quidem, præter excretionem quandam pauci sanguinis menstrualis, quem, singulo quoque nondum exacto mense, periodicè egerebat, pati consuevit incommodum. At sub finem mensis noni, syrio vehementer eo anno æstuante, ex improviso, die inclinato, talis sanguinis egestio prætermodum exuberans profluit. Accedunt subinde, inter pariundi nisus, deliquia creberrima, sudores frigidi, unà et maxima præcordiorum angustia. Vires insuper omnino solvuntur. Concidit animus. Accurrunt omnes. Accurrimus et nos. Atque in carpo, & ad tempora pulsum explorantes, arterias vix micare, quinimmo et persæpè planè intermittere percepimus. Algebant membra universa. Cum labore maximo Puerpera respirabat. Sanguis, qui eatenus prætermodum profluxerat, omnino restitit. Intumuerat alvus; & quasi consopita, nec mente, nec sensibus, constabat. At nihilominus pariundi nisibus, languentibus licèt, identidem excitata, languore brevì penitus confectam fore, conquerebatur. Quamobrem ex eâ sellâ reclinatoriâ, parturientibus vulgò concinnatâ, cui assidebat, ut in lecto commodè recumberet, actutùm effecimus; & ad vires resolutas quodammodo revocandas id conditum A ei, unà et oleum ex seminibus melonum recèns expressum, quod cum aquâ cinnamomi nonnihil acuimus, alternìs per intervalla propinavimus, interdicentes interim, ne obstetricis, aliorumque operâ, vel quid minimùm præter juscu-lum aut insulsum, aut cum magisterio margaritarum, aut cum seminibus citri, aut cum modico cinnamomo paratum, puerperæ unquam præberetur. Postridie diluculo, pariundi nisibus ut quum maximè vi-

gentibus, fœtus molis ſanè ingentis, & ob meatus, ratione prædictæ molis, anguſtiam, & ob ſanguinem nimium, qui ad pudenda confluxerat, præfocatus in lucem tandem excluditur. Lochia, & ſecundinæ non multum poſt feliciter prodierunt, ac puerpera nonnihil reſipiſcens aliquantulum incaluit, & febrire cepit. Ad eximendam igitur febrem ejuſmodi ex improviſo ſuccenſam, quum prætermodum adhuc langueret Elmira, nihil aliud præſtitimus, niſi quod, ut ſenſim in dies tenui victu, eoque idoneo refecta vires perfractas paullatim ſibi reſumeret. Febris ad diem decimamquartam, & ultra, nihilominus ſeſe produxit. Virium languor ad menſem circiter fuit ſemper extremus. Sanguis poſt partum ad libras multas effluxit, & nonniſi alvi profluvio poſt diem vigeſimam primam ſuperveniente, planè reſtitit. Res ſubinde ſemper in meliùs proceſſerunt, eò uſque dum Ægrotans tandem omnino convaluerit. Victus, quo prioribus morbi diebus utebatur, juſculum erat cum ovorum vitello recenti quaſſato, ac pane in eodem jure elixato, & ſubinde fortiter expreſſo; quod ter, aut quater in die horis congruis in refectionem ſumebat. Pro potu, quoniam plurimùm ſitiens erat, aquam hordeacem cum cinnamomo, ac corticibus citri non inſuaviter paratam, tepentem, parcè tamen, ad uſum thè identidem ſorbuit. Die ſeptimâ elapsâ, ut aliquantulum copioſiùs veſceretur, operam dedimus. Nec vini, niſi poſt diem quadrageſimam, ei poteſtatem fecimus.

A. ℞. *Margarit. præpar. drach. ij.; confect. hyac., alkerm. ſine odore ana. drach. iij., ſyrup. de capill. vener unc. ij., aquar. matric., peoniæ, ceraſ. nigr. ana unc. j. M. f. cond. S. A., & cap. cochleatim identidem, ut m.*

ANI-

ANIMADVERSIONES AD HYGIENEN SPECTANTES.

Quicquid in puerperio præstare debet obstetrix.

NIl profectò partus crebriùs difficiliores facit, quàm imperitæ, ac negociosæ obstetricis audacia, quæ plurimùm in eâ re aut præstare, aut saltem videri gestiat; quæque insuper superstitiosâ quadam garrulitate, & puerperam deterreat, & adstantibus imponat, & Clinicorum item quandoque rationem pervertat. Obstetrices ejusmodi cane pejus, & angue in puerperio vitandæ; de quibus quicquid de Lesbiâ Terentianâ olim in Andriâ dictum, & hîc meritò dicendum.

Audivi, Archillis, jamdudum. Lesbiam adduci jubes.
Sanè pol illa temulenta est mulier, & temeraria,
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem.
Tamen eam adducam. Importunitatem spectate aniculæ:
Quia compotrix ejus est. Dij date facultatem, obsecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potiùs peccandi locum.

Nil sanè faciliùs in Re medicâ, quàm obstetricis munere optimè fungi, modò nihil aliud agat, quàm manibus blandè prodeuntem infantem excipere, mox lavare, ac leniter mundare. Enim verò sine obstetrice reliqua pariunt animantia, sine obstetrice felicissimè pepererunt olim in rerum exordio primi nostri Parentes, sine obstetrice quotidie inter Barbaros feliciſſimè pariunt plerique, & sine obstetrice facilè passim enituntur agrestes; nam ut aliæ corporis humani

ni viventis excretiones, ita & fœtus exclusio, sunt opus naturæ; quod, mechanicâ organorum structurâ ab humoribus opportunè lacessitâ, perficitur.

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Qualis esse debeat puerperarum victus.

SUnt qui & in puerperio, & ante, & etiam post puerperium, ad vires, ut inquiunt, substinendas, roborandasque, generosiorem, uberiorem, optimique succi victum præbent, juscula præcipuè valde concreta, meracum optimum, carnes pullorum contusas, atque ex iis succos expressos, & id generis alia; quæ copiosè ingesta, organa jam labefactata, magis magisque defatigando, pergravant potiùs, quàm restaurant. Ipsi contra, ratione, usuque ducti, ut puerperarum victus tenuis esset, concoctuque facilis, optimo cum successu, operam dedimus. Et quoniam longè minùs cum labore abstemias peperisse observavimus, puerperis ideo vinum pené semper interdiximus. Non est tamen, quod ad excitandos spiritus prætermodum vanescentes, & vinum, & chocolatam sine odore, & juscula modicè aromatica quandoque, parcè licèt, feliciter non propinaverim. Sinimus præterea, atque indulgemus, ut hisce in casibus confectiones consuetæ, margaritæ præparatæ, & reliqua ejusmodi, quæ, ut & aliàs diximus, nisi multùm profecerint, officere tamen haud poterunt, sinimus inquam æquo animo, ut propinentur; necnon etiam ipsi pluribus ex causis, quas ante jam exposuimus, nonnunquam propinavimus.

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid praestandum sit, quum lochia post puerperium aut praeter modum fluxerint, aut immaturè steterint.

IN puerperio membranis obvolventibus, sive exuviis, ut ante innuimus, fractis, humor primùm albugineus, qui cumulatus in amnii cavo stagnabat, effunditur. Mox unà cum humore profuso elabitur infans; non tamen solutus, sed per ligamentum umbilicale placentæ innexus, quod, nisi quamprimùm placenta egeratur, de more recidendum est. Placenta, item et membranæ perfractæ unà cum reliquo funiculo, ne intus corrumpantur, leniter eximendæ sunt. Ea, utì diximus, eoquòd alterum quasi partum efficiant, *secundinæ* appellantur. Secundinis egestis, nescio an quia placentâ excisâ, uteri vasa dehiscant, an quia contractus in puerperio, & undique pressus uterus, humores ex tubulis validiùs expresserit, uberrima fit sanguinis effusio, idest *lochiorum*. Lochia quibusdam biduo uberrimè fluunt, quibusdam triduo, aliis quatriduo, necnon etiam, ut ante jam diximus, ad dies octo, decem, quindecim, triginta, & quadraginta. Hæc, nisi debitè excernantur, febres incitant acutas, item et malignas, viscerum ardores, pleuritidem, peripneumoniam, phrenitidem, sopores lethales, apoplexiam, epilepsiam, colicam, aliasque perquàm molestas ægritudines moliuntur. Contra, si ultra mensuram egerantur, puerperam enervant, extenuant, maciem extremam, & hydropem inferunt. In primo casu, universo corpore leniter defricato, ac pedibus blandè fotis, saphænam ilicet solvere oportet, item et pudendis, si opus fuerit, hirudines admovere. Inde ea omnia, quæ ad pleuritidem discutiendam non ita

pri-

pridem propoſuimus, tum intus, tum foris, poteris adhibere. Fotus tamen, atque inunctiones hypogaſtrio potiùs apponito. In ſecundo caſu alia conferunt, quæ menſium fluori nimio ſiſtendo conducere in ſuperioribus affirmavimus.

Quid præſtandum ſit, ubi placenta maturè non excludatur.

Quia placenta arctè nimis utero non rarò adhæreſcit, vel quia aut imbecillè nimis eſt ligamentum umbilicale, atque adeo priùſquam egerantur exuviæ, eo immaturè, ut ita dicam, avulso, aut quia languens nimiùm puerpera validiùs eniti nequiverit, ſecundinæ, fœtu licèt emiſſo, nequaquam excluduntur; quæ proinde, ſi diu intus in utero commorantur, brevì putreſiunt, & puerperam quamprimùm enecant. Hinc quò eximantur ociùs, eò meliùs. In quo tamen tum obſtetrix, tum chirurgus, cautè admodum ſemper incedat. Satiùs enim eſt, eas blandè, ac leniter emolliendo, laxandoque, paullatim, ac ſenſim educere, quàm mordicus, ut ita dicam, ac per vim extrahere; etenim ſi uteri ſubſtantiam excerpas, convulſiones mortiferas, inflammationes peſſimas, & ſanguinis profuſiones extremas illico excitabis.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid præſtandum ſit ni affectionibus mammarum poſt puerperium.

Ex dictis abundè liquet, Puerperas acriter utplurimùm torqueri; omnes quippe dolores patiuntur immanes, omnes ferè torminibus identidem divexantur, omnes affligit rigor lactis, quem febris utplurimùm inſequitur. Pleriſque in mammis lac ita redundat, ut ſubinde concreſcens in tubulis ſiſtatur, tumores inducens, pruritus acerrimos, eryſipelata, abſceſſus, ſcirrhos, & carcinomata, quæ mortem non rarò accerſunt. Ex his pleraque, lochia debitè excreta

ta subducunt. Hinc siquid morbidi, lochiis licet uberrimè egestis, adhuc persistat, minimè negligendum; nam tametsi lenitatem quandoque præsetulerit, eò nihilominus processu temporis devenit, ut operam exinde medicam neutiquam reformidaverit. Febris, quæ provenit ex lacte nimio in mammis congesto, nihil unquam, nisi perperam tractata, portendere consuevit mali. At enim verò sedulò præcavebis, ne semel ex ipso lacte conceptus febrilis æstus, exasperetur; neve omnino neglectus, qualitatem sibi longè pejoris induat notæ. Febrem hanc diætâ potissimùm extenuabis. Verùm, ne lac turgeat nimis in mammis, ne ibi stagnando concrescat, & corrumpatur, blandè extrahendum. Mammæ, si dolent, decoctionibus, fovendæ. Si maximam præseferant duritiem, & inunctionibus emolliendæ. Nos autem optimo cum successu, mammis priùs, cum spongiis aquâ tepente madidis, iterum, iterumque fotis, id linimentum A stupâ eo intimè imbutâ non semel adhibuimus.

A ℞. *Mell. hisp. unc. iv., sperm. cet. drach. ii., camph. scrup. ss., ol. amyg. dul. rece., & sine igne extr. unc. ii. M. pro linimento mammis apponendo.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Tum puerpera periclitari, multòque magis angi solet, quum fœtus ægrotans in utero, aut admodum languet, aut, antequam inter vivos egrediatur, ex vivis jam decesserit. Fœtum in utero languere, atque ægrotare indicia potissima sunt: motus infantis admodum imbecillis: sanguis, qui, veluti per menses, ante partum effluxerit: secundinæ ante fœtum egestæ: & quum mammæ, quæ lacte priùs turgebant, ex improviso collapsæ flaccescant prætermodum extenuatæ, & maximè si lac uberiùs, ac valde di-

Quid præstandum sit, quum fœtus mortuum esse in utero dignoscatur:

dilutum fundant. *Mulieri utero gerenti, si lac multum e mammis effluat, fœtum imbecillem significat; si verò mammæ solidæ fuerint fœtum significat saniorem.* (a) *Quæ corrupturæ sunt fœtus, his mammæ extenuantur &c.* (b) At ubi mortuus est, alia ad hæc perplura accedunt. Prægnantibus enim eo in casu, & frigent insuper pudenda, abdomen, & nasus; universa identidem inhorrescunt corporis organa; livescunt oculi, ac nitorem consuetum amittunt; decolor, ac squalens fit facies &c. Præterea non ampliùs in utero vegetus subsultat fœtus; at veluti pondus iners de latere in latus levi ex causâ eum delabi prægnans percipit; quinimmo, tum ut quum maximè gravitans deorsum semper impensiùs inclinare. Ichor ulteriùs ex pudendis, aut alius humor, sive uligo quædam putrida, et fœtens ex cadavere intus liquata fluit. Palpitat prægnantis cor, delinquit animus, necnon etiam febris ei quandoque suscitatur. In his circumstantiis, ne, ex putrescente fœtu pridem extincto, labem contrahant prægnantis viscera, ut quamocissimè eximatur, opera danda est; neque aliud in hoc præstare oportet, quàm ea sedulò adhibere, quæ pro ejectione molæ in utero jam concretæ paulò ante probavimus.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Describuntur mammæ, earumque papilla, & areola.

UT de mammis, ita et de lacte, frequens quoniam et incidit, & incidet dicendi occasio, quid nam sit lac, item et mammarum structura, paucis hic absolvere alienum non erit. *Mammæ*, quæ et *ubera* passim dicuntur, maribus, æquè ac fœminis communes licèt sint, in maribus tamen, quum usus admodum obscuri, incertique semper fuerint, in fœminis

[a] *Hipp. lib. 5. aph. 53.* [b] *lib. 5. aph. 54.*

nis præcipuè eas hactenus perscrutati sunt Sectores. Partes igitur sunt organicæ,non ubique sibi similes sub tegumentis ex pectore summo sexui muliebri non indecorè utrinque assurgentes, sive potiùs extuberantes; in quibus lac imprimis pro nutritione prolis conficitur, & asservatur; ut postmodum in alimoniam ei, papillarum ope, opportunè præbeatur. Ea mammarum pars, quæ in capitulum ex mediis eminet mammis, propriè dicitur *papilla*. Virginibus, ac benè valentibus, hæc rubore suffunditur. Lactantibus livescit. Nigricat effœtis. Unà cum reliquâ mammarum substantiâ intumescit ad invicem, & detumescit: erigitur nempe, subsidetque. Ob maximam nervorum, qui in eam coeuntes desinunt, copiam, sensu pollet acri. Pluribus ubique minimis non impervia deprehenditur foraminibus, quibus ductus lactei, de quibus mox dicendum, extremi uberrimè aptantur, atque inhiant. Ea regio, quæ, ad papillæ basin in gyrum circumjecta, a reliquâ mammarum substantiâ tum mollitie, tum colore, manifestò distinguitur, appellatur *areola*. Hæc in virginibus pallidam, in prægnantibus, lactantibusque subnigram, & nigram planè in vetulis sese perhibet.

Enumerantur mãmarum vasa, & præcipuè describuntur sanguifera.

Quatuor sunt præcipuè, quæ mammarum substantiam interiorem graphicè compingunt, glandulæ nimirum, vasa, globuli adiposi, ac fibræ. Glandulæ mole admodum variant; omnes æquè tamen ætate florentibus, quum nondum macies eas confecerit, candore plurimùm nitent. Senescentibus contra flavedine quadam livescunt. A partibus proximis, necnon etiam a remotis, vasa mammæ cujuslibet generis nactæ, variis ubique alluuntur humoribus, sanguine nimirum, spiritibus, sive succo nervorum, limphâ adipe plurimo, & lacte. Arterias icciirco, & venas

habent nervos, ductus lymphaticos, adiposos, & chyliferos, aut lacteos. Arterias, & venas suscipiunt præcipuas a subclaviis, ab intercostalibus, atque thoracicis, necnon etiam, ut admodum verisimile videtur, ab hypogastricis. Admodum diximus *verisimile*; id quippe, in cadavere licèt humano clarè hactenus nunquam assequuti, certò affirmare nequeamus, in canibus autem lactantibus, ovibus, capris, ac vaccis recèns interfectis, sanguifera ab hypogastricis ad ubera dirimi, non semel abundè perspeximus. Arteriæ, & venæ, quæ a subclaviis ad mammas proficiscuntur, quæque *mammariæ* dictæ sunt, sub osse sterno incedentes ex utroque latere per exteriora potissimùm mammarum effunduntur. Vasa hujusmodi, lactantibus ante omnes, plurimo sanguine turgent.

Mammarum nervi.

Nervos præcipuos suscipiunt mammæ a pari quinto ex dorsalibus conjugationibus, a plexu nervorum quodam, qui inter claviculas dirimitur, & ut opinor, ab aliis quoque paribus; quibus intercedentibus, maximam cum aliis partibus, & cum pudendis imprimis, affinitatem contraxisse videntur. Ratione nervorum, qui per mammas uberrimi effunduntur imprimis est, quòd lac exuberans, consistens, atque acorem quendam in iisdem mammis contrahens, eos post puerperium creberrimos plerùnque concitet rigores, qui *lactis* nuncupantur.

Lymphæ ductus.

Minimi lymphæ ductus, qui in uberibus, vaccarum saltem, admodum conspicui obversantur, ex uberibus in ductum thoracicum desinunt. Num id tamen, et in homine contingat, adhuc incertum est.

Ductus adiposi.

Quoniam autem plurima pinguedo in globulos distracta, ubique per mammas, tum intus, tum foris sub tegumentis effunditur, opinari ideo possumus, inter vasa præfata etiam ductus adiposos dirimi.

Du-

Ductus lactei sunt ductus quidam chyliferis non abſimiles, qui ſurculis pluribus perquàm exilibus â glandulis mammarum profecti, ac in truncos majores inde coeuntes, ad papillas oſculis hyantibus utcumque tendunt, earumque compagem maximâ ex parte conficiunt. De iis tamen id maximè adnotandum, non ubique æquales eſſe; ſed in minimas cellulas paſſim tumefieri, quæ lac tanquam plurima minima continent receptacula; quinimmo et in papillis, ne ſuâ ſponte lac diffluat, nonnihil contrahuntur. Ductus lactei, antequam papillam attingant, frequenti per mammarum ſubſtantiam uniuntur anaſtomoſi: idque, ni fallor, ut altero ductu obſtructo, aut compreſſo, alter in papillas lac derivare queat. Ductus lactei.

Papillæ mammarum tenuibus foris quibuſdam fibroſis veſtiuntur involucris; quorum fibræ penè innumeræ ſparſim undequaque carnoſæ per mammarum ſubſtantiam procedunt, tubulos lacteos variè circumligantes, eoſque fortaſſe, prout exigit mammarum munus, alternis modò laxantes, modò contrahentes. Papillarum fibræ.

Non defuerunt, qui ex tubulis lacteis, nonnullos ſaltem, nihil aliud eſſe ſibi ſuaſerint, præterquam ductus chyliferos, qui & a ductu thoracico, & a receptaculo chyli communi, chylum ad mammas proximè provehunt; atque adeo nihil lac aliud eſſe, quàm chylum ab alimentis ingeſtis recèns in inteſtinis eductum, & per ductus chyliferos, antequam cum ſanguine immiſceatur, ad mammas traductum. Nobis autem eò uſque dum res clarior fiat, opinari potiùs liceat, lac chylum eſſe perquàm tenuem, ſubactum, ac ope triplicis ſanguinis motus plurimùm defœcatum; qui ab eodem ſanguine in glandulis mammarum ſecernatur, atque a glandulis in ductibus lacteis Mammarum uſus.

asservetur, & per eos ad papillas deferatur. Quamobrem ex dictis concludendum videtur, mammas glandularum esse congeriem, quarum beneficio lac a sanguine pro nutritione foetus, qui extra uterum adolescit, opportunè secedit.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quare lac gestationis tempore, & præsertim sub finem augeatur.

LAc ad mammas longè uberiùs confluere, ibique secerni foetu concepto, certum est. Ex quo inferre rationi valde consonum ducimus, mulierem, quum foecundatur, ex semine intus suscepto, aliquid sibi abripi, quod, humoribus immixtum, sanguinem, spiritus, succum nervorum, lympham, item et mammarum structuram ita disponat, ut chylus a sanguine jam subactus, faciliùs in glandulis excidat, ibique in lac cumulatus, ductus lacteos subeat, ut aliorsùm provehatur. Quod autem gestationis tempore, & præcipuè sub finem, ut quum maximè lac in mammis exuberet, id fit quoque: & ex mensibus diu suppressis, quorum causâ in vasis redundat sanguis: & ex utero, qui ob foetus intus increscentem, ingentem sibi nactus molem, truncos comprimit descendentes, atque ab iis in ascendentes maximam avocat ejusdem sanguinis copiam; qui proinde in mammis turgescens, glandulis longè majorem lactis proventum suppeditat, & meatibus impertitur. Nil mirùm itaque, si nullum unquam inflammationibus mammarum, antequam, non sine maximo lactantis incommodo, nec procul ab omni periculo, in abscessum convertatur, discutiendis, magis præsentaneum, ac magis antiquum, quàm largè sanguinem ex pudendis hisce in casibus educere, præsidium adinvenimus.

CA-

CAPUT XV.

Quid sit Meconium, & quo pacto ejus causâ extra uterum lædi possit recens natus Infans.

QUo pacto ab ortu ad interitum subinde lædamur, fragilem hanc in terris, atque caducam vitam viventes, graphicè non minùs, quàm fusè tradidit Senex. (a) *In ætatibus autem talia contingunt. Parvis, & nuper natis puerulis, oris ulcera, quæ aphthæ vocantur, vomitus, tusses, vigiliæ, pavores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.* (b) *In progressu verò, quum jam dentire incipiunt, gingivarum prurigines, febres, convulsiones, alvi profluvia, et maximè quum caninos edunt dentes, & iis præsertim pueris, qui crassissimi sunt, & alvos duras habent.* (c) *Quum verò jam magis adoleverint, tonsillæ, & vertebræ, quæ in occipitio, ad interiora luxationes, crebri anhelitus, quos Græci asthmata vocant, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, verrucæ, quas Græci acrocordonas vocant, satyriæ, strumæ, & alia tubercula, sed præcipuè antedicta.* (d) *Grandioribus autem, & jam accedentibus ad pubertatem, plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex naribus profluvium sanguinis.* (e) *Plurimæ autem passiones puerulis judicantur, nonnullæ quidem in quadraginta diebus, non nullæ in septem mensibus, nonnullæ verò in annis septem, quædam verò jam ad pubem accedentibus; quæ verò permanserint, nec in pubertate*

(a) Hipp. sect. 3. Aph. 24. [b] Sect. 3. Aph. 25. [c] Sect. 3. aph. 26. [d] Sect. 3. aph. 27. [e] Sect. 3. aph. 28.

bertate finierint, puerulis, aut fœminis, quum menstrua erumpunt, consenescere consueverunt. (*a*) *Adolescentibus autem sanguinis spuitiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alii, sed præcipuè antedicti.* [*b*] *Ultra hanc ætatem asthma, idest crebri anhelitus, morbi laterales, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, ardores, diuturna profluvia, choleræ, difficultates intestinorum, levitates intestinorum, hæmorroides.* (*c*) *Senibus spirandi difficultates, destillationes cum tussi, urinæ stillicidia urinæ difficultates, articulorum dolores, renum passiones, vertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alvi, oculorum, & narium humiditates, visus obtusus, glaucedines, auditus graves.* Verùm enim verò, quia sanguinis, chylique motum in præcedentibus, item et organorum structuram insequuti, ægritudines universas, quibus jam adulti corripimur, singillatim exposuimus, ad eas ut accedamus modò superesse videtur, quibus, ut quum primùm in lucem edimus, vel paulò post, obnoxii evadimus. Ex quadruplici fonte tales affectiones potissimùm exoriri autumavimus, vitio nimirum *meconii*, *lactis*, *dentium eruptionis*, atque *organorum*. Meconium lædit præcipuè tenella infantis intestinula. Lac stomachum proximè lædit. Dentes erumpendo gingivarum membranas afficiunt. Organa, eoquòd tum imbecilliora, & nondum benè compacta sint, universum corporis œconomiam infirmant. Ex meconio exordiri est animus. Nihil aliud est meconium, quàm *recrementorum congeries, quæ in intestinulis fœtus ex succo alibili, quo in utero inclusus vescitur, cumulata, fœces quasdam solutas, graveolentes, subnigras, sive potiùs ex viridi nigrescentes*

Quomodo meconio læditur infans.

[a] Hip. sect. 3. aph. 29. [b] Sect. 3. aph. 30. [c] Sect. 3. aph. 31.

ſcentes compingit. Hinc meconium deſcribendo Ettmullerus *crudiorem eſſe* dixit *caſeum a reliquâ nutritivâ ſubſtantiâ ſequeſtratum*, *& quaſi præcipitatum*. Id meconii nomen, penès Medicos, ſibi vindicavit, quoniam colore ſuccum quodammodo mentitur ex inciſo papaveris ſcapo expreſſum, inſpiſſatumque, quod aut opium, aut etiam meconium paſſim nuncupatur. Meconium igitur, niſi quamprimùm egeratur, quamplurimas recèns natis incitare valet affectiones perſæpè funeſtas; aceſcens quippe in inteſtinis, ſive acre factum, eorum tunicas vellicando, tormina procreat, vomitus, inflammationes, ulcera interiora, & non rarò convulſiones ex conſortio epilepticas; quinimmo ſi per chyli ductus in vaſa ſanguifera ſeſe immittat, ſanguinem, & unà cum ſanguine humores univerſos inficiens, & febrem concitat; & veternum, & ſcabiem, & reliqua, de quibus ſubinde, producit.

Prædicta incommoda, num meconii retenti causâ, num aliunde ſuſcitentur, tum ex iis, quæ præceſſerunt, tum ex iis, quæ inſequuntur, tum ex fœcibus ipſis, aut minimè, aut quantitate non debitâ excretis, conjicere facilè poteris. Feliciſſimè utplurimùm tametſi ſolvantur, & paſſim critica ſint, non eſt tamen, quod necem interdum non inferant, aut diutina non evadant. Diagnoſis.

Quocirca ſordes inteſtinorum eo in caſu, quàmprimùm id fieri poſſit, eluendæ ſunt, aut ſavoneâ, quam ex oleo potiſſimùm ex amygdalis recèns expreſſo, ac ſaccharo, ſive melle hiſpano conficies; aut oleo ſive communi, ſive ex iiſdem amygdalis, ſive ex aliis ſeminibus expreſſo, ac plumâ illinitâ, ano blandè indideris; aut aquam hordeaceam, aut ſaccharatam, aut mellitam, hiſque ſimilia, quæ Curatio.

alvum leniter eluunt, atque inteſtina placidiſſimè laceſſunt, cautè ſubmittes. Mammarum papillas oleo alii inungunt, quod unà cum lacte ab infante ſugente emunctum, ingeſtumque ventrem ſolvit, & meconium deicit. Sunt qui emollientibus, laxantibuſque abdomen infantis quoque fovent. At parens provida Natura lacte ipſo materno, quod prioribus illis diebus quodammodo inficit, atque adeo acre nonnihil, & ſolvens efficit, infantis incolumitati appoſitè proſpexit. Lac equidem illud infanti propinatum, veluti perquàm lene, idoneum, atque elegans catharticum, & vomitum cit, & alvum commodè ſolvit, quo meconium opportunè poſſit extrudi. Id generis lac, *coloſtrum*, *culuſtrum*, ſive *colaſtum* propriè dicitur, atque in deliciis a Veteribus habebatur. Unde illud Martialis,

Surripuit paſtor, quæ nondum ſtantibus hædis,
De primo matrum lacte coloſtra damus.

Noxium igitur injurià, & præſertim eo tempore lactantibus cenſetur; quinimmo et impuritatibus, quas geſtationis tempore contraxit, infantis alvum, utì diximus, opportunè laxando, pluribus morbis imminentibus medetur. Perperam itaque proli conſulunt Parentes, qui & natos ſuos aliis lactandos committunt, & lac vetuſtum ex nutricibus jamdudum effœtis iis principio comparant.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quare congeratur in visceribus fœtus meconium.

FOetus utero concluſus ore, utì diximus, neutiquam per vaſa umbilicalia, nutritur. Sugit nempe humorem albugineum, quo intus in amnio circumfunditur; qui profectò, non ſecus ac alimenta in adultis, per œſophagum in ventriculum ad inteſtina

na descendit. Inde ductus subit chyliferos, ac per eos chyli subit receptacula, ductum thoracicum, ac vasa sanguifera. Talis humor, etiamsi defoecatissimus sit, ulteriùs tamen defœcetur, conficiatur, atque extenuetur fermentationis ope, tum in ventriculo, tum in intestinis oportet. Hinc tenuiores a crassioribus secedentes particulæ, dum illæ venas lacteas ingrediuntur, hæ in anfractibus intestinorum sensim in dies coacervatæ meconium compingunt. Meconium istud, gestationis tempore, ne foetui alimoniam coinquinet, nunquam egeritur, ut, ne urina quidem egeratur, necesse est. Tum urina, tum meconium fieri potest, ut sub gestationis finem ad tantam pervenerint copiam, & tantum sibi comparaverint acorem, ut visceribus infesta foetum admodum torqueant, & provocent partum. Id perfunctoriè jam ante innuimus, & hic luculentiùs exponere placuit,

ANIMADVERSIONES AD HYGIENEN SPECTANTES.

Quomodo vasa umbilicalia, in lucem edito fœtu circumliganda, & recidenda sunt.

Recèns natis umbilicus ex Hippocrate interdum inflammatur. *In ætatibus autem talia contingunt parvis, & nuper natis puerulis, oris ulcera, quæ aphthæ vocantur, vomitus, tusses, vigiliæ, pavores, umbilicli inflammationes &c.* Id item frequenter evenit ex obstetricis incuria in vasis umbilicalibus circumligandis, recidendisque. Icciroo fœtus in lucem editi umbilicalia, pollicis circiter intervallo ab umbilico distantia, blandè priùs comprimito, ac sanguinem omnem, qui inter digitos comprimentes, & umbilicum infantis intercipitur, versùs interiora ejusdem infantis subinde exprimito. Funiculum mox

umbilicale recidito, ac filo ad ventrem proximè blandè constringito, ac vino, sive quovis alio idoneo liquore postremò abluito,

CAPUT XVI.

Quo pacto lactis vitio quandoque lædatur infans.

Optimi lactis, aptimæque nutricis conditiones.

IN sui alimoniam extra uterum lac sugere recèns natam prolem abundè liquet, idque ad annum, & ultra, quoad, crassioribus assueta esculentis, lac ei planè subducatur; quo tempore lactis vitio plurima sanè patitur incommoda. Lac enim ingestum persæpè in visceribus aut corrumpitur, aut concrescit, aut præter naturam fervet, aut acidum fit, aut alio quovis pacto fœdatur. Hinc vermes, tormina, nausea, vomitus, dejectiones, obstructiones, febres, convulsiones, & reliqua, quæ prolem immaturam, & vel in ipso limine non rarò subripiunt. Ut igitur pernoscamus, an lac proli rectè nutriendæ idoneum sit, nec ne, in ea, quæ insequuntur sedulò inquires: nimirum, num sit coloris candidissimum, saporis dulcissimum, odoris non injucundum, & modicè consistens; obscurum quippe, subviride, livescens, acidum, in grumos concrescens, tenax, vel nimio scatens sero, & graveolens, plerùnque officit. Quamobrem, ubi prolem suam lactare Parentibus minimè datum sit, nutrix eligatur habitus optimi, quæ a Genetrice prolis, temperamento, atque ætate non multùm distet, quæ colore floreat, mores habeat honestos, nec enormiter vescatur; quæque, quum id fieri possit, aliàs pepererit, aliosque non improbè priùs educaverit. In quibus universis plurimùm equidem attenti sint Parentes necesse est; ex infectâ

quip-

quippe, ac pravâ nutrice, plurima cum lacte morborum non modò, verùm etiam pravæ indolis semina lactantes sibi infusa contraxisse satis superque constat. Hinc profectò & lues ab infantiâ venerea, & labes scorbutica, & phthisis, & amentia, & epilepsia, & reliqua; quinimmo et lythiasin in pueros cum lacte translatam, & legimus, & vidimus.

Quid præstandum est, ubi nutrix ægrotaverit.

Ideoque, si quæ antea sana fuerit, lactando subinde nutrix ægrotare verè ceperit, abigendus est puer, aliæque benè valenti, ut probè lactetur tradendus. Et fortè fortunà, si labem ex lacte pravo priùs ingesto is jam contraxerit, tum lac novæ nutricis ad eam labem delendam medicare, eumque corrigere juvabit; quod, optimâ potissimùm victus constitutâ ratione consequi poteris. Caveto tamen: ne purgationibus nutricis alvum solvas: ne rebus pinguioribus, succique validioris, quæ organa plurimùm defatigant, vescatur: ne carnes nimias, & vinum præcipuè avidè ingurgitet, aut reliqua edulia, quæ optima licét vulgò censeantur, lac tamen pessimum suppeditant, quod facilè corrumpitur, & vermes procreat. At enim verò, nil unquam lac nutricis intrinsecùs magis inficere, ac labefacere potuit, quàm animi motus validiores, & præ cæteris ira, amor, metus, & mœror. Nutrix, quæ compressa jam conceperit, lac ita sibi fœdavit, ut prolem sive suam, sive alienam inde lactando, extremam ei perniciem quamprimùm intulerit.

ANI-

ANIMADVERSIONES AD HYGIENEN SPECTANTES.

Periculum, quod semper imminet infanti, quum de nutrice in nutricem lactandus traducitur.

Lac proli alendæ præ omnibus maternum idoneum fore, procul ab omni hæsitatione, utpote quod ejusdem prolis naturæ magis accomodatum sit, pronunciandum ducimus; lac enim maternum non multùm differre debet ab eâ alimoniâ, quam in utero sugere consueverat fœtus; quum ab uno, eodemque sanguine, a quo succus ille secernebatur, et lac ipsum maternum secernatur, & quoties infantem ab aliâ in aliam nutricem lactandum traduci vidimus, toties plurima ex eâ varietate eum pati percepimus incommoda. Hinc eorum semper improbavimus nimis scrupulosam diligentiam, qui nutricibus, ut quum primùm refluxerint menses, lactantem prolem subripiunt, aliis lactandam eam commissuri. Res infantibus nequidem perquàm incommoda semper fuit, lac de utrice in nutricem iis commutare, & non semel funesta. Ideoque, nisi aut ad aliquot febrierint dies, aut aliter valde ægrotaverint, nutrices, tametsi menses iis supervenerint, sinimus, ut in lacte infantibus præbendo adhuc prosequantur. Neque id hactenus nobis unquam malè cessit, eam quamvis et inter Proceres, Romæ præsertim, in prole lactandâ, rationem servare ad hunc diem consuevimus.

CA-

CAPUT XVII.

De Verminatione.

INfantes, & pueros præ cæteris infestare solent vermes; quinimmo et ne fœtui quidem, quum in utero vixit, quandoque pepercerunt. Vermes nobis in fœtibus immaturè exclusis, quos exenterare fecimus, variæ molis, variæque figuræ non semel intueri licuit. Vermes, sive lumbrici, a vermium, lumbricorumque terrestrium, quos æmulari solent, figurâ, *animalia quædam* dicuntur, *utplurimùm oblonga viventia, quæ varios occupant corporis humani recessus, ac stomachum crebriùs, atque intestina.* Triplicis generis frequentiores sunt: *vulgares* nempe, *ascharides, & lumbrici quadrati.* Vulgares appellantur, qui teretes sunt, atque in multam longitudinem producti. Ascharides alii, qui teretes quoque sunt, ac perexigui, eorum persimiles, qui ex caseo recenti subpingui, vel ex carnibus putrescentibus non rarò consurgunt. Hi recto plerùnque intestino, inter plicas delitescentes, infesti plurimùm esse solent. Lumbrici quadrati vocantur, qui, longissimi licèt, sunt semidepressi, ac lati. Molem quandoque maximam habent, & crassis intestinis, colo præcipuè, quamsæpissimè inhærent. Verminatio quid.

Vermium organa lædentium indicia sunt tormina, nausea, vomitus, borborygmi, flatus per abdomen evagantes, alvi tensiones, dolores lancinantes, dejectiones fœtidæ, urinæ pallentes, acris tussicula, terror in somniis, narium pruritus, sternutatio frequens, lacrymarum stillicidium, tremores, spirandi quandoque labor, animi angustiæ &c. Ad hæc adjiciuntur persæpè facies squalens, & oculi livescente. Diagnosis.

ſcentes. Os acorem interdum ſpirat, palpebra inferior inflatur, oculorumque gemma ceruleo anteriùs quaſi circunducitur anulo. Emaciatur æger, contabeſcit, ei palpitat cor, linquit animus, & non raro convellitur. In verminatione præterea frequens eſt item, principio maximè ægritudinis, ut fames prætermodum augeatur, nec non etiam depravetur. Quamobrem picaceos paſſim vermibus infectos vidimus, eoſque per ea, quæ vermes enecant, quàmcitiſſimè curavimus.

Cauſa. Vermes exoriri Majores opinabantur ex pituitâ quadam dulci in viſceribus putreſcente, quæ per calorem ſive innatum, ſive putridum, ſive fermenteſcentem in lumbricos diſponatur, & quodammodo vivificetur, quod cum Recentioribus planè refellendum ducimus; atque ex ovulis, ſive ex ſeminio quodam ejuſdem generis, ut et cuncta animantia, ita et vermes, pluribus ex cauſis mox exponendis, in corpore humano vitam habente, procreari autumamus.

Prognoſis. Verminatio maturè cognita, ſi opportunè tractetur, facilè utplurimùm evincitur. Verùm ſi Clinicos non minùs, quàm adſtantes eludat, ac proinde neglecta ſi augeatur in dies, diutina fit, ingraveſcit ſubinde, & lethalis evadit: id ni fallor, quoniam vermes in viſceribus aut coeundo, aut alio quovis pacto fœcundati, adeo propagantur, ut eorum ſpecies deleri vix indequeat. Aſcharides, ano præſertim tametſi perquàm incommodi, longè minùs habent periculi. Rubicundi, & verſicolores peſſimi ſunt vermes. In febribus quibuſcunque ſive supernè, ſive infernè ejecti non bonum omen faciunt. In febribus tamen acutis, ac pravæ indolis criticè interdum, et citra grave incommodum, ut inter alios

teſta-

testatur Willis, excernuntur, apud quem quispiam, quem febris quidem acuta crebrâ syncope tentaverat, lumbricis vomitu pluribus per modum criseos egestis, omnino evasit. Verminatio intus occulta, quæ vel animi frequens inducat deliquium, & multò magis, quæ epilepsiam moveat, vel apoplexiam fecerit, non multum abest, quin infantem efferat.

Optimâ victus normâ præcipuè incumbendum est, ut verminatio arceatur; carnes enim, lac, verique fructus, item et æstivi, necnon etiam autumnales, qui facilè putrefiunt, vermes ante omnia ingenerant. Non est tamen, quod proinde vermes ex putri ortum ducere credamus; verùm ali potiùs, foveri, fœcundari, atque uberiùs excludi, veluti in solo plurimùm idoneo, atque in pabulo apprimè congruo positum, inter ejusmodi putrescentem materiam, verminosum seminium, proferre non dubitamus. Aquam simplicem, utpote quæ edulia præfata faciliùs, quàm vinum solvat, corrumpatque, eique putredinem maturiùs accerset, vermibus procreandis magis adhuc accomodatam censemus. Uinum nihilosecius pluribus aliis, de quibus & diximus, & dicendum, ex causis, longè majorem noxam infantibus moliri poterit. Inter ea, quæ vermibus speciatim interimendis apprimè conducunt, primum equidem obtinent locum mercurialia: aqua præ cæteris ex infusione mercurii simpliciter parata, mirum in modum hisce in casibus excellit; quam profectò haustam, blandè, citò, ac tutò effectum suum mirificè præstitisse semper comperimus. Talis aqua, Romæ potissimùm, temporibus nostris solemnis est, quâque optimo cum successu quotidie nos saltem utimur. Infunditur mercurii crudi quantumlibet, exempli gratiâ, uncia una, duæ, tres &c. in aquâ communi. Curatio.

 Hæc

hæc cum mercurio, quod infuderis, diu exagitatur. Gravitate ductus in fundo subsidet mercurius; & aqua, præterquam quod vel minimum, quod sensus saltem afficiat, ex mercurio sibi contrahat, mercurio limpidissima circumfunditur; quam ita limpidissimam, ut remanet, quovis tempore, quâvis dosi, cuique ætati indiscriminatim propinare poteris. Id propemodum idem de mercurii facultate ad vermes enecandos, & Veteres, & Recentiores plerique, qui de vermibus scripserunt, tradidere. Vermes etiam contra vulgi opinionem interfectos persæpè vidimus saccharatis, item et mellitis, modò tamen res amaræ iis adiiciantur, ut ex. gr. aqua florum, & fructuum acerborum aurantiorum, cortices citri, rhabarbarum, semina cardamomi, radices contrajervæ, scorzoneræ, hisque similia. Vermes destruunt item aquæ graminis, scorzoneræ, cardui benedicti; theriacalia, confectiones hyacinthinæ, alkermes, oleum Matthioli, petroleum, quod *Saxi* vocatur, quæ non modò foris inungendo, verùm et intus ad guttas aliquot, nisi tamen adsit febris, adhiberi possunt. Oleum commune, amygdalarum dulcium, aut seminum melonum cochleatim cum aquâ aurantiorum, & modico saccharo, sive melle propinatum, mirum in modum in verminationibus non raró profuit. Clysteres cum lacte, aut saccharato, aut mellito lumbricos, crebrò injecti, subducunt. Cæterùm rerum acidarum penè semper improbavimus abusum, & spirituum præcipuè sulphuris, salis, vitrioli, & id generis alia, utpote quæ stomachum contrahant, nervos irritent, febres excitent, obstructiones faciant, & humores quandoque fundant, & solvant nimis,

Histo-

Historia IV.

Quicquid, verminationi medendo, præstare consuevimus, historiâ declaramus.

QUadrimus infans Nicandrus, subpinguis, optimè constitutus, mense octobri, ubi cum Parentibus ruri commorabatur, ficubus, & uvâ recenti in refectionem pro jentaculo plurimùm indulsit; cui præterea, & lactis copiam caprini Parentum incuria fecerat, & vinum subinde, abstemius licèt eatenus fuisset, potare cepit. Quæ res effecit, ut ex improviso torminibus acriter tentaretur, item et nisibus irritis vomendi. Mox solvitur alvus, & fœcibus solutis plurimùm incoctis, & prætermodum graveolentibus dejectis, tormina, item et vomendi nisus evanuerunt. Attamen nauseabundus, vehementer sitit, somniculosus, tremoribus identidem levibus concutitur. Noctu terrificis crebrò excitatur insomniis, nares sibi prurire sentit, modò sternutat, modò, tametsi nihil excernat, validè tussit, decolor fit facies, lividi evadunt oculi, cum labore nonnunquam respirat. Spiritus, quem expirando per os emittit, non benè olet; quinimmo et acidum, veluti triticei panis fermentum nonnihil quandoque redolet. Nihilominùs, pulsus tametsi non rarò intermitteret, nec febricitabat, nec alia pessima aderant symptomata, ex quibus aliquid aliud pejoris nothæ præter simplicem verminationem conjectare hìc debuissem. Hinc, enemate ex lacte mellito priùs indito, qui alvum blandè concitavit, aquæ prædictæ mercurialis ad sitim explendam potestatem fecimus, ut interim id conditum A cochleatim lamberet operam dantes. Decedente die, multò meliùs Nicandrus se habuit. At enim verò ad sordes viscerum ulteriùs eluendas, ut incœnatus

recumberet constituimus; quò jejunis faucibus noctu oleum amygdalarum dulcium recens, ita ut exponitur in B paratum, per intervalla deglutiret. Id sanè, alvo antelucanis horis commodè solutâ, inter fœces plurimas et vermes multos variæ molis, variæque indolis, tum adhuc viventes, tum extinctos ejecit, atque in pristinam valetudinem actutùm ægrotantem optimè restituit.

A. ℞. *Syr: de pom: unc: ij., confec. hyac. drach: ij., rad. contrajerv: in pollin. redac., corall. rubr: præpar. ana drach: j., aq. flor. aurant. unc. ʃs. M. f. cond. sumendum ut m.*

B. ℞. *mel. hisp. unc. j., succin. alb. præp. scrup. j., ol. amyg. dulc. rec., & ʃ. ig. extr. unc. ij. M. sol. & cap. ut m.*

Loco mellis hispani, ubi mel infans fastidiat, syrupus de pomis commodè substituatur; qui cum aquâ, aut mercuriali, aut florum aurantiorum immixtus, & præsertim si coraliorum adjicias magisterium, in verminatione subducendâ plurimùm semper profuisse ex usu quotidiano percepimus.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quo pacto exoriri credamus vermes in corpore humano vivente.

VEtus opinio fuit, quæ ad tempora usque nostra, quoad Franciscus Redi Patritius Aretinus Serenissimi Cosmi III. Hætruriæ Ducis olim inclytus Archiater, naturæ perscrutator acerrimus, id falsum esse non minùs detexerit, quàm evulgaverit, constanter invaluit: vermes, & alia cuncta insecta ex putri, viliora utpote animantia, procreari. Insignis autem ævi proximè elapsi Scriptor, cætera insecta, quæ extra viscera corporis viventis insurgunt, ex ovulo quamvis nasci luculenter palam fecerit, vermes tamen

tamen ope caloris innati ex putredine in recessibus corporis animati reverà gigni posse, fidenter noluit improbare. At cum veniâ tanti Præceptoris id nobis profectò improbare adhuc liceat; quum vermes ipsos, qui in visceribus nostris educantur, nonnisi ex ovulis quidem, sive ex semine ejusdem generis originem ducere arbitremur. Intelligere quippe nunquam valuimus, quo pacto eorum quoque corpora, quæ tum intus, tum foris tam eleganter, non temerè, sed speciatim instruxit, & concinnavit Parens provida Natura, sine ovulis, ac sine semine saltem quodam, ex solâ materiâ putrescente, calore aut insito, aut extrinsecùs adveniente tepefactâ extare unquam potuerint. Quapropter probabiliùs videtur ut et cætera, ita et talia insecta, aut ab ovulis, aut ex seminibus suis, vel inter cibos, vel cum aere inspirato, vel inter effluvia cutis, ingestis, intus excludi. Quicquid in hanc sententiam passim dicitur, ovula præfata, si ventriculi cavo, aut intestinorum abditis inessent, per digestiones alimentorum destructum penitus iri, nullius id planè momenti faciendum ducimus; quum calor viscerum digerendo idoneus, mitis sit, lenis, fermentescens, ac fovens; qui propterea blandè agit, ac proinde prædictam vermium ex ovulis exclusionem adjuvare potiùs, quàm corrumpere deberet; persimilis est enim caloribus iis exterioribus, quorum beneficio: & ab ovis, quibus incubat gallina febriens, excitantur pulli nascentes: & bombyces in gremio foti ex seminibus tandem emissi adolescunt: & telluri semel commissa seges, vapore jam tepefacta fœcundo pubescens, ex putri solo luxurians, cum fœnore succrescit.

CA-

CAPUT XVIII.

De Dentitione difficili.

Definitio. Dentes, qui erumpere incipiunt, quod a mense octavo non procul evenire utplurimùm solet, gingivarum membranas solvunt, ac nervos proinde irritant. Hinc ex dentibus erumpentibus varia sanè incommoda, ac variæ, nec sine maximo periculo, infantibus ægritudines passim extitere. Quo in casu *dentitio* vocata est *difficilis*; adeo ut nihil aliud sit dentitio difficilis, quàm *ægritudo infantibus permolesta, consurgens ex symptomatum pessimâ congerie, ob dentes, qui cum difficultate erumpunt, prodeuntium.*

Differentia. Nonnulli, raró admodum licèt, cum dentibus nascuntur. Aliis contra, quod frequentiùs accidit, sub finem mensis octavi, ut ante innuimus, erumpunt: priores nempe canini, atque incisores, quos subinde utrinque alii ex ordine ad molares usque insequuntur, qui postremò penè semper insurgunt. In veram, & notham distinguitur dentitio. Vera dicitur, quæ profectò a dentibus est erumpentibus. Notha, sive spuria sit, quum gingivæ aliunde, aut inflammatione affectæ, aut ulcere exesæ, prætermodum intumescentes, dentitionem quodammodo mentiuntur.

Diagnosis. Talis ægritudinis indicia desumuntur præcipuè ab eruptionis tempore, quod plurimùm quandoque variat. Dentes enim licèt plerique mense octavo emittamus, non est tamen, quod interdum ad annum secundum, tertium, & quartum id non differatur; quo tempore, quum gingivæ prurire incipiunt, inflari, ac inflammari, pluribus veluti vesiculis

lis intumescere, caro iis succrescere &c., id brevì dentes erupturos denotat. At si ad hæc terror accedat, febris, insania, vigiliæ, salivatio, nisus vomendi, convulsiones, alvi proluvies, & reliqua, id dentitionem difficilem fore declarat.

Causas dentitionis difficilis, brevì non minùs, quàm eleganter tradidit Hippocrates (*a*): *quum dentire incipiunt, gingivarum prurigines, febres, convulsiones, alvi profluvium, & maximè, quum caninos edunt dentes, & his præsertim pueris, qui crassissimi sunt, & alvos duras habent. Qui crassissimi* inquit *sunt, & alvos duras habent*: id ratione epilepsiæ, quæ in dentitione suscitari solet, præcipuè innuit Senex, quæ faciliùs iis porrò suscitatur, in quibus gingivarum crassities magis resistit, ne facilè dentes erumpant; quæ propterea, caninis præsertim sese producentibus, utpote acutioribus, violenter scissæ, ac laceræ, convulsiones pariunt. Et convulsionibus tum adhuc magis læduntur infantes, quum eorum alvus *dura* intestinorum proluviem diu nequaquam egesserit; laccessitis enim per dentes ex gingivis prodeuntes nervorum staminibus, eò minùs cætera ex consortio patiuntur organa, quò alvi sordes minùs ea pergravaverint. Cæterùm dentium germen, quod in maxillâ interiori delitescit, ibi, lac veluti quoddam mucidum, ac tenue, in cellulis continetur, & stagnat, sensim concrescit, ac durius in dies evadit, eò usque dum maximam sibi nactum duritiem, paullatim augetur, ac sese mox exerens per alveola membranas undequaque impellit; quæ tandem fatiscentes, iis exitum pandunt. Causa.

Dentitio, quò difficilior, ac magis molesta, eò pejor. Hinc quò citiùs erumpunt dentes, eò meliùs. Prognosis.

[a] *Hippoc. lib. 3. aph. 25.*

liùs. Qui acriter tussiendo dentire incipiunt, difficiliùs evadunt. Convulsiones, motusque spasmodici ex dentitione concitati, reliqua licèt adsint leniora symptomata, necem quamsæpissimè inferunt.

Curatio. In dentitione id imprimis curandum, ne alvus compressa epilepsiam concitet. Ventrem iccirco, & oleo recenti cochleatim propinato, & per clysteres immisso, sæpesæpius laxare oportet. Si gingivarum inflammatio febrem, eamque vehementiorem succenderit, sanguinem, quum id fieri possit, opportunè imminuere, plurimùm semper juvabit. Vinum infanti non minùs, quàm nutrici planè interdicatur. Os decoctionibus emollientibus crebrò abluatur, quò membranis laxatis, extenuatisque, dentium exitus facilior evadat. Humores, qui in tubulis eo in casu concrescunt, ablutionibus tepentibus ex aquâ florum rhœados, sambuci, rosarum &c, discutiantur; in quem finem sanguinem quoque adhibent nonnulli hircinum, leporinum, atque ex cristâ galli recèns recisâ expressum, & reliqua ejusmodi, quibus si aut sperma ceti, aut mel commune, aut grana aliquot caphuræ, quæ vim habent resolvendi, adjeceris, parti affectæ admotis, inflammationem unà et dolores cohibere poteris. Sunt qui et ad opiata, ubi convulsiones supervenerint, tanquam ad sacram anchoram confugiunt. Nos autem, saltem nisi lene admodum sit, quicquid soporem inducit, infantibus, æquè ac pueris, utpote valde noxium, nunquam propinare consuevimus, ne cerebrum lædat, ingenium hebetet, eos inertes faciat, & perennem mentis stuporem eâ ætate moliatur. Vesicantia, sinapismata, fonticuli, atque id generis cætera exteriora, nescio quid unquam hisce in casibus proficere valuerint; nec video, quâ ratione, quove consilio, id auxi-

auxilii genus ad epilepsiam in dentitione eximendam tentetur.

ANIMADVERSIONES PHYSIOLOGICÆ.

Quare dentes Infantibus renoventur, & senescentibus excidant.

DEntes ab infantiâ emissi ad annum usque septimum alveolis infixi firmiter hærent. Mox primores vacillare incipiunt, donec excidant, ut in eorum locum alii postmodum emergant. Paullatim subinde, non aliter excidunt vicissim, atque extuberant propinquiores, ad molares usque posteriores; qui, quum non semel a virilitate non procul emergant, *intellectus*, & *sapientiæ*, necnon etiam *genuini*, & *posteriores* item nuncupantur. Dentes, qui renascuntur, sub prioribus tanquam vivi radices in formam mucoris, non secus ac priores, latitabant. Num tamen novi planè sint dentes ab aliis diversi, ut Eustachius inter cæteros, & Riolanus autumavit; num sint veluti surculi ab eadem radice pullulantes, ut sibi suasit Diemerbroechius, difficile est dijudicare. Certum est tamen, prioribus dentibus ruditer, immaturè, ac per vim, veluti ad radices usque penitus avulsis, novos deinceps neutiquam assurgere: evidens indicium, ideo non assurgere, quòd unà cum radicibus, et surculi, undè germinare debuissent, exempti, fruticare, ut ita dicam, nequiverint. Senescentibus autem dentes excisi, si non renoventur, id provenit, quia mucor, ex quo dentes succrescunt, arefactus iis olim contabuit, non secus ac arefactæ contabuerunt quoque gingivæ; quæ propterea macrescentes a radicibus recesserunt. Ex quo dentes infirmati processu temporis senibus vacillant, & excidunt.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit epilepsia Infantum, vulgò le *infantigliole*, & quomodo curetur.

TUm meconium, quod nondum abundè egestum fuit; tum lac, quod in visceribus labem contraxerit; tum vermes, qui organa irritant; tum dentes, qui membranas, erumpendo, ruditer lacerant, nervorum genus, æquè ac cerebrum adeo quandoque afficiunt, ut musculos prætermodum convellendo, veram infantibus epilepsiam arcessant; quæ propterea, uti paulò ante innuimus, epilepsia infantum, vulgò Romæ *le Infantigliole*, dicitur. Talis affectio eadem propemodum, quæ in capitibus præcedentibus epilepsiæ in genere sistendæ proposuimus, exigit remedia. Nihilosecius quoniam infantibus utplurimùm sympathica esse solet, ex affinitatè videlicet, quam, nervorum plexibus intercedentibus, cerebrum habet cum reliquis partibus humani corporis viventis, & potissimùm cum visceribus imi ventris, ac gingivarum membranis, iis icciroo directè semper prospiciendum. Non negamus tamen, et infantibus aut cerebri, aut spirituum animalium vitio interdum incitari; quo in casu, si usui credendum, cervicem leviter inurere, ut per fonticulum ichor quidam saniosus excernatur, plurimùm aliquando ejusmodi epilepsiæ generi evincendo contulisse, inficias ire nequivimus. Verùm enim verò eorum abusum semper improbavimus, qui tanquam carnifices organa infantum tenella erodentibus torquere aggrediuntur. At, quum nihil sit, quod eâ ætate prædictas convulsiones epilepticas moveat magis, quàm usus vini, victus pinguis, rex multâ nimirum carne confectus, animique pertu bationes, ideo ad eas subducendas nihil unquam antiquius, ac præsenta-

præsentaneum magis adinvenimus, quàm infantibus, æquè ac nutricibus, & vinum, & edulia carnibus parata planè interdicere, æquè ac hilaritatem pro viribus comparare.

Historia V.

Quicquid, epilepsiæ Infantis medendo, præstitimus, historiâ declaramus.

Cyrus infans, qui ætatis mensem tertium, & decimum vix exegerat, lactans, optimè constitutus, alvo compressâ, vomere cepit. Quicquid evomit tum colore, tum odore, tum sapore lactis acidi quid redolet, & sapit. Sistitur vomitus. Inflatur inde abdomen, ac variis flatibus malè olentibus identidem emissis, prætermodum obmurmurat. Mox organis universis supervenit tremor. Convelluntur, & quatiuntur artus. Cum labore respirat, ac tandem aphonus oculorum aciem in eundem locum quasi intentam dirigit. Stertit insuper, ac ore spumans animo demum delinquit. Ad horæ tamen quadrantem paroxysmus vix producitur. At cessans vicissim, & recurrens eâdem periodo crebrò deinceps alternatur. Nutrix, quæ lac infanti eatenus præbuerat, ob conjugis repentinum non ita pridem extincti interitum, mœrore prope defecerat. Ex quo lac proinde graviter infectum, talem infanti epilepsiam suscitasse, inferre rationi consonum videbatur. Quamobrem ægrotanti puero lac ejusmodi, ut confestim subduceretur, obnixè curavimus; & clystere ex hydrelæo statim submisso, oleum ex amygdalis dulcibus recèns expressum cochleatim eò usque Cyro lambendum propinavimus, donec alvus soluta sordes tandem plurimas dimiserit, unàque cum sordibus, quicquid morbum maximâ saltem ex parte fovebat, ejecerit. Enim verò intestinorum

proluvie egestâ, non adeo frequens ut antea, & multò mitior inde fuit semper accessio; quam eâ, quæ sequitur, methodo trium dierum circiter intervallo prorsus extenuavimus. Nutrici, quæ priori successerat, vinum primùm interdiximus. Pro vino decoctionem ex radicibus graminis, & chinæ, ita, ut legitur in A, paravimus. Ut carnibus sese omnino abstineret, effecimus. Quapropter fercula, quibus etiam parcè vescebatur, hordei cremore, lacte caprino, ac ovorum vitellis recentibus ut instruerentur, operam dedimus. Pro jentaculo autem, ne vires planè deficerent, optimam chocolatam manè diebus singulis sorbuit. Sub vesperam emulsionem hanc B quotidiè potavit; idque ne rediret affectio, ad dies quadraginta circiter prosequuta est. Modò interim sitiisset, aquæ aut graminis, aut avenaceæ, aut hordeaceæ, aut Cornu cervi, aut etiam simplicis copiam fecimus. Puero id conditum C lambendum confecimus; quod & alvum opportunè laxavit, & spiritus consopitos aliquantulum excitavit, & verminationi, quæ fortasse aderat, prospexit.

A. ℞. *radic. opt. chin. s. a. incis. drach. ij., glicyrrhiz. drach. j., cinnam. opt. scrup. j., aq. comm. lib. iv. M. f. inf. & macer. s. a. cin. calid., & adde rad. gramin. unc. j. leviter bul. col. pro potu ut m.*

B. ℞. *hord. mund. & elix. unc. ß., sem. melon. unc. j., aq. gramin. q. s. M. f. emul. s. a., quam cap.*

C. ℞. *Conf. hyac., alkerm. ana. drach. j., syr. de pomis, mel. hisp. ana unc. j., aq. flor. aurant. unc. ij., M. solv &, cap. lambendo ut m.*

ANI-

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit tussis ferina, ejusque Curatio.

EVenit persæpè, ut lactanti puero lacte subducto, nescio, an quia victus, quo tum vescitur crassior sit, an aliâ ex causâ; evenit, inquam, ut cum hypocondriis, & universum intendatur abdomen, & tussis quædam perquàm molesta, periodicè quasi suscitetur; quæ diebus singulis, plerùnque tum manè, tum vesperi, per horam, & ampliùs quandoque thoracem tanto cum impetu concutiat, ut prope sublatâ spirandi facultate, ac genis rubore impensè suffusis, puerum suffocari minitetur. Nec ea tussis cessare solet, nisi, vomitu excitato, mucosa, albicans, indigestaque excernatur materia; quæ aut stomacho, aut intestinis inhærens, per consensum tussim eam spasmodicam, unà cum reliquis incommodis, ut opinor, movebat. Ejusmodi tussi pueris, infantibusque frequenti, eoquòd ingenti cum immanitate eos invadat, *ferinæ* nomen recèns inditum est. Periculo non vacat. Solemnis est quoque fœminis hystericis, maximè non nuptis. Oleo aut ex amygdalis dulcibus, aut ex seminibus melonum recèns, & sine igne expresso discutitur; quod tamen eâ quantitate, ac tandiu propinare oportet, quoad, vel alvum, vel vomitum blandè concitaverit. Oleo, ut faciliùs agere queat, addidimus nonnunquam & sperma ceti, & mel hispanum, ita propemodum, ut legitur in A, immixtum. Grandioribus et manna ad drachmas aliquot adjicere item convenit. Si oleum fastidiat infans, oleo syrupus violatus violaceus succedaneus esse poterit. Mel hispanum, de quo aliàs fusè verba fecimus, ad tussim ferinam in fœminis hystericis extenuandam ad unciam circiter dilucu-

lo

lo cum ingenti copiâ juris insulsi ingestum, mirificè conducit. Cæterùm clysteres emollientes, fotus, inunctiones exteriores, balinea, & reliqua, quæ cutem extendunt, eamque laxant, optima sunt. Confectiones anodynas, dummodo leniores eligantur, ac alvo priùs, & stomacho extersis, nisi tussis spasmodica sistatur, & præsertim theriacales, præscribere quoque poteris. Si sanguis redundet, ne paroxysmo suffocetur infans, opportunè imminuatur. &c.

A. ℞. *ol. sem mel., aut amyg. dulc. rec. & s. ig. extr. unc. ij., sperm. ceti drach.* j. *mel bisp. unc. ß. M., & cap. lambendo ut m.*

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sint aphthę, & quibus auxiliis iis prospiciendum.

EX iisdem causis, undè fit epilepsia, & tussis, quam cumRecentioribus ferinam dicere placuit, exoriuntur quoque pustulæ quædam livescentes, quæ oris membranas infantibus hinc inde sparsim exedunt, quæque *aphthæ* nuncupantur. Hæ utplurimùm in acumen fastigiatæ, crustam, sive escaram proferunt, quæ vicissim excidit, & renascitur. Non omnes ejusdem æquè generis sunt; aliæ quippe albæ deprehenduntur, croceum aliæ perhibent colorem, lividas aliæ sese ostendunt, luridas, & fœdas, nonnullæ nigras &c. Insuper modò, ob humorem, quo scatent, molles apparent, modò arescunt, modò adeo firmiter partibus affectis adhærent, ut nonnisi per vim, penè ac altas si egerint radices, auferri possint; modò contra leviter adeo inhærescunt, ut facilè avellantur, & sponte, ut ita dicam, suâ, nonnunquam excidant. De iis id potissimùm in genere animad-

madvertas oportet, aphthas non tanquam vera ulcera carnem altè subjectam depascere, verùm solam ut plurimùm cutem afficere, eamque in superficie tantùm corrumpere. A gingivis ferè semper versùs partes oris interiores procedunt, ad linguam nimirum, palatum, fauces, ac per œsophagum interdum ad stomachum, æquè ac ad intestina sese effundentes. Criticè non rarò erumpunt, & præsertim humidæ, quæ leniores sunt. At aridæ, lividæ, & præcipuè nigræ, necnon etiam quæ, quum plures sint, sub unâ tantùm crustâ coeunt, & delitescunt, pessimæ habeantur; quinimmo et lethales, tum maximè, quum veluti symptomata gravioribus ægritudinibus adjiciantur. Salivatio opportunè superveniens eas nonnunquam adimit. Multa sunt, quæ ad aphthas eximendas Clinice tradidit, ea namque omnia, quæ humores acres eluunt, crassos extenuant, concretos solvunt, ea sanè aphthis curandis perquàm idonea censentur; de quibus ratione tum diætæ, tum pharmaciæ, tum etiam chirurgiæ, jam ante pluribus in locis verba faciendi sese præbuit occasio. Inter localia, ablutiones mirum in modum prosunt tepentes, ita ut sequitur paratæ, hisque similia.

℞. *Sarſ.paril.opt. ſ.a.inciſ., glycyrrhiz.ana.unc.j, aq. chalyb. lib.jv. M.f. inf. & macer. ſ. a. per noctem ciner. calid., & ad. fol. cochlear., naſt. aquat., malv. ana..pug..iij., decoq. ſ..a. colet. pro ablutione tepenti, ut m.*

Item ℞. *aq. chalyb. lib. jv., mel. com. opt. unc. ij, ſpirit. vin. rectific. unc. j. M. pro ablutione tepenti, ut m.*

Item ℞. *aq. hord. lib. jv., ſucc. limon. unc. iij, mel. comm. unc. j. M. pro ablutione, ut m.*

Ablutionibus præfatis sub finem morbi optimo cum

suc

ſucceſſu addidimus abſorbentia, utì ſunt terra núceriana, oculi cancrorum præp., cornu cervi uſtum &c.

Verùm enim verò, quoniam os infantibus, intus præſertim, abluere perquàm incommodum eſt, ideo, quum ablutionibus uti nequeamus, cochleariæ ſuccum cochleatim propinare optimum foret; cui optimo cum ſucceſſu addidimus etiam cancrorum ſuccum recèns expreſſum, & mellis hiſpani modicum. Quinimmo et ea per modum linimenti cum ovorum recenti vitello, atque oculis cancrorum præparatis quandoque congregavimus, quæ aphthis mox ita admota, earum acrimoniam mirificè ſedare valuerunt; quin et eo ſolo remedio, eas brevì penitus evaneſcere non ſemel vidimus; & ut, efficaciùs ageret, guttas aliquot aut ſpiritus vini rectificati, aut aquæ Reginæ Hungariæ, aut quintæ eſſentiæ roris marini, aut drachmas aliquot aquæ calcis vivæ, non ſemel adjecimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit lactumen, & quomodo ingeneretur.

EArundem rerum vitia paſſim effecerunt, ut infantibus, aut lactantibus, aut lacte ſubducto, *lactumen*, *cruſta lactea*, *achores*, vernaculo ſermone *lattime*, extrinſecùs accreſcerent; quæ quandoque ex calvaria exteriori ad tempora, ad frontem, ad genas, & etiam ulteriùs per membra effunduntur exteriora. Lactumen dicitur *cruſta quædam fæda, quæ inſurgit ex variis ſubjectis ulceribus, humorem acrem, & denſum inſudantibus, in cruſtam extrinſecùs concreſcentem*. Lactumen, ubi calvariæ partem, undè, crines luxuriant, occupat, *tinea* infantum item vocitatur. Quamſæpiſſimè, ut et ipse animadvertit Dolæus,

læus, id exoriri a puerorum voracitate opinamur; quatenus chylus rudis, nec coctus, nec intimè subactus, sanguinem coinquinet, ac unà cum sanguine serum, lympham, ac succum alibilem; qui propterea acris factus cutem erodit, ejusque glandulas irritat, tubulos contrhait, aliosque ibi humores sistit; qui proinde nil mirùm, si ex ulceribus exudantes concrescant, & morbosam crustam ingenerent. Hinc non perperam salutiferum vulgò censetur, quòd profectò intempestivè compressum epilepsiam, aliasque lethales ægritudines, ut non raro et ipsi vidimus, progenuit. Non est tamen, quòd reliqua quandoque tegumenta erodendo ad osseam usque substantiam pervenerit, eamque carie affecerit. Attamen interioribus potiùs, quàm exterioribus ei occurrendum hortamur auxiliis, & victus præcipuè normâ; qui sit tenuis, dulcis, humectans, atque insulsus oportet. Vini usus est pessimus.

Quid sit intertrigo, ejusque curatio.

Quicquid de crustâ lacteâ diximus, et de parotidibus, bubonibus, scabie, intertrigine, & id generis aliis, quibus præsertim obnoxii sunt pueri, planè dicendum existimamus. Intertrigo sunt *ulcera quædam levia, sed lata, sive potiùs est levis cuticulæ excoriatio cum subjectâ inflammatione, quæ cutem acriter inter femora potissimùm incendit*. A causâ utplurimùm exteriori producitur, ab acrimoniâ imprimis recrementorum, urinæ videlicet, alvique sordium, quæ partes eas diu madefecerint, & coinquinaverint. In adultis fit etiam sudore, ac mutuâ femorum, incedendo, attritione. Ad intertriginem eximendam, eam maximè, quæ provenit, ut ita dicam, *ab extrinseco*, ablutiones tepentes, æquè ac fotus ex aquâ vel hordei, vel chalybeatâ, vel rosarum, vel florum sambuci apprimè conducunt; cui meliùs adhuc

adhuc prospicies, si partibus affectis ablutis, fotisque aut terram nucerianam, aut cerussam, aut sal saturni, aut reliqua id generis absorbentia in pollinem redacta leviter insperges.

CAPUT XIX.

De Rachitide.

Definitio. Rachitis *vitium est quoddam organorum corporis humani vitam habentis, cujus causâ, partibus solidis, & præsertim ossibus, ac cartilaginibus alendis succo alibili non æquè distributo, efficitur, ut earum nonnullæ ob defectum extenuatæ macrescant, nonnullæ autem ob copiam plus satis nutritæ in molem justò majorem augeantur.* Rachitis dicitur a *spinâ*, quæ in rachitide laborantibus præ cæteris partibus utplurimùm afficitur, quæque *Rachis* item Græcis appellatur.

Diagnosis. In Rachitide duræ partes, quàm molles potiùs vitiari solent; qua de re mole prætermodum crebrò augetur caput, ac variis in locis enormiter cranium extuberat. Spina persæpè, & reliqua incurvantur ossa, in nodos hìc, atque illic, ex articulis præsertim, procul ab omni lege attolluntur. Intumescit non rarò abdomen. Perangustus fit thorax, & spirandi labor accedit. Valde torpescunt artus, atque imbecilles adeo demum evadunt; ut, solutis viribus, moli adauctæ substinendæ prope impares fiant. Nihilo seciùs alacres ingenio rachitide affecti plerùnque sunt, & supra ætatem prudentes.

Causa. In definitione rachitidis, organorum vitio eam fierì diximus. Quia autem organa, ut ante exposuimus, partibus solidis, & fluidis congregantur, vitium,

tium, quod rachitidem facit, tum fluidis, tum solidis, tum utrisque insidere potest. At, quum quotidie ab usu excepimus, rachitidem, quæ recens est, si recte tractetur, non semper fuisse insolubilem, fluida, quàm solida in eâ frequentiùs peccare ideo autumavimus; fieri nempe potuit, ut vel sanguis, vel cæteri humores in tubulis non æquè concrescentes varias hinc inde obstructiones pepererint; undè inæqualis alimoniæ partibus alendis distributio impertita rachitidem fecerit. Et quoniam ex Anatome accepimus, ossium fibras ex fibris tendinum musculorum produci, inferre non alienum visum nobis est, humores pravos, qui rachitidem educant, musculorum tendines potissimùm inæqualiter infarxisse; qui proinde ita oppleti ossium fibris alimoniam non æquè suppeditare queunt.

Rachitis lethalis licèt non habeatur, symptomatibus tamen ingravescentibus morbos quoque lethales efficere valet; quum tabes non raro, phthisis, hydrops, & maximè pulmonum, rachitide laborantes invaserit. Quò citiùs infantes post nativitatem corripuerit, eò pejus; & si, antequam annum ætatis quintum attigerint, haud evaserint, penè semper deinceps ægrotant. Si febris insequatur, faciliùs solvitur; item et, tum quum reliqua minuantur symptomata, si scabies ei supervenerit. Rarò admodum adultos rachitis corripuit, eoquòd partes habeant solidiores, ac metam crescendi eorum jam attigerint organa. Quæ fit partium solidarum vitio, difficiliùs cedit, ac præsidia medica penitus eludit. Prognosis.

Si experientiæ credendum est, ea omnia, quæ luem veneream, atque scorbuticam destruere valent, & rachitidem evincunt, modò tamen blandiora adhibeamus, nec sudorem, nec urinam, nec sali- Curatio.

 vatio-

vationem, nonnisi leviter moveant. Hinc a mercurialibus, & præsertim fortioribus cavendum. De iis ex professo in sequentibus agendum. Decoctiones interim ex radicibus graminis, fragarum, ex foliis cochleariæ, nasturtii aquatici, hæderæ terrestris, pimpinellæ, ex floribus borraginis, hyperici, primulæ veris, & reliqua plurimùm commendamus. Frequentissimè, optimoque cum successu lac ut asininum, ita et caprinum cum succo cochleariæ, ac magisterio margaritarum, sive coraliorum, sive testaceorum concharum, hisce in casibus, Romæ præsertim, propinavimus. Vinum omnino interdiximus. Pro vino tincturam ex sarsâ parillâ, & radice chinæ per levem infusionem in aquâ graminis extractam præscripsimus; quam aut cum optimo cinnamomo, aut cum corticibus citri, sive aurantiorum, eorum præcipuè, quæ vulgò *di Portogallo* nuncupantur, acuimus. Nisi alvus responderet, decoctionibus præfatis, aut syrupum de cichoreo cum habarbaro, aut manna cum modico mellis hispani adjecimus, sive clysteribus simplicibus eam blandè concitavimus. Nonnunquam in eundem finem mel hispanum cum infusione senæ orientalis, ac ejusdem rhabarbari cochleatim præbuimus &c. Alvo extersâ, ac humoribus, ita ut innuimus, ante digestis, nisi rachitis solveretur, ad balinea confugimus; quæ aut aquâ chalybeatâ simplici, aut eisdem decoctionibus antiscorbuticis paravimus.

Hi-

Historia VI.

Lycinius tres ab illinc circiter annos summo genere puer natus, ad id temporis optimè semper valens, subpinguis, & vegetus, serò dentire cepit, ac dentibus erumpentibus vehementer febrire, torqueri, & angi. Ad diem septimam, nullâ manifestò crisi apparente, sponte quasi recessit febris. Macilentus inde, irrequietus, extenuatus, ac languens ad mensem, & ultra vixit. Spina mox dorsi nonnihil incurva apparuit. Et variis ex locis in nodos plurimùm, ut ita dicam, salebratam sese extulit calvaria; atque in utroque carpo, ac genu, necnon etiam ad talos ossa extrema prætermodum adaucta Lycinium rachitide jam affectum fuisse abundè ostendebant. Enimverò viscera explorantes, abdomen tumidum, & costas valdè inæquales esse quoque cognovimus. Alvus dura erat, ac urinæ perquàm tenues, & perexiguæ. Hinc ad alvum non minùs, quàm urinas concitandas, id conditum *A* Lycinio cochleatim lambendum præscripsimus; quod sanè non modò intestinorum proluviem eluit, verùm etiam, & vomitum civit, & urinas plurimas egessit. Octobris mensis erat 1714 ubi Lycinium tractandum nobis tradiderunt Parentes, ideoque procul ab omni cunctatione lac caprinum, ita, ut legitur in *B*, medicatum ei propinandum ter die proposuimus; & quum sitiisset, aquæ ita, ut legitur in *C*, paratæ copiam fecimus. Clysteribus quotidie simplicibus, ut a sordibus interim ulteriùs eximeretur alvus, operam dedimus. Hac curandi methodo per intervallum dierum quadraginta circiter servatâ, rachitide planè solutâ, Lycinius sensim subinde, & sibi carnem induit, & pinguis ut antea

Quicquid, rachitidi medendo præstare consuevimus, historiâ declaramus.

antea evasit, & pristinum robur brevì resumpsit.

A ℞. *Rhabarb. elec. in pollin. redact. scrup. semis, mell. hisp. unc. ij., aq. cinnam. unc. j., flor. aurant. unc. ss. m. f. cond., & cap. ut m.*

B ℞. *Sarf. paril. opt. s. a. incis., rad. chin. ana drach. j., glicirrhyz. drach. semis, aq. comm. q. s. m. f. inf. et mac. s. a. cin. cal. per noctem, & adde sollor. coclear. nast. aquat., heder. terres. ana pug. j., decoq. S. A. col., & ad. panis opt. tritic. q. s., de more elixetur, & adde magist. perlar. drach. semis, ovor. vitell. recent. num. j., lact. capr. unc. iij., leviter bul. & propinet diluculo pro jentaculo, circa meridiem pro prandio, & sub vesperam pro cœnâ, & nihil aliud.*

C ℞. *Sarf. paril. opt. S. A. incis., rad. chin. ana drach. j., cinnam. opt. scrup. semis, aq. comm. lib. ij., m. f. inf. et mac. cin. calid. s. a. per horas xij circiter, & adde rad. gramin. pug. j., bul. leviter., coletur pro potu, ut m.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quare ossa in rachitide incurventur.

Veram rachitidis causam enucleare, eamque luculenter exponere perquàm difficile semper existimavimus; enim verò, ne ad vim eam confugeret occultam, quâ facultates Galenicorum attractrices, & concoctrices non æquè in partibus agunt, sive ad variam organorum intemperiem, inter Recentiores quispiam diversam salium, ac fermentorum naturam culpavit vitiatam. Nonnulli partium solidarum structuram eam producere protulerunt &c. Per obstructiones, quæ non æquè tubulos universos infarxerunt, rachitidem nos fieri credimus. Num autem vasa sanguifera, num lymphatica, num chylifera,

fera, num nervorum meatus insensibiles oppleti sint, id audacter decernere minimè aggredimur. Tanquam probabiliùs, aut saltem tanquam crebriùs, musculorum, sive potiùs tendinum fibras rachitide oppleri tantùm pronunciavimus. At quod sæpè sæpius in rachitide incurventur ossa, tum id fieri judicamus, quum ob alimoniam in iis exuberantem in longitudinem ultra mensuram producantur. Etenim, si musculorum, cæterarumque partium solidarum, quæ contraniтuntur, eo in casu, renixum offendant, quum ulteriùs procedere nequeant, necesse est, ut aliorsum deflectant, & incurventur.

CAPUT XX.

De Variolis, & Morbillis.

QUod Florentiæ dicunt *il vajolo*, Romæ *i morviglioni*, Perusiæ *i mascalobri*, id *variolarum* nomen penes Medicos sibi vindicavit. Quod autem vulgò apud nos audit *la rosalia*, *la roselia*, *il mal della porpora*, *id morbillorum* nomine Clynici distinxerunt. Variolæ fortasse dicuntur, aut a variando, cutem quippe admodum variant; aut a maculis, sive tuberculis quibusdam, qui *vari* nuncupantur. Variolarum claram, fusamque in Amaltheo medico præ cæteris Bartholomæus Castelli his planè verbis tradidit descriptionem. *Variolæ sunt pustúlæ, vel papulæ majores, minoresve ab initio sub formâ macularum rubentium in toto corpore, aut plurimis ejus partibus erumpentes, cum febre acutâ epidemicâ, in augumento sese elevantes, & sub statu materiam viscidam quodammodo puri similem continentes, interdum et aqueam, tandem in declinatione degenerantes* Definitio.

in

in crustam, post exiccationem decidentem, cum variis symptomatibus per diversa totius morbi tempora variantibus, & supervenientibus, genitæ. &c. Morbillorum nomen, ad denotandam eam, quam modò expofituri sumus affectionem, recèns excogitatum, id idem prope sonat, ac *morbus parvus*. Num Veteribus nota olim fuerit talis affectio, necne, id tanti momenti, cum præcitato Authore, haud ducimus, ut quæstionem ejusmodi prolixè velimus hìc exagitare. Non secus igitur ac ille morbillos duntaxat describendo, *minimas esse*, paucis dicimus, *maculas quasdam rubicundas in tumorem ex cute non nihil elevatas, & prurientes, cum febre acutâ, quæ citiùs tamen, quàm variolæ, & citra suppurationem discutiuntur.*

Diagnosis. Tum variolas, tum morbillos præire solet calor quidam blandus, febrilis tamen, & nonnihil acris cum pulsu frequentiori, leni prævio per universam cutem horrore; cui accedit membrorum perquàm molesta lassitudo, ac dorsi, lumborumque torpor admodum infestus, narium, oculorumque pruritus, qui creberrimas movet sternutationes, & lacrymas identidem elicit. Die morbi primâ hæc utplurimùm occurrunt. Secundâ, & tertiâ febris augetur, & validioribus sese profert stipata symptomatibus: dolore videlicet capitis acerrimo, nauseâ, vomitu, tussi, quæ plerùnque sicca est &c. His frequenter spirandi labor adjicitur, tremores spasmodici, & non semel epilepsia; quæ die utplurimùm quartâ, antequàm variolæ, & morbilli erumpant, quin et in limine ipso quasi eruptionis, ægrotantem invadere solent. At quum erumpere incipiunt, incenduntur oculi, acriùs adhuc pruriunt, uberiores funduntur lacrymæ, eæque mordaces, increbescit ster-

ſternutatio, quæ non rarò ex naribus ſuperveniente hæmorrhagiâ ſolvitur. Proximè ante eruptionem humor peccans cutem univerſam acriter pungit, quam mox aſperam facit, eamque madore ſuffundit, inde ſparſim in maculas rubicundas erumpit, mox in minimas hic, atque illic puſtulas attollitur. Intus interim æſtuat æger, plurimùm ſitit, fauces jam exauſtæ irraucefcunt, tinniunt aures; quamſæpiſſimè oſcitat, pandiculatur, anxius fit; quandoque palpitat ei cor &c. Variolis erumpentibus, ad tres ferè, aut quatuor dies adſtringitur alvus. Primùm in dorſo, ventre, ac facie manifeſtò variolarum indicia occurrunt. Mox per ambitum corporis univerſum indiſcriminatim emergunt. Ex maculis, ut innuimus, in puſtulas minimas extuberant. Puſtulæ ſubinde paulatim intumeſcunt, quoad in totidem parvos abſceſſus demum converſæ, aut pus, aut ichorem puris non abſimilem, aut lympham quandam acrem emittant. Id die undecimâ frequenter evenit. Senſim deinceps exſiccantur, donec in cruſtulas, ſive in ſquamulas fatiſcentes omnino exciderint. Eadem propemodum, ſed leniora anteire ſolent, quum erupturi ſint morbilli; qui ut citiùs erumpunt, ita et quoque citius decreſcunt, adeo ut die quartâ, ſextâ, vel nonâ res omnis abſolvatur. Hinc quæ morbillos comitari ſolent ſymptomata, nec adeo obnixè reſiſtunt, nec tam immaniter torquent. In morbillis tamen ſalivatio ferè ſemper ſupervenit, quæ plurimùm fatigat, & non ſemel jugulat, ut inferiùs dicendum.

Undè variolæ, & morbilli proveniant, res eſt admodum incerta. Excitari opinabantur Majores a labe quadam intus in utero a fœtu ex eo, quo alitur, prægnantis ſanguine impuro ſuſceptâ; quod quàm falsò prolatum fuerit ex dictis abundè liquet. Hinc Cauſa

credendum potiùs ducimus, exoriri vitio quodam, quod aut utero inclusus ex meconio, aut extra ex lacte, quo vescitur, contraxerit infans. Vitium quippe istud in humoribus latitare, ac clam vigere potuit, eò usque dum aliquid idoneum ab extrinseco accesserit, unà cum illo efferbuerit, atque in spumam, ut ita dicam, evanuerit.

Prognosis.

Quicquid de morbis acutis, & de febribus præcipuè, in prognosi diximus, et hic dictum volumus. Febris enim, quæ variolas, & morbillos comitatur, est de genere acutarum, & omnes quandoque præsefert malignitatis notas. Hinc quò mitior, eò semper meliùs, & contra. Pueris, atque adolescentibus, cæteris paribus, variolæ non adeo funestæ utique sunt, quàm infantibus adhuc lactantibus, atque adultis. Verno, æstivoque tempore faciliùs, quàm autumno, & hyeme solvuntur. Graviùs obesos, quàm macilentos affligunt. Prægnantibus persæpè lethales. Quò plures uno, eodemque tempore corripuerint, atque enecaverint, eò magis timendum. Si maculæ livescentes, aut variolas fœdent, aut inter eas obverſentur, id sanè pessimum. Confluentes pejores, quàm discretæ; quinimmo et quò magis distent, eò meliùs. Quò citiùs erumpunt, tertiâ, vel quartâ plerùnque die, eò feliciùs extenuantur. Symptomatibus ingravescentibus, quum aut non erumpant, aut retrocedant, aut citò, & quasi immaturè marcescant, necem utplurimùm inferunt. Mensium fluxus, & diarrhœa principio supervenìens, lethalis. Sub finem non ita. In progressu non semper, si diutinæ experientiæ, ex quâ plura in dies excepimus, fides habenda est. Hæc eadem, quod ad prognosin attinet, et de morbillis prorsus intelliges; nec aliud inter eos, & variolas interest

rest discrimen, nisi quòd morbilli faciliùs solvuntur, multòque minùs habent periculi. Nihilosecius, utpote qui pulmonibus magis infensi, iis inflammationem nonnunquam moliuntur; quæ, nisi brevi discutiatur, aut interimit, aut tuberculos facit. Hinc vomicas, empyema, phthisin, asthma, pectoris hydropem, & id generis reliqua passim ex morbillis superesse vidimus.

Num sanguinis missio hisce in casibus conveniat, necne, id adhuc acerrimè inter Clinicos exagitatur, eam tanquam perniciosissimam aliis planè improbantibus, aliis veluti necessariam, sed in exordio, ante diem videlicet quartam factam, approbantibus. Ulteriùs verò procedente morbo, & sub finem præcipuè, unanimi ferè consensu in hoc conveniunt omnes, ut fateantur, eam aut mortem accersisse, aut symptomata plurimùm saltem exasperasse. Nos autem tum in Nosocomiis, tum in ædibus privatis, & Romæ, & Florentiæ, & Perusiæ, id fermè observavimus, ubi symptomata ex plethorâ præsertim ingravescant, sanguinem quocunque tempore, ex qualibet parte abundè eductum, tum in variolis, tum in morbillis plurimùm penè semper profuisse; quem tamen, summâ nisi necessitate ducti, nunquam emisimus, ejusmodi quippe ægritudines, quæ per modum cryseos naturâ moventur, solâ utplurimùm diætâ felicissimè discussas observavimus. Purgationes sunt pessimæ. Si alvus tamen diu restiterit, clysteribus ex aquâ simplici, aut hordeaceâ, aut avenaceâ, aut ex jure insulso citetur. Ægrotantibus sitientibus bibendi copia fiat. Vinum, quicquid alii opinentur, nos semper interdiximus. Vini loco, aut aquam simplicem, aut hordeaceam, aut avenaceam, aut glycyrrhizæ, aut cornu cervi, aut florum papaveris rhœa- Curatio.

rhœados, aut ſonchii, ſcorzoneræ, cardui benedicti, aut juſculum inſulſum cum iiſdem rebus paratum, hiſque ſimilia, quæ per cutis ſpiracula expirationem blandè adjuvant, propinavimus; quæque propterea tepentia potiùs, quám frigida commendavimus. Interdum tamen, ubi prætermodum citra inflammationis metum æger æſtuaſſet, et aquam frigidam ei indulſimus; quàm profecto cum oblectatione non minùs, quàm cum levamine hauſit; in quo tamen cauti valdè ſimus oportet; eoquòd potiones frigidæ, & præſertim in exordio, imminentem variolarum eruptionem compeſcere, & viſcera inflammare poſſint. De cæteris ea, quæ in ſuperioribus ad febres extinguendas propoſuimus, & hic itidem proponimus; quum febris natura hiſce in caſibus imprimis reſpicienda ſit. Si viſcerum immineat inflammatio, non modò ſanguinis miſſio, quàm tum veluti præſens, antiquum, & aureum præſidium commendamus, verùm et reliqua omnia, quæ dicuntur *antipleuritica*, de quibus jam ante verba fecimus, adhibeantur oportet. Si adſint convulſiones, & oleum convenit, quod tum ex amygdalis dulcibus, & ex ſeminibus melonum recèns, & ſine igne exprimes; eâ tamen lege præſcriptum, quin alvum vel minimùm ſolvat. Cæterùm in id potiſſimùm Clinicus incumbat, ut fluidorum labem natura per ſe ipſam exoneret; plures enim vidimus aut variolis, aut morbillis laborantes, operâ medicâ potiùs, quàm ſymptomatum atrocitate, deceſſiſſe.

Hi-

Hiſtoria. VII.

Quicquid Variolis medendo præſtare conſuevimus hiſtoriâ declaramus.

SYriſcus quintum, & decimum ætatis agens circiter annum, adoleſcens temperamento calido, & ſicco, bilioſo nimirum præditus, nonnihil gracilis, ſed optimè conſtitutus, & ad id temporis benè valens, moribus probis, ac literis, pro ætate, ſatis, ſuperque inſtructus, menſe Auguſto, ſodalem variolis affectum inviſit. Domum reverſus horrore quodam leni, ad horam circiter per cutem univerſam præeunte, tremore mox vehementer concuti cepit. Tremorem calor inſequitur febrilis, admodum acris, qui per totam noctem prætermodum exarſit; ac ſenſim ſubinde decreſcens, uberrimo tandem profuſo ſudore, prope meridiem prorſus evanuit. Attamen pulſus frequens erat, oculi, & nares pruriebant. Hinc & lacrymæ præter voluntatem fundebantur, & crebra erumpebat ſternutatio. Decedente die, eadem planè recurrunt, & ut antea poſtridie quidem evaneſcunt. At oculorum, nariumque pruritus augetur. Tuſſis adjicitur ſicca, præcordiorum anxietas, ſpirandique labor: idque per tres vices omnino renovatur; quoad cutis, infeſtâ ubique prurigine laceſſitâ, maculis quibuſdam rubentibus hinc inde ſuffunditur. Ex fronte, brachiis, & pectore in minimas puſtulas prædictæ maculæ ſeſe attollentes, veras variolas fore, apertè jam indicabant. Ex quo ægrotare cepit Syriſcus dies erat morbi quarta, & febris ex intermittente continua licèt facta, non ita vehemens tamen, utì priùs æſtuabat. Variolæ interim quaquaverſum affatim non minùs, quàm feliciter emergebant; nam ſymptomata, erumpentibus variolis, adeo ſubinde leniebantur, ut res ad diem

uſque

usque octavam in meliùs semper cesserint. Verumtamen die octavâ sub vesperam rigor, tametsi mitis, accessit; et calor inde febrilis valde exasperatus Syriscum ad horas viginti quatuor, & ultra prætermodum afflixit. Mox, tum quum variolæ suppurando ad maturitatem accedebant, febris quoque sedabatur. Pluribus in locis variolæ confluxerant, atque intumescentes faciem potissimùm deturpaverant. Quamobrem, ne sanies inclusa subjectam cutim exedendo magis, magisque contereret, variolis acu aureo leniter punctis, ac digitis summis blandè compressis, eam funditùs expressimus. Die decimâ sextâ a febre planè immunis fuit. Exinde non multùm post omnino convaluit, nec ullas imposterum, nisi admodum leves, & raras, in facie variolarum notas præsetulit. A primo ad ultimum nihil aliud in eâ Syrisci ægritudine clinicè præstitimus, quàm victus rationem dirigere, qui tenuis, humectans, & refrigerans semper fuit; quinimmo et principio tenuissimus; atque, vini usu planè interdicto, aquam ita, ut in A exponitur, medicatam, utut ei libuisset, tepentem potiùs, quàm frigidam potandam præscripsimus. Et quoniam ad diem usque quartam alvus compressa obnixè restiterat, eam enemate ex jure simplici insulso indito blandè incitavimus. Cubiculum, in quo ægrotabat Syriscus, erat amplum; & nihilosecius, ne calore nimio afficeretur, ut identidem horis congruis perflaretur, operam dedimus. Ad faucium ardorem leniendum, gelatinam cornu cervi cochleatim lambendam ei confecimus. Atque ad intestinorum sordes ex longo tempore cumulatas postremò eluendas, electuarium lenitivum cum rhabarbaro, ita ut legitur in B, statim ante cœnam sumendum, paravimus; quod, die decimâ quartâ exactâ,

actâ, in bolos digestum deglutivit; cui, quum alvum movere cepit, aquam plurimam nucerianam frigidam, ut ei constituimus, superbibit.

A ℞. *Rasur. corn. cerv. unc. sem., glycyrrhiz. drach. ij., cinnam. opt. scrup. j., aq. comm. lib. iv. M. f. inf. & mac. s. a., & adde rad. gramin., scorzoneræ ana pug. j., decoq. s. a. col., & adde ad gratum odorem, & saporem spirit. ex cortic. aurantior., vulgò di Portogallo s. a. expressi. q. s. pro potu, ut m.*

B ℞. *Rhabarb. elec. in pollin. redact. scrup. j., sal. tart. scrup. sem., elect. lenit. unc. sem. M. ref. bol. s. a., & cap. ut m.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Tempus Variolis majoris afflictionis, & periculi.

IN variolis, qui perire solent, aut principiò erumpentibus, aut in statu marcescentibus penè semper pereunt; febris quippe, quæ post diem morbi quartam, nisi ad hanc decesserint diem, utplurimùm mitigatur, & non semel aut penitus, aut quasi penitus extinguitur. At die accedente nonâ reviviscit, & ita quandoque recrudescit, ut febrientem subripiat. In exordio febris eo in casu nuncupatur *eruptionis*. In progressu dicitur *maturationis, sive suppurationis*. Hæc plurimùm sanè habet periculi; plerosque enim, qui variolis interierunt, vel eo tempore, vel non multùm post decessisse ferè semper observavimus.

ANI-

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Non ſemper alvum, in variolis ciere eſt res periculi plena.

ALvum in variolis movere, maximè morbi principio, res eſt profectò periculi plena, eo quòd alvi profluvium ſuperveniens variolas erumpentes non raròcompreſſerit, atque ægrotantem propediem extulerit. Nihilo ſeciùs, febre in variolis prætermodum adauctâ, cæteriſque atrociter debacchantibus ſymptomatibus, nonniſi alvo, quæ diu fuerit ſuppreſſa, clyſtere priùs incitatâ, atque ſordium proluviæ abundè egeſtâ, variolas prodiiſſe non ſemel vidimus. Ex quo veluti exploratum ſatis habuimus, ſordibus in imo ventre congeſtis, ac fluidorum motu propterea in viſceribus retardato, labem, quæ humores infecerat, ab iis liberè exolvi, & per cutem deſpumari eatenus haud quaquam potuiſſe.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Abuſus Clinicorum, qui & cubiculum in quo deget æger variolis affectus calefaciunt & cucurbitulis ſcarificantibus variolas foras extrudere ſibi ſuadent.

UT faciliùs erumpant variolæ, imperitorum vulgus cubiculum, in quo commoratur æger, plurimùm calefacere ſolet, quo cutis ſpiraculis laxatis, ac ſudore per vim, ut ita dicam, elicito variolarum labem validiùs extrudat. Perperam tamen ex noſtrâ ſententiâ, & inconſultò; ex uſu quippe didicimus, aerem, qui circumfunditur ægrotanti, identidem perflatum, atque interdum opportunè renovatum, variolarum excluſionem plurimùm adjuvaſſe, & ſymptomatum feritatem admodum cicuraſſe. Calor quippe exterior, niſi blandus ſit, & aer incluſus, niſi morbidis, quibus inficitur, expirationibus, quàmſæpiſſimè defœcetur, quid aliud, quæſo, præſtare unquam poterit, quàm humores magis, magiſque labefa-

befacere, & organorum facultates lædere, & irritare? Sibi suadent alii, cucurbitulis scarificantibus cuti admotis, variolarum seminium citius aut educere, aut ad corporis peripheriam quasi advocare. In quo quidem cautè admodum incedas oportet; quum, cutem incidendo, glandularum structuram vitiabis; iccirco nescio an proinde materiam peccantem ab eâ potiùs avertes.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Variis exemplis comprobatur quicquid de variolis in medendi methodo jam ante docuimus.

EX inclytâ, vetustâque Progenie, recèns nupta Mulier, gestationis mense quinto, variolis vehementer affecta, Romæ non ita pridem nobis sese tractandam commisit. Hanc cum aliis Medicinæ Professoribus a morbi exordio ad finem usque, non secus ac nostrum Syriscum præcedentis historiæ, propemodum tractavimus; eamque feliciſſimè tandem evasisse, item et fœtum optimè constitutum, nono transacto mense, non absimili felicitate mox peperisse vidimus. Fœtus fuit fœmina, quæ ad annum, & ultra incolumis planè vixit. Inde affectionibus variis identidem ad annum usque septimum tentata, quibus tandem superatis, impræsentiarum optimè valens adhuc vivit. At enim verò non modò perquàm illustrem mulierem hanc, verùm etiam cæteros ferè omne, quot variolis laborantes, & in Nosocomiis, & extra per Urbem ita fermè tractavimus, tot, nisi nos fallat memoria, tum masculos, tum fœminas, tum recèns natos, tum adolescentes, tum etiam adultos superstites evasisse vidimus. Quinimmo et in Nosocomio Regiæ Domus S. Jacobi Hispanorum Urbis viros quadraginta, quinquaginta, & ultra annos natos, nescio an ea medendi methodus, an ipsa Natura ex

variolis confluentibus, febre pessimâ stipatis, non semel subduxit.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quare utplurimum variolis, & morbillis semel in vita tentamur.

OMnes ferè variolis non minùs, quàm morbillis in vitâ semel ægrotamus; rari admodum nempe sunt, qui ad virilitatem pervenerint, & adhuc rariores, qui priùs consenuerint, quàm utranque eam ægritudinem passi sint. *Semel in vitâ* diximus; rarissimos quippe eos fuisse accepimus, & vidimus, quos bis, ter, & quater corripuerint, & variolæ in specie; quarum germen, quod intus olim pullulavit, penitus inde vanescit, effœtum fit, nec fruticat ampliùs.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Variolarum pustulæ nonnisi maturatæ fuerunt, unquam pungendæ &c.

NE variolarum pustulæ cutem altè corroderent, acu aureo eas, imperitorum vulgo licèt reclamitante, jam maturatas pungendo, perforavimus, ut, sanie summis digitis leniter expressâ, citiùs mundatæ extenuarentur. Certum est enim, saniem, pus, aut ichorem, quò diutiùs intus in pustulis inclusus commoratur, eò magis cutem subinde exedere. Acu autem aureo non aliâ de causâ in eâ punctione usi fuimus, nisi quòd talis punctio quodammodo splendesceret. Cæterum eundem porrò præstitisset effectum, etiamsi alterius cujusque rigidæ, pungentis, ac propterea idoneæ fuisset materiæ. At enim verò, ne variolas, antequam ad maturitatem suam pervenerint audacter pungas, caveto; nam, quum inopportunè id feceris, eas plurimùm exasperando, crabrones planè irritabis.

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quomodo excitetur sternutatio.

STernutatio, oscitatio, singultus, pandiculatio, species sunt quædam convulsionis, sive motus spasmodici, quæ tanquam symptomata non modò in variolis, & morbillis, verùm etiam in plerisque aliis ægritudinibus crebrò excitantur. Ideo membranis narium intus lacessitis sternutatio excutitur, quia membranæ præfatæ nervorum surculos nonnullos, ut jam ante item innuimus, a truncis excipiunt communibus, qui surculos emittunt quoque ad membranas diaphragmatis. Quo fit, ut naribus intimè irritatis, irritentur et trunci communes, unà et nervorum stamina, quæ ad fibras diaphragmatis dirimuntur. Hinc spiritus animales incitati a cerebro per truncos in ramos, ex ramis in surculos, ex surculis in fibras cum impetu irruunt; tum narium, tum diaphragmatis; quod propterea contrahitur, atque contractum a pulmonibus recedit, & valida fit proinde inspiratio. Comprimit insuper viscera imi ventris, quæ validè compressa, validiùs mox resiliunt, & idem diaphragma sursum repellunt in cavum thoracis; quod cum costis depressis pulmones interceptos alacriter comprimit, & aerem jam ante affluenter inspiratum validiùs exprimit; qui per tracheam cum sonitu foras erumpens, sternutationem excludit; sternutatio enim nihil aliud est, quàm *aeris validè priùs inspirati fortis, & subita expiratio*. Opinio hæc, nisi prorsus vera sit, tanquam verisimilis, nobis saltem visa, profertur. Ut nares intus lacessitæ, ita et oculorum tunicæ interiores nimiâ luce, quæ pupillas ingreditur, incitatæ, ob affinitatem, quam, nervis intercedenti-

 bus,

bus, habent cum diaphragmate, sternutationem movent. Enim verò ad solem oculorum aciem directè quisquis intendat, tum quum pleno ictu radiorum vim oculis excipit, lacrymas fundit, & plerùnque sternutat.

Quomodo producantur oscitatio, & pandiculatio.

Oscitatio, Græcis *chasme*, vel *chasmos*, quæ non est, nisi *violenta quædam, atque enormis respiratio, originem ducens a motu quodam spasmodico, sive convulsivo ejusdem diaphragmatis, musculorum thoracis, ac præcipuè maxillæ inferioris*, producitur a motu quodam spirituum in cerebro aut *idiopathicè*, aut *sympathicè* concitato: vitio nimirum aut cerebri, aut eorundem spirituum animalium, aut aliarum partium, quibus ex consortio et cerebrum quandoque afficitur. Id, & de sternutatione, & de singultu, deque pandiculatione affirmare non erit alienum; quæ, & *per essentiam*, non secus ac oscitatio, & *ex consensu* elici queunt; singultus enim nihil aliud esse videtur, quàm *inspiratio quædam, ut ita dicam, intercisa ob motum spasmodicum ejusdem diaphragmatis, ex consortio utplurimùm æsophagi, aut ventriculi elicitum*. Pandiculatio cum oscitatione quasi coincidit, a quâ non aliâ ex causâ distare videtur, nisi quòd in oscitatione diaphragma, & musculi thoracis, ac maxillæ inferioris, in pandiculatione artus convellantur. Tales motus, præternaturam licèt plerùnque excitentur, nihilominus cum consilio fiunt; eò quippe intendunt, ut res infestæ a partibus affectis commodè excludantur.

ANI-

ALIÆ ANIMADVER. PATHOL.

Quid sit pediculatio, & quomodo curetur.

INter affectiones, quibus nondum adulti præ cæteris aliqui tentari solent, habemus quoque *frenulum*, *ranulam*, *oris fissuras*, item et *verrucas*; de quibus, quoniam & ad Chirurgiam propriè spectant, & ex ante jam dictis satis, superque pro Tyronibus elucescunt, plura hìc dicere omiſimus, ut morbum, qui dicitur *pedicularis*, utpote qui magis frequens sit, paucis saltem sub finem hujus sectionis, exponamus. *Pediculi*, & *pelliculi*, sive *achari*, fœdissima nempe animalcula iis potiſſimùm, qui nondum adoleverint, plurimùm infesta, per cutim, extrinsecùs, inter crines, nonnunquàm oriuntur, & fœcundata adeo multiplicantur, ut cutis substantiam in calvariâ primùm, mox in cæteris corporis regionibus, mordicando, pungendo, excedendoque ulcera sordida excavant, eamque in rimas varias proscindunt, & crustas sanie scatentes, putridasque interdum procreent. Nil mirum itaque, si corpus ex hoc universum macrescat, & ad maciem usque extremam non rarò contabescat. Talis affectio *pedicularis*, vel *pediculatio* nuncupatur, antiqua sanè, & Proceribus etiam, ut Priscorum tradiderunt monumenta, lethalis. Quum pediculatione laborare quispiam ceperit, sensus deprehendunt. Ejus causam genuinam in ovulis repositam esse, satis, superque notum est. Quod autem magis his, quàm illis multiplicetur, id a qualitate provenit tum caloris, qui in pediculatione febrilis utplurimùm præceſſit, tum materiæ cujusdam ovulis fovendis, fœcundandisque apprimè idoneæ, quæ vel ex cute transpirat, vel cuti extrinsecùs inhæret. Quicquid de pediculis diximus, & de acharis,

charis item, cæterisque, quæ ex corporibus viventibus extant insecta, quæque ex putri fieri jamdiu opinabamur, credendum ducimus. Pediculatio etiamsi periculo ferè semper vacet, tedio tamen, atque incommodo iis, qui eâ laborant, plurimùm est. Ex contagio ab uno in alterum facilè traducitur. In pueris, quàm in adultis frequentior, & feracior est; quæ res effecit, ut pediculationem puerorum morbis annumeraverim. Nihil est, quod affectionem hanc magis evincat, quàm corporis universi mundities, & optima victus ratio; qui tenuis sit oportet, succique optimi, & refrigerans. Carnium abusus, ficus, legumina, castaneæ, & glandes imprimis avidè ingestæ, ex quibus humor quidam pravus in visceribus elicitur, qui per cutem inde effusus præfatorum insectorum seminia fœcundat, et pediculationem, quam progenuit, educat. Mercurialia præ cæteris, & sulphurata eam discutiunt, quorum usum deinceps, ubi de scabie, fusiùs exponam.

LI-

LIBRI TERTII

SECTIO TERTIA.

De Plethorâ, Cachochymiâ, Hydrope, Lue Vencreâ &c., Deque iis, quæ tum in maribus, tum in fœminis, tum in recèns natis, tum in adultis humores universos inficere solent.

CAPUT I.

De Hydrope.

Onnullas alias in hac sectione, quæ postrema est, humani corporis vitam habentis tum exteriores, tum interiores, tum universales, tum particulares ægritudines exponere decrevimus, utpote quæ ætatibus singulis, & utroque sexui communes sint; quæquæ per capita, perque animadversiones, ut de cæteris pridem quoque fecimus, digestæ, atque exploratæ, quicquid de humano corpore vitam habente hactenus innuimus, satiùs adhuc elucidabunt. De Hydrope igitur, de Arthritide, vel de Podagrâ, de Lue venereâ, de Scorbuto, de Scabie, & Leprâ, de Catarrhis, de Rheumatismo, & Cephalalgiâ, deque tumoribus in genere, scirrho, abscessu, ulceribus, gangrænâ, atque sphacelo, necnon etiam de morborum

Definitio, & Diagnosis.

borum complicatione, pauca saltem, antequam Tractatui finem imponamus, dicere est animus. Ab hydrope exordiri placet. Hydrops, idest *aquea colluvies*, nihil aliud est, quàm *serum redundans, quo corpus universum humanum vitam habens, prœternaturam extrinsecùs intumescit*. Hæc *humoralis* propriè dicitur. Sunt qui *Anasarcam*, sive *Leucophlegmatiam*, eam quoque appellant; eoquòd *aquam inter cutem*, vel *pituitam albam*, quæ ejusmodi hydropem fovet, talibus vocibus unicè designent. Tumor itaque pituitosus est potissimùm, qui hujus generis hydropem, humidam nimirum, indicat. Pituitosum autem esse, ex vestigiis, quæ in cute affectâ ad aliquod saltem tempus impressa relinquunt digiti comprimentes, educitur. Ad hæc accedunt in hydrope sitis utplurimùm inexplebilis, spirandi labor, color squalens, virium defectus. Ulteriùs urina in hydrope affectis imminui solet.

Causa. Oritur ex humoribus indigestis, crassis, & glutinosis, qui stagnando viscerum obstructiones faciunt, atque adeo variis in locis minima lymphatica comprimendo, lymphæ ulteriùs effluxuræ impedimento sunt, ne liberè fluat, neque aliorsum provehatur; quæ propterea subsistens, tubulos continentes extendit, ibique concreta, magis, magisque per universum corporis ambitum eos infarcit, atque extendit; quinimmo et non rarò disrumpit. Hinc cutis, item et viscera intumescunt. Hinc in cavis, sinibus, atque recessibus non semel effunditur, ac varias proinde hydropis species, humidæ tamen, fovet; humorum autem pravitas in hydrope vitio utplurimùm extat digestionis. Quamobrem viscerum frigidam intemperiem in hydrope culpantes, ea fieri a ventriculi cruditatibus Majores autumabant:

bant:

bant; enim verò hydropem, nostris saltem regionibus, eos passim tentare contingit, qui, aut non congruè vescuntur, aut crapulis non pepercerint, aut fuerint incontinentes, aut ob fermentorum imbecillitatem cibos ingestos perquàm ægrè confecerunt.

Prognosis. Hydrops principio curatu non perdifficilis, tractu temporis insanabilis evadit, ut et ubi scirrho interiori, aliisque viscerum inveteratis affectionibus supervenerit. Respiratio, quò difficiliùs in hydrope ducitur, eò pejùs. Pessima itidem indicia sunt sitis ardentissima, quæ expleri neutiquam possit, virium lapsus, urinæ perexiguæ, ac plurimo saturatæ rubore, non secus ac ulcera, quæ partes externas recèns exederint. *Aquâ inter cutem laborantibus, ulcera in corpore facta, difficilè sanantur* (a). Quapropter, nisi hydrops, ulcus tum, quod persæpè gangrænâ partem affectam depascit, ægrum interficit. Ulcus nihilominus hydropem evicisse affirmat Dolæus.

Curatio. Nihil est, quod ad hydropem subducendam magis conduxisse observavimus, quàm ea, quæ fermentorum facultatem dejectam leniter acuunt, quæque stomachum, & viscera roborant, obstructiones reserant, & humores crassos extenuant; hæc quippe coctiones adjuvant, urinas movent, & sudores item eliciunt. Aer imprimis temperatus sit, & ne cutis spiramenta stipet, calidus potiùs, quàm frigidus. Victus sit tenuis, optimi succi, concoctu facilis. Vinum sit benè dilutum; quinimmo et quandoque, pluribus ex causis infra exponendis, planè interdicatur. Vini loco decoctiones, sive infusiones nonnihil aromaticæ propinentur. Commendamus igitur eas parare aquâ chalybeatâ, ex infusione cinnamomi,

 ligni

[a] Hipp sect. 6. aph. 8.

ligni saxafras, anisorum, &c.; quibus addere item poteris aut glycyrrhizam, aut passulas, & præsertim recentes. Alvus laxa potiùs, quàm adstricta servetur. Opportunè, quum id fieri possit, sese exerceat æger, aut ambulando, aut equitando &c. Venter, si opus sit blandè solventibus concitetur. Optima sunt enemata, aut simplicia, aut etiam terebinthinata. Validiora cathartica omnino damnamus, utpote quæ & irritent nimis, & lympham tenuiorem exprimant, cujus potissimùm eo in statu indiget æger. Cæterùm amaricantia, rhabarbarata, viperata, & reliqua ejusmodi, quæ, uti ante monuimus, organorum digestionis facultates in hydrope propemodum consopitas excitant, mirificè conferunt. Syrupus de terebinthinâ, decoctiones, & infusiones juniperinæ, thè, item et caffè, de quibus verba jam fecimus, & alia ejusmodi, quæ urinam blandè ciunt, humores crassos extenuant, expirationes movent, felicissimè hydrope affectis ferè semper præbuimus; tum potissimùm, quum grana aliquot nitri depurati adjecimus. Conferunt etiam acidulæ, item et salmacidæ, nec non etiam martiales aquæ; quæ cum idoneo vehiculo abundè epotæ, alvum unà, & urinas concitant. Aquâ solâ nucerianâ tum intus hausta, tum foris per balneum adhibitâ hydropem inveteratam non semel extenuavimus. Commendamus fotus discutientes, balinea ex thermis præcipuè, lutationes sulphuratas, & reliqua, de quibus, æquè ac de paracentesi, deinceps fusè.

Hi-

Historia I.

Quicquid, hydropi medendo, præstare consuevimus, historiâ declaramus.

CLitipho decem, & octo ætatis annos natus, adolescens Panormitanus, generis vetustate, ac avitâ Majorum gloriâ, suisque tum animi, tum corporis dotibus, unus omnium maximè in cætu quodam Urbis eo tempore florens, mense Octobri febre malignâ ter quasi confectus, tandem evasit. At pervicaci postmodum quartanâ ad annum, & ultra correptus, evanescente quartanâ, hydropicus intumuit; ex eo, ni fallor, quòd subtilioribus lymphæ absumtis particulis, crassiores in tubulis concrescentes, lymphæ ductus infarxissent. Hinc tumor corporis universus, qui digitorum comprimentium vestigia, ubique facilè excipiens, aliquantulùm retinebat, verum oedema præseferebat. Pulsus frequens erat. Urinas incoctas, rubicundas, ac perexiguas emittebat. Cum labore respirans, ac plurimùm sitiens de præcordiorum æstu, sub vesperam potissimùm plurimùm exacerbato, conquerebatur. Nihilosecius viribus adhuc constans, intus vigere, tum incedendo, tum equitando, tum varias alias consuetas operationes quotidie exercendo ostendebat. Quocirca, quum alvus diu fuisset compressa, eam enemate ex aquâ hordei plurimùm salitâ priùs indito, potione hac A solvente, statim concitavimus, ut *alterantibus* æger ex rhabarbaro, ita ut indicat B, tutiùs uti exinde potuisset; quæ, & alvo diebus singulis laxatâ, atque urinis leniter provocatis, effecerunt, ut dierum quindecim intervallo, multò meliùs in omnibus se haberet. Vini interim usum ei omnino interdiximus. Loco vini infusionem hanc C, ut pro lubitu potaret, constituimus. Victus perquàm tenuis erat, conco-

ctuque facilis, amaricans, roborans, & cinnamomo nonnihil medicatus. Chocolatæ, thè, nec non etiam caffè, utpote quæ urinam movere soleant, decedente die ei copiam fecimus. At enim verò, ut hydrops planè tandem eximeretur, mense circiter per hanc methodum exacto, aquam tetutianam cum syrupo florum persicorum diebus alternis, quater eâ, quæ in D sequitur, formulâ, optimo cum successu, Clitiphoni propinavimus.

A ℞. *Man. elect. unc. iij., sem. melon. unc. j., cinnam. opt. drach. ß., aqu. comm. q. s. M. f. emuls. solv. s. a., & ad. acid. limon. q. s. ad grat. sap., cap. ut m.*

B ℞. *Rhab. elect., cinna. opt. ana scru. j., sal. tar. scrup. ß., aqu. chalyb. unc. viij. M. f. inf. cin. cal. per bor. xij., & ad. fol. cichor., borrag., rad. frag., ruscor., gram. ana pug. j., decoqu. s. a., col., & adde mell. hispan. unc. ij., cap. quotid. in Auror. ut m.*

C ℞. *Sars. parill. opt. s. a. inc. unc. ß, lig. saxaf., glycyrrhiz. ana drach. ij., cinnam. opt. drach. j., aqu. chalyb. lib. iv.. M. f. inf., & mac. cin. cal. per bor. xij., levit. bull., col. pro usu ut m.*

D ℞. *Syr. flor. persic. unc. iiij., aq. tetut. q. s. M. f. pot., & cap. in aur. Quum concitaverit alvum, superbib. per varias vices ejusdem aq. tetut. lib. ij.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quare sitis hydropicorum expleri nequeat.

ACriter sitiunt hydrope affecti, eorumque sitis, confirmato præcipuè, tametsi biberint, expleri vix unquam potuit. Ideo sitiunt, quia ob seri, limphæque inopiam sanguis jam exhaustus, aut fauces non ampliùs irrorat, aut salibus fusis eas lacessit, ac sitim excitat; quam proinde, plurimam quamvis aquam ingeras, non ex facili restingues; quum humi-

humidum illud paulò priùs ingeſtum ſanguini commiſceri neutiquam potuerit. Quinimmo et ut primùm ingeritur, ex lymphaticorum tubulis; aut laxatis, aut diſruptis, in vaſis ſauguiferis vel non immoratur, vel ſanguini intimè neutiquam infunditur. Iccirco, tum quum hydrope laborantes ejuſmodi ſitis inexplebilis afflixerit, indicium evidens eſt, hydropem confirmatam eſſe, eamque fieri lymphæ ductibus non modò aut obſtructis, aut compreſſis, verùm etiam aut laceris, aut prætermodum laxatis.

ANIMADVERSIONES AD THERAP. SPECTANTES.

SUnt qui ad hydropem penitus eximendam, victu arido, eoque ſalito præſcripto, ac potionibus omnino interdictis, aquam redundantem eâ methodo prorſus exiccare, conſumere, atque haurire opinantur. Hi plurimùm ex noſtrâ ſententiâ errare videntur. Tumor œdematoſus, ſerum videlicet, quod aut intus in tubulis, aut extra tubulos effuſum hydropem facit, hydrope affectos ideo enecat, quia a ſanguine ſecretum, ſanguinem in vaſis ſanguiferis non ampliùs humectat; qui propterea concretus, ac penè dicam arefactus, ſive ſaltem ex inopiâ uliginis balſaminæ acris factus, & prætermodum ſalſus, vellicat, ſtagnat, in grumos concreſcit, ac tandem ſuffocat. Hinc eo in caſu ſero nimio, ut vulgò creditur, obrutus, quod extrinſecùs reverâ agit, nequaquam decedit æger; verùm ideo decedit, quia viſcera intus arida, ſaltem magis intima, muneribus ſuis ad œconomiam animalem diutiùs conſervandam obeundis imparia ſunt. Ex quo inferre alienum haud exiſtimamus, eos citiùs interire, qui

Abuſus exiccantium pro hydrope eximendâ.

apo-

a potulentis in hydrope sese prorsus abstineant.

Quid credamus de paracentesi ratione hydropis.

Id fermè de punctione per paracentesin credendum ducimus; quæ, aquam sive inter cutem, sive ex capacitatibus licèt educat, effectum tamen potiùs, quàm causam morbi minuendo, mortem ociùs quamsæpissimè accersit.

Vini abusus hydropem frequenter facit.

Aquam inter Clinicos prohibentes nonnulli, ut meracum perbibant hydropicos, hortantur. Nos contra, aquâ nisi plurimùm diluatur, vinum iis neutiquam propinare consuevimus; nullum unquam ex abstemiis hactenus quippe vidimus, nostris saltem regionibus, hydrope tentatum. Oenopotas contra, ut et eos, qui aut spiritu vini, aut *rosoli*, aut id generis fortioribus aliis potionibus usi sunt, hydrope passim extinctos fuisse, abundè constat.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit plethora, cachexia, cacochymia &c.

QUoties in corpore humano vivente intus in vasis præternaturam redundant humores, toties plethorâ laborare dicitur; qui, si optimè sint constituti, & in debitâ proportione, *veram plethoram* faciunt, quæ *sanguinis* propriè dicitur. De hac plethoræ specie, de verâ nimirum plethorâ, & de plethorâ sanguinis loquitur Hippocrates (a) *Habitus exercitatorum, qui ad summum bonitatis attingunt, periculosi, si in extremo constiterint; neque enim possunt in eodem permanere, neque quiescere. Quum verò non quiescant, neque possint proficere in meliùs, reliquum est igitur, ut decidant in deteriùs. His de causis bonum habitum statim solvere expedit, ut corpus rursus nutriri incipiat. Neque compressiones ad extremum ducendæ, periculosum enim. Sed qualis natu-*

(a) Lib. 1. aph. 3.

natura fuerit ejus, qui debet perferre, ad hoc ducere convenit. Sic et evacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculosæ, & rursus refectiones, quum extremæ fuerint, periculosæ. At quum vel pravi sint, vel citra debitam proportionem, tum alteram plethoræ procreant speciem, quæ propriè *cachexia* nuncupatur. Cachexia in *hydropem*, *& ictеritiam* distinguitur. Dicitur hydrops, quum serum redundet, sive phlegma sanguinis, quod a sanguine secretum utplurimùm, stagnando œdema progenerat. Nuncupitur icterus, quum cachecticis colore quodam præternaturali suffunditur cutis; qui, quoniam varius esse solet, hinc præter flavum, de quo sermonem jam ante habuimus, variæ icteri extant species: nigra nimirum, quæ ex Hippocrate pessima est, viridis, cærulea, pallens, quæ in fœminis chlorosis nuncupatur &c. Atenim verò, quia id cachexiæ genus, in quâ cutis color immutatur, non tam a nimiâ quantitate; quàm a pravâ fluidorum qualitate provenit, ideo fit, ut passim a Clinicis, *cacochymia* quoque nuncupata fuerit; etenim cacochymia nil aliud in foro Medico propriè denotat, præterquàm *colluviem quandam humorum pravam, quæ fluidorum temperiem intus in vasis turbat, evertitque.* Cachochymiam, prout aut hic, aut ille peccet humor, ad normam quatuor sanguinis humorum, in *sanguineam*, *pituitosam*, *biliarem*, *atrabiliarem*, sive *melancholicam* distinxerunt Majores. Hydrops, si per universum corpus effundatur, dicitur *universalis*, aut *perfecta*. Si vel hanc, vel illam, tantùm detineat regionem, *particularis* appellatur, sive *imperfecta*. Quum caput solum hydrope intumescat, dicitur *hydrocephalus*, quum venter imus, *Ascites &c.*

ALIÆ

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit hydrops pectoris, aut pulmonum.

IN morbis diuturnis, quum magni sint, id frequenter evenit, ut antequam decedat æger, humores concreti viscera infarciant, ac retardato fluidorum motu serum ubique fundatur; quod si in pulmones confluat, ibique stagnet, aut in capacitatem thoracis effusum adeo cumuletur, ut laborem spirandi faciat, pulsum perturbet &c., id hydropis genus inducit, quod *pectoris* vulgò, *pulmonum* ab Hippocrate nuncupatur, quodque pessimum est, ac propterea lethale. Qui tali hydrope tentantur lentè febrire solent, acriter tussiunt; tussiendo nihil plerùnque excernunt, cum labore respirant, crebrò, præsertim dormitando, suffocari sibi videntur, sitis eos excruciat propemodum inexplebilis, eorum quandoque manus, item et pedes tumefiunt, minuuntur urinæ, & reliqua perquàm molesta superveniunt symptomata. Febris, spirandi labor, tussis, & anxietas, noctu præcipuè exacerbatur, quæ omnia graphicè indicavit Hippocrates (a) *Si Hydrops in pulmone fiat, febris, & tussis tenet, & acervatim respirat, & pedes tument, & ungues contrahuntur omnes, & patitur talia, qualia is, qui suppuratus fit, sed debiliùs, ac diuturniùs. Et si quid infundas, aut fomentum, aut suffitum adhibeas, pus non sequitur; atque ex hoc sanè cognoveris non pus, sed aquam intus esse. Et si multo tempore aure ad latera adhibitâ audire tentaveris, ebullit intrinsecùs velut acetum: & hæc quidem aliquandiu patitur, postea erumpit ad alvum, & statim quidem sanus esse sibi videtur, ac a morbo liberatus.*

[a] *Lib. 2. de Morbis num. 59.*

ratus. Verùm progressu temporis alvus incenditur, eademque illa patitur, & adhuc ampliùs. Aliqui etiam intumescunt ventre, scroto, ac facie. Et quidam ab infernâ alvo id esse putant, quum videant ventrem magnum, & pedes tumentes. Intumescunt enim hæc, si sectionis tempus transgrediaris. Hunc siquidem extra intumuerit, inter costas sectum curare oportet. Si verò non intumuerit; multâ calidâ lotum velut suppuratos collocato, & quâ parte strepitum perceperis, eâ secato, quàm potes infimo loco; quò effluxio facilis contingat. Postquam secueris, linamento ex lino crudo indito, itaut crassum, & acutum linamentum facias, & sanguinem paucissimum parcè emittas. Et si quidem in linamento pus adhæserit quintâ die plerùnque evadit: sin minùs; ubi aquam exhauseris, sitis corripit, & tussis, & moritur. Diutinâ sectione cadaverum instructi, enarrata symptomata fieri passim quoque percepimus ob vesiculas pellucidas, lymphâ plurimâ ex pulmonibus intumescentes, quæ *hydatides* nuncupantur. Id generis hydrops insanabilis est, & sub finem alterius cujusque morbi diuturnioris jam deplorati, frequenter, ut ante jam monuimus, sese profert; ideoque pessimum omen facit, tum quum aliis ægritudinibus adjiciatur. Verùm, ut quantùm fieri possit symptomata in hydrope pulmonum leniantur, optimâ victus constitutâ ratione, ea, quæ pridem de hydrope in genere proposuimus, et hìc adhibenda conveniunt.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit tympanitis, ejusque descriptio, & curatio.

QUum intumescit corpus humanum vitam habens ob speciem quandam flatus intus inclusi, qui cutem ita extendit, ut tympani militaris intensam membranam quodammodo æmuletur, tum id genus hydropis facit, qui aut *siccus*, aut *flatibus conflatus* dicitur. At, si talis hydrops ventrem inflet imum, propriè *tympanitis* nuncupatur. Undè affectionis ejusmodi descriptionem, & diagnosin habemus. Descriptionem: quum nihil aliud esse dicendum, quàm cutem flatibus interceptis præternaturam intumescentem. Diagnosin: quum ita extentam, atque intumescentem cutem, extrinsecùs si percusseris, tympani propemodum sonum edet ad instar; si compresseris, digitorum vel minimùm haud excipiens vestigia, illico resiliet. Quo pacto autem flatus in tubulis, sive in affectis recessibus, ut præfatam hydropem siccam procreet, concitetur, id paucis non ex facili, nec ipse exponere, nec tu excipere poteris. Multi multa, verùm non cohærentia, protulerunt. Id duntaxat observationibus innixi percipimus olim, ut vel nervis punctis, vel diaphragmate vulnerato, aut intestinis vulnere, sive ulcere læsis, tympanitis extiterit. Evidens indicium, eam, nisi proximè, remotè saltem, a convulsionibus exoriri. Qua de re, ut morbi radices in tympanitide subducantur, convulsionibus interioribus prospicere peropportunum censemus. Hinc tum intus, tum foris oleosa conveniunt, eaque omnia, de quibus ad convulsiones eximendas fusè in superioribus egimus. Item et blandè narcotica conveniunt, quæ, utì ante monuimus, con-

convulsiones solvunt, sistuntque. Cæterùm plurimùm semper habet periculi hydrops a flatibus concitatus, & perquàm difficilè cedit. Non semel a veneno, aut intus ingenito, aut propinato, aut per morsum veneficum inflictum indito, inducitur. Quo in casu fortasse, & faciliùs discutitur, & longè minùs habet periculi. Enim verò id tympanitidis genus balneis ex oleo, quod insimul et faucibus largè ingessimus, non semel extenuavimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit atrophia.

UT succus partibus alendis idoneus, qui in tubulis exuberat, plethoram facit, ita et qui deficit, *maciem*, *tabem*, *contabescentiam*, *vel atrophiam* inducit: quæ nomina, eoquòd synonima sint, nonnisi *nutritionis defectum* sonare consueverunt, idest *corporis universi vitam habentis exiccationem*, *maciem*, *aut extabescentiam*, *ob nutritionis defectum*, *cujus causâ membra prætermodum macrescunt*. Triplici ex fonte genuina atrophiæ causa haurienda est; fieri quippe potest: primò, ut tubulis obstructis, & præsertim mesenterii, chylus ad partes alendas ulteriùs provehi nequeat: secundò, ut humores acrimoniam sibi nacti, partes solidas, adiposas præsertim, & carnosas erodendo, fundendoque consumant, atque extenuent: tertiò, ut nimiùm sanguinis adaucta fermentatio, nimium calorem excitet, qui fundat quoque, & liquet. Hinc febres ardentes, quum diuturniores sint, atrophiam brevì procreant. Inveterata perquàm difficilè evincitur. In paralysi, item et in hecticâ, multòque magis in verâ phthisi, pessima. Quum tumoribus, ulceribusque, interio-

ribus præſertim, ſupervenerit, vel quum eam ſive præceſſerint, ſive comitentur, ſive inſequantur urinæ, & ſudores, qui *liquantes* dicuntur, lethalis. Ubi a vermibus, pediculis, acharis, crinonibus, ſive comedonibus, in infantibus præcipuè, producatur, faciliùs diſcutitur. Atrophia per ea, modò id fieri poſſit, planè deſtruitur, quæ hecticæ febri, & phthiſi deſtruendæ in præcedentibus propoſuimus. At præ cæteris, viſcerum obſtructionibus, ſi adſint, antea recluſis, balinea conveniunt, & lac; quo ſolo ad menſes pro victu quotidiano propinato, atrophiam vel in adultis quandoque pervicaciſſimam extenuavimus.

C A P U T II.

De Podagrâ.

Deſcriptio. ARthritis, & podagra, quoniam quaſi ſynonima ſunt, vel ad ſummum niſi ut genus, & ſpecies differunt, unum, idemque paſſim ſonare conſuevêrunt; *dolorem* nimirum ſignificant *articulis, partibuſque finitimis pertinaciter inhærentem ab humore quodam acri, qui nervorum ſtamina in articulis præſertim pungit, elicitum.* Quum articulos univerſos corripit, perque eos evagatur, propriè dicitur *arthritis, vagà* tamen, & *univerſalis*. Quum aut hos, aut illos invadit, *fixa*, ſive *particularis* nuncupatur, quæ propterea in *chiragram, gonagram, iſchiadem, & podagram propriè dictam* iterum diſtinguitur. Chiragra dicitur, quæ manus corripit; quæ genua, gonagra; quæ articulos, aut coxendicis, aut in proximo afficit, iſchiades vocatur; quæ pedes, podagra.

Ar-

Arthritis, quæ actu invadit, num reverà arthritis sit, & cujus generis sit, tum a qualitate doloris, tum a parte, quæ afficitur, facilè dignoscitur. Eam autem imminere indicat torpor quidam, qui in parte, quæ paulò post arthritide invaditur, præcedere solet. Torpori mox sensus adijcitur articulis infestus, ardor acris, & tumor levis; qui febre nonnunquam accedente ephemerâ, rubore suffunditur. Hæc quippe omnia arthritidis imminentis indicia sunt; quinimmo & præsertim si vere, & autumno fiant, ipsius arthritidis esse solent exordium, juxta illud Hippocratis (*a*) *Dolores podagrici, vere, & autumno magnâ ex parte moventur*. Diagnosis.

Quicquid de arthritide protulerint alii, eam vitio fieri opinamur ichoris præsertim illius, qui inter articulos ex glandulis ligamentorum minimis exudat, quemque *syncviam* de ossibus agentes appellavimus. Is nempe stagnans, atque acris factus periosteum acriter pungit, item et membranas finitimas; quæ proinde lacessitæ dolorem excitant perquàm molestum, & tubulorum obstructiones faciunt. Nil mirùm igitur, si pars utplurimùm intumescat affecta, si intus calefiat, & foris crebrò inflammetur. Causa.

Quod ad prognosin attinet, arthritidis eventus est valde incertus, nec omnes æquè affligit, & invadit. Sanguis, qui ex hæmorroidibus sponte profluxit, paroxysmum non rarò discussit. Contumacior esse solet, magisque frequens cachecticis, scorbuticis, ac lue venereâ affectis. Quum partes supernas corripiat, thoracem videlicet, cervicem, & caput, neutiquam est spernenda; apoplexiam quippe, ac pectoris inflammationem interdum accersivit. Quum pars affecta intumescit, sive in varices extuberat, paro- Prognosis.

[a] *Sect. 6. aph. 55.*

paroxyſmum id brevì ſolutum iri declarat, item quum urinæ craſſioris, vel aquoſæ copia egeratur; quæ paroxyſmum utplurimùm extenuat.

Curatio. Arthritis, & podagra præcipuè leniri facilè poteſt, ſubduci perquàm difficilè. Optimâ præſertim victus ratione lenitur, qui tenuis eſſe debet, humectans, concoctuque facilis. Vini, item et carnium abuſus plurimùm ſemper nocuit. Enim verò, qui ad annum integrum vino ſeſe prorſus abſtinuit, ac lacte ſolo pro cibo quotidiano, eoque parcè uſus fuit, podagram planè, ſi Scriptoribus credendum, diſcuſſit. Corporis diutina exercitatio ad arthritidem ſolvendam, eamque amovendam, apprimè juvat. Alvus ſit libera, nec Veneri indulgeatur. *Puer podagrâ non laborat ante uſum venereorum* (a) Plethoricis, iiſque præcipuè, quibus conſuetæ ſanguinis excretiones de more haud fluxerint, opportunè vena ſolvatur. Hæc tum extra paroxyſmum, tum in ipſo paroxyſmo ſerventur. In paroxyſmo a topicis caveto, ab iis maximè, quibus repercutiendi vis adſcribitur; ea namque maximam penè ſemper noxam, quinimmo et necem non ſemel intuliſſe vidimus. Purgantia quoque, fortiora imprimis, omnino vitentur, quæ ab articulis affectis humores pravos non raro ſubduxerunt; qui proinde intus aut per venas, aut per alios adhuc occultos meatus retrocedentes, pervicaciſſimum aſthma, aut pleuritidem, aut colicam, aut etiam apoplexiam frequentiſſimè pepererunt. Idem quoque de ſanguinis miſſione credendum ducimus, qui, nonniſi viſcerum inflammatio ex arthritide retrocedente immineat, unquam educatur.

ANI-

[a] *Hipp. ſect. 6. aph. 30.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Unde proveniant nodi tophacei in podagrâ affectis.

DUo præ cæteris in arthritide observamus: articulos nempe arthritide diù affectos in nodos quamsæpissimè concrescere: & lithiasin ei utplurimùm consanguineam fieri. Ex quo concludendum videtur, humores peccantes eosdem propemodum esse, qui et nodos, sive tophos in articulis, et calculos in renibus compingunt. Humor autem, undè in articulis nodi tophacei concrescunt, ex nostrâ sententiâ, nihil aliud est, quàm ea uligo, aut synovia, quæ, ut ante monuimus, ex minimis insudans glandulis ossa extrema, ligamenta, tendines, cartilagines, & membranas in proximo irrorat; quæque, quum stagnet, nil mirum si fermentationis ope effervescat, atque tenujoribus, ac volatilioribus absumptis particulis, in tophos congeratur; quo in casu *nodosa* dicitur arthritis, vel *tophacea*, quæ pessima est, deque eâ propriè cecinit Ovidius.

Solvere nodosam nescit Medicina podagram.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quare caput femoris in podagrâ affectis quandoque luxetur, & quicquid præstiterit ustio in parte affectâ.

Q*Uibuscumque a coxendicum dolore molestatis diuturno, excidit coxa, iis crus tabescit, & claudicant, si non urantur* (a). Ideo excidit eo in casu ex acetabulo femoris caput, quia prædicta uligo in acetabuli cavo sensim cumulata, adeo concrevit, ut femur demum extruxerit, & luxationem fecerit. Uliginem eam in aphorismo præcedenti mucorem, ni fallor, appellare consuevit idem Hippocrates (b) *Quibuscumque a longo coxendicum dolore mo-*

[a] *Hipp. lib.6. aph.60.* [b] *Sect. 6. aph. 58.*

molestatis cavitate suâ excidit coxa, & rursus recidit iis mucores superveniunt. Quod autem ex acetabulo elapsum, excarne crus evadat, & contabescat, id sanè provenit, quoniam, femore luxato, ligamenta, & musculi prætermodum distrahuntur. Hinc libero, ac consueto per tubulos distractos fluidorum motu præpedito, necesse est, ut pars luxata, nisi maturè reponatur, macrescat; eòque magis, quia crus potissimùm sanguiferorum ramos, item et nervos præ cæteris partibus majores habet, & a corde plurimùm distat. Quid autem tum præstare valeat ustio, non ex facili enucleabis. Non est tamen, quod ratione ustionis in podagrâ, non velim confiteri quicquid delabentibus hisce posterioribus annis in Nosocomio Regiæ domus S. Jacobi Hispanorum Urbis successit. Multos ab illinc annos podagrâ vehementissimè torquebatur Sacerdos ejusdem Nationis abundè notus. Ejus ætas quinquaginta circiter tum erat annorum. Staturæ non proceræ, habitus subpinguis. Is atrocitate doloris jam penè confectus, nos obnixè præcabatur, ut ei permitteremus, ut inustionem per modum fonticuli in pedibus dolore affectis, tanquam arcanum ab alio Sacerdote Hispano sibi propositum, experiretur. Ejus demum importunitate, id cum veniâ optimi illius viri dictum sit: ejus, inquam, demum importunitate victi tandem aliquando indulsimus; ac alvo propterea leniter priùs extersâ, ut fonticulus in utroque pede, in dorso videlicet, inter pollicem, & indicem nimirum, ei aperiretur, iniquo potiùs, quàm æquo sivimus animo. Non multùm post saniem, ut moris est, excernere cepit, inde optimè convaluit, nec ad hoc tempus podagrâ, ea licet bis, ter, & quater pessimè in anno conflictari consuevisset, tentatus unquam est.

est. Vegetus modò, ac benè valens Romæ adhuc vivit, facilè, ac prosperè incedit. Quicquid imposterum futurum sit, videndum erit. Audio autem, et aliis ab eodem Sacerdote podagram non aliter discussam fuisse; num verò id præsidii generis constans, ac tutum habendum sit, nondum decernere datum nobis est. Dicimus tantùm, illud nec fuisse admodum atrox, nec incommodi multum attulisse; quippe, postquam cicatricem induxerit, Sacerdos præfatus liberè, ut antea, utì diximus, & incessit, & adhuc incedit. Quamobrem, etiamsi podagram ut eo præsidio sibi curaret, nemini modò suaderem, nihilominùs, si ob podagram, aut temerè compressam, aut ad articulos de more non profluentem, vel capitis, vel thoracis, vel abdominis viscera graviter afficerentur, fonticulis pedibus admotis humores pravos a partibus nobilioribus avertere, observationi confisus, utique studerem. Fonticulus, nonnisi diebus sexaginta circiter exactis haud occludi solet. In doloribus coxendicis, qui vulgò di *Sciatica* dicuntur, partem affectam ad os usque inurere, & aliàs iterum, iterumque vidimus, ac hactenus semper improsperè.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Mulier poda grâ laborat, licèt menses non defecerint. Improbatur usus aquæ frigidæ pro podagrâ eximendâ.

Mulier podagrâ non laborat, nisi menstrua defecerint, ex eodem Hippocrate (*a*), & alibi: *Articulorum tumores, atque dolores absque ulcere, & podagricos quoque, atque convulsa, horum plurima frigida aqua largè effusa levat, & extenuat, solvitque dolorem; nam modicus torpor dolorem solvit* (*b*). Quod

 ad

[*a*] *Sect. 6. aph. 19.* [*b*] *Sect. 5. aph. 25.*

ad primam Hippocratis attinet sententiam, eam interdum veritati non cohærere percepimus; & postremò inclitam tum nobilitate, tum divitiis, tum moribus Mulierem podagrâ extra Urbem extinctam vidimus; quæ arthritide, menses licèt optimè semper fluxissent, ab ineunte ætate nihilo seciùs mirum in modum vexabatur. Quod ad alteram spectat, aquam frigidam et in podagrâ, eoquòd levem inferat stuporem, ut optimè docet Hippocrates, doloribus cohercendis, sedandis, solvendis, discutiendisque, articulis affectis largè effusam apprimè conducere certum est. At enim verò quot hactenus vidimus arthritide laborantes eâ methodo tractatos, tot quoque vidimus, aut apoplecticos, aut pleuriticos, aut asthmaticos, aut hydrope pectoris, aut colicâ, vel affectione iliacâ correptos, propediem decessisse. Iccirco alieno edocti exemplo, ubi arthritis, quod Deus avertat, nos unquam tentet, id præsidii genus, nolimus utique experiri.

CAPUT III.

De Lue Venereâ.

Definitio.

LUem Veneream, si rem propriùs perscrutabere, nihil aliud profectò esse conjicies, quàm *variorum symptomatum congeriem, quæ in corpore humano vitam habente, permolestè licèt, enormiter tamen, procul videlicet ab omni lege, ac periodo, variis temporibus suscitatur, ob labem quandam ex concubitu impuro intus contractam, quæ universas ferè organorum facultates, modò magis, modò minus lædit*. Dicitur item *gallica*, sive *celtica* a Gallis, quos, ut vel lippis, & tonsoribus ad nauseam jam innotuit, trans

Alpes

Alpes in Italiam ad Neapolim oppugnandam profectos, ea labes plurimùm infecerat.

Talis affectio sub admodum vario aspectu invadere solet, & personata clanculum non rarò suas intus molitur insidias; quininmo et nulla propemodum, cujus vices celtica lues gerere nequiverit, extitit ægritudo; tametsi gonorrhœâ, bubonibus, ad inguina potissimùm, & doloribus per articulos evagantibus, frequentiùs hactenus corripuerit. Diagnosis.

Labes celtica, ideo, ex nostrâ sententiâ, per impurum concubitum contrahitur, quia virus quoddam in pudendis jam infectis pridem occultum mutuo affrictu incalescit, extenuatur, exaltatur, atque, ab uno in alterum effusum, interiora subit, humores coinquinat universos, eosque intimè fœdat, corrumpit, evertit; qui partim concrescentes, sese partim fundentes, & partim effervescentes, stagnant, acriores evadunt, nervos pungunt, membranas mordicant, meatus lacerant &c. Hinc tumores, abscessus, ulcera, spasmus, dolores, & reliqua prope innumera atrocissima incommoda, quibus ejusmodi labe infecti, diu, noctuque irrequieti, & quamsæpissimè lacessiti variè torquentur. Causa.

Eventus in hac lue est admodum incertus. In corporibus sanis, nec nondum adultis faciliùs ea labes curatur, quàm in senibus, & non benè valentibus. Quò altiores egerit radices, eò difficiliùs avellitur. Si raucedinem, maciem, tussim siccam, spirandique laborem intulerit, si recidiva fuerit, eam non ex facili evinces. Ubi apoplexiam, paralysin, vel febrem fecerit, aut ex coagulo, aut ex solutione malignam, lethalis. Prognosis.

Triplicis generis ad labem celticam delendam magis idonea præ cæteris videntur præsidia: mercu- Curatio.

 rialia

rialia nimirum, ſarſa parilla, & hypocauſta, ſive vaporaria. Mercurialia tum intus, tum foris adhibentur, ut poſtmodum dicendum. Ex ſarsâ parillâ decoctiones, & infuſiones variæ parantur. Sunt qui eam in pollinem redactam propinare item conſueverunt. Per hypocauſta, ſive humida, ſive ſicca ſint, ſudor ope caloris exterioris elicitur. In quibus omnibus id potiſſimùm caveto, ut victus ratio ſolertiſſimè ſervetur; qui tenuis eſſe debet, humectans in gracilioribus, aduſtis, & plethoricis, exiccans potiùs in cachecticis. Debet inſuper eſſe optimi ſucci, coctuque facilis. Vinum, ut nos docuit experientia, noxam ſemper intulit. Quum ſitiat æger, aquæ copia fiat, & præſertim ſarſæ parillæ, & glycyrrhizæ, nec non etiam communis quandoque, ad viſcerum æſtus, plurimo præſertim ſudore in vaporariis egeſto, compeſcendos. Num ſanguinis miſſio lue celticâ affectis conveniat, necne, id porrò exagitatur. Eam pleriſque prorſus improbare placuit. Plethoricis, item & iis, quibus viſcerum inflammationem imminentem fore cognovimus, optimo cum ſucceſſu, & in Noſocomiis, & extra, etiamſi actu flueret gonorrhœa, ſanguinem tutò eduximus.

Hiſtoria II.

Quicquid in Lue celticâ curandâ præſtitimus, hiſtoriâ declaramus.

Agathocles, vir non ignobili quidam genere natus, divitiis utique non minùs, quàm vitiis affluens, quintum, & vigeſimum nondum ætatis exegerat annum, quum nec Cereri, nec Baccho, nec Veneri quidem multo ab illinc tempore unquam pepercerat. Staturâ procerâ, habitu gracili, temperamento calido, & ſicco, ac prope igneo præditus erat. Ex impuro concubitu menſe Januario gonor-

norrhœam virulentam contraxerat, quam ad menses plures planè neglexerat. Atrocissimis inde doloribus per articulos sub vesperam, usque ad manè diebus singulis correptus febrire cepit. Febris principiò vix percipiebatur, ac lentè incedebat; mox unà cum dolore capitis gravissimo plurimùm exacerbata, ardens tandem evasit. Ad dies tres, articulorum doloribus nonnihil sedatis, exarsit. Extinguitur tandem, & tum, ut quummaximè dolores recrudescunt. In calvariâ tumor ex ipsâ quasi cranii substantiâ durissimus, veluti gummis, extuberat. Comprimitur gonorrhoea, & quasi exiccatur. Intumescunt inguina, ac testes inflati acriter pruriunt. Eo instatu nos consulvit Agathocles, quem, ut lue celticâ turpiter fœdatum cognovimus, alvo cassiâ recenti, ita ut indicat A, in bolos compactâ blandè extersâ, humores coinquinatos infusione ex sarsâ parillâ, ita, ut legitur in B, extractâ, per dies quindecim, defœcare cepimus. Exinde, quoniam a febre immunis omnino evaserat, ad mercurium dulcem, ita, ut in C paratum, per dies triginta circiter intus sumendum, devenimus. Victus interim tenuis erat. Modico tantùm pane triticeo in jure vitulino elixato vescebatur, cum recenti ovorum vitello, & drachmis aliquot passularum majorum recentium, quas cum modico pane triticeo bis cocto tum ad prandium, tum ad cœnam comedebat. Caro, pro jure conficiendo, in decoctione sarsæ parillæ elixabatur. A vino sese prorsus abstinens, decoctione ex sarsâ parillâ, & glycyrrhizâ, ut legitur in D, paratâ, pro potu quotidie utebatur. Decimâ quaque die, ad alvi sordes eluendas, eosdem, ut antea, ex cassiâ bolos deglutire consuevit. Ab usu mercurii diebus octo circiter exactis, noctu inter dormiendum sudare uberrimè cepit,

E. ℞. *Rad. opt. chin. s. a. incis. drach. j., cinnam. opt. scrup. ss., aq. comm. unc. iiij. M. f. inf., & mac. s. a. cin. cal. per hor. xij., bull. exinde lento igne carbonum, quoad aquæ unciæ duæ absumantur, col., f. fort. expres., & adde margar. præp. drach. j., lact. capr. recen. lib. ss., cap. quotidie in Aur. ut m. Lactis dosis sensim in dies augeatur, ad uncias octo, decem, & ultra.*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

SArsa parilla de genere stirpium exoticarum est. Ex novâ Hispaniâ, ex Provinciâ potissimùm Peruvianâ ad nos advecta, effecit, ut smilax aspera Peruviana quoque dicatur, ob figuram exteriorem, quâ smilacem nostram æmulatur. Num tamen aut jure, aut injuriâ sarsæ parillæ succedanea smilax aspera censeatur, adhuc sanè ambigimus. Quò recentior est, eò melior. Infusione, maceratione, ac decoctione facultas ejus extrhaitur. In pulverem quoque extenuata per modum sive conditi, sive confectionis, sive in rotulis, sive in bolis, sive alio quovis pacto in substantiâ commodè propinari potest. Sudorem, urinam, necnon etiam quandoque salivationem, dosi præscriptâ idoneâ blandè movet; quapropter eam nonnihil calefacere inferre possumus. Ad luem celticam subducendam mirificè agit. Cachecticis item optima est, atque hydropicis. Febres tum chronicas, tum etiam acutas, experientiâ teste, in Nosocomiis non semel extinxit. Pleuritidem quandoque ejus levis tinctura, infusione potissimùm florum papaverum rhœados medicata, citissimè discussit. Eresypelata exteriora, & ulcera inveterata,

Quid sit sarsa parilla, ejusque usus.

terata, decoctione sarsæ parillæ tepenti pluries abluta, & fota, brevì cessisse vidimus. Sarsæ parillæ abusus ventriculi facultates enervat, corpus emaciat, sanguinis profusiones uberrimas movet. Quamobrem eam plurimùm semper nocuisse observavimus hæmoptoicis, iisque omnibus, qui sanguinis hæmorrhagias nimiùm pati consueverunt. Quæ res efficit, ut in plethoricis ad usum sarsæ parillæ, nonnisi sanguine priùs bis, ter, & quater etiam imminuto, unquam sanè confugiamus. Effectus suos tum solam, tum unà cum rebus, quæ vocantur *antiscorbutica*, tum cum carne viperinâ, tum etiam cum sero, & lacte, ubi hæc item convenerint, mirificè præstat, ut postmodum dicendum. Decoctionibus prædictæ sarsæ parillæ addere solent nonnulli lignum sanctum, sandalos, saxafras, pumicem, antimonium crudum, & reliqua ejusmodi; quæ tametsi improbare noluimus, eam nihilominus solam mirum in modum, & meliùs adhuc egisse, ex usu diutino non raró percepimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Quid sit mercurius, ejusque usus.

DE Mercurio, vulgò *argento vivo*, hic prolixè historiam exarare, quum et alii fusè id pridem fecerint, inutile prorsus videtur. Inter Recentiores, si de eo fossile quispiam satis non minùs, quàm præcisè instrui velit, Ettmullerum præ cæteris, & Lemery adeat. Particulis planè rotundis, valde compactis, ubique levigatis, optimè tersis, ac proinde admodum mobilibus, ex effectibus, quos in rerum naturâ præstare consuevit, congregari autumarem. Hinc profectò a densitate globulorum, ejus maxima gravitas,

vitas, a levigatâ rotunditate, ejus tanta mobilitas. Nil mirùm igitur, si solus nequaquam concrescat, si undequaque celerrimè effundatur, & si per ignem, qui moleculas illius validè impellit, facilè dissipetur. Ignis enim, qui eas iterum, iterumque dividit, infringitque, ac in alios minimos redigit globulos, eam fortasse iis demum comparat molem, tenuitatem, atque naturam, quam, in Tractatu de Motu, materiæ secundi generis propemodum adscripsimus. Mercurius in morbis tum foris, tum intus adhibetur, tum crudus, tum digestus, & arte paratus. Foris ad luem celticam radicitus eximendam per modum inunctionis apprimè conducit, nervos quamvis plurimùm lædat. Ptyalismum, ac Diabetem interdum pervicacissimam movet. Os, linguam, fauces, atque œsophagum, non sine vitæ discrimine, interdum exulcerat. In volvulo crudus ingeritur; eâ tamen quantitate, ut quamcitissimè per alvum egeratur. Secus enim inter plicas ventriculi, aut intestinorum diu delitescens, periculum est, ne sublimetur, & viscera acriter torqueat. Mercurius, qui dicitur dulcis, quum optimè paretur, tutiùs propinari potest. Ejus dosis est a granis sex, ad decem, duodecim, & ultra per dies decem, quindecim, triginta, & quadraginta. Luem celticam funditus destruit, vermes enecat, scabiem sanat &c. At enim verò, mercurio ne quispiam utatur, nisi alvo priùs extersâ, & humoribus ritè præparatis. Ceratum de ranis cum mercurio tophis venereis, qui vulgò *gummata* vocantur, admotum, eos discutit &c. Aurum, & præsertim foleaceum per dies aliquot quotidie deglutitum, ea omnia incommoda, quæ aut usus, aut abusus mercurii adversùs œconomiam animalem peperit, adimere, ut in superioribus

fusè diximus, feliciſſimè valuit.

ALIÆ ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

De uſu hypocauſti, ratione ſudoris eliciendi, ad luem celticam eximendam quid credamus.

IN Hypocauſtis, vaporariis, & tepidariis, ope caloris ſive ſicci, ſive humidi, &, ut ita dicam, vaporoſi, ex corporibus lue celticâ infectis ſudor elicitur, atque unà cum ſudore morbida proluvies eximitur. Id præſidii genus validè profectò agit. Verùm enim verò corporibus aduſtis, gracilioribus, in phthiſin declinantibus, aſthmaticis, iiſque omnibus, qui aut ſanguinis excretionibus ſunt frequenter obnoxii, aut pectore laborant, plurimùm ſemper nocuit. Cavendum eſt inſuper, ne ſudor, humoribus niſi priùs optimè præparatis, digeſtis, atque ſubactis, unquam moveatur. Tum ſudore imminente, tum etiam, quum adhuc profluit, & poſt item quàm profluxerit, aquæ vel ſimplicis, vel hordei, vel paſſularum, vel ſarſæ parillæ, vel glycyrrhizæ copiam facimus; quo & humores pravos diluimus, & ſudorem faciliùs provocamus, & viſcera per ſudorem emiſſum exhauſta, iterum opportunè humectare curamus. Quinimmo et diebus aliquot, poſtquam ab hypocauſto egreſſus eſt æger, exactis, ſi aut ſitis ſuperſit, aut viſcerum æſtus, aut ſpirandi labor, balinea aquæ dulcis optimo cum ſucceſſu adhibere conſuevimus; necnon etiam aquam dulcem, adeo largè, ut per urinam brevì egeratur, potandam, mox ſerum lactis, & poſtremò lac idem non improſperè præſcripſimus. Sudor, qui ope caloris ſicci in hypocauſtis elicitur, vires equidem, ut non ſemel obſervavimus, minùs extenuat, & ægrotum minùs defatigat, quàm, qui aut balneis tepen-

pen-

pentibus, aut vaporibus educitur. Id, ni fallor, quia vapores, qui cutis ſpiramenta ingrediuntur, aut nervorum fibras laxant, aut ſpiritus ſolvunt nimis, & diſſipant. Qui luem celticam uſu aut ſarſæ parillæ, aut mercurii, aut hypocauſti ſibi ſubripuit, ad menſes ſaltem aliquot parcè victitent, & a fructibus præcipuè caveat recentibus, qui facilè fermenteſcunt, & putrefiunt; quorum eſus eandem quaſi, utì prius, humoribuslabem ſæpè numero accerſivit.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

EX lue celticâ pridem contractâ, inveteratâque, præter alios, qui ex mollioribus partibus molliores conſurgunt tumores, tophi etiam enaſcuntur, qui duriores ſunt, & veluti ex ligamentis, cartilaginibus, & præſertim ex oſſibus frequentiùs extuberant. Ejuſmodi tophi, qui celticæ luis germina ſunt, *gummata gallica* vulgò nuncupantur. Ex calvariâ, & coſtis, non procul a ſterno, necnon etiam ex tibiis utplurimùm excreſcunt. Nihil aliud ſunt, ut opinor, præterquàm mucilago quædam ex minimis oſſium fibrillis labe celticâ exeſis inſudans, quæ ſenſim ibi coacervatur, concreſcit, atque induratur. Tumores iſtos, etiamſi inveteratos, brevì ſolutos quamſæpiſſimè vidimus, per uſum non modò aut mercurii, aut hypocauſti; verùm etiam ſimplicis ſarſæ parillæ, quam nos per dies quadraginta aut decoctam, aut infuſam, victu tenui, humidoque, vino penitus interdicto, hiſce in caſibus propinavimus. Victum quippe exiccantem, plethoricis præcipuè, gracilioribus, atque aduſtis, qui *antivenereis* utuntur, perniciem maximam moliri ſemper hactenus obſervavimus. Dolorem intenſiſſimum

Quid ſint tophi, qui vulgò gummata gallica vocantur.

tophi ex lue celticâ congesti, quum funduntur, quandoque inferunt, ossium substantiam exedunt, eamque in cariem vertunt, atque ulcera, quæ *cum carie* dicuntur, procreant; quæque, os infectum nisi planè eximatur, sanari nequeunt.

CAPUT IV.

De Scorbuto.

Definitio. AFfectionem sanè pessimam, atrocissimamque, & contagiosam, quam Recentiores *scorbuticam* appellant, quamque ab exteris Nationibus ad nostras non ita pridem transvectam quispiam credidit, his planè verbis graphicè tradidit olim Hippocrates, penes quem, sub nomine quoque *magni lienis, & ilei hæmatitis* venit. *In hoc*, inquit Senex, (*a*) *morbo contingit, ut ex ore maleoleant, a dentibus etiam gingivæ recedant, & a naribus fluat sanguis, aliquando ex cruribus pullulant ulcera; & alia sanescant, & alia emergant, & cutis extenuata nigrescat.* Scorbutus dicitur a ditione quadam, quâ *oris erosionem* indicant Dani: symptoma nempe, quod ejusmodi affectionem aut anteire, aut comitari, aut subsequi solet. Veruntamen, ut eam ægritudinem luculentiùs describamus, dicendum ducimus, *congeriem esse symptomatum, quæ variè torquent organa corporis humani vitam habentis, tum intus, tum foris, sanguinis, aliorumque succorum vitio, qui utpote tenaces, atque erodentes, meatus obstruunt, nervos pungunt, tubulos lacerant &c.* Ex quibus patet, affectionem scorbuticam maximam cum lue venereâ affinitatem habere, humorum licèt pravitas adhuc major in scorbuto videatur; in quo aquæ ad instar for-

[a] *Hipp. lib. de intern. affect. num.* 34.

fortis erodentes, pluribus in locis ſolidarum partium compagem ſolvunt, conterunt, macerant, & deſtruunt.

Affectionis ſcorbuticæ ſigna admodum varia ſunt; nam, non ſecùs ac lues celtica, ipſa quoque ſub ſpecie variâ larvata incedit, atque mentito aſpectu non ſemel imponit. At enim verò ventris ſuperioris membranas, & præcipuè interiores ferè ſemper torquet. Hinc ſcorbuticis frequens eſt capitis dolor, gravedo, vertigo, membrorum vaga convulſio, paralyſis &c. Nigricant iis inſuper dentes, intumeſcunt gingivæ, a radicibus recedunt, exeduntur, conteruntur, ſanguinem fundunt, necnon etiam quandoque ſaniem, ex quibus ulcera graveolentia extant, & ſaliva non raro exuberat. Ulteriùs accedunt tuſſis quandoque crebra, tormina, cardialgia, hypochondriorum tenſiones &c. Adeo interdum vires ſolvuntur, ut præ laſſitudine ſtare vix poſſit æger. Cutis acriter modò prurit, modò incenditur, modò liveſcens exulceratur: quæ omnia maximam humoribus pravitatem ineſſe abundè prædicant. Diagnoſis.

Quamobrem undè ſcorbutus oriatur, ſatis ſuperque innoteſcit, quum prædicta ſymptomata humores univerſos coinquinatos, fœdatos, ac planè corruptos eſſe commonſtrent: idque, ni fallor, ob pravam potiſſimùm alimentorum digeſtionem, ex quibus chylus pravæ indolis eductus, hypochondria primùm afficit, nervorumque plexus imi ventris, atque ex conſortio cerebri quoque membranas: mox ſanguinem fœdat, ac reliquos omnes per ſanguinem humores, qui partim proinde concreſcentes ſtagnant, immutantur, & efferveſcunt, partim acriores facti membranas vellicant, nervos pungunt, ac tubulos lacerant. Cauſa.

De

Prognosis. De chronicorum genere affectio scorbutica habenda est. Principiò curatu facilis. Temporis processu perquàm difficilis. In tabem, atrophiam, paralysin, apoplexiam persæpè cessit. Dysenteriam lethalem non raro fecit; ac, nisi maturè solvatur, lentâ, ac crudâ morte, interimit.

Curatio. Mercurialibus, atque hypocaustis exceptis, quæ scorbuticis plurimùm officiunt, ea omnia, quæ ad eluendam celticam proluviem, jam ante innuimus, et hìc commendamus. Vitentur oleosa, ac pinguia, item saccharata, & mellita, quæ digestionis fermenta obruunt, viscerum facultates retundunt, tubulos infarciunt, ac id propterea suppeditant, quod affectionem fovet. Vinum nocet. Vini loco decoctiones conveniunt, atque infusiones sarsæ parillæ, radicis chinæ, ligni saxafras, aloes cum modico cinnamomo, corticum citri, aurantiorum &c. Decoctio corticum juniperi ad usum thè quotidiè epota affectionem hanc sola quandoque discussit; quam tamen effectum suum efficaciùs præstitisse conjecimus, ubi succi ex foliis cocleariæ recèns expressi unciam unam, aut duas in adultis adjecimus. Carnes, & præ cæteris glutinosæ, pingues, fumo exiccatæ, salitæque, planè interdicantur. Cæterùm alvo leniter elutâ, aut rhabarbaro sero lactis infuso, aut pulpâ tamarindorum in jure solutâ, aut Diatartaro Petri Castelli, aut electuario lenitivo, hisque similibus, ad ea, quæ vulgò *antiscorbutica* præsidia vocitantur, quæque sali quodam acri, blandè volatiliori scatent, confugere oportet. Inter hæc primum obtinent locum folia cocleariæ, nasturtii aquatici, beccabungæ &c. quæ longè meliùs agunt, si eorum succus recèns expressus, aut sero lactis, aut eidem lacti unà cum cancris fluviatilibus, pul-

pulveribusque absorbentibus adjiciatur. Posterioribus diebus viro cuidam celtico scorbutico annorum quadraginta circiter decoctionem radicis *tragopogonos* recentis, de quâ aliàs diximus, optimo cum successu propinavimus. His ita præmissis, & labes scorbutica si visceribus adhuc inhæreat, tum carne viperinâ recenti in ferculis, & jusculis non improsperè usi sumus. Quid autem vipera, & in eo, & in aliis pluribus morbis, emolumenti præstare unquam valeat, & quo pacto eam præscribere consuevimus, id infra tum per historiam, tum per animadversiones aperiam.

Historia. III.

Crœsus quidam non ignobilis vir Romanus ex Italiâ, bellandi studio motus, ab ineunte ætate transalpes in exteras plagas peregrè profectus, sub variis vexillis militavit, ac variis præliis, variis conflictibus, variisque arcium oppugnationibus, vulneribus variis equidem affectus, interfuit. In Patriam demum reversus, plura tum in castris, tum in itinere jam passus incommoda, vertigine quadam levi tentatur, quæ sub vesperam identidem recurrit. Vertiginis impetu exacto, dolor capitis obtusus, & quasi gravedo accedit, quæ ad horam circiter durat. Mox intumescunt hypochondria, suscitantur tormina, incitatur vomitus, solvitur alvus, ac unà cum bile plurimâ, variis aliis recrementis tum supra, tum infra egestis, omnia tranquillantur. Ad mensem, & ultra eodem fermè typo id quotidie quasi prosequitur. Inde lentè febricitat; ac, viribus planè fractis, lassus nec stare, nec incedere potest. Labia interim tumefiunt, ac variis finduntur in locis. Nigri-

Quicquid, scorbuto medendo, præstare consuevimus, historiâ declaramus.

gricant dentes, ſordeſcunt, vacillant; ac gingivæ, lingua, palatum, & fauces ſordidis ubique exeduntur ulceribus. Spiritus, quem edit ex ore, fœtens eſt. Plurimùm ſalivat. Salivam, quam fundit acorem ſapit. Emaciatus jam contabeſcit. Febris planè quandoque ceſſat; verùm tum, quum ceſſat, variis maculis liveſcentibus cutis univerſa fœdatur; quibus evaneſcentibus, redit iterum febris; quam, quum denuo ceſſat, viciſſim inſequuntur maculæ, & ſic deinceps quintâ quaſi quaqua die febris, & maculæ periodicè alternantur. Cæterùm nec cibos prætermodum faſtidit, nec immodicè ſitit, nec inſomnis noctes tranſigit, nec quicquam aliud, præter enarrata, patitur incommodi. Quinquageſimum nondum is ætatis attigerat annum. Fortis erat ante, optimè valens, & ad plethoram potiùs inclinans. In eo deplorabili ſtatu menſe Aprili, morbum antea quippe militum more ſtrenuè ſemper neglexerat, ſeſe nobis tractandum commiſit. Ejus curationem eâ, quâ ſequitur, methodo ſuſceptam, ad finem uſque proſequuti ſumus. Ut alvus, quæ ſtricta erat, citra incommodum laxaretur, ſolvens ex rhabarbaro, ſenâ orientali, ac ſero caprillo, ut legitur in A paratum, antelucanis horis ſumendum ei præſcripſimus. Alvum ubi primùm incitaſſet, aliud ſerum caprinum depuratum ad libras quatuor, & ultra, ut per intervalla ſuperbiberet, effecimus. Et aliud ſerum poſtridie *antiſcorbuticum* per dies quadraginta circiter, & ultra bibendum, itaut indicat B, confecimus. Victus erat tenuis, optimi ſucci, ac medicatus; fercula enim tum ad prandium, tum ad cœnam lacte, ovorum vitellis recentibus, cancris fluviatilibus, foliis, ac radicibus *antiſcorbuticis* non inſuaviter inſtruximus. A carnibus, & a vino ſeſe prorſus abſti-

abstinuit. Pro potu quotidiano infusionem hanc C ex sarsâ parillâ, ghlycyrrhizâ, ac ligno saxafras cum modico cinnamomo hauriebat; ac clysteribus simplicibus, ad intestina eluenda, alternis diebus utebatur. Diebus quindecim elapsis noctu inter dormiendum sudare cepit, & longè meliùs se habere. At enim verò, ut tantæ labis fomes omnino extingueretur, carnem viperæ recentem, ad uncias tres, serò matutinò, cum aliis rebus, decoquendam addidimus: quo scorbutum prorsus in Crœso curavimus.

A ℞. *Rhabarb. elec. scrup.j., senæ orient. sine stipitibus drach.ij., cinnam. opt. scrup.ſs., seri capr. lib.ſs. M. f. levis inf. & mac. S. A. col., & cap. ut m.*

B ℞. *Cancrum fluviatilem contus., sars. paril. opt. S. A. incis. drach.ij. glycyrrhiz. drach.j., cinnam. opt. scrup.j., ser. capr. lib.j. M. f. inf., & mac. S. A., & adde fol. coclear., nast. aquat., beccabung. ana. pug.j. decoq. S. A. f. fort. expres., & adde succi coleariæ recèns expressi unc.j., ocul. cancr. præparat. drach.j., cap. quotidie in aur. pro syr., ut m.*

C ℞. *Sars. paril. opt. S. A. incis. unc.ſs., glycyrrhiz. drach. ij., lign. saxafras drach.j., cinnam. opt. scrup.j., aq. chalyb. lib.iv. M. f. inf., & mac. cin. cal. per horas xii. circiter, leviter bul. col. pro potu, ut m.*

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

DE Viperâ, notissimo inter serpentes animali, plura commenti sunt Veteres, non minùs quàm Recentiores, quæque falsò Posteris tradiderunt. At de ejus naturâ, quæ veritati cohærent, a Fran- **Quomodo uti debemus, in Clinice exercendâ, carne viperinâ.**

cisco Redi rerum inclyto indagatore, de quo aliàs mentionem fecimus, non pauca habuimus. Morsu, quem infligit, vipera venenum immittit. Cæterùm nisi mordeat, & sanguinis, tametsi minimùm, aliquid saltem mordendo, nisi eliciat, veneno nequaquam inficit. Quinimmo et humor ille subflavus, non nihil, penes nonnullos, subdulcis, & penes alios potiùs nonnihil amarus, quem ex glandulis gingivarum ea insudat, quique per cutem etiamsi leviter laceram, quoquo pacto in sanguinem inditus venenat, & necem, porrò molitur, impunè prorsùs, dummodo ulceribus haud afficiantur fauces, deglutitur. Caro viperina tum recens, tum exiccata, tum in trochiscos, tum in pollinem redacta, varios in Re medicâ semper usus habuit. Ad hæc ex eadem carne viperinâ sal quoddam quoque extrahitur, & spiritus elicitur, quibus diversas item Clinici facultates adscribunt. Certum est utique, viperam balsamo quodam blandè volatili pollere, quod sudorem leniter incitat, urinam placidè movet, vim sanguinis consopitam, effœtam, contractam, &, quasi dicam, senescentem rarefacit, excitat, reficit, ac pristinum robur spiritibus, nervorumque succo impertitur. Nil mirum igitur, si cachecticis, hydropicis, atque scorbuticis plurimùm conferat. Formulæ, quibus eam præscribere consuevimus, sequentes sunt. Sunt qui, ne pars volatilior in auras vanescendo extenuetur, vase, quod circulatorium vocant, viperæ decoctiones parant. Nobis autem, id licèt non improbemus, viperam, ita ut aliæ coquuntur carnes, in ollis fictilibus communibus coctam, jusculum & suaviorem, & non minùs medicatum edere, compertum est. Quæ res effecit, ut valde ancipites simus, num reverà vas illud circulatorium phlegma potiùs car-

carnis viperinæ inutile, atque effœtum, quàm balsamum volatile in morbis curandis efficax, coerceat, contineatque.

℞. *Carnis viperin. præpar. unc. iij., aut iv., radic. fœnic. pug. ij., aq. comm. q. s. M. bul. leviter, col. pro jusc. sumendo in aur.*

℞. *Carn. viper. S. A. præp. unc. iij., aut iv., lign. saxafras drach j., infus. sars. paril. in aq. comm. S. A. parat. q. s. M. bul., & ad. fol. cichor., borragin., coclear. ana. pug. j. decoq. S. A. col. pro jusc. ut supra.*

℞. *Carn. viper. S. A. præp. unc. iij., rad. fœnic. pug. j., cinnam. opt. scrup. j., ser. capr. q. s., ocul. cancr. præp. drach j. M. bul. S. A., & adde flor. borrag., fol. pimpin., cichor. ana. pug. j. decoq. S. A. col. pro jusc. ut supra.*

Prædictis decoctionibus Clinicorum plerique carnem adjiciunt aut vitulinam, aut pullorum, aut vervecinam &c. Verùm, solam ipsi viperam efficaciùs agere rati, eam sine additione aliarum carnium frequentiùs præscribere consuevimus.

Nonnullis viperæ carnem cum esculentis in usum cibi quotidiani, aut elixatam, aut nonnihil torrefactam ad dies plures immiscuimus, quod sanè cachexiæ diutinæ corrigendæ apprimè idoneum comperimus. Attamen, quoniam calefacit, & salium facultates humoribus acuit, ejus abusus valde nocet, æstus febriles exasperat, hæmoptysin, aliasque sanguinis profusiones movet, corpus extenuat, pollutiones incitat nocturnas, salacitatem pellicit, somnum quandóque adimit, cæterosque pessimos præstare valet effectus. Quocirca neque plethoricis, neque biliosis, neque iis, quos in phthisin pronos fore conjicies, carnem viperinam unquam præbebis. Nec eam principiò, corpore nec benè purgato, nec

Cc 2 hu-

humoribus ritè priùs digestis, atque subactis unquam propinabis.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit scabies, ejusque species, & quo pacto curari debet.

SCabies inveterata, & lepra sunt affectiones quædam, quæ cutim lædunt, quæque intemperiem utplurimùm scorbuticam indicant. Scabies nihil aliud est, præterquam *minimarum pustularum, sive ulcusculorum proventus, quæ cutem fœdant*; quibus si cutis ingens asperitas, & perquàm infesta adjiciatur acritudo, sive pruritus, *psora* nuncupatur. Si hæc ulteriùs procedunt, & cutem intimè magis adhuc lædunt, *lepram* faciunt. Adeout scabies, psora, et lepra gradibus distare solùm videantur. Lepra rursus distinguitur in *siccam*, vel *squamosam*, vel *furfuraceam*, quam *Græcorum* Veteres appellabant, atque in saniosam magis fœdam, magisque malignam, quam *Arabum*, sive *elephantiasin* dixerunt. Squamulas, quæ frequenter excidunt, procreat prior. Tuberculis altera variis, ulceribusque sordidioribus scatet. Utraque pessima est. Cutem utraque intimè torquet, lacessit, lacerat, & acriter quasi depascit. Ex quo patet, causam, quæ affectiones hasce inducit, sitam esse in vitio quodam humoris pravi, atque erodentis, qui in tubulis cutis stagnat, ejusque minimis glandulis inhæret. Is quippe, tubulos exedendo, & in pustulas attollitur, & ulcera progenerat; in quibus ea minima ferè semper fœcundantur insecta, educantur, & propagantur, quæ latinè *achari*, vulgò barbarè *pelliculi*, penes Thuscos *pellicelli* dicuntur. *Pellicello è un piccolissimo bacolino, il quale si genera à rognosi, in pelle in pelle, e rodendo cagiona un acutissimo pizzicore* [a]. Scabies

[a] *Vocab. Crusc.*

bies faciliùs, quàm psora curatur. Psora, quàm lepra. Græcorum, quàm Arabum. Quæ contagio contrhaitur, quum recens sit, non est adeo pervicax. Quidlibet scabiei sit genus, tum interioribus, tum etiam exterioribus ægros ab eâ mundare curabis. Interiora causas, quibus producitur, respicere semper debent. Interdum enim, in plethoricis præsertim, ex redundantiâ fit sanguinis, qui non modò solutis venis, verùm etiam diætâ opportunè imminuendus est. Interdum a lue provenit celticâ; quo in casu eam labem, ut ante jam docuimus, extenuare expedit. Soboles est non rarò scorbuticæ affectionis, quam præsidiis *antiscorbuticis* subripere tum studebis. Exteriora & acharos interimant, eosque penitus extirpent, & salium acrimoniam eluant, & tubulos obstructos recludant, oportet. Ad acharos delendos sulphurata, & mercurialia præ cæteris conducunt. Optimo cum successu linimento, ita, ut legitur in A, parato, frequenter utimur; quo solo, alvo priùs extersâ, humoribus benè præparatis, ac sanguine imminuto, scabiem diutinam, ac permolestam per familias ex longo tempore profusam, atque educatam, manus tantùm alternis diebus per vices tres inungendo, planè subduximus. Balinea aquæ dulcis, emollientia, necnon etiam amaricantia salium compagem solvunt, eorumque temperant acorem, abluuntque. Humores insuper in meatibus, glandulisque concretos blandè discutiunt, eosque aut per sudorem, aut per urinam, aut aliter per cutis spiracula emittunt.

A ℞. *Flor. sulphur. drach.ij., mercur. rubr. præcipit. scrup.j., unguen. rosar. unc. ss. M. pro linimento, ut m.*

Loco unguenti præfati addere poteris, aut oleum amygd. dulc., aut butyrum, aut sevum. &c. ANI-

ANIMADVERSIONES AD THERAPEUTICEN SPECTANTES.

Improbatur eorum praxis, qui auxiliis exterioribus tantùm scabiem subducere curant.

EX vulgo imperitorum quispiam scabiem ab acharis duntaxat fieri ratus, eam mundare confestim aggreditur per id, quod cuti extrinsecùs admotum, acharos interficit. Iccirco sulphureis, aut mercurialibus inunctionibus scabiem brevì, tutò, ac blandè, etiamsi humores antea minimè correxerit, curare sibi suadet. Tales inunctiones profectò, nullum aliud quamvis chirurgiæ, aut pharmaciæ præcesserit auxilium, scabiem omnino, & præsertim simplicem, plerùnque subducunt. An tamen tutò id præstent, valde dubito; quum ex usu diutino percepimus, scabiem eâ methodo, nescio an mundatam, an potiùs compressam, maximas, contumacissimas, & quamsæpissimè lethales ægritudines peperisse. Damus utique, scabiem non aliunde quandoque, quàm talium animalculorum, quæ cutem pungunt, mordicant, & circumrodunt, culpâ exoriri. At nihilominùs, cute vitiatâ, quamocissimè ob labem ex cute contractam, universi vitiantur humores; qui proinde, nisi tanquam per minima, ut ita dicam, cauteria in eadem cute hiantia, quotidie quodammodo repurgentur, magis, magisque subinde coinquinantur, ac partes nobiliores inficiunt. Hinc eorum praxin nunquam improbavimus, qui, antequam aut sulphurea, aut mercurialia, aut alia ejusmodi ad scabiem penitus eximendam cuti admoveant, eam cucurbitulis opportunè scarificare solent; quibus & sanguinem in cute stagnantem, & alios ex glandulis, tubulisque affectis, impuros extrahunt humores.

ANI-

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Exponuntur quid sint obstructiones, & quicquid ex iis extare valeat in corpore humano vivente. Necnon etiam improbatur eorum opinio, qui febres omnes vitio partium solidarum peculiari exoriri credunt.

NIl frequentiùs, neque injurià, tanquam morborum causas, quàm obstructiones in Medicinâ criminamur. Enim verò, tubulis obstructis, solidæ tumefiunt partes, præcipuè molles, inflammantur, suppurant, atque eroduntur. Hinc *tumores*, *inflammationes*, *eresypelata*, *abscessus*, *gangrenæ*, *sphaceli*, *ulcera*, *scirrhi*, *cancri*, & reliqua, quæ febres tum acutas, tum chronicas, necnon etiam alias, de quibus antehac verba fecimus, fovent ægritudines. *Obstructio*, sive *oppilatio* dicitur, quum fluidorum motus per meatus sive compressos, sive infarctos præpeditur; quæ, si stagnando adeo cumulentur, ut tubulos, in quibus stagnant, extendant, *tumores* faciunt. Insuper, si effervescendo partem affectam incendant, eique unà cum intenso calore ruborem impertiantur, inflammationem procreant; quæ, si prætermodum intumescat, calefiat, & rubore suffundatur, *eresypelas* dicitur. Præterea, si res in tumore ulteriùs procedant, & humores ibi stagnantes adeo immutentur, ut corrumpantur, & quodammodo putrefiant, exoritur, aut *abscessus*, sive *apostema*; aut *gangræna*, sive *sphacelus*. Abscessus vocatur, ubi sanies, vel pus, vel ichor, vel altera quævis materia a statu naturali plurimùm recedens, quæ in parte affectâ colligitur, tubulis fractis, sinum sibi intus excavat, ibique cumulatur. Hæc folliculo quandoque includitur, & pro diversitate materiæ inclusæ, diversas facit abscessus species: *atheroma* nempe, *meliceridem*, & *steatoma*. Atheroma dicitur, quum materia in folliculo contenta speciem pultis referat; quum mellis, dicitur meliceris; quum sevi

ſevi, ſteatoma. Gangræna nuncupatur, ubi humorum pravitas eò devenerit, ut partem inflammatam omnino corruperit, quæ propterea ex nutritionis defectu emori cepit. Verùm quum penitus emoriatur, tum propriè ſphacelus vocatur. Ubi pus, aut ſanies, aut ichor ibi confectus partes finitimas circumrodat, ulcus progenerat. Ulcera ratione tum puris, tum aliarum circumſtantiarum, quæ ea comitari ſolent, diſtinguuntur in ſimplicia, ſanioſa, ſordeſcentia, verminoſa, cum oſſium carie, cum carne luxuriante, ac fiſtuloſa; de quibus univerſis chirurgiæ Scriptores conſulito. Ereſypela, aut *ſimplex* eſt, aut *complicatum*. Complicatum, quod dicitur *herpes*, vel *miliare* eſt, vel *exedens*, ſive *ſerpigo*. Miliare nuncupatur, quod ob puſtulas minimas in ſuperficie diſperſas exaſperatur. Exedens appellatur, ubi puſtulis ruptis, cutis altè exulceratur, & quum ulcera altiùs hæreant, & cutem quaſi ſerpendo exedant, ſerpigo vocatur. Scirrhus dicitur tumor, quum durus eſt, renitens, atque indolens; qui proinde tum ſit, quum humores in tubulis ſtagnantes, tenujoribus aut diſſipatis, aut abſumptis, aut alio quovis pacto diſperſis particulis, ita concreſcunt, ut ſubſtantiam duram efficiant; quæ quandoque ſalis adinſtar cauſtici fuſa, meatus continentes exedit, lacerat, dolorem infert acerrimum, & cancrum producit; qui profectò nihil aliud eſſe videtur, *quàm ſcirrhus cum dolore in parte affectâ, ob materiam ſalſam, ſive cauſticam, quæ in ichorem funditur erodentem, laceſſitâ*; quæ, tandem exulcerata, ulcus dat canceroſum. Si præterea os ſubjectum corrumpat, ulcus gignit cum carie; etenim ulcus cum carie nihil aliud eſt, præterquam ulcus partis duræ, unà et mollis, quum caries reverà ulcus partis duræ, hoc eſt

est ossium, dici possit. Affectionibus ejusmodi partes tum interiores, tum etiam exteriores, & viscera ipsa nobilia obnoxia sunt. Quin et pleraque incommoda, quibus ratione valetudinis vexamur in terris, per eas nobis parantur. Iccirco in morbis universis, sedulò, solerterque inquiramus, oportet, num ex prædictis partium solidarum vitiis extiterint. Non est tamen, quod singulas affectiones, & febres præsertim, omnes ex præfatis organorum læsionibus exoriri cum Diocle credamus (a). *Non meno e' si scorge il modo del filosofare in conghietturando di Diocle da ciò, che egli dice appò Plutarco: cioè* „ le cose, le „ quali a noi manifestamente si fan vedere, additano le nascose, poichè si vede la febbre colle ferite colle infiammazioni, e co i gavaccioli accompagnarsi „. *Dal che certamente egli vuol cavare Diocle, che in quelle febbri, nelle quali nulla appare di fuori delle menzionate cose, sieno entro al corpo elleno, o altro simile, che colla febbre si accompagni*. Certum licèt sit, aut inflammatis, aut suppurantibus, aut exulceratis humani corporis partibus viventibus, febres passim æstuare, ex eo tamen, ex nostrâ saltem sententiâ, febres universas, quæ in nobis suscitantur, per id unicè excitari, falsò creditur. Plura, in Nosocomiis præsertim, ad explorandas febrium, quibus objerunt, causas, cadavera insecuimus, & frequentissimè vidimus, in acutis præcipuè, eorum partes solidas, usque ad minima, quantùm sensibus assequi potuimus, perscrutati: eas, inquam, vidimus optimè constitutas, nullo vel minimo, aut inflammationis, aut abscessus, aut ulceris, aut tumoris vel minimi apparente indicio. Quamobrem, quum non implicet, vitio fluidorum, par-

(a) *Leonardo da Capua ragionam. 5. pag. 124.*

partibus ſolidis planè intactis, febres quandoque exoriri, & ex aliâ parte, quum ſenſibus minimè liqueat, eas ſolidorum læſione ſemper fieri, non video, cur id nihilominus audacter proferre debeamus.

ANIMADVERSIONES AD CHIRURGIAM SPECTANTES.

Nonnulla ad Chirurgiam ſpectantia in genere brevibus exponuntur.

SOlidarum partium læſiones, aut vitia, quæ compendio nuper contraximus, quum exteriora ſint, operam exigunt chirurgicam. Quum verò organa intus infecerint, tum ad Medicum, qui interiora miniſtrat, propriè ſpectare videntur. Quod ad chirurgiam attinet, ne in partibus exterioribus obſtructiones fiant, id maximè curandum. At quum factæ fuerint, quantociùs eximendæ. Tumores, niſi criticè ſupervenerint, aut ad ſuppurationem inclinaverint, maturè reſolvantur. Inflammationes, eryſipelata, ut quum primùm id fieri poſſit, diſcutiantur. In gangrænâ, ſphaceloque, quicquid emortuum, atque infectum eſt, a non infecto, confeſtim ſubducere expedit. Abſceſſus digerantur, maturentur, opportunè aperiantur, & mundificentur. Ulcera detergantur. Scirrhos, niſi penitus extirpare poteris, quæſo ne tangas, ne eos, medendo, irrites, atque exulceres; ſcirrhos quippe cancris occultis annumeramus, de quibus optimè Senex (*a*): *cancros occultos habentes, meliùs eſt non curare. Curati enim citò pereunt, non curati verò longius tempus perdurant*. Atheromata, melicerides, ſteatomata, nonniſi folliculum omnino ſubripias, unquam ſanabis. Id fermè de ulceribus tum carioſis, tum etiam fiſtuloſis quotidie contigiſſe obſervavimus; quæ rectè mi-

[a] *Hipp. lib.6. aph.38.*

minimè curantur, nisi ab iis priùs dilatatis, aut os infectum, aut callus, qui fistulam fovet, aut sanies in finibus delitescens, penitus eximatur. Quapropter id præ cæteris adnotandum, aquam modicè tepentem, aut per fotus, aut per balnea partibus affectis principiò admotam, brevì, blandè, ac tutò, experientiâ teste, obstructiones, tumores, inflammationes, ac erysipelata quamsæpissimè discussisse. Si aquæ simplici aquam aut rosarum, aut florum sambuci, aut spiritum vini, aut modicum acetum, aut succum limonum, hisque similia per modum quasi poscæ quandoque adjicias, ejus vim discutientem non perperam acues. In contusionibus autem recentibus, ne vascula in cute laxata humorum affluxum excipiant, atque in tumorem attollantur, partem recèns contusam vel in aquam frigidam illico infundito, vel eandem aquam frigidam ei statim inspergito; quæ tubulorum parietes, quos pridem ictus enervaverit, mox contrahit; qui, sese iccirco contrahendo, valvulis adjuvantibus, humores confluentes ulteriùs propellunt; efficiuntque, ne ibi diu stagnando, obstructionem, tumorem, atque inflammationem foveant. Adnotabis insuper, ulcera ut omnino sanentur, satis fore, modò tamen nullam pravitatem contraxerint humores, ut in meatibus affectis eorum motus jam præpeditus in pristinum restituatur; quòd, tubulos infarctos nisi planè recludas, minimè consequi poteris. Hinc ulcus identidem abluere, ejusque cavum sedulò mundare, ac ab eo linimenta, unguenta, ac emplastra, quæ magis, magisque infarciunt, amovere, ad ulceris sanationem apprimè conducit. Enim verò vulnus recèns inflictum, modò non sit complicatum, cicatricem brevì inducit, si, postquam sanguis debitè effluxerit, ejus labia cir-

cumligando, adamussim componas. Ea, ratione chirurgiæ, hìc perfunctoriè duntaxat innuere placuit; quo pacto autem affectionibus hisce, & præcipuè quum interiores sint, præsidiis medicis interioribus occurrere debeamus, id ex hactenus dictis in capitibus præcedentibus abundè liquet.

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sint propriè sanies, pus, ac ichor.

SAnies, *pus*, *ichor* vulgò licèt confundantur, atque ad unum, idemque denotandum passim usurpentur, inter se nihilominus distare quodammodo videntur. Sanguis enim, & frequentiùs succus alibilis, qui in parte vitiatâ corrumpitur, primùm in saniem cedit, inde in pus, ac postremò, si ulteriùs depravetur, in ichorem funditur. Hinc sanies dici propriè deberet, ubi præternaturam, & sanguis, & succus alibilis fermentescentes corrumpi incipiunt. Ubi autem planè corrupti, atque omnino immutati, concretionem, odorem, & colorem non pravè suscipiunt, idest, ubi probè digeruntur, tum pus constituunt, *optimæ* quod dicitur *indolis*. *Pravæ* indolis contra nuncupatur, quum ulteriùs indigesti, corrupti, & depravati, materiam procreant effœtam, livescentem, ac luridam, necnon etiam quandoque cruentam, quæ malèolet; quæque, si adhuc magis corrumpatur, extenuetur, atque fundatur, serum acre, sive lympham non congruam producit, quæ ichor propriè appellari poterit: *ichor tenuis, subalbidus ex malo ulcere exit* (*a*). Ichor saniosus, ac purulentus tamen, nec a sanguine, nec a succo alibili semper elicitur; verùm ab ipso sero, vel ab ipsâ lymphâ in ulcere corruptâ, vitiatâque inter-

[a] *Celsus lib. v. cap. xxvj. num. xx.*

interdum progignitur. Id, ut quæ in præcedentibus animadversionibus innuimus, luculentiùs intelligantur, breviter hìc protulisse juvabit.

CAPUT V.

De Rheumatismo.

IN eâ ægritudine, quæ temporibus nostris *rheumatismus* passim vocatur, humani corporis membra viventia torpere solent universa, languere, doloribus modò vagis, modò permanentibus intimè quoque, ad ossium veluti usque substantiam, affici; qui quandoque et acerrimè suscitantur, noctu præsertim infesti utplurimùm, sine tumore, & sine inflammatione partis affectæ. His non raró febris adijcitur, modò lenta, modò vehemens, quæ tamen procul ab omni certâ periodo plerùnque recurrit. Quocirca in eo morbi genere musculos, glandulas, membranas per ambitum corporis, ac periosteum potissimùm affici non injuriâ rati, rheumatismum describendo dicere possumus, *Affectionem esse, in quâ partes ferè omnes exteriores, usque ad ossa, visceribus utplurimùm illæsis, humore quodam pravo inficiuntur, qui nervos præcipuè lædit, dolorem proinde, languorem, torporem, necnon etiam febrem aut continuam, aut erraticam nonnunquam inducens.* De rheumatismo Riverius, Bonetus, Sydenham, aliique Recentiores fusè egerunt. Descriptio.

Quicquid hactenus innuimus indicia, ex quibus an rheumatismo quispiam laboret, desumere debemus, abundè suppeditat. Id tamen advertito, ne aut arthritidem, aut luem celticam, aut quandoque incipientem scorbutum, pro simplici usurpes rheu- Diagnosis.

rheumatiſmo; quum ſingulæ prædictæ affectiones, ſub ſpecie leviſſimi quandoque rheumatiſmi, invadere conſueverint.

Causa. Quoniam, aut ſudore intempeſtivè compreſſo, aut cute aliter ſtipatâ, dolores rheumatici artus crebrò corripuerunt, eos utplurimùm fieri autumabimus ſero, ſive limphâ quadam acri, ob expirationes præpeditas, intus in ſanguine cumulatâ, ac per vaſa ad partes exteriores effusâ, in quibus ſtagnans, fibras vellicet, eas contrahat, dolores excitet &c.

Prognosis. Etiamſi raro admodum vitæ inferat periculum, attamen ad menſes, & annos non ſine ingenti moleſtiâ perducitur, tum maximè, quum aut ſine febre invaſerit, aut febris temporis proceſſu nequaquam ſuccendatur, aut ex partibus affectis aliqua ſaltem non intumuerit. Si præpoſterè tractetur, aut exaſperatur, aut humor peccans, a partibus extimis ad intima recedens, viſcera lædit, eaque non rarò inflammat. Quapropter ex rheumatiſmo perperam curato, & apoplexiam interdum, & peripneumoniam, & phrenitidem, & aſthma, & hydropem, & colicam, & nephritidem non ſemel extitiſſe et ipſi vidimus, atque ex aliis accepimus. Sudore, atque urinâ uberrimè profuſis paſſim extenuatur; modò tamen, digeſtis, coctiſque humoribus, ſub morbi finem profluxerint; ſecùs enim potiùs invaleſcit.

Curatio. Ut quamprimùm ea diſcutiatur ægritudo, victus, principiò ſaltem, perquàm tenuis ſit, oportet, humectans, concoctu facilis, ſuccique optimi. Aer calidus potiùs, quàm frigidus confert. Laxa ſervetur alvus, eaque clyſteribus modò emollientibus, modò abluentibus, raro irritantibus, quamſæpiſſimè concitetur. Cutis blandè foveatur, atque oleo

ſive

five communi, five amygdalarum dulcium, cui et spiritum vini, & modicum caphuræ addere poteris, manibus inunctis, leniter bis saltem in die defricetur. Oleum siquidem, ita præsertim medicatum, ac tenuissimè cuti superinductum ejus minimos meatus nequaquam infarcit, quinimmo et laxat, atque expirationes promovet. Diebus aliquot exactis, magis adhuc alvum solvere expedit; quam, quicquid alii unquam fecerint, & de fortioribus purgantibus scripserint, hisce in casibus aut oleo simplici, aut electuariis lenientibus, aut diatartaro Petri Castelli, aut syrupo rosato aureo, aut sero caprino medicato, hisque similibus, optimo cum successu laxare semper consuevimus. Oleum imprimis mirificè agit, quod & alvum unâ, & urinas, necnon etiam sudorem blandè interdum civit. Alvo ablutâ, ea, quæ & humores concretos discutiunt, & sudorem, aut urinam leniter movent, propinari debent. In quem finem optima sunt sperma ceti, cæteraque omnia, quæ vulgò *antipleuritica* dicuntur, & de quibus plura jam ante diximus. Aqua tepens frigoribus, frigida æstivis caloribus, abundè epota, dolores pervicacissimos rheumaticos non semel evicit. Idem sero etiam caprilli, loco aquæ ad libras aliquot hausto, felicissimè præstitimus. Optimæ sunt decoctiones emollientes, necnon etiam antiscorbuticæ, item et antivenereæ, leniores tamen, simplici videlicet sarsâ parillâ, ligno saxafras, foliis cocleariæ, nasturtii aquatici, beccabungæ, florum hyperici paratæ; quæ humores crassos solvunt, diluuntque, eorum acorem cicurant, ac per sudorem, sive per urinam eos egerunt. Balinea, quum diu restiterit affectio, & præcipuè emollientia, non incassum adhibuimus. Hypocausta, vaporaria, eaque omnia,

quæ

quæ ſudorem per vim eliciunt, ſi ſemel unquam profuerint, centies porrò noxam plurimam intuliſſe conſtat. Num venam ſolvere expediat, necne, id mox in animadverſionibus diſcutiendum ducimus.

Hiſtoria IV.

Quicquid rheumatiſmo medendo præſtare conſuevimus, hiſtoriâ declaramus.

IRene Virgo quædam ingenua, annorum triginta circiter, non ex humili genere nata, Pedemontana, ſtaturæ proceræ, gracilis potiùs, quàm pinguis, temperamenti ſanguinei ad bilioſum nonnihil inclinantis, menſe Junio, tum quum Zagaroli, quod non procul ab Urbe ſub juriſdictione hodie celebre oppidum Ducum inclytæ familiæ Rospigliosi, ruſticabatur, ſudore, item et fluxibus conſuetis intempeſtivè repreſſis, doloribus unà cum febre rheumaticis ex improviſo tentata, medicamentum ſolvens ingeſſit; quod, alvo ſolutâ, materiam plurimam ad dies aliquot egeſſit. Ex quo factum eſt, ut, doloribus exterioribus evaneſcentibus, humor peccans ex exterioribus ad interiora recedens, intus per organa effunderetur. Quamobrem eam primùm gravis ſpirandi labor, cui mox virium languor extremus acceſſit, opprimere cepit. Ter, & quater in die uberrimè ſudabat, ac urinæ ingentem non coctæ copiam, noctu præſertim, quàm ſæpiſſimè fundebat. Evidens indicium, labem maximam, quâ ipſi colliqueſcebant, humoribus jam ſubiiſſe. Febris in dies magis, magiſque augebatur. Acriter ſitiebat. Dies, noctesque, pervigil angebatur; atque reliqua omnia ſymptomata adeo jam invaluerant, ut Irene brevì deceſſuram fore, unanimiter cuncti arbitrarentur. Dies erat morbi ſeptima, & adeo languebat Virgo, ut Medicinæ Profeſſor, qui ex Urbe Zagarolum, ut eam

eam inviſeret, morbique naturam meliùs exploraret, unà et ægrotanti medicis præſidiis opportuniùs proſpiceret, ſe tranſtulit, nil aliud tum præſtare potuerit, quàm virium, quod in eo tam deplorabili ſtatu, modicum, ſupererat, victu tenui, eoque idoneo ſubſtinere. * Et quoniam Romam reverti obnixè ægrotans efflagitabat, ut in ſuis ædibus animam efflaret, vehiculo camerato, commodè, quantùm fieri potuit, vecta, ſemianimis quaſi, in proprium cubiculum ſeſe tandem recepit. Hanc nos ſtatim inviſimus, & arterias explorantes, eas in carpo, temporibuſque micare vix percepimus. Iccirco, ad vires jam planè fractas excitandas, vini optimi hauſtus aliquot ſorbillandos ei præbuimus. Exinde id conditi A cochleatim ſumendum confecimus. Et, ut eodem victu, ut ante, tenui, ac congruo veſceretur, operam dedimus; qui nihil aliud erat, niſi juſculum ex carne pullorum, ac vitulinâ cum pane triticeo, ac ovorum vitello recenti confectum, digeſtum, expreſſumque; quo quater in die, horis congruis, parcè veſcebatur. Interim, ut alvi profluvium, quod unà cum reliquis ſymptomatibus adhuc proſequebatur, quodammodo ſiſteretur, margaritas præparatas ad drachmas aliquot, & gelatinam cornu cervi cochleatim deglutiendam præſcripſimus. At, omnia incaſſum ceſſiſſe obſervantes, die morbi duodecimâ circiter optimam cocholatam unà cum margaritis præparatis ſemel in die ei propinare cepimus; quâ utique refecta, ſenſim ſubinde meliùs ſe habere cognovimus. Enim verò non multùm, poſtquàm chocolatam ſorbuerat, ſopore ad horam,

* Is fuit Raymundus Tarozzi Romanus Archiatrorum in Urbe Collega noſter, Chirurgiæ, atque Anatomes in Archigymnaſio Romano Profeſſor eximius, ex Alumnis noſtris, moribus, ingenio, & eruditione nemini equidem ſecundus.

& ultra placidè tenebatur, atque experrecta vires sibi nonnihil restaurari sentiebat, faciliùs respirabat, nec adeo, utì priùs, prædictis infestabatur incommodis. Febris, quæ quotidie ad octavam, & decimam diem usque cum rigore sub vesperam redierat, omnino tandem evanuit. Restitit alvus, sudores licèt, atque urinæ, ut antea profluerent; quod demum quoque compressimus usu primùm, quoniam plurimùm sitiebat, aquæ nucerinæ abundè epotæ, mox lactis asinini; quod per dies triginta cum margaritis præparatis, ad uncias octo circiter, diluculo sorbuit. Historiam hanc sub finem capitis hujus exarare placuit, ut Medicinæ Tyrones, in talibus ægritudinibus, maximè in exordio, humores catharticis intus movere, quàm anceps sit, pernoscant.

A ℞. *Confec. hyac., & alkermes sine odore ana. drach. ij., aq. cinnam., flor. aurantior. ana. unc. j. M. f. cond. cochleatim sumendum ut m.*

ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Discrimen, quod interest inter arthritidem, & rheumatismum.

DIscrimen, quod inter arthritidem, & rheumatismum interest, in eo potissimùm consistere credimus, quòd in arthritide periosteum imprimis afficiatur; cujus fibræ, quæ sensu pollent acerrimo, humore acri, qui ex minimis in articulis existentibus, utì diximus, insudat glandulis, acriter irritantur, quique interdùm concrescens, aut abscessus, aut nodos tophaceos ingenerat. In rheumatismo musculi potiùs, ac tendines, item et glandulæ, præsertim exteriores, morbosam sive seri, sive lymphæ, sive alterius cujusque pravi humoris colluviem excipiunt; quæ minimis, utplurimùm, meatibus excretoriis in cute stipatis, atque excretionibus con-

suc-

suetis immaturè compressis, in sanguine cumulatur. Humor peccans in doloribus rheumaticis: utpote crassior, minùs, quàm in Arthritide, plerùnque affligit: utpote exterior, faciliùs item discutitur.

ANIMADVERSIONES AD THER. SPECT.

SUnt qui ad dolores rheumaticos protinus exte- nuandos, documentis practicis Riverii, Willisii, Boneti, aliorumque, qui de iis non ita pridem scripserunt, confisi, aut alvum, aut vomitum, aut sudorem, vel in ipso morbi principio vehementer ciere aggrediuntur. Venam alii iterum, iterumque secando, in eundem finem, multam sanguinis copiam ad animi usque deliquium audacter educunt. Quicquid hisce in casibus cathartica fortiora agere unquam potuerint, historia præcedens satis, superque declarat. Ut intestinorum non minùs, quàm stomachi, si adsint, sordes, talibus doloribus laborantibus, citra noxam eluantur, aut oleum, ut jam innuimus, aut aliquod aliud lene solvens, incipiente morbo, propinavimus, quo, & viscera præfata blandè extersimus, & motum, quem organorum facultas versùs partes externas intentaverat, minimè perturbavimus. Sudorem autem, nisi humoribus benè coctis, subactisque sponte profluxerit, in rheumatismo plurimùm semper nocuisse observavimus; quinimmo inter symptomata, quæ dolores ejusmodi primùm comitari solent, sudores uberrimos, eosque quasi liquantes, fuisse percepimus; quibus fusis, dolores utplurimùm exasperantur. Dolores rheumaticos sudore compresso plerùnque fieri haud dubitavimus. Verùm recrementa, quæ per cutim sudore concreto obstructam, non ampliùs

Quid de catharticis, de sanguinis missione, necnon etiam de sudore per vim elicito in rheumatismo adhuc observavimus.

do, præter victum tenuem, & congruum, ac uberrimas potiones ex aquâ vel ſimplici, vel per levem infuſionem ſarſæ parillæ, glycyrrhizæ, florum papaveris rhœados, hiſque ſimilium medicatas, nihil aliud præbere conſueverimus; quo ſolo, temporis proceſſu, ſudores planè criticos optimo cum ſucceſſu excitavimus.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid ſit catarrhus.

CHylus, qui ab alimentis ingeſtis, concoctiſque in cavo inteſtinorum educitur, per ductus lacteos, uti fusè ante diximus, in ſanguinem ſeſe immittit, ac per venam cavam in ſinus cordis dexteros; unde per arteriam pneumonicam ad pulmones dirimitur; a quibus per venam pneumonicam in ſinus ejuſdem cordis ſiniſtros reducitur; ut per aortam quaquaverſum diſtribuatur. Chylus igitur in vaſa ſanguifera recèns infuſus, fieri minimè poterit, quin ſanguinem quodammodo tum oneret, eique impuritates quaſdam impertiatur; qui propterea, niſi eas per glandulas ſive pulmonum, ſive cutis, ſive renum, aliorumque viſcerum opportunè dimittat, cerebrum primò, aliaque mox cerebro ſubjecta inficit organa, eam ægritudinis ſpeciem inducens, quæ paſſim *catarrhus* vocitatur. Hinc in partibus ſupernis colligi catarrhum, ut exinde ad infernas deflueret, ſibi ſuadebant Veteres; quem propterea deſcribentes, *humorem effœtum* eſſe protulerunt, *ob læſam cerebri coctionem genitum, ex capite ad partes ſubjectas defluentem, ob intemperiem, ſive repletionem nimiam, facultatem expultricem irritantem*. Enim verò idem ſonat catarrhus, ac *defluxus*, ſive *diſtillatio*;

tio; provenit quippe a verbo græco, quod apud latinos *defluere* significat. Quamobrem tot species catarrhi diversas effecere, quot sunt loci, in quos humor peccans defluere potuit. Præcipuas tamen tres tantùm iis constituere placuit, juxtà vulgatos versiculos.

Si fluit ad pectus, dicatur Rheuma catarrhus.
Si ad fauces, Bronchus. Ad nares esto Coryza.

quibus et quartam adjicere potuissent, si rheumatismum aut nossent, aut saltem non neglexissent.

Verùm ut rem luculentiùs exponamus, nihil aliud catarrhum esse dicendum existimamus, quàm *lympham, sive serum quoddam, quod in partibus stagnet, concrescat, acris fiat, aut quolibet alio pacto depravetur*. Nil mirum itaque, quum cerebrum afficiat, ejusque membranas, si cephalalgiam, stuporem, & reliqua inducat. Quum nares, oculorumque globos, si gravedinem, crebram sternutationem, lacrymarum stillicidium, & cætera faciat. Quum fauces, bronchia, pectoris membranas, ac musculos, si raucedinem, tussim, spirandique laborem ingeneret. Quum articulos, ac musculos universos &c., si rheumatismum procreet &c. Catarrhus levis tametsi affectio sit, & plerùnque citra periculum, in senibus tamen, ac malè affectis, tum maximè, quum persæpè recurrat, minimè spernendus; in quibus in apoplexiam, epilepsiam, paralysin, asthma, pleuritidem, aliasque lethales affectiones cessisse persæpè vidimus. Febre supervenicnte non rarò solvitur. Contra, & præsertim nullâ datâ occasione, si febri supervenerit catarrhus, pervicacior fit, neque omnino sine periculo. Catarrhus, qui non altas egerit radices solâ victus ratione persæpè solvitur, interdum etiam crapulâ, iis de causis, quas ante

ante jam exposuimus. Verùm quum aut pervicax, aut perquàm molestus sit, tum cutim blandè defricando, eamque balneis modicè tepentibus fovendo discutitur. Si febris ardens cum imminentis viscerum inflammationis metu excitetur, tum sanguinis copiam imminuere expedit. Ubi non ritè respondeat alvus, eam clysteribus simplicibus, aut oleo ex amygdalis dulcibus recèns, ac sine igne expresso, aut melle hispano cum aquâ tepenti jejunis faucibus ingesto leniter incitabis. Cave tamen, & maximè principio, a purgantibus validioribus; quæ, ut et aliàs diximus, lympham tenujorem, balsaminam educendo, catarrhum magis constipant, & fluxiones longè diuturniores faciunt. Cæterùm potiones vel ex aquâ simplici tepentes, vel cum melle hispano immixtâ, vel per infusionem florum papaveris rhœados, glycyrrhizæ &c. medicatâ, optimæ sunt.

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

QUilibet capitis dolor interior, producatur is a catarrho, sive ab aliis tum interioribus, tum exterioribus causis foveatur, *cephalalgia* passim nuncupatur; quam nihilominus in *cephalalgiam propriè dictam*, *cephalæam*, *hemicraniam*, & *clavum* quadrifariam dixtinguere consueverunt. Cephalalgia propriè, saltem a quibusdam, dolor dicitur capitis, qui nec diutinus sit, nec magnam capiti imbecillitatem moliatur, nec capitis partes valde afficiat. Non absimilem cephalalgiam inferre solent crapula, vehemens insolatio, febris ardens, ingens corporis defatigatio, lucubrationes diutinæ, & reliqua. Vocatur cephalæa, ubi capitis dolor diuturnior sit, & ca-

Quid sit, & quomodo solvatur cephalalgia.

capitis organa vehementer adeo defatiget, ut qui eo laborat, nec voces, nec sonos, quinimmo et lucem ipsam tolerare vix queat. Hemicrania tum appellatur, quum dolor alterutram capitis partem vel dexteram, vel sinistram, vel anticam, vel posticam tantùm affligat. Clavus dicitur, quum dolor aliquam capitis partem, quod præsertim in temporibus contingere solet, perquàm acutus, & veluti infixus excruciat. Singulæ cephalalgiæ species, & *per essentiam*, & *per consensum* extare possunt. Modò ob membranarum irritationem, modò ob validam vasorum extensionem suscitantur. Per essentiam fiunt tum, quum humor peccans agit in eâdem parte affectâ. Quum verò capitis membranæ, irritatis nervorum staminibus in visceribus capitis subjectis, afficiuntur, tum per consensum inducitur. Si humor peccans vel proximè, vel remotè præfatas capitis membranas lacessit, dolor, qui exoritur, esse solet acutus. Contra quum humor in tubulis aut stagnans, aut effervescens, aut redundans eos prætermodum extendit, dolor, qui tum elicitur, obtusus fit, & *gravedo* propriè nuncupatur. De cephalalgiâ, ratione præsertim prognosis, hæc tradidit Senex. *Si verò æstas sicca fuerit, & Aquilonia, Autumnus verò pluviosus, & Australis, dolores capitis ad hyemem fiunt, & tusses, raucedines, atque gravedines, quibusdam autem, & tabes* (*a*). *Caput dolenti, & circumdolenti, pus, vel aqua, vel sanguis affluens per nares, aut os, aut aures, morbum solvit* (*b*). *Quicunque sani dolore capitis repentè capiuntur, & statim muti fiunt, & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit* (*c*). *Quibus urinæ perturbatæ, quales sunt jumentorum, his dolor capitis vel adest*

[a] *Hipp. sect.3. aph.13.* [b] Sect.6. aph.10. [c] Sect.6. aph.51.

adest vel aderit [a]. Ad hæc adnotandum est quoque, cephaleam inveteratam, quæ quotidie immaniter excruciat, & somnum adimit, periculo nequaquam vacare. Si vertigines, aliasque sensuum comites habeat perturbationes, surditatem minitatur, cæcitatem, apoplexiam, epilepsiam, paralysin, a ut spasmum. Simpathica, ea maximè, quam ventriculi, sive intestinorum sordes procreant, vomitu, alvique profluvio brevì utplurimùm sedatur. Si ex nimiâ fiat sanguinis copiâ, sanguis, qui aut ex naribus, aut ex hæmorrhoidibus, & in fœminis a pubertate ad senium ex pudendis, sponte profluit, interdum subducit. Cephalalgia, quum alias affectiones, tanquam symptoma, penè semper vel anteire, vel comitari, vel insequi soleat, iis præcipuè occurrendum videtur. Veruntamen, si plethora eam faciat, vena iterum, iterumque, si opus fuerit, solvatur. Si per inædiam, quod non rarò accidit, torqueat, tum edendo, tum chocolatam, tum aliquid aliud in refectionem sorbendo, confestim extenuatur. Si ob crapulam, aut vomitus, aut alvus, aut utrunque, blandè tamen, citatum eam adimit. Si ob humores crassos in partibus supernis concretos, fotibus, & balneis solvantur; quinimmo, et ubi ex eadem causâ pervicax adhuc reluctetur cephalalgia, sinapismata, & vesicantia, partibus primò infernis, mox cervici apposita, eam discutiunt. At quum dolor capitis perquàm acutus ægrotantem adeo infestet, ut quiescere nequeat, blandè soporifera opportunè propinare nequaquam omittas.

[a] *Sect. 4. aph. 70.*

ALIÆ ANIMADVERSIONES PATHOLOGICÆ.

Quid sit morborum complicatio.

SÆpè numero contingit, ut quum ægritudo corpus humanum vivens affligit, & altera ei ægritudo, & etiam plures quandoque adjiciantur. Quo in casu eas procreant affectiones, quæ *complicatæ* a Clynicis nuncupantur. Ubi ægritudines, quæ in uno, eodemque subjecto congregantur ejusdem sint naturæ, atque eadem exigant præsidia, complicatio morborum dicitur *uniformis*, sive *ejusdem generis*. Contra *diversi generis*, & ex morbis *contra indicantibus* consurgens vocitatur. Ejusmodi ægritudines & perquàm molestæ, & longè majus semper habere solent periculi, nec non etiam difficiliùs, quàm simplices curantur. Et quò complicatio major est, eò pejores sunt. Pessimæ autem, quæ *contraindicantibus* complicantur; in quibus utique ad id, quod magis urget, curando, mentem profectò Clinicus primùm intendere debet.

Historia V.

Strãguriç brevis historia, quæ sine gravi incommodo diu pervicax fuit.

DUm volumina hæc nostra Typis publicæ utilitati excuduntur, id equidem insolens, sub finem impressionis, contigit, quod morborum, qui urinæ consuetam lædunt excretionem, historiis annumerari mœretur. Crœso viro cuidam perquàm illustri, atque, ob spectatam præcipuè probitatem, plurimùm in Urbe noto, sexagenario, flantibus Austris, ac aere, ob ingentem, & quasi perennem imbrium copiam, ferè semper udo, urina, postquam cutis levì refrixerat, sub finem Mensis Decembris, ex

ex improviso penitus supprimitur. Ea suppressio ad diem decimam sextam pervicax planè extiterat, nisi quòd ad guttas aliquot prioribus diebus, aut bis, aut ter in die;& die nonâ sub vesperam, necnon etiam per noctem variis vicibus, ad libras plures urinam egessisset. Vesica, quæ, quantùm ex indiciis omnibus depræhendebatur, optimè se habebat, suspicionem fecit, stranguriam in Crœso vitio renum produci; eòque magis, quia in latere dextero, leniter licèt, identidem tamen gravari conquerebatur. Ceterùm, nec febriebat, nec difficilè respirabat, nec sitiebat, nec cibos nauseabundus fastidiebat; quinimmo in reliquis optimè se habens, non aliunde, nisi quòd non mingeret, se ægrotare ostendebat. In eo statu Januario Jannello Collegæ nostro, ac Praxis Medicæ cultori celeberrimo Crœsus tractandum sese commisit; cui & nos, & perquàm Illustris Joannes Baptista Nucherini unus ex Archiatris pontificiis in consultationibus quotidie accessimus. Crœsus erat fortis, mediocris staturæ, benè valens, vegetus, habitus melancholici, neque aliam causam talis affectionis adducebat, nisi frigus quoddam, quod cutem extrinsecùs ante stipaverat, & cæparum, quas tamen non immodicè ingesserat, vim diureticam, fundentemque. Arterias in carpo, morbi principio vehementer aliquantulum ei micare percepimus, quod exuberantis sanguinis indicium nobis fecit. Hinc alvo leniter extersâ, vena priùs in pede, mox in brachio, ac tandem in ano, eoquòd hæmorrhoides intumuerant, alternis diebus soluta fuit. Quæ res effecit, ut pulsus, sanguine imminuto, sese statim explicuisset, unà et mollior evasisset. Nihilo secius urinæ interceptio contumax adhuc prosequebatur; quamobrem, & oleum amygdalarum dulcium recèns

Ff 2 cum

cum ſale tartari, & emulſiones ex ſeminibus violarum in aquis diureticis, & varia enemata, & juſcula emollientia, & decoctiones ex baccis juniperinis paratas, & ſuccum ex parietariâ recèns expreſſum, cum tincturâ violarum, & millepedes in pollinem redactos, & fotus, & balinea, & reliqua ejuſmodi propinavimus, indidimus, & adhibuimus. At planè ad diem uſque nonam incaſſum omnia ceſſerunt. Sub finem autem diei nonæ, vomitu prævio, urinæ propemodum naturalis copiam ad libras plures, per varias vices, excrevit. Inde autem adeo reſtitit, ut ne guttulam quidem per alios dies ſeptem integros unquam emiſerit. Qua de re, ut ſerum urinoſum in vaſis intus redundans per inteſtina quodammodo ſubduceretur, ſyrupum florum perſicorum ad uncias quatuor cum aquâ tetutianâ ad libras quatuor per vices mox ſumendâ, præſcripſimus. Syrupus alvum pluries antea concitavit, vomitum ſubinde movit. At nihilominus nondum mingebat Crœſus. Quapropter ſub veſperam ejuſdem diei, quæ fuit morbi decima ſeptima, ex communi conſilio terebinthinæ cypriæ drachmas aliquot cum ſale quodam, quod Romæ *ulmi* dicitur, ac pulvere millepedum in bolos redactas ingeſſit, cui ſuperbibit emulſionem ex ſeminibus melonum in aquâ communi expreſſam. Non multùm poſt liberè mingere cepit. Urina, quam excrevit, nihil ferè præter naturam, paucis quibuſdam arenulis exceptis, præſetulit; tametſi poſtmodum plures calculos parvæ quidem molis, qui nullam unquam gravem ei moleſtiam intulerant, placidiſſimè excluſerit.

Sal præfatum, ideo *ulmi* nuncupatur, quia nihil aliud eſt, quàm ſal marinum in ligno, aut in cortice ulmi viride combuſtum, ſive crematum, &,

ut

ut cum Chymicis loquar, potiùs *decrepitatum*;cui vim maximam diureticam nonnulli, quamvis fortaſſe iniquè, adſcribunt.

FINIS.

IN-

INDEX RERUM, ET VERBORUM.

A

B

C

Ca-

D

E

F

G

L

M

N

O

P

FINIS LIBRI TERTII.